Eva Sîrbu

ACTORII NOȘTRI

INTERVIURI UITATE

2

EDITURA ARA - BUCUREȘTI

www.dacoromanica.ro

Eva Sîrbu

INTERVIURI UITATE

2

Getei mele,
cu atîta iubire
de viață în ființe
în cuvinte
Eva

23 octombrie 1999

www.dacoromanica.ro

Mulțumesc lui Andrei Băleanu și Doinei Dragnea, autorii volumului de interviuri „Actorul în căutarea personajului" și bazei de date STAR a Institutului de Memorie Culturală, fără de care alcătuirea ***Fișelor aproape personale*** *mi-ar fi fost* ***aproape*** *imposibilă.*

www.dacoromanica.ro

EVA SÎRBU

INTERVIURI UITATE

– 2 –

EDITURA ARA – BUCUREŞTI, 1999

www.dacoromanica.ro

Coperta *Ioana STATIE*

Aceste interviuri au apărut în revista CINEMA
între anii 1977 – 1988.

Fotografii de Aurel MIHAILOPOL, Victor STROE, V. SEICO.
Plus un număr – mic – de „anonimi" prin absența semnăturii.

ISBN 973-9181-08-2

www.dacoromanica.ro

Jurnal de actualităţi

„Pour la petite histoire" sau pentru „la grande" (même combat!)
al doilea volum cu „Interviuri uitate" apare
într-un moment când nimeni nu ştie exact
câte filme româneşti noi au rulat pe ecranele patriei
(unul, două, nici unul?) în anul 1998,
mai nimeni nu ştie – eu, personal, zic că nici unul –
mai fiecare ridică din umeri, nu-l interesează,
nu se indignează, nu face insomnie, nu înjură,
nu scrie pamflete, nu concepe manifeste
pentru salvarea filmului românesc, nu organizează
mitinguri, colocvii, mese rotunde şi copioase la Neptun,
la marginea mării, nu cheamă lumea în stradă,
la Universitate, la Senat, în Piaţa Revoluţiei –
ar trebui inventată o Piaţă a Involuţiei,
aceştia, din volumul II, lângă cei din volumul I,
câţi au rămas, de bună seamă, în viaţă, dar
– în cel mai strict sens al cuvântului –
avându-i în vedere, în orbite, pe pleoape, aproape,
şi pe cei duşi,
aceştia, actorii noştri şi ai Evei din ultimul sfert de veac,
în frunte cu ministrul Culturii, Ion Caramitru,
şi încheind cu cea mai tânără dintre ei, Maia,
ar trebui să găsească locul pentru Piaţa Involuţiei –,
în Bucureşti, ei – uite-aşa, de-al dracului,
din incorectitudine politică, din spirit elitist
de dreapta, din nostalgii de stânga,
dar ţinându-se cu ambele mâini unii de alţii –
ei ar trebui să găsească locul pentru o

www.dacoromanica.ro

Piaţă a Involuţiei, căci dintre ei a pornit, cândva,
fantasmagoria că „străzile au amintiri",
şi chiar au, într-un oraş cu strada Pacienţei
şi strada Sapienţei, ar fi loc măcar de strada Involuţiei
(de nu vreţi Piaţă, că trebuie aprobarea Primăriei
şi ne-am săturat de aprobări!)
şi acolo, „fără violenţă", doar un pumn
de oameni, câţi se strângeau, în Fahrenheit 451,
în pădure, ca să-şi povestească „Muntele magic",
aici, „pe Involuţiei", să-şi zică o scenă, două,
trei, din filmele în care au jucat, râs, murit
din prea multa lor dragoste de viaţă (filmul acela
superb, mort acum din prea multă politică,
veşnică amintire şi „Duminicii la ora 6",
veşnică amintire tuturor filmelor incomode Gorilei
politice, King-Kong-ului dogmatic şi hemiplegic),
iar după ce-şi vor fi încheiat murmurul acela
autobiografic, poate freudian, cineva o să citească
dintr-un „interviu uitat", din urmă cu exact 25 de ani,
al lui George (Constantin), asigurând, prin două citate,
momentul oximoronic de fior şi râs,
sentimentul măreţ şi mălăieţ al continuităţii la români,
clipa hazotragică din orice vis de monstru uman
şi antikingkong, două fraze din George, la 1973:
„De ce oare n-a mai apărut un Penciulescu, Giurghescu,
Esrig, Pintilie..."
şi (în aceeaşi tăcere a Involuţiei):
„N-am văzut un film românesc scos pe piaţă peste 10 ani, pentru că a fost foarte bun şi se cere revăzut; n-am auzit de fenomenul ăsta; dacă auziţi cumva, spuneţi-mi şi mie..."
„Pour la petite histoire" şi pentru „la grande" (même combat!)
al doilea volum cu „Interviuri uitate" apare
într-un moment care, pe plan extern, a cunoscut
două evenimente cinematografice:
în toamna anului trecut, la Veneţia, Pintilie a cucerit
Premiul Special al juriului, iar spre vară,
la celălalt capăt al bazinului mediteranean,
la Tel Aviv, într-o „săptămână a filmului românesc",
la Cinematecă, în seara deschiderii, când Victor

www.dacoromanica.ro

(Rebengiuc) a început să recite: „Şi dacă ramuri bat
în geam / Şi se cutremur plopii..."
sala de septuagenari israelieni a continuat murmurând
în română:
„E ca în minte să te am /
Şi-n gând să mi te-apropii".
...Cum altfel să se încheie un Jurnal de actualităţi
ale istoriei mari şi mici, decât cu un:
„Spuneţi-mi şi mie!"...

Radu COSAŞU

24 martie 1999

www.dacoromanica.ro

Ninei

www.dacoromanica.ro

CARMEN STĂNESCU

Meseria mea e viața

www.dacoromanica.ro

„Nimeni nu poate fi compromis cu forța. Când accepți un rol îți asumi și riscul de a te compromite cu el."

– *Stimată Carmen Stănescu, nici nu știți ce bine-mi pare că nu m-ați refuzat, nu m-ați obligat să mă rog, să insist, să încerc să vă conving că trebuie, că e bine, că o să fie bine...*

– Dar de ce să vă fi refuzat? Pentru un actor este o mare bucurie să dea un interviu...

– *Nu pentru toți, credeți-mă. Unii se simt stânjeniți, alții...*

– De ce? Un interviu înseamnă publicitate. Și așa actorii nu se mai bucură de prea mare publicitate. Cum să nu-ți pară bine?

– *Foarte mulți nu doresc această publicitate.*

– Nu-i înțeleg. Dar, sigur, asta e treaba fiecăruia. Mie îmi face plăcere să dau interviuri și nu văd de ce m-aș ascunde.

– *De fapt, am vrut să stăm de vorbă imediat după* ***Premiera,*** *dar nu s-a putut. Poate că e mai bine așa. A trecut ceva timp, ceea ce credeam eu că o să se întâmple după* ***Premiera*** *nu s-a întâmplat, așa că avem o bază de discuție.*

– Dar ce credeați c-o să se întâmple după **Premiera?**

– *Să vă spun drept, credeam că rolurile au să curgă gârlă...*

– Au și curs. Dar ce roluri? **Premiera** a fost un caz unic în cariera mea cinematografică și asta datorită, în primul rând, piesei lui Aurel Baranga, care e construită pe un personaj feminin. Pentru că scenariile noastre nu au roluri mari pentru femei. Dar asta se știe, s-a mai spus, mai face s-o spun și eu încă o dată?

– *Face. Pentru că, vedeți, încă nu se zăresc roadele „spusului".*

– Bine, atunci am să vă spun că eu nu înțeleg lipsa asta a femeii din filmele noastre. Și nu înțeleg, pentru că filmele „cu femei" sau **și** cu femei sau „complete", cum le-aș numi eu, atrag mai mult decât filmele numai cu bărbați. Nu înțeleg, pentru că, la urma urmelor, nu se poate spune că o femeie are o viață mai săracă decât un bărbat. Dimpotrivă. Lasă că femeia, azi, poate să facă foarte bine „muncă de bărbat", dar are și muncile ei pe care un bărbat nu le poate face pentru nimic în lume. Nu vreau să am aer de sufragetă, dar zău că așa stau lucrurile.

www.dacoromanica.ro

– Şi de ce credeţi că se feresc scenariştii de „personajul feminin"?

– Ştiu eu? Am impresia că se feresc să nu „alunece" în dragoste. Pentru că prezenţa unei femei în film implică şi prezenţa dragostei. A unei poveşti de dragoste. Poate că se feresc de dragoste. Şi nu înţeleg de ce, pentru că e un sentiment splendid, frumos, plin şi atât de necesar oamenilor. Şi atât de „al vieţii". Cine poate trăi fără iubire? Cine nu are nevoie să fie iubit? Uite, ţin minte că mi-a plăcut foarte mult un film de Sergiu Nicolaescu, filmul acela cu un director de şantier...

– Zile fierbinţi.

– Aşa. Era atât de frumos, de adevărat, de actual. El juca atât de bine rolul acela, dar ce mult mi-ar fi plăcut să fi fost şi o femeie în viaţa acelui personaj. Ce bine i-ar fi stat unui bărbat superb ca el să fie şi îndrăgostit. Nu se poate ca în viaţa oamenilor totul să fie numai muncă. Nu se poate să arătăm tot timpul oameni care se realizează **numai** prin muncă. Omul este o fiinţă completă şi are nevoie de împlinire. De aceea mi se pare că prezenţa personajului feminin în film este foarte necesară. Şi să nu credeţi că mă gândesc neapărat la un rol pentru mine când spun asta. Vorbesc ca un spectator. Poate e de vină şi firea mea sentimentală. Eu nu suport, de pildă, filmele violente, filmele cu împuşcături, cu omoruri. Prefer de departe un film tandru, cald, omenesc. Un film cu oameni buni, calzi, stăpâniţi de sentimente frumoase.

– Dar n-aţi avut parte de asemenea roluri.

– În general, nu am avut parte de „roluri". Deşi am început bine. Cu **Doi vecini** de Geo Saizescu. L-am revăzut de curând şi m-a distrat teribil. E un film foarte viu, un film trăsnit, pe temperamentul, pe nervul lui Saizescu. Eu îl cunosc foarte bine pe Saizescu, are mult haz, el, în fiinţa lui, şi poate fi cu succes un autor de comedii strălucitoare. Dar are nevoie şi de actori pe măsură. Pe urmă, au fost **Telegrame**, **Bădăranii** în care jucau o serie de aşi ai comediei noastre, şi dintre ei mulţi nu mai sunt... Pe urmă, **Tinereţe fără bătrâneţe** – m-am simţit foarte bine, sentimentalismul meu era la el acasă în cadrul acela de poveste. Şi în **Povestea dragostei...**

– Carmen Stănescu, spuneţi-mi cum se face că o actriţă atât de frumoasă, atât de fermecătoare ca dumneavoastră s-a „profilat", ca să zic aşa, pe comedie? Pentru comedie frumuseţea nu este neapărat necesară, nu?

– Sică Alexandrescu este tatăl vieţii mele de comedie în teatru. De fapt şi în film, pentru că, practic, în **Telegrame** şi **Bădăranii** el m-a distribuit. Eu intrasem în Conservator cu **Ekaterina Ivanovna** din

www.dacoromanica.ro

Fraţii Karamazov. Cele mai aplaudate cronici atunci le-am avut. Scrise de Carandino, de Tudor Vianu... Tudor Vianu m-a şi angajat, de altfel, încă din anul I de Conservator, pentru că atunci el era directorul Teatrului Naţional. Şi am jucat dramă, până a apărut Sică Alexandrescu care, cu marele lui instinct, şi-a dat seama că pot fi o bună actriţă de comedie, şi „m-a încercat" direct într-un rol principal: **Miţa Baston.** Şi în comedie am rămas. Pentru ca, după ani de zile, urmaşul lui Sică Alexandrescu, Mihai Berechet, să-mi încredinţeze din nou roluri de dramă, roluri splendide, cărora le datorez multe din succesele mele de scenă. Iar în film pot spune că regizorul care m-a descoperit, de fapt, a fost Mihai Constantinescu. Pentru că el a fost cel care mi-a dăruit rolul acela complex din **Premiera.**

„Viaţa unei femei nu este mai săracă
decât viaţa unui bărbat.
Şi totuşi, scenariştii ocolesc
personajul feminin.
Poate pentru că prezenţa unei femei
implică o poveste de dragoste.
Poate că se feresc de dragoste."

– Cunosc actori care au încă o mare rezervă faţă de film. Există chiar ideea că, în general, filmul „strică", atunci când nu compromite, un bun actor de teatru. Dumneavoastră ce credeţi?

– Poate că filmul mai puţin. Mai mult televiziunea... Dar nimeni nu poate fi compromis cu forţa, nu? Când accepţi un rol, îţi asumi tot riscul, inclusiv acela de a te compromite cu el. Dar ce-am observat, într-adevăr, şi mi s-a părut o mare ciudăţenie, este că la film, cel mai adesea, în rolurile principale apar nişte necunoscuţi, iar în rolurile secundare sunt puşi actori mari de care poate nici n-ar fi fost nevoie şi care, de fapt, dezechilibrează distribuţia. Poate că asta se întâmplă din dorinţa de a descoperi talente. Dar de multe ori nu se descoperă nimic, în schimb se distrug roluri care ar fi putut fi interpretate de actori verificaţi ca talent, ca meserie. Şi eu sunt convinsă că, la film, regizorul este „nr. 1". Este! De el depinde distribuţia, de el depinde gândirea filmului, şi munca noastră, a actorilor, filmul cu totul depinde de el. Dar el nu poate suplini **trăirea** unui actor, munca lui. Am văzut filme în care plângeam de mila rolului principal. Şi nu e păcat? E păcat şi

www.dacoromanica.ro

pentru actorii care sunt văduviți de bucuria unui rol bun și e păcat și pentru film.

– *Să vă spun drept, mi-ați schimbat total imaginea pe care o aveam despre dumneavoastră. Credeam că sunteți un om care vede totul în roz...*

– Să știți că văd foarte clar toate culorile, chiar și nuanțele. Iar viziunea „în roz" mi se pare foarte periculoasă. Pentru că interzice ideea de progres. Pentru că te ține pe loc. Cu tot optimismul, de care nu mă lepăd, că e al meu, sunt o mare nemulțumită.

– *De ce? De cine?*

– În primul rând de mine. Nu știu dacă mi s-a întâmplat în 31 de ani de carieră să spun de zece ori „am jucat minunat în seara asta". Toată viața m-am suprasolicitat și prin asta i-am suprasolicitat pe cei din jur. Câteodată sunt chiar foarte obositoare. Sunt perfect conștientă de asta. La repetiții mai cu seamă, pentru că sunt în stare să repet până cad pe scenă, dacă mi se pare mie că „n-a ieșit". Totdeauna am fost convinsă că repetiția este mama succesului... La film câștig timp altfel. Cer textul cu mult timp înainte, îl citesc, îmi pun personajul la punct, îl fac „al meu" de la machiaj până la costum. Altfel nu se poate. Nu sunt genul de „ultimă clipă".

– *Spuneați că sunteți o sentimentală. Mie-mi dați senzația unei femei foarte lucide.*

– Dar sunt o sentimentală! Toată viața m-am ataşat cu mare dragoste de oameni, de oameni calzi, iubitori, care au vrut să facă mult bine. Eu însămi am simțit și simt o imensă nevoie să fac bine. Știi, sunt deputată de municipiu, înainte de asta am fost deputată de sector și am avut astfel șansa să pot ajuta, să pot face bine cui avea nevoie. Interesant e că treaba asta nu mă obosește, dimpotrivă, îmi dă o mare liniște și o mare bucurie. Mă relaxează după ceasurile grele de repetiții sau spectacole.

– *Știu că ați fost întrebată de multe ori: care e secretul frumuseții și prospețimii dumneavoastră de spirit, nu vreau să vă întreb și eu, dar foarte tare vreau să-mi răspundeți...*

– Poate că optimismul. Sau entuziasmul pe care-l arăt pentru orice, pentru viața care nu e făcută numai din lucruri mari, capitale, ci și din „fleacuri" teribil de importante. Poate pentru că știu încă să mă bucur pentru cel mai mărunt lucru. Îmi plac muzica, dansul, sportul – l-am și făcut și ce bine-mi prinde. Îmi place natura. Îmi place, într-un cuvânt, viața. Poate pentru că meseria mea e viața. Mai exact ar fi să spun mai multe vieți, nu? Cum e corect?

www.dacoromanica.ro

– Cred că în cazul dumneavoastră cel mai bine se potriveşte: viaţa.

– E frumos...

– Dacă vă place, am să intitulez interviul nostru aşa: „Meseria mea e viaţa".

iunie, 1977

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 29 iulie 1925, Bucureşti. • **1945:** devine studentă la Conservatorul de artă dramatică. Profesoară îi este marea actriţă Marioara Voiculescu. Începe să joace din primul an pe scena Teatrului Naţional, **Ileana Cosânzeana** în „Înşir'te mărgărite" de Victor Eftimiu, **Gaby** din „Ultima oră"de Mihail Sebastian, **Agafia** în „Căsătoria" de Gogol. • **1948:** absolvă Conservatorul. Examen de diplomă cu **Ekaterina Ivanovna** din „Fraţii Karamazov", unul din cele mai mari succese ale carierei. Criticul Carandino scrie „cea mai frumoasă şi entuziastă cronică", Tudor Vianu, directorul Teatrului Naţional, ţine s-o angajeze pe dată. Doi regizori i-au marcat şi influenţat cariera, dar şi evoluţia artistică: Sică Alexandrescu şi Moni Ghelerter. Primul i-a exploatat filonul comic, cel de-al doilea, filonul dramatic. • Roluri de referinţă: **Miţa Baston** în „D'ale carnavalului", **Poşleapkina** în „Revizorul", **Margareta** în „Mielul turbat", **Reveca** în „Apus de soare", **Corina** în „Ovidiu", **Dona Angela** în „Doamna nevăzută", **Felice** în „Bădăranii", **Infanta** în „Cidul", **Dorina** în „Tartuffe", **Toinette** în „Bolnavul închipuit", **Zoe** în „O scrisoare pierdută", **Doamna Page** în „Nevestele vesele din Windsor", **Epifania** în „O femeie cu bani" (**1964,** spectacol de mare succes, s-a jucat opt ani), **Doamna Maria** în „Apus de soare", **Nina Elefteresc**u în „Al patrulea anotimp" (**1969,** rol cu întindere de vârstă între 27 şi 80 de ani, răsplătit cu Premiul de interpretare la Decada dramaturgiei originale), **Lady Bracknell** în musical-ul „Bună seara, domnule Wilde" (1971). • Începutul carierei cinematografice vine, oarecum, dinspre rolurile de pe scenă. • **1958:** Geo Saizescu o distribuie în **Doi vecini,** Aurel Miheles şi Gheorghe Naghi în **Telegrame** şi, firește, când Sică Alexandrescu aduce pe ecran **Bădăranii** nu se poate lipsi de prezenţa ei. Urmează, cu pauze mari şi puţin la „voia şi nevoia regizorilor", o carieră cinematografică departe de posibilităţile reale ale unei actriţe înzestrate, într-adevăr, în egală măsură pentru dramă şi comedie. Vladimir Popescu Doreanu o distribuie în **Runda 6,** Elisabeta Bostan în **Tinereţe fără bătrâneţe,** Mircea Drăgan în **Fraţii Jderi,** Gheorghe Vitanidis în **Muşchetarul român,** Ion Popescu Gopo în **Povestea dragostei,** Mihai Constantinescu în **Premiera,** Doru Năstase, Sergiu Nicolaescu şi Gheorghe Vitanidis în serialul TV **Războiul de Independenţă.** Şi punct.

www.dacoromanica.ro

ICA MATACHE

Filmul a fost şi este iubirea mea

www.dacoromanica.ro

„Niciodată nu mi-am dorit un rol anume.
Tot ce mi-am dorit a fost
să fac din rolul acela,
oricare ar fi fost el, o viață de om."

– Stimată Ica Matache, am pus discuția noastră sub întrebarea „de ce atât de rar?" pentru că mi se pare într-adevăr de neînțeles cum o actriță de talentul, forța și expresivitatea dumitale joacă atât de rar în filmele noastre. Mi se pare în primul rând o pierdere pentru filmul românesc. Dar dacă întrebarea te jenează, putem să facem abstracție de ea...

– Nu mă jenează. M-am întrebat și eu de multe ori de ce, cine-i vinovat și de tot atâtea ori mi-am răspuns cu convingere: eu sunt vinovată. Fiindcă, de fapt, eu mi-am ales singură calea asta și știi cum e: vezi undeva departe o lumină, către ea duc șapte sute de drumuri, iar tu îl alegi pe cel despre care știi că-l poți face. Și atunci, mai am eu dreptul să mă plâng de ceea ce găsesc pe acest drum? Mi s-a părut întotdeauna imposibil să spun: merit asta sau vreau asta. Pentru că, totuși, aprecierea vine din afară. De aceea am primit întotdeauna ce mi s-a dat, n-am refuzat niciodată nimic, în schimb am așteptat. Și aș putea spune că așteptarea mea nu a fost în zadar, pentru că acum încep să culeg roadele. Asta înseamnă că drumul a fost cel bun.

– Care-s roadele?

– Uite, dacă ai să mă întrebi exact ce am realizat în 20 de ani, ce roluri mari sau mici, nu pot să-ți spun. În schimb, pot să-ți spun că am aflat că mă cheamă Ica Matache, că sunt Ica Matache, și asta nu știam nici acum doi ani. Am aflat că mă bucur de un anume respect, pe care nu l-am pretins niciodată nimănui. Am aflat că e nevoie de mine în meseria asta. În acești 20 de ani am jucat vreo 200 de mame... Este adevărat, uneori mă întreb și eu cât talent îmi trebuie ca să mai joc încă 200 până la pensie...Dar s-ar putea întâmpla ca tocmai din cauza asta să am albia mea. Și sigur că tot din cauza asta sunt necesară. Și tot din cauza asta s-a creat un „șablon Ica Matache". Vezi, lucrurile sunt foarte amestecate...

– Mi-e greu să cred că te mulțumește starea de „șablon".

– Și dacă mă nemulțumește, ce să fac? Aici e vorba de o anume lene a celor din jur care vor să facă lucrurile mai repede, dar și cu siguranța acoperirii. Pentru că uite ce-am observat: dacă rolul este de

www.dacoromanica.ro

mică întindere, dar are un moment greu, sunt chemată. Dacă este un rol pe toată piesa sau pe tot filmul, nu mai sunt chemată. Şi ştii de ce? Pentru că un rol mic este foarte greu de făcut în aşa fel încât să şi rămână. Dar poate că astea sunt „impresii subiective"...

– *Există şi un adevăr obiectiv în legătură cu soarta unei actriţe.*

– Există. Vorba reporterei din **Interviu:** „Pentru ca voi bărbaţii să muriţi, a trebuit ca noi să vă naştem..." În fiecare film sau piesă există un rol de mamă şi la rolurile astea nu se înghesuie nimeni. Ăsta este adevărul obiectiv... Deşi, aş putea foarte bine să neg tot ce am spus până acum şi să mă întreb ce-am făcut eu ca să exist ca actriţă şi altfel decât aşa. Cum m-am luptat eu împotriva avalanşei de mame? Cei care mă distribuie sunt acoperiţi: ei aveau nevoie de mine în asemenea roluri. Dar eu? Unii actori ştiu să-şi pledeze cauza, ştiu să se impună, să se lupte pentru rolurile lor. Eu n-am sămânţa asta în mine. În schimb, am sămânţa răbdării. Cred că mi-a fost mai comod să am răbdare, decât să mă lupt. Este o problemă de structură. De când mă ştiu, mă ştiu răbdătoare şi fără ambiţii. Tot ce mi-am dorit a fost să-mi păstrez un suflet cu zgură cât mai puţină, să nu adun nimic grav, rău în el şi să nu fac vină nimănui din nimic. Sigur că dincolo de toate astea aveam şi eu speranţele mele, dar niciodată n-am putut să mă lupt pentru împlinirea lor. Niciodată nu mi-am dorit un anume rol, tot ce am dorit a fost să fac din rolul acela, oricare ar fi fost el, o viaţă de om. De asta mi-am şi făcut întotdeauna probleme, chiar şi pentru un rol de două vorbe. Dacă ar fi să caut şi o vină în afară, aş găsi-o poate în comoditatea celor care ne privesc. Dar nici aici n-aş avea dreptate până la capăt. Cum pot eu să cer unui regizor să mă vadă într-un rol în care el vede pe altcineva?! Aş putea doar să fac un apel: uitaţi-vă bine la oamenii cu care lucraţi, uitaţi-vă bine la **toţi** oamenii cu care lucraţi!

– *Ica Matache, contactul dumitale cu filmul este încă la început. Asta presupune o anume detaşare faţă de el. Detaşarea îngăduie o judecată foarte lucidă.*

– Vrei să mă întrebi ce cred despre filmul românesc? Cum îl judec eu? Atunci am să-ţi spun întâi un mare secret, ca să vezi cum stau cu „detaşarea". Eu am început un Institut de Artă Cinematografică. M-am trezit cu mirosul de peliculă, nu de scenă. Visul meu a fost să fac film, nu teatru. Trecerea mea la teatru s-a aflat în „drumul vieţii mele", şi am pornit pe el. Cred că de aceea teatrul m-a primit atât de greu, pentru că nici eu nu m-am dus spre el cu totul, şi l-am făcut aşteptând tot timpul filmul – prima iubire. Meseria noastră nu trebuie făcută cu cazna, ci uşor, ca în joacă. Eu teatrul l-am făcut tot timpul căznit, străduindu-mă să dau veşnice examene. Când m-a luat la **Filip**

www.dacoromanica.ro

cel Bun, Dan Piţa era îngrijorat, se gândea că e primul meu film şi o să fie greu cu mine. După primul cadru s-a liniştit. Iar eu zburdam. Aveam senzaţia că m-am întors acasă. Vezi? Eu pe scenă nu ştiu să „vând" marfa. Nu strălucesc. Numai meseria şi cei 20 de ani de experienţă mă ajută să fac faţă. Pentru o actriţă care crede că oamenii se pot înţelege cel mai bine fără vorbe, din priviri, e foarte greu să joace cu vorbele, cu replicile multe. Aşa încât, filmul, ca să mă întorc la întrebare, nu pot să-l văd şi să-l judec decât din unghiul meu! Nu din cel al regizorului, nu din cel al Caselor de filme, ci din al meu, deci al actorului. Iar din acest unghi, constat că filmul are mai puţini „iubiţi" decât scena. Adică, mai puţini actori care să i se dăruie cu totul. Aşa cum se dăruie scenei. Pentru că un actor obişnuit cu suflul sălii, cu sufletele calde din faţa lui, în faţa obiectivului se simte văduvit, furat de ceva al lui. De aici un anume efort pe care unii dintre ei îl fac – aşa cum îl fac eu pe scenă – de „a fi bine" în film. Şi totuşi, dacă mă gândesc un pic, în ultimii doi-trei ani oamenii au început parcă să se ataşeze încet-încet şi de film. Asta poate şi pentru că, în timpul ăsta, filmul a suferit o schimbare în bine. Mi se pare că se face cu mai multă exigenţă faţă de calitate, de interpretare, de ţinută. S-a creat şi un spirit de echipă favorabil, un climat artistic. Sau poate sunt din nou subiectivă, şi spun toate astea pentru că eu am avut norocul să lucrez în echipe bune, într-o atmosferă foarte încurajatoare. La Dan Piţa, la Lucian Bratu, la Mihai Constantinescu şi acum la Blaier şi Demian, în **Urgia.**

„Cum pot cere unui regizor să mă vadă
într-un rol în care el vede pe altcineva?!
Aş putea doar să fac un apel: regizori,
uitaţi-vă bine
la toţi oamenii cu care lucraţi."

– *Tot o mamă?*

– Bineînţeles, o mamă! O mamă care are un fiu, care fiu pleacă în armată şi se întoarce schilod. Este un rol care trece pe lângă acţiunea principală, dar sper să treacă cu folos.

– *Spune-mi Ica Matache, ai avut un „model"? Există cineva care te-a influenţat foarte tare, cineva fără de care, cum se spune, viaţa dumitale ar fi fost alta?*

– Da. Marietta Sadova. Dacă nu era ea, nu cred că aş fi putut duce drumul ăsta. În anul I am avut-o profesoară. Două trimestre am

www.dacoromanica.ro

luat „foarte bine", iar la finele anului am fost singura căreia i-a dat „bine" şi a ţinut un discurs de o jumătate de oră, explicându-mi mai apoi că a vorbit atât, pentru ca să ţin minte că la maturitatea mea am nevoie de un glas ca al ei. Aveam pe atunci un glas de clopoţel... Spre sfârşitul anului IV am avut din nou o discuţie. Mi-a spus atunci că drumul cel mai sigur în meseria asta este drumul pe care-l faci încet. De aia se şi spune: „dar sigur". Iar pentru asta îţi trebuie perseverenţă, răbdare şi să-ţi păstrezi o inimă de copil. „Matache – mi-a spus – dacă eşti în stare, înhamă-te. Şi te asigur că, atunci când ai să te aşezi să te odihneşti, ai să fii la capătul drumului"... Acum sunt la jumătate. Şi văd că merg tot aşa, taca-taca, taca-tac, ca un cal la trap.

– *N-ai obosit niciodată până acum?*

– De multe ori. Dar niciodată n-am spus: nu mai pot. Au fost însă nenumărate momente în care m-am aşezat şi-am spus: „Nu mai vreau! Nu mai vreau să merg mai departe". Pe urmă, tot eu m-am luat, m-am ridicat şi am plecat mai departe. Adevărul este că nu-mi place să ies din horă până nu se termină, chiar dacă mă rod foarte tare pantofii.

– *Ica Matache, îţi plac poeziile?*

– Dacă nu mă întrebi şi care-i poetul preferat, îţi răspund că-mi plac.

– *De ce să nu te-ntreb?*

– Pentru că nu-mi plac întrebările astea reportericeşti: „care-i poetul preferat, anotimpul, rolul, ce carte aţi citit ultima dată...?" Nu te supăra...

– *Nu mă supăr. Dar ce ai împotriva acestor întrebări? Răspunsul la ele îi dau cititorului o idee despre „orizontul cultural"...*

– Dar de ce-i trebuie lui o asemenea idee? Uite, mie îmi place să privesc tot ce văd înaintea ochilor. Dar ce aleg, asta-i treaba mea. Îmi place să citesc, dar ce citesc asta-i treaba mea. E bagajul meu. Greu, uşor – e al meu. De ce crezi că cititorul m-ar aprecia după cât cântăreşte el? Pentru mine principalul este că îl am. Şi că-l car cu mine de-o viaţă şi nu-l las... Mai bine hai să-ţi spun, că uite-acum îmi dau eu seama unde bate întrebarea asta: „de ce atât de rar?" De ce atât de rar **în plin,** cred eu. Pentru că rar nu apar, pe scenă cel puţin, iar în film sunt abia la început. Şi cred că de-abia de acum încolo am să încep să joc, pentru că încep să am faţa pe care la 23 de ani o „compuneam". Eu acum nu mai fac compoziţie, ci **sunt.** Deşi la film cred că se va întâmpla să şi refuz, să fac adică ce n-am făcut în viaţa mea.

– *Tocmai la film?*

– Tocmai la film. Pentru că este iubirea mea. Voi refuza ori de câte ori mi se va oferi o mamă care va semăna cu altă mamă. Asta este exigenţa mea. Şi poate că nu numai din exigenţă, ci pentru că eu ştiu

www.dacoromanica.ro

un lucru, dar foarte bine: arta – şi filmul e o artă, nu? – dacă o înşeli o singură dată, doar cu gândul, te „arde" cu fapta multă, foarte multă vreme...

– *De frică, Ica Matache?*

– Poţi să-i spui cum vrei. Dacă din asta iese ceva bun, de ce nu?

decembrie, 1977

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 15 mai 1934, Galaţi. • **1944:** la sfârşitul războiului familia ei se refugiază la Mangalia. Acolo îşi va petrece copilăria şi adolescenţa. Copilă, visează să „se facă" balerină. Sau pilot. Sau îmblânzitoare de tigri. Sau actriţă. Aici capătă ceva experienţă. În liceu, joacă în echipa de teatru a şcolii, participă chiar la concursuri interşcolare. „Joacă" şi în echipa de dansuri populare costumată în... băiat. • **1952:** absolvă Şcoala tehnică de administraţie economică din Mangalia. Cu diploma respectivă, ar putea ocupa pe dată un post de statistician la CENTROCOOP – Brăila. Visurile din copilărie însă nu-i dau pace: înainte să se prezinte la post, face un ocol prin Bucureşti „să tatoneze terenul". Încearcă la Şcoala de aviaţie. Nu sunt locuri decât la secţia de paraşutism, care n-o interesează: ea vrea să zboare. Încearcă o intrare în ansamblul de dansuri al Armatei: nu sunt locuri. Se resemnează şi îşi ia în primire postul de statistician de la Brăila. Peste drum de biroul ei, Casa Populară de Artă. „Trece strada" şi se înscrie la cursurile secţiei de teatru. Profesor, Ştefan Iordănescu. • **1952-1953:** face teatru de amatori şi obţine Premiul de interpretare la un concurs regional cu un rol de... **mamă.** Între timp, Ştefan Iordănescu o pregăteşte pentru examenul la Institutul de Teatru: trei poezii şi un exerciţiu de mimică pe care şi-l alege singură – o tânără **mamă** cu un copil în braţe, împuşcată de nemţi la o margine de pădure. **„Pecetea de mamă mi-am pus-o singură, după cum se vede". 1953:** primeşte felicitări pentru examenul la Institut, dar... nu-l ia. Pentru că tot nu are ce face, îşi însoţeşte o colegă care vrea să-şi ridice actele de la Institutul de Cinematografie. În timp ce îşi aşteaptă colega, apare o doamnă (va afla mai apoi că era Ana Barcan), care întreabă: „Cine urmează?". Răspunde, spontan, „Eu!", intră în sala în care, tot mai apoi avea să afle, se susţineau reexaminările, este invitată „să arate ce ştie", trece examenul şi se găseşte, brusc, într-o situaţie paradoxală: luase un examen pentru care nu fusese înscrisă. Marietta Sadova, care era în comisie, limpezeşte lucrurile: a luat examenul, să se prezinte la cursuri. La clasa ei, de altfel. • **1954:** Institutul de Cinematografie şi cel de Teatru se unesc. Din anul II este studentă la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică „Ion Luca Caragiale", clasa profesor Marcel Anghelescu. Ultimii doi ani învaţă cu Marietta Sadova şi Dina Cocea.

www.dacoromanica.ro

1957: examen de diplomă şi debut pe scena Studioului Casandra unde este angajată, cu rolul **Bătrâna** din „Copacii mor în picioare", regia Marietta Sadova. Avea 23 de ani, iar personajul – 70. Un rol de care i s-a adus mereu aminte. **1958:** cu repertoriul de la Casandra şi cu echipa doamnei Sadova se pleacă la Piatra Neamţ unde urma să se înfiinţeze Teatrul Tineretului. • **1959:** concurs la Teatrul Nottara. Îl ia, dar fără loc. Se întoarce la Piatra Neamţ. • **1960:** este angajată la Teatrul Bulandra. Joacă o **tânără actriţă** în „O singură viaţă" – Premiul de interpretare la Concursul tinerilor actori; **Mama** din „Un strugure în soare" – rol care a maturizat-o, a făcut-o să se simtă actriţă şi **Varia** în „Livada cu vişini" – toate trei spectacole în regia lui Lucian Pintilie. A jucat **Laponcia** în „Casa Bernardei Alba" în regia lui Dinu Negreanu; **Eunice Hubbell** în „Un tramvai numit dorinţă", **Julie** în „Moartea lui Danton", cu Liviu Ciulei ca partener direct, primul şi singurul rol sub vârsta ei, şi, **Ana** din „Azilul de noapte" (rol cu care a avut mare succes), spectacole în regia lui Liviu Ciulei. A jucat **Verena Talbo** din „Harfa de iarbă" în regia lui Crin Teodorescu (primul rol de vârsta ei); **Dorina** din „Ziariştii" – regia Valeriu Moisescu; **Stella** în „Photo Finish" – regia Petre Sava Băleanu; **Jenea** din „Valentin şi Valentina" – regia Adrian Georgescu; **Doamna Pearl** din „Pygmalion" – regia Moni Ghelerter; **Hickey** în „Premiera" – un adevărat regal cu Olga Tudorache ca interpretă principală – regia Laurenţiu Azimioară, pe scena Teatrului Mic; **Oana Onofrei** din „Într-o singură seară" – regia Sanda Manu; **Sultana** din „Trei generaţii" – regia Petre Popescu; **Juliane Tesman** din „Hedda Gabler" în regia Cătălinei Buzoianu şi, în aceeaşi regie, **O femeie la fân** din „Interviu" – Premiu de interpretare pentru rol episodic; **Akulina Ivanova** în „Micii burghezi" – regia Ioan Taub. • **1974:** Dan Piţa îi „provoacă" debutul în film. Mama din **Filip cel Bun.** • **1975:** Lucian Bratu îi oferă rolul Surdo-mutei din **Oraşul văzut de sus,** rol pe care îl transformă într-o bijuterie interpretativă. În acelaşi an, Mihai Constantinescu îi oferă şi el un rol de „mamă" în **Singurătatea florilor,** iar Dinu Tănase o distribuie în filmul de televiziune **Concert din muzică de Bach. Lina.** În rest – după cum singură spune – „... Şi alte mici apariţii în diverse roluri de mame". Dar nici una din „micile ei apariţii" nu a trecut neobservată şi nu o dată i s-a întâmplat ca „secundarul" ei să intre la concurenţă cu „principalul" şi să rămână fixat, cu aceeaşi intensitate, în memoria privitorului. Este marca marilor actori.

www.dacoromanica.ro

SILVIA POPOVICI

E prea târziu să mă schimb

www.dacoromanica.ro

„Merităm filme mai bune decât cele
pe care le facem. De ce nu le facem, nu ştiu.
Există două explicaţii: sau ştim cum trebuie,
dar nu facem, sau nu ştim şi atunci iese ce iese.
Dar nu-i normal ca
un film să iasă bine din întâmplare!"

– Cred că ne întâlnim într-un moment bun, Silvia Popovici. Vă aflaţi în faţa unui rol important, ***Domniţa Ruxandra*** *din filmul Malvinei Urşianu* ***Întoarcerea lui Vodă Lăpuşneanu,*** *important în sine, dar şi cu şanse mari de a deveni, poate, cel mai însemnat rol din filmografia dumneavoastră.*

– În profesia noastră, important este orice rol la care te opreşti. Indiferent dacă am reuşit sau nu, întotdeauna am pornit cu credinţa că va fi bine. Nici nu se poate altfel. Sigur însă că acum mă aflu în faţa unui rol pentru care nu aş avea nici o scuză dacă nu mi-ar reuşi. Un singur rol ca acesta dacă faci în viaţă şi poţi spune că ţi-ai împlinit datoria. Poate de asta mă şi tem foarte tare de el. Am certitudinea că mă aflu în faţa unei mari responsabilităţi. Adevărul este că, dacă ar fi după mine, nu m-aş distribui niciodată în nimic, pentru că niciodată nu am sentimentul că pot duce un rol până la capăt. După atâţia ani de teatru şi film ai putea crede că nu mai am nici o emoţie. Iar eu sunt paralizată de emoţie. De gândul că nu merit să fiu pe scenă sau în faţa aparatului de filmat. Vorbeaţi de un moment bun. El este, în sine. Pentru mine însă e cel mai greu. Nu în ziua filmării voi fi obosită, ci acum, acum când nu mai sunt nici cu mine, nici cu personajul, ci în drum spre el. Am plecat din mine şi n-am ajuns încă la el şi încerc să mă duc cu mintea mea, cu simţirea mea, spre acest personaj pe care nu-l cunosc, nu ştiu cum va fi, pentru că nu l-am făcut încă. Nu îi cunosc încă mişcările, nu ştiu care din gesturile mele din viaţă vor deveni ale lui. Suntem încă două femei din două epoci. Care dintre ele o va determina pe cealaltă, aşa încât spectatorul de azi să fie prins de farmecul unui timp şi al unei istorii? Sunt ca o pastă care trebuie să prindă formă. Sigur că am să mă las cu mare încredere în mâna regizorului. Deocamdată însă sunt singură şi mă simt mai săracă decât oricând în faţa unui rol care aş vrea să fie şi pentru mine neaşteptat. Aş vrea să-i descopăr acele momente formidabile de sclipire pe care le iubesc atât de mult la actorii mari. Aş vrea... Dar de fapt, pe cine interesează ce-aş vrea eu, ce mă doare, ce mă arde, ce mă frământă?

– Exact pe cei care vor veni să vadă filmul.

www.dacoromanica.ro

– Vă înşelaţi. Pe spectator nu-l interesează frământările creaţiei, ci rezultatul lor.

– *Bine. Atunci să părăsim frământările personale şi să ne ocupăm de cele generale: cum priviţi rezultatele filmului nostru din ultima vreme?*

– Mă sfiesc să comentez problemele astea. Nici nu e treaba mea, ci a celor care pot determina soarta filmului românesc. Eu sunt un pasager care mă urc într-un tren şi cobor peste câteva staţii. Chiar dacă uneori trenul ăsta mă duce pe culmile bucuriilor artistice.

– *Este totuşi şi trenul dumneavoastră şi nu poate să vă fie indiferent încotro merge.*

– Toţi meritam filme mai bune decât cele pe care le facem. De ce nu le facem, nu ştiu. Există două explicaţii: sau ştim cum trebuie şi nu facem, sau nu ştim şi iese ce iese. Amândouă situaţiile mi se par grave. Pentru că nu se poate ca un film „să iasă" din întâmplare. Filmul presupune o muncă de elaborare, o concepţie; reprezintă punctul de vedere al unui artist. Un punct de vedere nu poate fi întâmplător. Un film consumă vocaţii, timp, nervi, viaţă, vieţi... Tot consumul ăsta nu poate fi lăsat la voia întâmplării.

– *Nu toate filmele se realizează „la voia întâmplării". Există o tematică. Dar poate că tematica nu este bine echilibrată. Ce credeţi?*

– Părerea mea este că se abordează totuşi o tematică mică, cu scenarii slabe. Dar, repet, asta nu e treaba mea. Eu, ca spectatorul: observ rezultatele. Dar există şi scenarii bune care stau în sertare. Există şi o literatură mare neexploatată încă, există şi o literatură nouă, foarte bună, despre ziua de azi, care şi ea abia se vede pe ecran... Sigur că sufăr pentru tot ce se poate face mai bine şi nu se face, şi sper, în secret, să se facă mai bine. Dar asta este caracteristic omului: să spere.

– *Vă ştiam entuziastă, combativă, îndrăzneaţă. Rezervată, nu.*

– Poate este oboseala momentului. În nici un caz nu e blazare, lipsă de elan. Doar o înţelepciune în plus. Poate o experienţă în plus. Am început să observ lucrurile cu mai multă atenţie. Este o observaţie strictă şi poate că odată am s-o fac să apară în scris.

– *O carte?*

– Poate. Nu ştiu dacă va arăta ca o carte. Deocamdată am foarte multe note şi notiţe. E mai uşor să fii sinceră în faţa unei hârtii, şi-mi place să cred că dacă mă arde ceva pot s-o spun, nu ca un scriitor, ci ca un om care nu trece indiferent pe lângă ceea ce trăieşte. Am câteodată bucurii atât de mari încât, ca liceenii, mă reped şi le aştern pe hârtie. Am câteodată nefericiri atât de profunde încât, ca omul matur, mă reped şi le aştern pe hârtie. Nu ştiu ce-o să iasă!

www.dacoromanica.ro

– Ce v-aţi notat în perioada asta?

– Am fost mai mult legată de câteva festivaluri de teatru – în cadrul „Cântării României" – la care am participat şi care mi-au făcut mare plăcere. La Piatra-Neamţ, Bacău, Satu-Mare. Am văzut echipe minunate, mulţi actori şi regizori tineri, foarte talentaţi, foarte dăruiţi profesiei lor şi cu care m-am întâlnit pe linia unei fidelităţi faţă de această profesie. A fost „evenimentul" meu din ultima vreme.

– Vă rog să-mi răspundeţi la o întrebare tocită de cât am folosit-o: ce poate face un actor pentru filmul lui, în cazul în care filmul acela nu este ceea ce ar trebui să fie?

– Să nu-l facă! Dacă nu crede în el, să nu-l facă.

– Şi meseria?

– Meseria nu se face pierzându-ţi încrederea în tine. Ce poţi câştiga dintr-un film prost?

„Eu sunt un actor greoi, nu pot face două lucruri deodată. Îi admir pe cei care sunt în stare să joace mai multe roluri în aceeaşi perioadă, mă uit cu jind la puterea asta de împărţire pe care eu n-o am. E cusurul meu. Sau calitatea lor..."

– Nu învăţăm şi din greşeli?

– Nu din toate. Şi nu la nesfârşit. Unii spun: se pierde profesia, îţi pierzi „mâna". Ca la sport, te antrenezi. Dar arta filmului nu este maculatură, fiecare zi este ziua decisivă a rezultatului final, nerepetabilă. Marii actori ai lumii joacă puţin şi bine. Eu cred că actorul trebuie să se exprime pe sine. Şi dacă nu are în ce, să n-o facă. E adevărat, la film te alege un singur om: regizorul. Dacă nu te alege, nu joci. Nu joci tu. Dar rolul acela tot îl va face cineva. Măcar să fie rolul bun şi filmul bun. Sunt roluri care-ţi dau bucuria de a fi jucate, indiferent că-l joci tu sau un coleg de-al tău, îţi face plăcere să-l vezi jucat. În momentul în care nu ţi-e ruşine că ai trecut prin profesia asta, rolurile ţi se adună, perlă cu perlă, şi te trezeşti cu un mic şirag. Nu-mi număr anii. Nu sunt nici mulţi, nici puţini, sunt atâţia cât să mai am bucuria unor roluri, dar mă socotesc destul de bogată cu micul meu şirag de perle. E adevărat că nu e mare, dar e veritabil. Sper că nu sună a automulţumire ce spun.

– Nu. Să-i zicem: „observaţie strictă". Lucidă. Dar, cu aceeaşi luciditate, nu credeţi că ceea ce numiţi „şiragul de perle" putea să fie mai mare?

www.dacoromanica.ro

– Eu sunt un actor de dramaturgie. Nu pot să mă arăt pur şi simplu pe ecran. Am nevoie de dramaturgie. Poate că – aşa cum spune Malvina Urşianu – femeile au nevoie de dramaturgie. Un personaj feminin trebuie să declanşeze întotdeauna ceva, să însemne, să determine. Bărbaţii acţionează, pur şi simplu. Dar, după părerea mea, un actor nu poate să aibă satisfacţia muncii lui dacă nu este implicat într-o dramaturgie. Nu-i vorba aici de rol mare sau mic, ci de importanţa pe care o dă prezenţa ta în desfăşurarea filmului. De cantitatea de combustie şi de dăruire. De fidelitatea faţă de meserie. Eu sunt un actor greoi, nu pot face două lucruri deodată – două filme, două roluri, în teatru, în film –, trebuie să fiu credincioasă unui singur rol. Îi admir pe cei care sunt în stare să joace mai multe roluri în aceeaşi perioadă. Mă uit cu jind la puterea asta de împărţire, dar eu n-o am. Asta-i cusurul meu. Sau calitatea lor. Dar sunt cum sunt. Şi e prea târziu să mă schimb.

– *Dar aţi vrea să vă schimbaţi?*

– ...Nu.

iulie, 1978

FIŞĂ PERSONALĂ

7 mai 1933, Fundata – Braşov, 16 septembrie 1993, Bucureşti. • O profesoară pasionată de teatru – Maria Verdeş – care organiza spectacole de versuri cu elevii, dar şi spectacole Caragiale! – un căutător şi descoperitor de talente – Roger Georgescu – dar, mai ales, propriul talent dramatic vizibil „cu ochiul liber", totul, cum se spune, o împingea pe eleva Silvia Popovici către cariera de actriţă. Dar ea visa să devină, dacă nu medic, atunci psiholog, dacă nu psiholog, atunci cântăreaţă, dacă nu cântăreaţă, cel puţin pedagog. Modelul fiind doamna Verdeş. Între timp, şi mai mult de dragul acelei persoane, participă la concursurile interşcolare, la spectacole de versuri şi joacă, în travesti... Caţavencu. • Roger Georgescu o recrutează în Ansamblul U.T.M. proaspăt înfiinţat. Joacă în „Articolul 214", în „Tânăra gardă" – rând pe rând **Liuba** şi **Uliana** – în regia lui Tadeu Arsenie, dar şi **Miţa Baston** în „D'ale carnavalului". Joacă alături de George Constantin, Gina Patrichi, Gheorghe Cozorici. Ideea de a juca începe să-i placă, dar nu atâta cât să renunţe la visul de a urma psihologia – psihologia copilului, *nota bene,* drept care se şi pregăteşte pentru examen. Cei din jur încearcă şi chiar reuşesc s-o convingă să dea examen la Institutul de Cinematografie. Alege „secţia actorie" care avea examen în primăvară, în speranţa că nu va reuşi, aşa că se va prezenta, în toamnă, la... psihologie. • **1952:** proba de actorie e trecută cu succes, cea de fonogenie, de

www.dacoromanica.ro

asemenea, la proba de fotogenie cade. Derogare. Prea erau bune celelalte două probe. Devine, aşadar, studentă la Institutul de Cinematografie care, peste doi ani, va deveni Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică. • În Institut joacă multe fetişcane duioase, o bătrână de 80 de ani, dar şi **Ziţa** din „O noapte furtunoasă". • **1955:** este studentă în anul III când o descoperă Iulian Mihu, ca posibilă actriţă de film, şi o distribuie în primul său film (făcut în colaborare cu Manole Marcus) **La mere.** Revelaţie. • În acelaşi an, Mihai Iacob îşi găseşte în ea **Bianca** ideală din filmul cu acelaşi nume realizat împreună cu Constantin Neagu. În această etapă apare în viaţa ei încă un personaj, din umbră: machieuza Rica Enescu. Ea este aceea care îi descoperă machiajul şi coafura potrivite, ceea ce – spunea Silvia Popovici – i-a dat încredere în sine şi curaj. • **1956:** puţin înainte de absolvirea Institutului joacă în primul lungmetraj: **Ora „H"** de Andrei Blaier şi Sinişa Ivetici. • **1956:** absolvă Institutul, i se propune să rămână în Bucureşti, dar refuză. Visa, ca toată promoţia ei, de altfel, „altceva". Un teatru experimental. Aşa că, împreună cu Sanda Toma, Eliza Plopeanu, Amza Pellea, Gheorghe Cozorici, Constantin Rauţchi, Victor Rebengiuc şi regizorul Radu Penciulescu pleacă la Craiova sub conducerea lui Vlad Mugur. • Cariera la care nu visase niciodată începe, totuşi, şi se va desfăşura între anii **1956-1959,** la Craiova, unde va juca: rolul titular în „Guendolin", **Ofelia** în „Hamlet", **Maria** în „Tânăra generaţie" (Premiul I la Concursul tinerilor actori), **Olga** în „Ani de pribegie" (Premiul II la acelaşi concurs), **Lucietta** în „Gâlcevile din Chioggia", **Magda** din „Arcul de Triumf" (Premiul III la Concursul de dramaturgie originală). • **1957:** joacă în filmul lui Marius Teodorescu **Bijuterii de familie** (film scris şi început de Malvina Urşianu. Este de presupus că şi distribuirea Silviei Popovici i se datorează). • **1959:** revine, prin concurs, în Bucureşti, la Teatrul Naţional. Autor moral al angajării ei la Naţional: Moni Ghelerter. Joacă: **Ioana** în „Surorile Boga", **Vera** în „Cei din urmă", **Judith** în „Discipolul Diavolului". • **1960:** se pregăteşte pentru un rolişor în filmul **Darclée** şi, peste noapte, i se oferă chiar rolul principal. Continuă să joace pe scenă: **Carol** din „Orfeu în Infern", **Margot** în „Maşina de scris", **Gruşa** în „Cercul de cretă caucazian" (din nou Premiul I). • Între timp, joacă, în regia lui Lucian Pintilie, **Oarba** în filmul „Oaspetele din faptul serii", **Vanina Vanini, Sonia** din „Crimă şi pedeapsă" şi tot **Sonia,** dar în „Unchiul Vania". • Două filme – **Omul de lângă tine** şi **Dragoste lungă de-o seară** – în regia lui Horea Popescu, după care pleacă la Cluj, unde va rămâne trei ani. • **1963-1966,** pe scena Teatrului Naţional din Cluj: **Larisa** din „Fata fără zestre", **Iphigenia** din „Iphigenia în Aulida" (turneu de mare succes în Italia), **Hilde** în „Constructorul Solnes", **Maria** în „Nimic nu se pierde, dragul meu". •**1966:** revine în Bucureşti ca angajată a Teatrului Naţional Ion Luca Caragiale. Va juca: **Ana Petrovna** în „Un Hamlet de provincie", **Julieta** în „Romeo şi Julieta", **Andromaca, Alizuna** în piesa cu acelaşi nume, **Luluţa** în „Coana Chiriţa", **Goneril** în „Regele Lear", **Euxinia** în „Săptămâna patimilor", **Inge** din „Prima zi de libertate", **Angélique** în „Trei gemeni veneţieni", **Anca** din „Năpasta", **Margareta Aldea** din „Gaiţele", **Sanda Oniţă** din „Acord", **Emilia** din „Timpul în doi", **Margareta** din „Richard al III-lea", **Saşa**

www.dacoromanica.ro

din „Fanteziile lui Fariatiev", **Sfinxul** din „Infernalul mecanism". • **1967,** întâlnire fericită cu omul potrivit şi la momentul potrivit: regizoarea Malvina Urşianu descoperă în ea interpreta ideală a unui tip feminin nou în peisajul nostru cinematografic – femeia puternică, dar nu bărbătoasă, sensibilă, dar nu lăcrimoasă. Tipul care, în viziunea regizoarei, trebuia să reprezinte **femeia modernă.** Pe această linie, după **Gioconda fără surâs** – prototipul – îşi va construi actriţa şi personajele din **Serata, Trecătoarele iubiri,** chiar şi „istorica" Domniţă **Ruxandra** din **Întoarcerea lui Vodă Lăpuşneanu.** Toate în regia Malvinei Urşianu. De influenţa personajelor create sub bagheta regizoarei Malvina Urşianu vor beneficia şi personajele create în alte filme. **Pulbere de stele** de Gottfried Kolditz, **Mânia** de Mircea Veroiu, **Rătăcire** de Alexandru Tatos, **Ancheta** de Constantin Vaeni, **Trepte spre cer** de Andrei Blaier.

Nici un personaj dăruit de ea filmului nu a semănat cu altul. Şi nici cu vreun personaj al scenei. Ea a fost mereu **alta.** Rămânând ea însăşi.

www.dacoromanica.ro

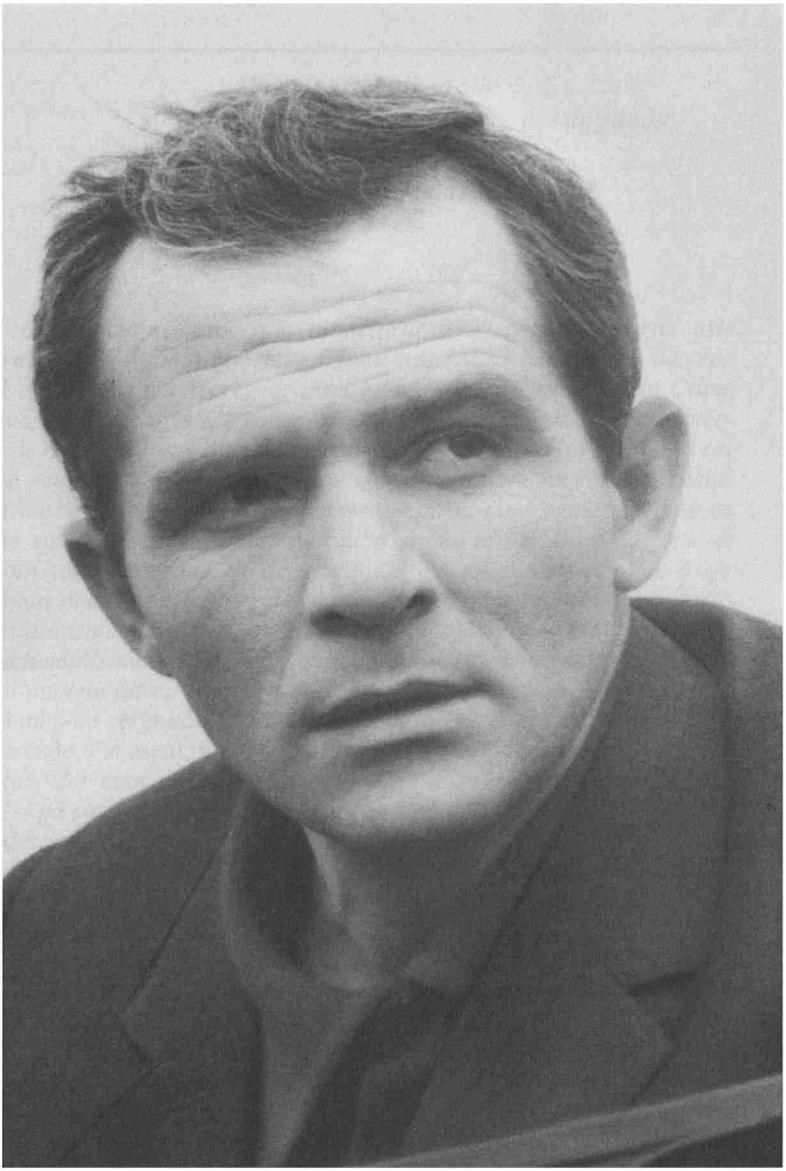

GHEORGHE COZORICI

Actorul e un boț de lut

www.dacoromanica.ro

„Un actor trebuie să ştie
cu precizie matematică ce are de gândit,
pentru ca să ştie mai apoi
cum să rostească acele gânduri."

Destinul cinematografic al actorului Gheorghe Cozorici este dintre cele mai ciudate. Trei – numai trei roluri principale, da, dar unul era ***Ştefan cel Mare,*** *iar altul este* ***Dumitru Dumitru*** *din* ***Clipa,*** *câteva, nici măcar multe rolişoare, în rest, cum singur spune, „interpret de coloană sonoră", pentru că a dublat cu vocea lui de Ştefan cel Mare sau de Dumitru Dumitru, cu vocea asta care nu rosteşte niciodată vorbe, ci gânduri, multe personaje care, cine poate şti, cine ne poate spune, de ce nu puteau să aibă şi chipul lui. Poate pentru că este un actor de adânc, nu de suprafaţă (cineva mi-a spus că se trage dintr-un neam de săpători de fântâni din Arbore, ce bine i se potriveşte descendenţa asta!), specie greu de împăcat cu sărăcia de date, cu schematismul unor personaje. Dicţionarul cinematografic trece peste numele lui ca şi cum n-ar fi.* „Nu e vina nimănui – *îmi spune* – când mi s-au cerut «datele» nu le-am dat, mi se părea că n-am de ce, că nu se cade. Făcusem prea puţine filme". *Este un mare actor – ce banal termen, dar cum poate să plesnească de adevăr o asemenea banalitate! – pe care filmul l-a folosit cu o zgârcenie incredibilă. De ce? Mă gândesc mult dacă să pun sau nu întrebarea asta, pe cât de jenantă, pe atât de inutilă. Ce poate să-mi răspundă? Că n-a fost solicitat... Risc, totuşi, măcar şi din curiozitate, curiozitatea de a afla cum o să-mi spună lucrul ăsta.*

– Ştiu eu....? Poate pentru că în film – ca şi în teatru, din păcate, – nu există un repertoriu gândit **pentru** actori, **pe** actori. Iar actorul este o mare ciudăţenie. În clipa în care îi spui: „Vei juca – la toamnă, la vară, la iarnă – vei juca şi uite ce şi în ce" – din acea clipă (am şi ajuns la clipă, vedeţi, şi ce repede!) el începe să caute, să scormonească în el, în cărţi, în viaţă, începe să fie, să devină personajul acela. Dacă-l iei prin surprindere, nu are timp să devină decât cel mult o schiţă, o schemă. Iar mie nu-mi plac schemele. Nu-mi place sistemul: „Las'că vedem noi, numai să fii mai spontan, mai firesc". Dar ce înseamnă spontaneitate când nu ştii ce faci? Când există comanda aceea „Motor!" şi oamenii din spatele aparatului de filmat care îmi vânează expresia în timp ce eu rostesc un text învăţat cu o oră înainte, ca nu

www.dacoromanica.ro

cumva să-l „tocesc", ca să fiu „spontan". După părerea mea însă astfel nu se creează spontaneitate, ci doar golul acela din privire pe care pelicula îl înregistrează – pelicula nu iartă nimic –, golul şi panica, frica de a nu găsi cuvântul, verbul, panica lipsei timpului de gândire. Teama că înşir vorbe pe care nu am avut timp să le gândesc. Sigur că mie mi-a mai dispărut acea frică de aparat şi nu pot să trec peste asta fără să-l amintesc pe Mircea Drăgan şi **Fraţii Jderi** şi **Ştefan cel Mare.** Dar chiar şi aşa, mi se pare că un actor trebuie să ştie cu precizie matematică ce are de gândit, pentru ca să ştie **cum** să spună acele gânduri. Textul – piesa sau scenariul care, se presupune, reprezintă bagajul de gânduri al personajului, trebuie visat. Pentru că acolo, pe platou, ştiu că-mi vine travelling-ul peste picioare, că-mi intră reflectoarele în ochi, că strigă regizorul: „Intră, Ghiţă!" – şi de toate astea trebuie să fac abstracţie şi să ţin cont în acelaşi timp. Spontaneitatea vine pe urmă. Ea face parte dintr-o muncă de elaborare, ea face parte din arta actorului. Iar arta actorului nu se face „pe moment" şi cu un text improvizat, ci este rezultatul unei munci de laborator, de studiu.

*– La **Clipa** – căci iată, a venit clipa s-ajungem la **Clipa** – aşa aţi lucrat? Adică, ceea ce se vede pe ecran este rezultatul unei asemenea situaţii de excepţie, ideală?*

– Am avut scenariul şi timpul să mi-l apropii. Nu citisem cartea. Am avut o frică. Mie, în general, nu mi-e frică, dar atunci mi-a fost. Dacă citesc cartea – mi-am zis – să nu fiu influenţat de literatură. Cartea am citit-o după ce am făcut filmul. Dinu Săraru ştie asta, i-am spus. „Nu se poate! – zicea – eu credeam că ai «mâncat» cartea!". „Nu, domnule, am «mâncat-o» între timp. Am «mâncat-o» făcând personajul. Am început «s-o mănânc» în momentul în care m-am înhămat la acest personaj". Şi m-am înhămat pentru că mi s-a părut că acest secretar de partid pe care l-am mai întâlnit în filmele noastre poate fi şi altfel. Era o şansă să-l arăt altfel. Linia lui, scara lui foarte întinsă – de la adusul boilor înapoi la gospodăria de la Cornul Caprei şi până la marile idealuri pe care le gândeşte – mi se părea pasionant de parcurs, de urcat. Mi se părea că trebuie arătat un asemenea secretar în toată complexitatea problemelor pe care viaţa i le pune în faţă, un om şi nu o funcţie. Un om care, cum să vă spun?...

– Îşi trăieşte din plin condiţia, poate...

– ... Plăteşte. Un om care plăteşte. Iar omul – un om ca Dumitru Dumitru, mai cu seamă – când e pornit să câştige, trebuie să înceapă prin a da. Chiar şi eu, Gheorghe Cozorici, ca să devin Dumitru Dumitru a trebuit să „plătesc". A trebuit să renunţ la Gheorghe Cozorici în

www.dacoromanica.ro

favoarea lui Dumitru Dumitru. Să renunț la lucruri mici poate, cum ar fi să stau o oră aici, la „Peștera", un lucru mic, dar care face parte din viața mea de Gheorghe Cozorici, și la lucruri mai mari, la liniște, la o anumită ordine în viață... A trebuit să risc o sancțiune pentru absențe la învățământul de partid – asta în timp ce filmam secvența excluderii din partid a lui Dumitru Dumitru (în cazul meu au votat cu toții împotrivă, firește, dar vedeți ce coincidență hazlie), a trebuit să dorm într-un microbuz, pe apucate, plecând de la o repetiție la teatru, ca să ajung la Slătioara, să filmez toată noaptea și să mă întorc a doua zi să intru în repetiție la teatru și seara în spectacol, și de acolo din nou în microbuz, din nou la Slătioara – după o săptămână de nesomn am adormit rezemat de un zid –, dar m-am gândit că toate aceste clipe le-a trăit, chiar dacă altfel, și Dumitru Dumitru între Cornul Caprei și el însuși. Uneori poate nici n-am fost de acord cu toate câte le-a făcut sau gândit, dar l-am „luat în brațe". M-am încredințat lui. Asta poate să sune a „depersonalizare", dar face parte din meseria actorului. Și este o chestiune paradoxală: cu cât te depersonalizezi, cu atât capeți o mai mare personalitate. Cu cât intri mai adânc în biografia personajului, cu cât te întorci mai „în urmă" în acea biografie, cu atât faci un salt mai mare înainte.

„Aura Buzescu ne spunea:
Să știți, copii, că nu sunteți decât
un boț de lut. Personajul trece în tine
și deci tu ești boțul de lut...
Numai gândurile tale îl modelează."

– Iertați-mă, nu are nici o legătură cu ce spuneți sau poate există o legătură „mai în urmă", dar mi-am amintit că era cât pe-aci să-mi refuzați interviul ăsta. De ce?

– Din teama de întrebări stereotipe de tipul: „Cum ați făcut rolul?". Întrebare la care Calboreanu a răspuns pe vremuri unui confrate al dumneavoastră astfel: „Cum l-am făcut? Cum l-ai văzut!" Ca să inversăm rolurile: dumneavoastră de ce credeți că Dumitru Dumitru apare așa cum apare în filmul **Clipa?** Că putea să fie și altfel...

– Nu vă supărați, meseria mea nu e răspunsul...

– Bine. Atunci am să vă spun eu. Cred că Dumitru Dumitru apare **așa,** pentru că Dinu Săraru a scris cartea **așa** cum a scris-o, pentru că Vitanidis a gândit filmul **așa** cum l-a gândit, pentru că și-a ales o echipă de colaboratori buni, pentru că Nicu Stan a filmat **așa** cum a filmat, pentru că Richard Oschanitzky a scris muzica și Dan Ionescu,

www.dacoromanica.ro

Profesorul, a făcut coloana sonoră, dar mai ales, poate, pentru că Vitanidis a avut încăpățânarea să arate o altă față a filmului românesc. Poate e un început. Că tot începem, și începem... Singura mea teamă este ca nu cumva această **Clipă** care, cred eu, reprezintă o deschidere spre adevăr, să nu fie un fel de a ne liniști pentru mai multă vreme sufletul. Ceea ce m-ar interesa ar fi continuarea acestei clipe de adevăr. Vă amintiți ce spune Dumitru Dumitru în final?

– „Ar trebui să vină un sculptor...

„Textul trebuie visat. Spontaneitatea vine pe urmă, ea este parte din arta actorului, iar arta actorului nu se face pe moment, cu un text improvizat, ci este rezultatul unei munci de laborator intim."

– ...aici și acum, un sculptor inspirat care să imagineze o statuie a răbdării, a măcinării nervilor, a luptei împotriva lichelismului, a fariseismului..." M-ar interesa să văd și cealaltă statuie, v-o amintiți, aceea de pe fostul Palat al Justiției, dar o statuie care să țină în mâna dreaptă o balanță, în stânga o torță și să fie dezlegată la ochi. Ăsta era poate și idealul lui Dumitru Dumitru. Se întâmplă așa, că idealurile lui Dumitru Dumitru sunt și idealurile lui Gheorghe Cozorici...

– *...care s-a încredințat lui Dumitru Dumitru.*

– Așa cum m-am încredințat oricărui personaj pe care l-am jucat. Aura Buzescu, profesoara mea, ne spunea atunci, demult, la început: „Să știți copii, că nu sunteți decât un boț de lut. Personajul pe care trebuie să-l interpretezi trece în tine și deci tu ești boțul de lut. Și în prima zi modelezi în el ca un sculptor. E lutul tău. Dar dacă l-ai lăsat așa, el se usucă și a doua zi nu-l mai poți modela, pentru că se sfarmă. Și-atunci, întotdeauna trebuie să ai personajul cu tine, să-l ții moale, să te gândești tot timpul la el, pentru că numai gândurile tale îl modelează".

– *Atunci, poate credeți că și statuia aceea a răbdării – a răbdării noastre de oameni, și de oameni de cinema, dornici s-o vedem în picioare – credeți că dacă ne vom gândi tot timpul la ea o s-o facem? Credeți că gândurile, numai gândurile noastre vor fi în stare s-o modeleze?*

– Știți povestea lui Leonardo da Vinci de pe timpul când lucra fresca de la Santa Maria Maggiore?

– *Nu.*

– Este așa: avea totul gata. Numai pe Iuda nu-l avea, nu-l găsise. Și umblând el prin piață, într-o zi, vede un om și-și spune: „Ăsta-i

www.dacoromanica.ro

Iuda!" Vorbeşte cu el, se tocmeşte, se înţeleg şi-l duce la frescă. Fresca era sub o draperie. Da Vinci trage draperia şi când se întoarce, modelul, Iuda, plângea. „De ce plângi domnule?" se miră da Vinci. „Te-a impresionat fresca?". „Nu – spune omul – nu, dar ştiţi, acum zece ani v-am pozat pentru Christos!" Vedeţi, Dumitru Dumitru, săracul, n-a fost şi el socotit la un moment dat Iudă? Totul e cum evoluezi. Şi asta nu depinde numai de tine. Depinde de om. De cel care este supus unui efort firesc să urce o treaptă a umanităţii în tendinţa lui de a ajunge cât mai bine, spre cât mai frumos. Dar acolo se ajunge numai trecând prin purgatoriu. Filmul pe care l-a făcut Vitanidis după cartea lui Săraru reprezintă, şi ca timp de gândire şi ca travaliu, această trecere a omului prin purgatoriu.

– *Sunteţi – trebuie să vă spun – adânc însemnat de Dumitru Dumitru. Şi de această* ***Clipă.***

– Nu ştiu dacă sunt însemnat. M-a chinuit. M-a chinuit în primul rând teama să nu semene cumva cu acei „tovarăşi de la raion" pe care i-am întâlnit şi eu prin viaţă şi prin şedinţe şi care nu reprezentau, adesea, decât un însemn al puterii fără acoperire. Funcţii, nu oameni. Or, important mi se pare mie că (şi poate aşa vă răspund şi la întrebarea cu statuia) oricând, dar mai ales atunci când porţi însemnul puterii, este să fii om. Un om, acolo. Un om care să dea tot ce are mai bun şi să nu pună în balanţă ce a primit pentru asta.

– *Asta înseamnă că pot să sper – putem să sperăm – că n-o să puneţi niciodată în balanţă ce aţi dat cu ce aţi primit de la film...*

– Nu. Asta nu. Asta ar fi...

– *Asta ar fi?*

– ... nu. Nimic. În rest, cum spune omul acela?

– *Tăcere.*

– Tăcere.

aprilie, 1979

FIŞĂ PERSONALĂ

16 iulie 1933, Arbore-Suceava – 18 decembrie 1993, Bucureşti. • În **1956** absolvă Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică la clasa profesor Beate Fredanov şi pleacă, împreună cu promoţia lui – Silvia Popovici, Sanda Toma, Eliza Plopeanu, Amza Pelea, Constantin Rauţki, Victor Rebengiuc, Radu Penciulescu –, la Craiova să facă „alt fel de teatru", sub conducerea regizorului Vlad Mugur. Rămâne la Craiova doi ani. Joacă în nouă spectacole

www.dacoromanica.ro

total diferite ca gen – de la comedie la tragedie, tot. Este **Don Basilio** din „Bărbierul din Sevilla", **Matei Zapan** în „Arcul de Triumf" şi **Hamlet** – trei spectacole în regia lui Vlad Mugur; **Tudor** în „Tudor din Vladimiri" şi **Scarlat** din „Ultima generaţie" – regia Radu Penciulescu. • **1959:** este angajat la Teatrul Naţional din Bucureşti. Din cele 59 de roluri interpretate pe scena Naţionalului, căreia i-a rămas credincios până la capăt, am ales: **Luca** din „Domnişoara Nastasia", **Doctorul Rank** din „Nora sau o casă cu păpuşi", **Serghei Jeleznov** din „Vassa Jeleznova" şi **Sir** din „Cabinierul" în regia lui Ion Cojar; **Maiorul Swindon** din „Discipolul Diavolului", **George** din „Oameni şi şoareci" şi **Jules Durand** din „Bulevardul Durand" în regia lui Al. Finţi; **Mortimer** din „Maria Stuart" în regia lui Miron Nicolescu; **Carol Quintul** din „Regina din Navarra" şi **Petru Rareş** din „Apus de Soare" – regia Sică Alexandrescu; **Mercutio** din „Hamlet" – regia Vlad Mugur; **Becket** din „Becket", **Marat** din „Danton", **Ducele Buckingham** din „Richard al III-lea", **Asel** din „Generoasa Fundaţie", **Helicon** din „Caligula", **Directorul grădinii Zoo** din „Ploşniţa", **Doctorul Spivey** din „Zbor deasupra unui cuib de cuci" – toate, spectacole în regia lui Horea Popescu; **Gloucester** din „Regele Lear" – regia Radu Penciulescu; **Arthur Philip** din „Cine are nevoie de teatru" în regia lui Andrei Şerban. • **1991: Sir** din „Cabinierul" ultimul rol pe scenă. Filmul l-a descoperit de cum a venit de la Craiova dar, cu excepţii pe cât de rare pe atât de fericite, l-a folosit mai ales pentru prezenţa inconfundabilă şi pentru „omenescul" ei irezistibil. • A debutat în **1960** în filmul lui Marius Teodorescu, **Mândrie.** Au urmat: **Partea ta de vină** de Francisc Munteanu; **Pădurea spânzuraţilor** de Liviu Ciulei; **Procesul alb** de Iulian Mihu; **Gioconda fără surâs** de Malvina Urşianu; **Prea mic pentr-un război atât de mare** de Radu Gabrea; **Ciprian Porumbescu, Clipa** şi **Dragostea şi Revoluţia** de Gheorghe Vitanidis; **Ştefan cel Mare, Fraţii Jderi** şi **Aurel Vlaicu** de Mircea Drăgan; **Instanţa amână pronunţarea** de Dinu Cocea; **Ultimele zile ale verii** de Savel Ştiopul; **Urgia** de Andrei Blaier şi Iosif Demian; **Ancheta** şi **Imposibila iubire** de Constantin Vaeni; **Vânătoarea de vulpi** de Mircea Daneliuc; **Omul şi umbra** şi **Comoara** de Iulian Mihu; **Capcana mercenarilor, Ciuleandra, Ziua „Z"** de Sergiu Nicolaescu; **Un petic de cer** şi **Zbor periculos** de Francisc Munteanu; **Vreau să ştiu de ce am aripi, Un echipaj pentru Singapore** şi **Furtună în Pacific** de Nicu Stan; **Din prea multă dragoste** de Lucian Mardare; **Trenul de aur** de Bogdan Poreba. Ultimul film l-a făcut cu Horea Popescu. **Moartea unui artist. În 1989.**

www.dacoromanica.ro

RODICA TAPALAGĂ

Filmul te face mai smerit

www.dacoromanica.ro

„Îmi plac actorii care mă surprind
de la rol la rol, şi-mi place
când reuşesc eu acest lucru.
A fi mereu alt tu, *ce joc minunat!"*

Fără fard, ascunsă sub ochelarii fumurii cu rame subţiri, metalice, Rodica Tapalagă pare sora mai mică, studioasă şi uşor severă a Rodicăi Tapalagă, actriţa cu talentul înconjurat din toate părţile – adesea de-a dreptul înghesuit – de un irezistibil farmec personal. Pe urmă îşi scoate ochelarii – zâmbeşte şi „sora" ei, actriţa, este acolo, cu farmecul personal cu tot. Dar puţin tensionată, stânjenită, „în gardă". Stânjenită sunt şi eu, de ce să mint? Iar mă aflu în faţa unei actriţe cu talent mult şi filmografie minusculă, încropită din treceri graţioase printr-un film sau altul. Ne salvăm reciproc într-o discuţie generală despre noul rol din filmul lui Mircea Veroiu, ***Întoarcerea ardelenilor.*** *Aflu că este „o partitură mai mare" (în fine!) care a obligat-o la o trecere în revistă a tot ce a adunat, până acum, ca experienţă cinematografică. De fapt, ce-a adunat?*

– Tot felul de „secrete" ale meseriei de actor de film. Acum ştiu precis că filmul cere o putere de concentrare mult mai mare decât spectacolul de teatru. Trebuie să fii „acolo", prezent cu toată fiinţa, ca să poţi decide repede, într-o clipă, cum să exprimi ceea ce vrei să exprimi. Şi asta e foarte greu şi obositor. Pentru că există o mie – ei, să nu exagerăm, nu chiar o mie, dar foarte multe soluţii –, iar tu trebuie să te opreşti la una singură şi ea să fie cea mai bună. Dacă se poate, să fie soluţia ideală. De cele mai multe ori, regizorul talentat dacă te-a ales, ştie el de ce te-a ales, şi atunci te lasă să optezi singur, îţi face această favoare care te costă îngrozitor de scump. Adevărul este că filmul m-a obligat la o reconsiderare a mijloacelor actoriceşti. Filmul te obligă să te controlezi, să nu-ţi „dai drumul" la toate stările, puhoi, să te stăpâneşti, să reduci până la esenţă. Este un joc minunat de-a „ţinutul în frâu" pe care noi, în Institut, l-am învăţat, dar l-am uitat pe parcurs. Filmul te face mai smerit cu tine, pentru că te pune să înveţi, mereu şi mereu, o lecţie pe care n-ar fi trebuit s-o uiţi. Dar uiţi. O seară bună pe scenă, un succes la TV, mai o pălărie „purtată bine", mai o voaletă care te avantajează, publicul este mulţumit pentru seara aceea, pentru apariţia cealaltă, mulţumirile se adună, se fac răsfăţ, te simţi bine, ţi se pare că e bine. La film însă, te vezi şi te revezi, aşa încât observi dis-

www.dacoromanica.ro

tanța dintre ceea ce ai vrut să faci și ceea ce ai reușit, de fapt, să faci. Dar nu e nici o noutate în ce spun... S-a mai spus.

– Așa s-a mai spus și că n-ar fi nici o deosebire între actorul de teatru și cel de film. Că el, actorul, să fie talentat și gata, ajunge!

– Ajunge, cu multe date în plus. Actorii de film sunt atleții meseriei noastre. La teatru merge și mai bolnav, și mai cu tensiune, și mai grăsuț. Filmul cere o mașinărie umană în deplină stare de funcționare. Întâi să fii sănătos. Pe urmă talentul. Pe urmă meșteșugul. Iar sănătatea nu este o stare pe care s-o poți construi, ci o realitate necesară. Un platou de filmare este un univers violent, tensionant, în care totul se întâmplă „la limită". Există la filmare o atmosferă de încordare, de pândă, de atenție concentrată, o stare amețitoare de febră, de exaltare, pe care n-am mai întâlnit-o – să nu râdeți – decât la maternitate. Probabil pentru că și creația este un fel de naștere. Sigur, nu probabil, pentru că atmosfera de care vă vorbeam n-am întâlnit-o decât la echipele în care se crea. Iar tensiunea, violența asta a trăirii creației unui film n-o poate suporta oricine. Ceea ce încă nu știu este cum s-ar putea obține relația tandră cu aparatul de filmat. Spun „tandră", pentru că așa simt eu că ar trebui să fie. Și nu e. Deocamdată relația mea cu el este încordată, de tatonare, de suspiciune, poate reciprocă. Încă îl simt ca pe un martor imparțial. Simt complicitatea dintre regizor și operator, tandrețea și grija și căldura lor pentru cadrul care se filmează este absolută, dar întotdeauna parcă se așază ceva, un ceva care îngheață relația mea cu aparatul de filmat. De multe ori el nu numai că nu te apropie, dar te îndepărtează de propriul tău chip. Și nu cred că este o părere de actor – trebuie să ai o părere bună despre tine, altfel nu poți să faci meseria asta! – este un fapt obiectiv. Pe urmă e culoarea și e timbrul glasului la post-sincron, care nu mai e viu, nu mai e „al tău", e filtrat, e retransmis. De fapt asta e: filmul te retransmite. Dacă înțelegi și știi să exploatezi acest lucru, e bine. Să devii un ajutor, un instrument de exprimare, da, asta poate să însemne ceva. Mai ales dacă trăiești lucid această realitate a filmului.

– Aveți încă o privire foarte proaspătă asupra a ceea ce se cheamă „munca la film", specificul cinematografic. Presupun că și părerile despre rezultatul acestei munci stau sub semnul aceleiași prospețimi.

– Aș dori foarte mult să-mi păstrez privirea proaspătă. Cred că e foarte important. Cred că trebuie să te surprindă până la a te lovi, până la durere această realitate a filmului. Rutina, obișnuința aduc plictiseală, iar plictiseala omoară nuanțele fără de care filmul nu există. Dar despre filme nu am păreri. Nu văd filme. De fapt, filmele au început

www.dacoromanica.ro

să-mi placă abia acum, când le văd „cu partitura în faţă". Acum am început să înţeleg de ce **Padre Padrone** e un film mare, de ce Fellini e Fellini, de ce – ca să venim acasă – Piţa nu e Veroiu şi Veroiu nu e Piţa. Şi, ciudat este că, începând să înţeleg filmul, mă înţeleg mai bine şi pe mine, ca actriţă. În teatru, mai la început, am făcut mulţi paşi înapoi din pricina naturii mele încăpăţânate – eu ziceam că sunt voluntară, de fapt eram încăpăţânată – care mă făcea să resping gândirea regizorală. Am avut orgoliul prostesc să vreau să fiu propriul meu regizor. Câteodată s-a întâmplat să fie bine. De multe ori a fost rău. La film, aşa ceva nu este cu putinţă. La film, regizorul este atotstăpânitor. Aici e clar că sufletul, aerul, vraja filmului este el, regizorul. Am simţit asta foarte precis în două ocazii: cu Piţa la **Tănase Scatiu,** şi acum, cu Veroiu. La film nu se poate lucra împotriva personalităţii regizorului, ci venind în întâmpinarea ei. Piţa şi Veroiu sunt două personalităţi mari şi foarte diferite. Chiar şi felul în care te obligă să existi ca actor diferă. Piţa îţi acordă un credit total. Veroiu îţi pretinde un self-control desăvârşit. Pe Piţa îl pasionează neaşteptatul, ceea ce se naşte spontan, pe baza textului dat, detaliile care te surprind şi pe tine, actor, descoperindu-le. Veroiu, dimpotrivă, este foarte atent la selecţia nuanţelor, la acel self-control care obligă la dozarea exactă a stărilor, la decantarea lor.

„Să mergi împotriva farmecului personal
devine, cu timpul, o datorie profesională.
Altfel, ce plictiseală şi pentru tine,
şi pentru spectatori.
Fermecătoare, fermecătoare, dar până când?!"

– Este pentru prima oară când mi se întâmplă să iau interviu unei actriţe şi să capăt portretul unei arte şi al unor creatori. Vă rog să mai „lucrăm" pi ţin şi la portretul dumneavoastră: nu vă pare rău că abia acum aţi intrat într-o relaţie normală cu filmul?

– Nu. Cred că lucrurile se întâmplă la timpul lor. Există actori despre care se spune că sunt prin excelenţă „de film". Născuţi pentru film. Eu cred că, spre deosebire de actorul de teatru, actorul de film trebuie să fie o personalitate umană gata construită, nu în formare. Nu în acea mişcare browniană care se încheie la un moment dat sau scade, se diminuează. La unii, datele personalităţii umane, gândurile, aspiraţiile apar devreme. Ei ştiu foarte repede ce vor cu ei şi cu cei ce-i înconjoară. La alţii, există o ezitare în formare care poate însemna şi lipsă de curaj. Slăbiciune. Frică de viaţă. Frică în faţa vieţii. Pe urmă,

www.dacoromanica.ro

viaţa vine oricum peste tine, mai devreme sau mai târziu. N-ai încotro, trebuie să-i răspunzi, trebuie să-i faci faţă, trebuie „să te formezi". Şi te formezi. Omeneşte, noi suntem modelaţi de alţii. Uneori, din orgoliu poate, ne împotrivim, pornim în căutarea eului propriu şi cum eul este ceva atât de perfectibil, se cam întârzie prototipul. Orgoliul ăsta este destul de caraghios, pentru că până la urmă tot prin ochii altora existăm. În meseria noastră nu contează cum ne vedem noi, contează cum ne văd alţii. Dar şi aici există o „portiţă". Chiar şi *emploi*-ul în care te fixează regizorul sau, şi mai grav, gustul publicului, poate fi forţat să existe aşa cum vrei tu. Dar foarte greu. Şi cere o tenacitate fără margini. Să mergi împotriva farmecului, asta cred că la un moment dat devine o datorie profesională. Altfel, ce plictiseală, şi pentru tine şi pentru spectatori. Fermecătoare-fermecătoare, dar până când? Nu iubesc actorii-instituţii, acei actori care perfecţionând şi răsperfecţionând mijloacele unui anume emploi, pot atinge cota succesului absolut. Îmi plac actorii care mă surprind de la rol la rol, şi-mi place când reuşesc eu acest lucru. Jocul de-a fi mereu alt „tu", ce joc minunat! Cei care fac modă cu farmecul personal mă plictisesc de moarte.

– Ciudat mai sună vorbele astea rostite de o actriţă copleşită de farmec personal!

– Nu v-am spus că nu existăm aşa cum vrem? Deşi, s-ar fi putut să fiu o actriţă mai bună decât sunt, dar lipsită de farmec, deci şi de creditul publicului, şi nu ştiu dacă mi-ar fi plăcut. Sigur că mă interesează şi opinia publicului şi opinia criticii, dar cel mai tare mă interesează opinia colegilor. Trebuie să ştiţi că cea mai sigură bursă a valorilor există între noi. Este extraordinar când eşti obligat să recunoşti succesul unui coleg. Este extraordinară plăcerea pe care o simţi în faţa reuşitei lui, pentru că o simţi şi ca un ghimpe în suflet că n-ai fost tu în locul lui, dar şi ca o mare bucurie în faţa izbânzii unui coleg. Cu nodul în gât, aşa – dar noi recunoaştem întotdeauna reuşita altuia.

– Mi se pare foarte interesant tot ce mi-aţi spus, cu atât mai mult cu cât contrazice imaginea spumoasă creată de personajele dumneavoastră – mă gândesc la cele de pe micul ecran sau din film, fireşte...

– Poate suntem mai interesanţi când vorbim despre meserie decât atunci când o facem. Dar pot să vă răspund şi mai spumos, dacă vreţi: „Avocatul care cel mai bine îl apără pe asasin, nu ţi-ar ucide o muscă. Cel care pe hoţ îl apără cel mai bine, este cel mai cinstit din tot baroul" **(Nebuna din Chaillot)**... Tot ce ştiu este că trebuie să te lupţi să fii fericit între oameni, şi pentru ei şi cu ei împreună, niciodată împotriva lor.

www.dacoromanica.ro

– Îmi dați ocazia să pun o întrebare măreață în banalitatea ei: sunteți fericită?

– Bineînțeles că nu! Și întrebarea, și răspunsul se nimeresc a fi replici din **Unchiul Vania:** Câteodată sunt și fericită. Când trăiesc frenetic. Când lucrez. Când trebuie să mă lupt.

– Vă luptați, pentru ce?

– Pentru perfecționarea datelor mele omenești. Pentru autodepășire. V-am spus: sunt perfectibilă.

– Până unde credeți că suntem perfectibili?

– Până la capăt. Până la ultima răsuflare.

iunie, 1979

FIȘĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul nașterii: 12 ianuarie 1939, Dorohoi. • **1959:** absolvă Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, clasa profesor Ion Șahighian și David Esrig. • **1959-1961** este angajată a Teatrului Național din Craiova pe scena căruia debutează cu **Liza Doolitle** din „Pygmalion" în regia lui Vlad Mugur. Urmează: **Valia** din „Poveste din Irkutsk", **Eleva** din „Steaua fără nume", **Liuba Sevțova** din „Tânăra gardă", **Ada** din „Passacaglia", **Femeia în albastru** din „Celebrul 702". În stagiunea **1961-1962** este invitată de Lucia Sturdza Bulandra la Teatrul Municipal pe scena căruia joacă: **Fima** din „Copiii soarelui" în regia lui Liviu Ciulei și Lucian Pintilie; **Ortansa** din „Proștii sub clar de lună", în regia lui Lucian Pintilie, rol care îi aduce, în 1963, Premiul I de interpretare feminină la Concursul național de teatru; **Lucy** din „Opera de trei parale" în regia lui Liviu Ciulei; **Didina Mazu** în „D'ale carnavalului" în regia lui Lucian Pintilie; **Adriana** în „Comedia erorilor" în regia lui Lucian Giurchescu; **Ea** în „Nu sunt Turnul Eiffel" în regia lui Valeriu Moisescu; **Soția** din „Chițimia" în regia lui Alexandru Tatos; **Hela** din „Melodie varșoviană" în regia lui Ivan Helmer; **Zoe** din „O scrisoare pierdută" în regia lui Liviu Ciulei; **Ruxandra** din „Trei generații" în regia lui Petre Popescu; **Vasilisa** din „Azilul de noapte" în regia lui Liviu Ciulei; **Elena Andreevna** din „Unchiul Vania" în regia lui Laurențiu Azimioară pe scena Teatrului Mic, rol pe care avea să-l mai joace în **1985,** la Teatrul Bulandra, în regia lui Alexa Visarion. Tot la Teatrul Mic joacă și **Carla** din „Copiii lui Kennedy" în regia lui Dragoș Galgoțiu, **Marion** din „Pluralul englezesc" în regia Sandei Manu și **Josephine** din „Nebuna din Chaillot" în regia lui Silviu Purcărete. Pe scena Teatrului Lucia Sturdza Bulandra va mai juca **Elmira** din „Tartuffe" și **Madame Bejart** din „Cabala Bigoților" în regia lui Alexandru Tocilescu; **Miss Tulcea** din „Trenurile mele" în regia lui Petre Popescu și **Doamna Ioaniu** din „O dimineață pierdută" în regia Cătălinei Buzoianu.

www.dacoromanica.ro

În film, actrița solicitată de cei mai mari regizori de teatru face o carieră mai mult decât precar-întâmplătoare. Rodica Tapalagă este un caz în plus de orbire sau inconștiență a regizorilor de film. Debutează „comic-dulce" în **Alo?... Ați greșit numărul!** de Andrei Călărașu și continuă pe aceeași linie de „joc al întâmplării" în filme ca **Aproape de soare** de Savel Știopul, **Cinci oameni la drum** de Gabriel Barta și Mihai Bucur, **Politică și... delicatese** de Haralambie Boroș, **Vis de ianuarie** de Nicolae Oprițescu, **Clipa** de Gheorghe Vitanidis. Doi regizori au „folosit-o" cât de cât aproape de posibilitățile ei: Dan Pița în **Tănase Scatiu** – rolul i-a adus, de altfel, Premiul de interpretare feminină al Asociației Cineaștilor în **1976** –, și Mircea Veroiu care a distribuit-o „pe rol" în **Între oglinzi paralele** și **Artista, dolarii și ardelenii.** Chiar dacă rolurile erau mărunțele raportate la gabaritul ei artistic. Să nu ne supărăm, așadar, și să nu ne mirăm dacă ea se declară **actriță de teatru.**

www.dacoromanica.ro

IOANA CRĂCIUNESCU

Suntem foarte singuri

www.dacoromanica.ro

„Când cineva încearcă să facă un pas
mai în față, trebuie sprijinit.
Pasul acela înseamnă, implicit,
un pas înainte pentru noi toți."

În 1975, ***Ediție specială*** *lansa pe firmamentul nostru cinematografic un nume nou: Ioana Crăciunescu. Numele spunea mai mult iubitorilor de poezie decât iubitorilor de film, pentru că purtătoarea lui era autoarea unui frumos volum de versuri. Pe urmă filmul „a pierdut-o", cum se întâmplă adesea, cum s-a întâmplat și cu alții, câțiva ani. Am regăsit-o în* ***Artista, dolarii și ardelenii,*** *într-un rol secundar, dar între timp ea devenise interpretă de rol principal, și nu unul oarecare, ea fusese* ***Ana*** *în filmul lui Mircea Mureșan:* ***Ion – blestemul pământului, blestemul iubirii.*** *Când filmul a ajuns la public, numele Ioana Crăciunescu s-a înscris apăsat pe lista actorilor noștri cu talent sigur și prezența benefică în orice rol, în orice film. Evoluția ei a fost atât de tăcută, încât aproape atinge misterul. O rog să-l dezlegăm împreună, să refacem împreună drumul de la nimic la ceea ce este astăzi, îi propun, adică, o autobiografie profesională dinspre trecut spre prezent și cu deschidere, dacă se poate, spre viitor.*

– Nimic special... Am terminat Institutul în 1973, am fost angajată la Teatrul Nottara unde mă aflu și în ziua de azi, acolo nu am jucat lucruri deosebite, dar nici nu pot să spun că s-au pus piese formidabile și eu nu am fost distribuită în ele sau că ar fi existat roluri pe care mi le-am dorit și nu le-am avut, deci, în teatru am avut parte de ceea ce se numește o existență normală: un rol principal, chiar două pe stagiune în piese românești de actualitate. O situație liniară și nesemnificativă, deci una din situațiile care te pot băga într-o criză, având ceea ce se numește toate condițiile – să fii repartizat în București și să chiar joci –, dar să nu fii mulțumit de ceea ce faci... În film am avut ceea ce în meseria noastră se numește „șansa" să fiu aleasă de Mircea Daneliuc în **Ediție specială.** Șansa asta este însă sub un anume semn al întrebării, pentru că Daneliuc a făcut Institutul în același timp cu mine, în cei patru ani eu am jucat foarte mult, așa că el mă cunoștea bine și chiar știa ce pot.

– Crezi că în artă cunoașterea se întâmplă ca-n viață, dacă „faci armata" cu cineva îl cunoști, dacă nu – nu? Nu există, oare, un ochi regizoral care trebuie să funcționeze indiferent de cunoașterea

www.dacoromanica.ro

directă? Regizorul nu trebuie, prin datele profesiei, „să simtă" ce „poate da" un actor?

– Ba da. Dar eu nu pot să cred că un regizor care mă vedea la teatru în acele roluri aproape identice, de tinere fericite sau nefericite, oricum, destul de puţin colorate, ale zilelor noastre şi din care eu am reuşit să fac realmente numai ce s-ar putea numi un rol cuviincios, şi-ar fi putut da seama că pot mai mult.

– Dar un regizor nu trebuie să ştie să facă diferenţa între limitele impuse de un rol şi potenţialul real, întotdeauna vizibil la un actor bun? Iartă-mă că insist, dar absenţa a ceea ce se cheamă „ochi regizoral" a primejduit multe talente actoriceşti. Este un pericol care pluteşte încă deasupra multor capete de actori – şi de care nici cel din faţa mea nu este ferit.

– Ştiu! Dar aici lucrurile sunt puţin mai complicate: nu există roluri pentru actriţe şi ăsta este un fenomen care nu ţine de regizor. Nu există, poate, ideea că o femeie ar putea fi un personaj real. În general, la noi, personajul feminin există numai pentru că trebuie să fie şi o „ea" pe lângă „el". Şi „ea"-ul ăsta este ceva total depersonalizat. O anexă. Ca să mă întorc la autobiografia mea profesională: cu doi ani înainte de **Ediţie specială,** Daneliuc mi-a spus că are în minte un personaj pe care ar vrea să-l joc eu. Sinceră să fiu, nici nu mi-a venit să cred. După doi ani mi-a spus: „Uite, am reuşit **să introduc** personajul acela în film". Adică regizorul **s-a luptat să introducă în film,** deci şi în cinematografie, un anume personaj feminin. S-a luptat pentru ceva care ar fi trebuit să meargă de la sine, simplu, firesc şi normal. Nici în viaţă femeile nu sunt toate la fel, nu suntem „trase la ştanţă" şi aşa ar trebui să fie şi în film sau în piese. Nu ştiu dacă sunt o „actriţă specială" cum se spune, dar îmi pun problema meseriei pe care o fac. Îmi place să fac lucruri cât mai diferite, poate asta ţine de structura mea, consum foarte repede evenimente, lucruri, nu pot să le reiau, doresc mereu altceva. Poate că şi regizorul trăieşte într-un regim de lucru care nu-i permite să descopere la un actor ceea ce nici el, actorul, nu şi-a descoperit încă. Sunt lucruri pe care nici eu nu am ştiut din pornire că le pot face...

– Dar le-ai făcut! Trei personaje total diferite, asta nu e puţin.

– Sunt bucuroasă că s-a întâmplat aşa şi că au ieşit precum m-am gândit. Dar acum cred că am spus un cuvânt greşit...

– De ce? Un rol nu se gândeşte?

– După mine, da. Dar cred că şi aici trăim sub o falsă aură. Actorul nu e bine să gândească la rol sau nu e bine să se vadă asta. Şi, de fapt, până la premieră nici nu se ştie dacă e bine sau nu ce-ai gândit.

www.dacoromanica.ro

Eu, cel puțin, cu **Ana**, am avut sentimentul că am reușit numai după premieră, când am descoperit că lucruri gândite în taină și nemărturisite nimănui au avut locul lor și importanța scontată. Lucruri chiar de amănunt, de o simplă trecere prin cadru, de un gest, de o reacție – pentru ceilalți poate neimportantă. Lucruri pe care, evident, nu are nimeni timp să ți le spună la filmare, tu trebuie să te îngrijești de ele, pentru că este inimaginabil câte trebuie să facă un regizor în afara profesiei lui, în timpul filmării. Un an de zile am ținut chiar un caiet în care mi-am notat nu numai racordurile de costum și racordurile de stare ale personajului, dar și starea mea particulară când am terminat o filmare, ca să știu peste șase luni, când filmez un interior legat de ceea ce filmasem atunci, de unde o iau și cum să o duc mai departe. Era un film greu, totuși, un film de două serii și cu teroarea romanului în spate... Un actor nu trebuie să fie o povară pentru regizor, el trebuie să îl ajute, dacă poate. Cum poate.

„Ar trebui să ne bucurăm, laolaltă,
de ceea ce reușim și să fim triști, laolaltă,
de ceea ce nu reușim. Dar noi suntem
foarte singuri. Ne ținem foarte singuri
și nu știu dacă asta e neapărat
condiția artei noastre."

– Și cum poate? – în afară, fireşte, de talentul lui de actor și de efortul de a-și găndi rolul.

– În general, nu știu. Eu m-am străduit întotdeauna să înțeleg cât mai repede ce vrea regizorul nu numai de la mine, ci și de la filmul lui. Contează foarte mult să reușești să gândești personajul în funcție de ce vrea regizorul de la film. Și asta se poate. Dacă ești puțin atent, dacă observi cum este decorul, ce spune el, sau cum este aranjat un cadru sau o suită de obiecte care ți se pun în cale, poți să înțelegi și ce vrea regizorul de la tine-parte și ce, de la filmul întreg. Niciodată n-am vorbit cu regizorul despre personaj. La **Ediție specială,** fiind primul film, după vreo două luni, intrasem într-un soi de criză. Nimeni nu-mi spunea nimic. Mai târziu, Daneliuc mi-a mărturisit, sincer, că a tăcut pentru că nu vroia să mă scoată din ale mele, pentru că era bine. La Mircea Mureșan n-am mai făcut nici o criză. Am simțit că mă lasă pe mâna mea, și în același timp știam că merg pe mâna lui. Era o dublă încredere. Foarte importantă... După **Ana,** am făcut personajul acela secundar în **Artista, dolarii și ardelenii,** care, de fapt, a fost o „găsel-

www.dacoromanica.ro

niță" a lui Veroiu, nu exista în scenariu, dar mi-a plăcut foarte mult. Și cu asta „trecutul" meu profesional se încheie.

– *Și acum?*

– Acum joc la Pintilie în **D'ale carnavalului,** un rol cam de aceeași întindere cu cel din **„Artista..."** și iarăși este o mare bucurie să mă întâlnesc cu o atmosferă de lucru deosebită și cu senzația – singura care ne ține – că se încearcă să facem ceva. Și culmea! Se și poate! Și asta mi se pare dramatic: știm că suntem stăpâni pe niște averi și nu le folosim decât rar. Eu sunt fericită întotdeauna să pun umărul, cât un mic salahor, la orice lucru pe care-l cred important. Cred în continuare cu tenacitate că pot face ceva bun în meseria asta, dincolo de interpretarea unui rol. Uneori mă gândesc, și chiar mi se spune că, dacă aș sta și aș scrie, aș avea parte de o rezistență mai mare în timp a artei pe care o fac, cu mai puțină efemeritate. Plus că aș fi stăpână numai și numai eu și aș răspunde singură de ceea ce fac. Dar există în mine ceea ce se numește o „fibră de luptător" și-mi place să fiu de partea celor care au mai puține șanse să câștige. Există foarte multe lucruri pentru care actorii pot fi judecați sever, filmele pot fi judecate, dar există și multe pentru care ei ar trebui să existe, să reziste și să fie iubiți și să reușească. Ar trebui să fim conștienți că, atunci când cineva încearcă să facă un pas mai în față, trebuie sprijinit. Pentru că pasul pe care-l face înseamnă, implicit, un pas pentru noi toți. Pentru cinematografie. Pentru cultură.

– *Dacă spui „ar trebui să fim conștienți", înseamnă că nu suntem. De ce?*

– Cred că nu avem sentimentul castei – nu știu dacă e cel mai potrivit cuvânt – poate e mai bine spus al „comunității". Actorii sunt obișnuiți să judece totul pe roluri, regizorii pe filme. Dar, de fapt, noi toți ar trebui să punem umărul la același lucru, să ne bucurăm laolaltă de ceea ce reușim și să fim laolaltă triști de ceea ce nu reușim. Suntem foarte singuri, ne ținem foarte singuri și nu știu dacă asta este neapărat condiția artei noastre. Faptul că, de pildă, niciodată nu m-am întâlnit cu colegi, actori sau regizori, să discutăm despre meserie, despre micile descoperiri ale fiecăruia – care sunt foarte importante, ele ar trebui, ca în medicină, difuzate, puse în circulație – e un semn rău pentru mine. Toată lumea spune că „rămânem" cu anii de Institut. Eu nu am în mine Institutul ca pe o perioadă în care totul era bine și frumos, dar țin minte că atunci discutam ore în șir nu despre un spectacol, ci despre „cum se poate face asta". **Asta,** însemnând încercarea de a găsi un fel de exprimare cât mai apropiat de timpul prezent. Pentru că timpul prezent, care poate fi luat în toate sensurile și poate fi folosit și chiar

www.dacoromanica.ro

deteriorat masiv ca imagine, **există.** Dar cred că îl folosim prea des la dimensiunile lui mici. Adică **acum** să-mi fie bine, **mie** să-mi fie bine, **eu** să fac ceva. Cred că sunt foarte mulţi încă cei care nu-şi pun problema responsabilităţii comune faţă de ceea ce producem. Eu nu cred în ceea ce se numeşte generaţii. Cred că oamenii se aleg în funcţie de afinităţi spirituale, indiferent de vârstă. Dar rămân uimită să văd că oameni de aceeaşi generaţie, care au făcut aceleaşi eforturi şi au aceleaşi experienţe, merg împreună un timp, apoi se despart şi nu numai că nu se mai ajută între ei, dar nu se mai înţeleg. Nu înţeleg, mai ales, că ei înseamnă o anume pătură, care înseamnă un anume acoperiş, că ei formează pe cei ce vin după, deci trebuie să se ţină aproape, să-şi pună împreună problemele timpului lor, să înainteze oarecum în bloc. Să ţină acoperişul întreg. Nu ştiu, poate gândesc greşit – chiar aş vrea să greşesc, pentru că iubesc foarte tare filmul, îmi iubesc meseria şi aş vrea s-o fac mai departe. Adevărul este că nici nu ştiu dacă să-i mulţumesc lui Daneliuc sau să fiu supărată pe el, pentru că mi-a deschis gustul pentru un lucru pe care nu ştiu dacă o să-l pot avea întotdeauna, toată viaţa.

– De ce crezi că s-ar putea întâmpla să nu-l mai ai? Chiar acum, după ***Ana?***

– Tocmai pentru că sunt după un asemenea rol. Şi pentru tot ce am spus până acum. Plus trăsăturile mele exterioare, care nu sunt tocmai acelea care se pot potrivi în orice film. Aşa se spune... Mie nu mi se pare deloc că sunt „o specială", mi se pare că sunt un om normal, deci pot să fac orice face un om normal. Dar eu nu am dat niciodată probe. Am fost acceptată sau respinsă din pornire. Iar într-un film de actualitate n-am ajuns să joc, pentru că – şi asta mi s-a spus – fizionomia mea ar face parte din anii '30... De vreme ce trăiesc astăzi, înseamnă că şi astăzi există fizionomia asta. Mi-ar plăcea să joc într-un film de actualitate (cine ştie, poate că un regizor se va uita la mine şi va crede că trăiesc azi), dar în măsura în care s-ar putea face un film de actualitate real. Şi aici iar se deschide un subiect dureros pentru mine: sunt foarte puţini oamenii care vor să-şi pună mintea şi pielea la bătaie pentru aşa ceva. Ne-am obişnuit cu cei care se oferă să piardă de la bun început şi sunt foarte puţini cei dispuşi să încerce să câştige bătălia asta a filmului de actualitate. Aşa încât, starea mea de actriţă este destul de tremurătoare. Aş putea spune chiar că mi-e greu. Mi-e greu, dar mi-e bine. Nu ştiu cum se întâmplă asta cu mine, dar când mi-e mai greu şi mai greu, sunt fericită. Sunt fericită că sunt, am senzaţia că pot să fac foarte multe lucruri bune, în meserie, în viaţă, am o senzaţie de

www.dacoromanica.ro

putere şi de încredere. Încredere în viaţă, în ce-i adevărat, în bine. În bine, da...

– *Încrederea aceea care ar trebui să funcţioneze din două sensuri...*

– Dacă se poate...

august, 1980

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 13 noiembrie 1950, Bucureşti. Poetă, înainte de a se hotărî să devină şi actriţă, se înscrie la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică în **1969.** Un an mai târziu, obţine Premiul de poezie „Nicolae Labiş", ca tânără speranţă ce se afla. Între timp, realizează că actoria nu este, cum crezuse, modalitatea perfectă de exprimare, arta care poate transmite, cu maximă fidelitate, preaplinul de lucruri aflate, trăite, gândite sau, dacă este, ea depinde de altă artă: a regiei. Aşa încât, deşi are profesori de actorie foarte buni, Moni Ghelerter şi Zoe Anghel-Stanca, chiuleşte adesea de la clasă ca să asiste la cursurile de regie ţinute de David Esrig şi Radu Penciulescu. „Fapta" nu dăunează defel învăţăturilor actoriceşti. S-ar zice că, dimpotrivă, le completează, le îmbogăţeşte. În **1973** absolvă Institutul şi este angajată la Teatrul Nottara, pe scena căruia joacă: **Eva,** în „Paradisul", regia Dan Micu; **Cristina,** în „Ultima cursă", regia George Rafael; **Secretara** şi **Muza,** în „Patru lacrimi", regia Sanda Manu; **Lady Parcy,** în „Henric al IV-lea", regia Lucian Giurchescu; **Nina,** în „Întoarcerea fiului risipitor", regia Val Paraschiv; **Doina,** în „Audienţă la consul", regia Ion Cojar; **Iris David,** în „Scoica de lemn", regia Dan Nasta; **Martinia,** în „Casa Bernardei Alba", regia Eugen Ionescu; **Coca,** în „Sentimente şi naftalină", regia Mihai Berechet; **Ecaterina Ivanovna,** în „Karamazovii", regia Dan Micu. • **1977:** Regizorul care îi intuieşte calităţile de actriţă de film, Mircea Daneliuc, îi oferă şansa unui debut mai mult decât promiţător în **Ediţie specială.** Urmează un rolişor în filmul lui Mircea Veroiu, **Artista, dolarii şi ardelenii,** după care, Mircea Mureşan îi încredinţează rolul **Ana** din ecranizarea după „Ion", de Liviu Rebreanu. **Ana,** din filmul **Ion – blestemul pământului, blestemul iubirii,** îi aduce Premiul de interpretare feminină al Asociaţiei Cineaştilor, pe anul 1980. O altă **Ana – Ani,** din filmul lui Dinu Tănase, **La capătul liniei,** îi va aduce peste câţiva ani şi câteva treceri prin filme (una importantă pentru ea în filmul lui Pintilie, **De ce trag clopotele, Mitică?)** un Premiu internaţional – „Premiul de interpretare feminină" la cel de-al 10-lea Festival al filmului de la Amiens, 1990. La zece ani de la interviul de faţă.

www.dacoromanica.ro

ALEXANDRU REPAN

Am făcut aproape tot ce a depins de mine

www.dacoromanica.ro

„Sigur că un personaj al zilelor noastre
trebuie să muncească, să creeze, să iubească,
să fie integrat realității, să aspire...
Dar nu sunt convins că trebuie
să le facă pe toate într-un singur film."

– Stimate Alexandru Repan, dumneavoastră, ca mulți actori din aceeași generație, v-ați început cariera cinematografică foarte devreme, foarte spectaculos, dar continuarea – cel puțin pentru un număr de ani – nu a fost deloc pe măsura începutului. Cum s-a întâmplat, de fapt?

– Simplu. În vara lui 1961, în anul I de facultate, am fost chemat să joc în primul „muzical românesc color", **Vacanță la mare,** după unii cel mai bun muzical românesc, iar pentru mine, într-adevăr, un succes. Au urmat: rolul mai puțin reușit, din punctul meu de vedere, în **Casa neterminată** și trei ani în care cinematografia n-a mai apelat la serviciile mele. Nu aș putea spune că mi-a făcut un rău, pentru că m-a lăsat să mai învăț puțin teatru și să-mi termin Institutul. Pe urmă, am fost „regăsit" pentru câteva roluri mai mici, până ce am avut norocul să mă întâlnesc cu Gheorghe Vitanidis. El mi-a oferit ocazia să joc **Cantemir,** primul rol care m-a îndreptățit să cred că pot să fac film și cu care am început seria personajelor istorice. Eu dorindu-mi de fapt foarte tare să fac și un contemporan. Acum chiar am șansa să joc un rol foarte frumos în serialul TV **Lumini și umbre,** scris de Titus Popovici și realizat de Andrei Blaier. Este un rol mai special – un activist de partid din perioada '44-'46, adus până în zilele noastre. Dar atracția mea pentru personaje contemporane este foarte mare.

– Vă gândiți la un tip de personaj anume, un erou care lipsește din filmele noastre?

– Mi-e greu să răspund. În film nu există, ca-n teatru, partituri fixe, roluri la care să poți visa.

– Dar există, s-a creat o tipologie anume destul de fixă și ea, din păcate. Cu ce ați îmbogăți-o, dacă v-ar sta în putință?

– Nu știu dacă aș îmbogăți o tipologie, dar mi-ar plăcea, de pildă, să joc un intelectual sau un artist, un bărbat la 40 de ani care să trăiască și să iubească de-adevăratelea și în condițiile vârstei lui.

– Am încercat să vă provoc o reacție față de tipologia filmului contemporan, dar văd că n-am reușit. Să vă întreb altfel: ce credeți că dă dreptul unui personaj de film să se considere contemporan?

www.dacoromanica.ro

– De obicei, când se răspunde la o asemenea întrebare, se spune cam aşa: personajul contemporan este acela care se integrează în realităţile contemporane, care reprezintă aspiraţiile şi calităţile epocii în care trăieşte.

– Şi nu este aşa?

– E aşa, numai că, după cum fraza de mai sus a ajuns schematică prin repetare, personajele contemporane din filmele noastre (nu toate, firește) cad şi ele, tot prin repetare, în schemă. Sigur că un personaj al zilelor noastre, prezentat în film, trebuie să fie „integrat realităţii societăţii şi vieţii noastre", el trebuie să muncească, să trăiască, să creeze, să iubească, „să aspire", dar nu sunt convins că trebuie să le facă pe toate într-un singur film. Nu cred că trebuie să fie un personaj-enciclopedie a ceea ce se cheamă „erou contemporan". De altfel, un asemenea personaj este şi foarte greu de făcut viabil. Filmul are un timp limitat de expunere a caracterelor şi relaţiilor dintre ele. Nu poţi să înghesui în acel timp o cantitate nelimitată de informaţii. Sau poţi, dacă înlocuieşti trăirea unei situaţii cu explicarea ei. De aceea se vorbeşte atât de mult în filmele noastre, iar actorul nu mai are timp să joace, pentru că trebuie să-şi povestească personajul. Asta creează senzaţia unei neîncrederi în capacitatea publicului de a înţelege o idee majoră importantă, comunicată cu mijloacele artei, nu cu acelea ale unui articol de fond. Dar acestea sunt probleme care depăşesc atribuţiile mele în cinematografie.

– Dar poate ştiţi că, de regulă, un asemenea personaj, încărcat cu „de toate", apare din dorinţa realizării portretului complet al eroului contemporan. Vi se pare o motivaţie valabilă?

– Nu. Pentru că cinematografia, care este, ca orice domeniu – al ştiinţei, al economiei, al culturii noastre socialiste –, planificată, ar putea împărţi pe 4-5 filme această „imagine a personajului contemporan". Dacă cinci scenarişti, de pildă, într-un an, şi-ar asuma o trăsătură, o latură a ceea ce numim personaj contemporan şi ar dezvolta-o pe aceea într-un scenariu, publicul ar avea cinci imagini care, împreună, ar alcătui portretul eroului contemporan. Eu nu mă gândesc la înlocuirea schemei personajului cu mai multe feţe, cu aceea a personajului cu o singură faţă, ci la ponderea unei trăsături anume care trebuie acordată în caracterizarea personajului.

– Îmi spuneaţi mai înainte că v-am prins într-un moment rău sau într-un moment în care dumneavoastră sunteţi rău – n-am înţeles exact.

– Probabil mă gândeam că aş vrea să fiu rău faţă de cinematografie, mai bine spus, pentru soarta pe care mi-a creat-o cinematografia. Viaţa unui actor nu este egală cu vârsta lui biologică. Vârstele

www.dacoromanica.ro

noastre trec ca clipele. N-am fost folosit între 20 şi 30 de ani şi niciodată n-am să mai pot juca acea vârstă. E un bun pierdut. Acum, la 40 de ani, când mă aflu, cred, la maximumul potenţialului meu artistic – atâta cât este – nu pot să joc mai mult decât mi se oferă. Din fericire, soarta mea de actor nu stă numai în mâinile cinematografiei. Sunt angajatul unui teatru care mă foloseşte cu mult mai multă atenţie. Ştiu că nu sunt singurul în această situaţie, nici dumneavoastră nu auziţi pentru prima dată acest lucru. Una din cauze este, cred, şi lipsa de documentare – ca să zic aşa. Vizitele regizorilor în sălile de teatru sunt destul de rare. Dac-ar veni mai des, ar vedea că în teatru actorii au o diversificare tipologică mult mai mare decât îşi pot ei imagina, judecând după datele fizice.

„Poate ar fi trebuit să nu aştept
numai să fiu chemat, ci să chem şi eu.
Să nu mă las numai cerut, să cer şi eu.
Nu am putut."

– Dumneavoastră, de pildă, în ce măsură credeţi că aţi putea fi „diversificat" în film? Îmi permit să vă întreb, pentru că am senzaţia că vă cunoaşteţi bine şi sunteţi suficient de lucid ca să ştiţi ce puteţi şi ce nu puteţi.

– De pildă, nu ştiu dacă aş putea să fac comedie, deşi mi-aş dori. Dar cum un film costă 2-3 milioane, nu cred că cineva ar trebui să rişte o asemenea sumă numai pentru a-mi da mie ocazia să-mi încerc puterile. De altfel, nici nu am de ce să-mi fac o problemă din asta, întrucât comedia noastră cinematografică„ „este sublimă, dar lipseşte cu desăvârşire". De asemenea, cred că n-aş putea să joc cu foarte multă credibilitate un ţăran. Nu aş putea juca multe roluri din „Morometii" de pildă, ceea ce chiar e păcat. Mai ales e păcat că nu se ecranizează „Morometii". Şi în general Marin Preda. Şi nu numai el, ci multe opere literare contemporane, întrucât credinţa mea este că literatura contemporană ar putea constitui o bază solidă pentru film. După cum nu ştiu de ce nu se încearcă ecranizarea unor piese cu valoarea verificată pe scenă. Piesele lui Horia Lovinescu, de pildă.

– În general nu se ecranizează multe piese, probabil tocmai pentru că ele sunt cunoscute de pe scenă...

– S-ar putea. Dar un spectacol de teatru – un spectacol fericit – poate să ajungă cel mult la 200 de mii de spectatori şi numai în Capitală. În timp ce filmul atinge milioane de spectatori şi se vede în toată ţara, iar diferenţa de la 200 de mii la câteva milioane nu au văzut pie-

www.dacoromanica.ro

sa. În plus, ecranizarea unei piese rezolvă şi una din problemele grele ale filmului: lucrul cu actorul. Pentru că actorul vine cu „personajul gata făcut", oricum bine înrădăcinat înlăuntrul său. Or, la film, după cum se ştie, din pricini organizatorice, de foarte multe ori în timpul turnării nu ai nici timp, nici condiţii să lucrezi cu regizorul la ceea ce se cheamă interpretare. Noi nu avem actori de film, noi avem actori de teatru care fac şi film. Iar ele sunt meserii aproape total diferite. Ceea ce i se cere actorului de film este cu totul şi cu totul altceva decât i se cere actorului de teatru. În teatru, de la descoperirea unui sentiment până la expunerea lui într-un spectacol, este o cale lungă, care se cheamă repetiţie, în sensul travaliului zilnic, care fixează în tine acel sentiment. Pe când la film, descoperirea sentimentului se întâmplă simultan cu momentul imprimării lui pe peliculă. Comanda „motor!" trebuie să concorde cu motorul tău din suflet, ceea ce nu e prea uşor. În ce mă priveşte, cele câteva filme pe care le-am făcut şi cei 20 de ani de când văd filme şi încerc să le pricep m-au învăţat că singura soluţie este ca la fiecare dublă să cauţi să apeşi pe alt buton ca să declanşezi acel fior care face credibilă o trăire. Repetarea aceleiaşi modalităţi în dubla a doua sau a treia, nu mai dă rezultate. Invers decât în teatru. De fapt, diferenţa esenţială dintre teatru şi film este diferenţa între „a fixa" şi „a fi mereu nou". Spontan.

„Filmul îmi ascute şi îmi cizelează
simţul responsabilităţii.
La film e ca în aviaţie.
Nu poţi greşi decât o singură dată."

– Îmi dau seama că filmul vă preocupă şi sunteţi destul de informat. V-aţi făcut poate şi o idee despre ceea ce se cheamă arta filmului? Este o artă care vă inspiră încredere?

– Vă referiţi la filmul românesc?

– Mai ales la filmul românesc.

– Am o încredere foarte mare în ceea ce priveşte puterea de comunicare a acestei arte. Cu o condiţie, pe care aş numi-o: continua ei profesionalizare. Este adevărat, am ajuns să avem astăzi un mănunchi de actori – se înţelege că nu mă introduc cu de-a sila în acest mănunchi, cu sau fără mine el există – care au atins un grad de profesionalism pe care nu mă sfiesc să-l numesc de nivel mondial. Acelaşi lucru se întâmplă, firește, şi în regie, operatorie, scenografie. Dar un profesionalism, câştigat într-un sector sau altul numai pe mănunchiuri, nu este suficient. Este nevoie de o – ca să zic aşa – extindere a profe-

www.dacoromanica.ro

sionalismului. Mi-a plăcut, de pildă, **Proba de microfon** pentru că este în primul rând un film profesionist. Şi în al doilea rând, un film bun, foarte bun, extraordinar. Calificativele le fixează fiecare potrivit gustului propriu. În ce mă priveşte, nu concep filmul decât ca pe un lucru profesionist.

– *Înainte de a încheia discuţia, mă simt obligată să vă pun o întrebare: ce nu v-am întrebat?*

– Nu m-aţi întrebat dacă n-aş vrea să mă ocup şi de altceva în afară de actorie.

– *Regie?*

– Nu. Scenariu. Şi-aş fi vrut să găsesc câţiva oameni care să-mi citească cele 2-3 scenarii pe care le-am scris. Deocamdată „îmi fac mâna" tot în teatru. Am făcut o dramatizare şi voi mai face una.

– *Am impresia că filmul vă interesează chiar mai mult decât aţi dori... Prin ce? Ce vă dă el în plus faţă de teatru? O mai mare audienţă la public?*

– Îmi cizelează, îmi ascute simţul responsabilităţii. În film, e ca în aviaţie: nu poţi greşi decât o singură dată. Dacă ai greşit, acolo rămâi. Vreau să spun că în teatru, dacă ai greşit într-o seară un spectacol, asta s-a întâmplat în faţa a patru sute de oameni şi ai timp să repari în serile următoare. În film, dacă greşeşti, este în faţa a milioane de oameni şi pentru totdeauna... Audienţa la public, de care vorbeaţi, nu este nici ea deloc neglijabilă. Coté-ul meu histrionic – în sensul clasic al termenului –, fără de care nici n-aş fi putut face meseria asta, este destul de puternic. La fel de puternic ca al tuturor colegilor mei, de altfel.

– *Tot coté-ul histrionic v-a împins să scrieţi scenarii?*

– Nu. În acele scenarii nu există nici un rol scris pentru mine. Şi nici nu aş putea să vă spun exact ce „m-a împins" să le scriu. Poate dorinţa de „altceva", poate am crezut că pot comunica şi altfel decât prin mijloace specifice profesiei mele.

– *Poate o nemulţumire faţă de ceea ce aţi realizat ca actor?*

– Cred că în meseria mea am făcut aproape tot ce a depins de mine. E adevărat, n-am încercat să forţez nota. Dacă vreţi o formulare mai directă, poate ar fi trebuit să nu aştept numai să fiu chemat, ci să chem şi eu. Să nu mă las numai „cerut", dar să cer şi eu.

– *Se poate?*

– Se poate. Oricum, faptul că eu nu am putut, nu demonstrează deloc că nu se poate.

noiembrie, 1980

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 26 februarie 1940, Arad. Absolvă liceul la 16 ani. Prea tânăr pentru actorie, se înscrie la Facultatea de Istorie. **1961:** devine student la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, la clasa Moni Ghelerter. • Debutează la Teatrul din Braşov în **1965,** dar curând vine în Bucureşti la Teatrul Barbu Delavrancea unde şi rămâne până în **1969,** timp în care joacă: **Karl** în „Hoţii", **Agamon** în „Trandafiri roşii pentru mine", **Antonio** în „Hora Domniţelor". • Din **1969** este angajat la Teatrul Nottara pe scena căruia şi rămâne. Va fi: **Raikitin** în „O lună la ţară"; **Petrov** în „Crimă şi pedeapsă"; **Hans** în „Şi eu am fost în Arcadia" (regia Dan Nasta); **Oscar Wilde** în „Bună seara, domnule Wilde", musical în regia lui Alexandru Bocăneţ; **Gallus** în „Fântâna Blanduziei", regia Dan Nasta; **Medicul** în „O, Memphis", regia Emil Mandric; **Gruber** în „Cei şase", regia George Rafael; **Regele** în „Hamlet", regia Dinu Cernescu; **Hoinarul** în „Patima fără sfârşit", regia George Rafael; **Alceste** în „Mizantropul", regia Dan Nasta; **Abel** în „Jocul vieţii şi al morţii în deşertul de cenuşă", regia Dan Micu; **Ivan Feodorovici Karamazov** în „Karamazovii", regia Dan Micu. • În **1978** „schimbă armele": pune în scenă **Craii de Curte Veche.** • Filmul îl „ia" de pe băncile Institutului. Debutează în **1962** în **Vacanţă la mare** de Andrei Călăraşu, apoi joacă în **Casa neterminată,** în regia lui Andrei Blaier, în **1964,** după care urmează o pauză inexplicabilă de şase ani. • **1971:** Mihai Iacob îl repune în circuit cu rolul din **Pentru că se iubesc.** Cu sau fără legătură, urmează un şir de roluri oferite de acelaşi regizor: Gheorghe Vitanidis în filmele **Ciprian Porumbescu, Cantemir** (rol titular care-i vine mănuşă cunoscătorului de istorie Alexandru Repan), **Casa de la miezul nopţii, Muşchetarul român, Burebista,** serialul TV **Războiul de Independenţă,** în regie triplă: Sergiu Nicolaescu, Doru Năstase, Gheorghe Vitanidis. Acaparat cum se află, reuşeşte totuşi să mai joace în filmul lui Mircea Drăgan **Braţele Afroditei,** în **Vlad Ţepeş** de Doru Năstase şi în **Am fost 16** de George Cornea.

www.dacoromanica.ro

„Dacă nu cunoşti viaţa,
n-ai nici o treabă cu filmul.
Filmul este, prin excelenţă, viaţă."

– Stimate Colea Răutu, de curând s-au împlinit 27 de ani de la debutul dumneavoastră în film, în ***Desfăşurarea*** *lui Marin Preda, adusă pe ecran de Paul Călinescu. De atunci şi până azi aţi jucat în foarte multe filme, zeci, nu?*

– 70. Peste 70...

– Deci, peste 70 de personaje au purtat chipul dumneavoastră, au folosit vocea şi rostirea dumneavoastră, ca să se comunice spectatorilor. Între ele nu-i decât un personaj principal: ***Ilie Barbu*** *din* ***Desfăşurarea.*** *Am revăzut filmul de curând. Vă supăraţi dacă vă spun că, după părerea mea, este cel mai frumos rol din filmografia dumneavoastră?*

– Cum să mă supăr?! Dar să ştiţi că pentru mine fiecare personaj a avut frumuseţea lui. **Ilie Barbu** era un ţăran sărac, **Pintea Căpraru** din **Moara cu noroc,** o cătană, **Ardeleanu** din **Setea,** un activist de partid, un muncitor, aşa îl socotesc eu...

– Cum adică: aşa îl socotiţi dumneavoastră?

– Întotdeauna când lucrez un personaj, încerc să-i fac o biografie. **Ardeleanu,** mi-am zis eu, precis a lucrat la un arsenal sau la o topitorie; nu ştiu dacă a făcut el un liceu industrial, poate a făcut, că pare mai şcolit, dar de lucrat, precis a lucrat într-o uzină sau o fabrică, pentru că el este tipul revoluţionarului, el cunoaşte realitatea politică şi socială, trăieşte în contemporaneitate, înţelege ce se întâmplă. La ţăran înţelegerea asta a venit mai greu şi mai cu încetul. D-aia am zis eu că trebuie să fi fost muncitor... După **Ardeleanu** a venit **Petre Letean** din **Lupeni '29** al lui Mircea Drăgan. Miner în Valea Jiului, om care a trăit greva din '29... şi după **Letean** am intrat în filmul istoric. În **Neamul Şoimăreştilor,** în **Mihai Viteazul,** în **Haiducii...**

– Şi nu vi s-a părut ciudat saltul de la personaje pozitive, realiste, la personaje mai degrabă exotice?

– Nu. Un actor are puterea asta să se transpună, să-şi închipuie cam cum i-ar sta lui dacă ar fi personajul acela. Pe mine mă mai ajută şi figura, mai mă ajut şi eu...

– Cum?

www.dacoromanica.ro

– V-am spus. Mai întâi îmi fac o biografie amănunțită a personajului ca să știu cu cine am de-a face. Apoi mi-l gândesc foarte bine în toate detaliile, cu toate gesturile, ticurile, îmbrăcămintea, ținuta, mersul, tot. Până în cele mai mici amănunte.

– Și găsiți timp să vă gândiți personajul? Actorii se plâng de lipsă de timp.

– Poate că eu am prins la film și perioade în care se făceau cam 4-5 filme pe an și atunci, într-adevăr, aveai timp. Atunci exista un foarte bun prost obicei: regizorul aduna actorii, stătea cu ei la masă (cam ca la repetițiile de teatru), discutam personajele, ne gândeam, ne sfătuiam. Era un lucru bun. Nu întâmplător au ieșit **Desfășurarea** și **Moara cu noroc,** de exemplu, așa cum au ieșit. Și **Setea** și **Lupeni '29.** Acum filmul a devenit o industrie, nu? Dar încă și așa s-ar putea să ne găsim timp. Să știți că și noi am prefera ca pregătirea să țină trei luni și filmarea o lună. Adică, să nu ne împiedicăm la filmare în niște becuri care n-au venit, sau grupul electrogen, sau caii... Noi în d-astea ne împiedicăm, oricât ar părea de caraghios. În probleme de organizare se împotmolește o filmare. Sigur că se mai întâmplă ca și actorii să dea de furcă producției. Nu chiar așa de mult și de des încât să se dea vina mereu pe ei, dar se întâmplă. Numai că la noi e simplu: regizorul oricând găsește un altul în locul tău. Să știți că nimeni nu e de neînlocuit. Dar eu cred și că nimeni nu este de înlăturat. Pe urmă, în meseria noastră mai intervine și șansa. Suntem mai mulți buni, dar unul se nimerește primul sub ochiul regizorului. Dacă nu mă vedea Paul Călinescu la Pitești, jucând un țăran, poate că nu începeam nici o carieră cinematografică. Poate.

– Dumneavoastră de ce credeți că v-a ales Paul Călinescu?

– Regizorul de film caută în teatru actorul care nu e teatral. Asta e tot. În teatru, joci așa ca să ți se vadă mimica până la balcon. În film, dacă n-ai făcut gestul foarte ușor, firesc, riști, în gros-plan, să-ți iasă sprânceana din cadru... Cu totul trebuie să te porți firesc. Să te miști ca oamenii, să vorbești ca oamenii, să uiți că ești actor și să fii omul acela care trebuie să fii.

– Asta înseamnă că trebuie să cunoști foarte bine mediile de viață, oamenii...

– Dacă nu cunoști viața, n-ai nici o treabă la film. Filmul este prin excelență viață. Este un fel de a te expune așa cum ești, cum te-ai transpus în cel care trebuie să fii. Dar ca să te transpui, trebuie să cunoști oamenii... Am avut fericirea să-mi fac toate vacanțele la țară, la bunici. Maică-mea era țărancă, tata era mecanic. Mecanic și fierar. Mecanic de ocazie la batoză, la moșie, și fierar, și maistru caretaș,

www.dacoromanica.ro

dacă ştiţi dumneavoastră ce-i asta. De trăsuri. A luat şi medalii de aur pe la expoziţii pentru splendorile de trăsuri pe care le făcea. Totul lucrat de mâna lui. Şi crugul. Ştiţi ce e crugul? Piesa aceea care face trăsura să se întoarcă. Era făcut tot de mâna lui, tras frumos la pilă, o bijuterie. În familia mamei unul din fraţi era tot mecanic, coleg cu cel ce avea să devină tatăl meu. Mama era educatoare. Făcuse două clase de gimnaziu şi aşa a cunoscut-o tata, venind la ei în vacanţă. După o lună, când a plecat, mama l-a condus la haltă şi a uitat să mai coboare din tren... Că ţăranul aşa îşi aranja copiii: pe unul îl făcea învăţător, pe altul popă, pe altul îl dădea la armată, altul îl dădea la meserii, şi unudoi îi păstra pe lângă casă să-i ajute la câmp. Şi pe mine tata m-a dat la Liceul militar să mă mai disciplineze... Asta mi-a folosit. De acolo sunt exigent, punctual, disciplinat, de acolo mi se trage că nu are nimeni ce să-mi reproşeze, iar eu sunt pretenţios la lucru. Sunt exigent cu tot ce ţine de film, începând de la costumul pe care urmează să-l port – drept care sunt socotit un actor dificil. Vedeţi, şi d-asta îmi place să lucrez cu Sergiu Nicolaescu. Şi despre el se spune că este un regizor dificil, dar eu când lucrez cu Nicolaescu, am o garanţie de 80% că treaba se face în timpul prevăzut. Pentru că el ştie ce vrea, nu dibuie la filmare, nu se împiedică în probleme administrative.

„În meseria noastră mai intervine şi şansa. Suntem mulţi buni, dar numai unul se nimereşte primul sub «ochiul» regizorului."

– Dacă tot am ajuns înapoi la film: cum a fost primul dumneavoastră contact cu cinematografia, atunci, la ***Desfăşurarea?***

– De la bun început m-am speriat când am intrat la machiaj. Macheuza era Bëji Steuer, mai târziu Hardt. Şi ea s-a apucat să mă facă un ţăran frumos. Lucrase cu Marietta Sadova şi avea o anumită viziune despre ţăranul român. Aici trebuie să fac o paranteză: la vizionarea cu directorul cinematografiei de la ora aceea, ne-am adunat cu toţii în săliţa din Wilson. Când s-a aprins lumina, Marietta Sadova zice: „În viaţa mea n-am văzut atâţia monştri pe ecran. Dar ţăranul nostru e frumos! Ţăranul nostru iradiază, şi aici... Mă rog, pe primar putem să-l arătăm urât (Ştefan Ciobotăraşu era primarul), dar ţăranul, care se duce el cu calul lui la gospodărie, trebuie să fie frumos, luminos! Ăsta e un monstru!" Eu, adică. Deşi mă idealizase biata doamna Bëji cât

www.dacoromanica.ro

putuse ea mai bine. Mi-a întins faţa, mi-a smuls părul la tâmple de puteam să joc şi Lenin, ce nu mi-a făcut! Când m-am văzut pe ecran...

– *Dar rolul v-a plăcut...*

– Daaa. Rolul, da! Discuţia cu calul mai cu seamă, vai de mine! Era o frumuseţe. Preda, săracul...

– *Cred că aveţi dreptate: discuţia aceea cu calul numai un actor care ştie ce înseamnă calul pentru ţăran putea s-o facă astfel.*

– Să ştiţi că nici numai asta nu ajunge: să te naşti într-un mediu bun. Mulţi se nasc într-un mediu bun, dar trec prin el cum trece gâsca prin apă. Or, totul e să fii atent la ce trăieşti. Să ai spirit de observaţie şi ţinere de minte. Eu nu ştiu cât talent am, dar ştiu că desprind din viaţă foarte mult. Cum să faci film cu ţărani dacă nu ştii cum se leagă o obială pe picior ca să-ţi pui opinca? Indiferent că tu n-ai purtat opincă în viaţa ta. Nici eu n-am purtat. Dar ştiu cum este. Uite, am să mă duc înapoi, în anul 1925, când tata s-a angajat la „Astra Română", la Gura Ocniţei. Acolo am văzut eu sondorii cu munca lor de atunci. Nu în condiţiile de azi cu utilajele astea pe care le trimitem în lume, nu, ci la sondele cioplite de ei. Toată noaptea auzeam de acasă: hei-rup, hei-hop, hei-rup! Împingeau la sapa aia făcută de ei, şi cât mergea ea? Câţiva centimetri pe minut, ştiu eu... I-am văzut şi-i ţin minte. Cu opincile din bucăţi de cauciuc legate cu sârmă, cu pânză de sac pe picioare, cu pantaloni de abă roşi, cu chimirul lat strâns peste cămaşă, şi cu clopul pe cap – că veneau, săracii, din nordul Ardealului să muncească la sonde. M-au impresionat şi-i ţin minte...

– *Dumneavoastră aţi creat, cu* ***Ilie Barbu*** *şi cu* ***Ardeleanu,*** *primele prototipuri emoţionant-realiste de ţărani şi muncitori. Aţi creat un model dificil de urmat. V-aţi gândit la asta?*

– Da, dar întotdeauna trebuie să te gândeşti şi că există unul mai bun decât tine. Nu-mi place actorul plin de siguranţă, care zvârle din el talentul şi face să crape ecranul. Nu. Totdeauna trebuie să ai în tine acest gând, acest control: dacă e unul mai bun decât mine? Adică să ai acea bună-cuviinţă... eu îi spun modestie, a meseriei tale.

– *Nichita Stănescu v-a făcut un foarte frumos portret în „Luceafărul". Spunea că sunteţi genial. Ce aţi simţit când l-aţi citit?*

– Întâi mi-a fost ruşine, după aceea am fost emoţionat, după aceea aş fi vrut să-l caut să-l întreb cum i-a venit să spună lucrul ăsta... El îmi atribuie mie o gingăşie a lui. În orice caz, m-a tulburat foarte mult. Nu sunt atât de încrezut sau mărginit încât vorbele astea frumoase să mă facă să nu-mi mai cunosc măsura, să-mi pierd scara de valori între colegii mei, în breasla mea. Ştiu ce-am făcut fiecare. Unii m-au depăşit, alţii sunt tot pe acolo, dar toţi ne cunoaştem locul.

www.dacoromanica.ro

– Aţi fi vrut să jucaţi şi altceva decât ceea ce aţi jucat până acum?

– Toată lumea spune că vrea să joace un erou al zilelor noastre. Şi eu vreau, dar să fie scris cu de toate. Că omul nu-i numai din calităţi făcut. Există şi câte un amănunt de caracter care poate e un defect, o tară, şi trebuie arătat ca personajul să fie crezut. Exact aşa cum un actor care joacă un bătrân, dacă n-are din când în când o mişcare mai vioaie, mai cu vlagă cum se spune, nu-l crezi. Că nici personajele astea de azi nu sunt scoase din cutie. Au şi ele undeva un model în viaţă. Un activist, un om politic nu poţi să-l arăţi făcut numai şi numai din cât încape într-o schemă. Fiecare are o biografie, o viaţă, cu nevastă, cu copii, o dramă a lui poate. Viaţa nu e făcută numai din activitate socială. Viaţa-i mai bogată, mai complicată, mai grea. Şi mai frumoasă. Să ştiţi că rolurile astea de eroi contemporani comunişti sunt mai adevărate în filmele vechi scrise de Marin Preda, Titus Popovici, Eugen Barbu...

„Totul e să fii atent la ce trăieşti,
să ai spirit de observaţie
şi ţinere de minte.
Eu nu ştiu cât talent am, dar ştiu
că am desprins din viaţă foarte multe."

*– **Facerea lumii**. Şi acolo aveaţi un rol foarte bun...*

– Vedeţi, fiindcă era scris cu de toate, cum ziceam. Acolo eu eram mai firav, că abia ieşisem din spital şi Vitanidis mă şi gonea prin pădurea Băneasa pentru o secvenţă care nici n-a mai intrat în film până la urmă...

– Spuneţi-mi, Colea Răutu, după o viaţă artistică lungă cât o viaţă de om, ce simţiţi când vă uitaţi în urmă la tot ce aţi făcut?

– Nu-s mulţumit de mine. Şi nu e povestea aceea cu: „se poate şi mai bine". Nu-s mulţumit, aşa. Mă tot întreb: dacă aş fi tratat altfel meseria asta, oare cum ar fi fost? N-aş fi vrut să mă repet. Grozav nu-mi place să mă repet. Dar când ţi se spune: „ăsta e *emploi*-ul tău" – ce te faci? Sau: „domnule, dumneata să faci cum spun eu, că eu fac filmul". E? Totdeauna am avut probleme. Pentru că eu nu pot să fac un lucru dacă n-am credinţă în el. Şi foarte greu am găsit înţelegere. De aici şi ideea că sunt un actor dificil. D-asta găsesc înţelegere la Sergiu Nicolaescu. El nu mă ia numai pentru că are nevoie de mine într-un rol, mă ia şi pentru că a găsit unul la fel de exigent ca el în profesie. Poate că

www.dacoromanica.ro

am multe defecte, dar la capitolul exigenței profesionale nimeni n-are ce să-mi reproşeze. Poate pentru că eu am învățat meserie în vremuri mai aspre, pe când nu se putea face rabat cu nici un chip. Patronul trebuia să-şi scoată banii şi nu te ierta. Acum, patronul suntem noi, nu? Păi atunci hai să fim, dar şi prin exigență! Să nu facem rabat la calitate; şi când spun asta, în nici un caz nu mă gândesc numai la actori... Sunt şi eu o voce din multele. Sunt un fel de editorial. Şi ştiu că trebuie să fiu un editorial bun. Poate greşesc. Poate mă înşel...

– În mod sigur nu greşiți şi cred că nici eu nu greşesc dacă vă urez: multe editoriale bune de acum înainte.

aprilie, 1981

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 28 noiembrie 1912, Bălți-Chişinău. Îndrăgostit de film din copilărie îşi petrecea zile întregi în sălile de cinema. „Luam un bilet, când se evacua sala mă ascundeam şi pe urmă mai vedeam filmul o dată. De fapt, de trei ori, că mă mai ascundeam şi după a doua reprezentație..." Se poate spune că a studiat filmul de la nouă ani. • Liceul Militar „Regele Ferdinand I" îl face la Chişinău. Acolo deprinde disciplina, care mult îi va folosi, mai târziu, în meseria de actor. Tot acolo îl are profesor de muzică pe Emil Bobescu. Învață pian, vioară şi clarinet, iar dintr-a VI-a cântă în Corul liceului. Face şi sport – alergări – şi îi place, la nebunie, fotbalul. •**1935:** vine la Bucureşti cu scop precis: să intre în fotbal, să devină profesionist. Destinul însă îl împinge spre viitoarea lui carieră. Primeşte un bilet la premiera de la „Tănase" cu „Floarea din Hawai" (de Paul Abraham, cu însuşi compozitorul la pupitru!), iar la ieşirea de la spectacol, absolut din întâmplare, descoperă afişat pe un stâlp anunțul „Se primesc corişti". Examenul era a doua zi. Înfierbântat de spectacolul pe care tocmai îl văzuse, hotărăşte să-şi încerce norocul şi vocea. Se prezintă, aşadar, la examen şi chiar îl ia. Aşa ajunge în trupa de Revistă a lui Faust Mohr şi Emil Bobescu, trupă care se producea la Teatrul Tănase pe timpul cât titulara era în turneu. • **1936:** Tănase se întoarce din turneu şi îl angajează în trupa lui. „Făceam mai mult gimnastică decât actorie. Şi cântam. A trebuit să iau lecții de mişcare scenică, pentru că ținuta mea milităroasă mă făcea să merg pe scenă ca un cărăbuş pe gard." Cu sau fără legătură cu mersul lui pe scenă, el a fost acela care a format „Trio Cărăbuş". • **1941:** intră în trupa lui Puiu Maximiliam şi joacă în cel mai văzut spectacol de revistă al timpului „Bucureşti-Moscova". Începuse războiul. Din multele spectacole care l-au avut pe afiş – cânta, dansa, juca – de netrecut cu vederea este, firește, „Văduva veselă". • **1948:** Naționalizarea – şi a teatrelor. Trupele particulare dispar. Sică Alexandrescu îi oferă un post la Teatrul Național. Preferă Teatrul Alexandru Davilla, proaspăt înființat în martie 1949.

www.dacoromanica.ro

Va rămâne la Piteşti trei ani, timp în care va juca: **Gavrilă** în „Medicul de plasă" – cu George Vraca, partener; **Căpitanul Sceaskin** în „Argilă şi porţelan" – cu Ernest Maftei ca partener; **Marin Marin** în „Iarba rea"; **Sergentul MacDonald** în „Vocea Americii"; **Rubtov** în „Cale liberă"; **Simeon Tuzov** în „Moştenirea fatală"; **Apolion Murzavetki** în „Lupii şi oile"; **Radu Enache** în „Ziua cea mare"; **Korocikin** în „Nuntă cu zestre"; **Lubin** în „Georges Dandin"; **Grigore** în „Oameni de azi". • **1952:** vine în Bucureşti ca angajat al Teatrului Giuleşti, scena de bază a carierei lui teatrale. Va juca **Nichita** din „Puterea întunericului"; **Roma** din „Ascensiunea lui Arturo Ui"; **Matti** din „Domnul Puntila şi sluga sa Matti" (rol pentru care Helene Weigell, la final de spectacol, l-a sărutat şi i-a mărturisit că ar fi dorit să-l aibă în trupa ei); **Doctor Nedved** în „Reportaj cu ştreangul de gât" – cu Mihai Popescu drept partener; **Sorcovă** din „Domnişoara Nastasia" – considerat una din cele mai bune interpretări ale personajului, din istoria Teatrului, rol foarte iubit şi de interpretul lui; **Pistol** în „Nevestele vesele din Windsor". • **1968-1969:** părăseşte Teatrul Giuleşti şi se concentrează pe cariera cinematografică devenită, între timp, importantă. • **1969-1971:** se angajează, totuşi, la Teatrul Naţional unde joacă **El** din „Câteva palme false", **Tudor** în „Pisica în noaptea Anului Nou". • **1972:** părăseşte scena şi se dedică, total şi definitiv, filmului. **1954** este anul ce marchează începutul – senzaţional – al carierei lui de actor de film. **Ilie Barbu** din **Desfăşurarea,** ecranizarea lui Paul Călinescu a nuvelei cu acelaşi titlu de Marin Preda. Paul Călinescu îşi *făcuse* alegerea lui **Ilie,** din momentul în care îl văzuse în rolul **Matti** pe scena din Piteşti. Lipseau doar probele de film. Le-a dat, le-a luat. •**1956:** Victor Iliu îl distribuie în unul din rolurile principale ale filmului **Moara cu noroc: Pintea.** • Din cele în jur de 70 de filme care au urmat acelui început, rămân de citat cele realizate cu Mircea Drăgan: **Setea, Neamul Şoimăreştilor, Lupeni '29;** cu Mircea Mureşan – **Răscoala;** cu Dinu Cocea: **Răpirea fecioarelor, Răzbunarea haiducilor, Haiducii lui Şaptecai, Săptămâna nebunilor, Zestrea Domniţei Ralu;** cu Sergiu Nicolaescu: **Mihai Viteazul, Ultimul cartuş, Nemuritorii, Zile fierbinţi, Accident, Pentru Patrie, Revanşa, Mihail, câine de circ, Ultima noapte de dragoste, Capcana mercenarilor, Duelul;** din nou cu Mircea Drăgan: **Explozia, Ştefan cel Mare – Vaslui 1475, Fraţii Jderi, O lume fără cer;** cu Gheorghe Vitanidis: **Facerea lumii;** cu Virgil Calotescu: **Ultima noapte a singurătăţii, Acţiunea Autobuzul, Drumuri în cumpănă.** Un actor, cu adevărat dedicat filmului, şi pe care filmul l-a folosit cum se cuvine. Cazul fericit al actorului român de teatru, dar şi de film. Poate pentru că el a ales.

www.dacoromanica.ro

TANȚI COCEA

Am iubit oamenii care fac film

www.dacoromanica.ro

„Când eşti tânăr şi ai cătare,
crezi că totul trebuie să vină de la sine.
Adică de la ceilalţi.
Nu ştii că asta nu durează la nesfârşit."

– Dar ce să-ţi spun eu, draga mea, într-un interviu? Nu, nu. Stăm de vorbă oricând despre orice vrei, dar interviu... n-are rost. Nu te supăra...

Aşa s-a încheiat prima tentativă telefonică de interviu cu actriţa Tanţi Cocea. Acum trei ani. Între timp am mai încercat de câteva ori. Nu. Un „NU" din ce în ce mai ferm şi mai argumentat. Ultimul argument a fost: „Bine, draga mea, dar acum nici nu mai joc! Pe cine crezi că poate interesa o fostă actriţă?" Mi-a oferit, fără voie, un contraargument: pentru public, artiştii nu sunt niciodată „foşti". Câtă vreme respiră, un artist adevărat şi iubit de public este artist. „E frumos ce spui, eşti drăguţă, dar nu!" Ultima oară când am încercat, s-a înveselit de-a dreptul: „Ei, Doamne, omul are idei puţine, dar fixe... Iartă-mă, dar prea se potriveşte! Bine... o să ne vedem într-o zi." Când ne-am întâlnit însă, avea aerul că-i pare rău. Sigur, era prezentă, caldă, binevoitoare, dar în încăpere plutea un fel de refuz. Am profitat de un moment de „gazdă" (Cafea sau îngheţată? Îngheţată şi cafea? Apă, ce fel de apă?) ca să pun, ca un criminal, reportofonul mic pe măsuţa copleşită de ceşti, scrumiere, pahare. Îndelung, am vorbit despre vreme ca două englezoaice bine crescute. Aveam şi despre ce. Fusese o zi caniculară. De fapt, aşa s-a şi „legat". De la căldură şi de la fâşiuţa de mătase care-mi ţinea părul. „Cum o suporţi?! Eu, la un film care s-a făcut foarte greu..."

Deci începusem:

– ...nouă luni a durat, dacă am suferit de ceva n-a fost atât de lipsa de organizare, de încetineala filmărilor, de aşteptările nesfârşite până să intru în cadru, ci din pricina unui voal de mătase, o bucăţică aşa, prinsă în gulerul rochiei. Corsete, bucle, coafuri, pălării, ghete înalte până aici, cu şireturi, mantouri peste rochii şi totul în căldura reflectoarelor – nimic nu conta faţă de bucăţica de voal pe care o aveam la gât şi mi se părea că mă sufocă. Ea şi mănuşile – care se făceau una cu mâna, când le scoteam aveam senzaţia că le scot cu piele cu tot – au fost coşmarul meu...

www.dacoromanica.ro

*Mă grăbesc să întreb ce film era – **Bijuterii de familie**, deci primul și foarte târziu. Oare de ce? Era tânără, era frumoasă, era talentată, era...*

– ...eram fotogenică... și tip de romăncuță, adică pe gustul publicului și nu genul fatal ci, dimpotrivă, cuminte, calmă, prietenoasă. Tot timpul eram în discuție – Jean Georgescu, Georgescu-film, cum i se spunea, voia să facă **O scrisoare pierdută** cu mine... tot timpul cineva voia să facă film și pe urmă nu știu ce se întâmpla, dar nu se mai făcea. Adevărul este că niciodată n-am dat și eu un cuvânt, nu o mână de ajutor. O vorbă acolo, un telefon, să spun, da, mi-ar plăcea, vreau! Nu. Nimic.

„Mi s-a întâmplat să-mi placă un scenariu,
un personaj, sau pur și simplu
lucrul cu un regizor anume, dar nu
filmul în sine.
Mie, filmul nu mi se părea adevărat."

De ce, nu-i plăcea filmul?

– N-aș putea spune... oricum, nu cred că ăsta era motivul... Dar așa e când ești tânăr și ai cătare... crezi că totul trebuie să vină de la sine, adică de la alții. Nu știi că asta nu durează la nesfârșit... Eu din anul întâi de Conservator – de fapt nici nu eram studentă, eram, cum se spunea atunci, „probistă" – am fost luată în spectacol. Jucam o fetișcană de 13-14 ani, o fată din port, într-o piesă franțuzească „Maya", adusă de Dida Solomon-Callimachi de la Paris. Și trupa era înjghebată de ea la actualul Teatru de Comedie... Pentru mine a fost un boom. Exista pe atunci un cronicar, A. Munte, nu știu dacă ai auzit de el. Atâta era: mic, cocoșat, urât și răău... ca o fiară! Când a scris el că sunt revelația stagiunii... „cu glas adânc, de clopot" – scria, îți dai seama... am rămas cu glasul ăsta pe viață. Pe atunci, tot ce mai aveam eu pe lângă „glasul adânc de clopot" era o mare și înduioșătoare inconștiență. Nu cunoșteam vorbirea scenică – spre disperarea Didei Solomon, care era actriță de școală veche. Ea era cu „accentele", cu „articolul". Eu vorbeam normal, așa cum, de fapt, am aflat mai târziu, cerea Stanislavski actorilor să vorbească

Asta înseamnă că filmul i-a fost foarte ușor. Filmul cere o vorbire firească, normală.

– Dar mie filmul nu mi se părea adevărat! Nu dă loc de trăire autentică pentru că nu ai suită de sentimente. Și n-ai contactul acela cu

www.dacoromanica.ro

publicul pe care îl simți chiar cu cortina trasă. Din spatele cortinei simțeam ce public e în sală și asta mă stimula. La film, la tv., n-ai cu cine să comunici, n-ai ochii care te privesc, n-ai pe ce să te sprijini. Și mai e și post-sincronul! Să potriveşti vorba cu ce ai trăit tu la filmare e foarte greu. Cred că de aceea sună atât de fals dialogul în film. Nu, filmul în sine nu mi-a plăcut. Mi s-a întâmplat să-mi placă un scenariu, un personaj sau pur și simplu lucrul cu un regizor. Mi-a plăcut să lucrez cu Malvina Urșianu. Daa, ea poate să te tortureze pentru un fir de pai care nu stă întors așa cum ar vrea ea – și cum este, într-adevăr, cel mai frumos –, dar pentru un actor lucrul cu ea este o încântare. Mi-a plăcut să lucrez cu Manole Marcus – ce om minunat! Calm, cald, răbdător... Cu el și cu operatorul Sandu Întorsureanu. Când am revăzut **Cartierul Veseliei,** am avut o mare bucurie. Ce imagini! De vis. Momentele grevistilor, de pildă, sunt luminate ca într-o pictură de Goya. Da, poate că mi-au plăcut mai mult oamenii care fac film, decât filmul în sine. La **Serata** Malvinei Urșianu, eu nu aveam un rol cine știe ce, dar ce plăcere aveam să-i privesc pe ceilalți! Era Gyuryi Kovács – mare actor! Silvia Ghelan, actriță de mare clasă, Gilda Marinescu – încântătoare... Cornel Coman – ce păcat de Cornel... Ce mare păcat! Pe urmă, la **Instanța amână pronunțarea,** filmul lui Dinu Cocea, l-am descoperit pe Pino... (Ion Caramitru). ...tot timpul frământat în el să găsească soluții. Pino are ochi și o judecată de regizor, de om de teatru, nu doar de interpret. Eu am rămas legată de oamenii pe care i-am descoperit lucrând. Probabil ei nici nu știu că-mi sunt dragi, că mă interesează ce fac, că am o mare stimă pentru ei. Și un fel de nostalgie... Ei! dar nu e cazul să ne pierdem în nostalgii. Am avut momente frumoase de împlinire în decursul carierei mele – teatrale, firește. Am jucat Dostoievski, Cehov, Gorki, Ostrovski, „Frații Karamazov", „Crimă și pedeapsă", „Furtuna", „Trei surori". „Trei surori și o cumnată este piesa asta" – spunea Zaharia Stancu. Eu eram cumnata... Am jucat alături de actori mari... Bulfinski, Vraca, Tony Bulandra, Botta, Morțun! Dacă nu l-ai văzut pe Morțun în „Azilul de noapte"! Ce moment a făcut din scena de dinaintea sinuciderii! Știi cine aduce cu el? Rauțchi. Are atâta putere de trăire, atâta emoție, atâta sensibilitate și forță de comunicare, că te cutremură. Și el este printre oamenii dragi mie, dar nu i-am spus niciodată. Nici nu stau de vorbă cu el, mi-e frică, e atât de sensibil, aș putea să-l nemulțumesc, să-l jignesc cu ceva. Uite, Emil Botta era tot așa. Dar cu Botta eram prietenă și aproape de-o vârstă. Ne și certam. Odată i se umflau nările și izbucnea: „Păi sigur, dum-nea-ta..." și când spunea „dumneata", însemna că nu ești în stare să înțelegi nimic. Și cum vorbea el rar, și se frământa între două litere, nu între două vorbe, copleșit de o indignare măreață... dragul de el...

www.dacoromanica.ro

Ce păcat! Şi Mihai Popescu, şi Vraca, şi Manolescu. La clasa lui Manolescu am fost eu...

Chiar, oare cum era Manolescu ca profesor?

– Nu ştiu dacă pot să spun: bun. Dar era tot aşa de domn cum era şi pe scenă. Ca şi Bălţăţeanu. Ştiu că, odată, Bălţăţeanu m-a auzit folosind o expresie, pe timpul acela socotită prea liberă. Cred că am spus: „Ei, drăcie!" „Da' de ce vorbeşti aşa? Nu ţi se potriveşte" – mi-a spus. Şi praf m-a făcut. Mi-au trebuit vreo 30 de ani ca să uit observaţia aceea. Ce greutate poate să aibă vorba unui om în care crezi şi pe care-l respecţi! Era un om ciudat, Bălţăţeanu. Foarte cultivat, dar ducea o viaţă boemă perfectă, cu ziare pe jos, la el în cameră. Nu era un avut. Pe scenă, era prinţul Vronski, iar după spectacol, cu gulerul ridicat să nu-l recunoască lumea şi cu Dobre Ene – un actor de categorie mică – după el, intra la Cireşica să mănânce o friptură şi să bea un şpriţ. Stăteau la masă aşa, şi din când în când Dobre Ene ofta: „Eşti mare, Nicule!" Era singurul lui prieten. Cred că era atât de concentrat pe treburile lui, pe cărţile lui, încât nu împărtăşea nici bucurii, nici necazuri, nimănui. Nu cred că era un mizantrop. Nu. Chiar şi observaţia aceea pe care mi-a făcut-o arăta că el e prezent, e atent, observă ce se întâmplă în jur. Până atunci eu crezusem că nici nu m-a văzut. Era întotdeauna foarte politicos, dar atât. Iar eu, care n-am ştiut niciodată până unde merge politeţea învăţată de oameni şi unde încep sentimentele, chiar şi respectul şi admiraţia...

„Este foarte important să-ţi găseşti puţin bine, când lucrurile care ţi-au fost cu adevărat importante s-au împuţinat. Sau nu mai există."

Oare trebuie să înţeleg că a pus mai mult preţ pe sentimente? Că politeţea n-a „încălzit-o" niciodată?

– Întâi şi întâi, am pus preţ pe bunul simţ. Pe ceea ce se cheamă bunul simţ al omului simplu şi nu fac demagogie, crede-mă, nici nu am de ce. Politeţea se învaţă, ea este foarte plăcută, dar bunul simţ mă copleşeşte. Pe urmă, nu mai ştiu exact dacă mă impresionează sufletul bun al omului sau o inteligenţă deosebită, chiar dacă cinică, cu condiţia să acopere o valoare efectivă. Poate pentru că nu suport ipocrizia... Dar de ce mă laşi să spun lucruri care nu interesează pe nimeni?!

Soneria telefonului mă scuteşte de răspuns, dar îmi creează şi un mic moment de panică: dacă va socoti că trebuie să încheiem discuţia aici? Aleg, repede, lipsa de politeţe şi, de cum pune receptorul

www.dacoromanica.ro

în furcă, întreb care este secretul „dârei de lumină" lăsată de vechea gardă de actori. Tace îndelung, apoi:

– Cred că respectul. Exista un respect în primul rând de sine, dar şi pentru celălalt. Şi disciplina. La Teatrul Naţional exista o disciplină, dacă vrei, ca la armată. „Ordinele nu se discută, se execută". Chiar şi respectul funcţiona tot aşa, puţin milităreşte. Ştii cum e, maiorul faţă de colonel, chiar dacă între ei nu sunt decât trei ani diferenţă, în public se salută cu „să trăiţi". Poate să sune retrograd ce spun, dar cred că treptele ierarhice sunt absolut necesare pentru ca o instituţie să stea în picioare. O instituţie se bazează pe respectul reciproc al membrilor ei. Să nu crezi că în vechiul teatru nu existau prietenii, dar niciodată prietenia nu echivala cu o „tragere de şireturi". Sigur, exista şi o viaţă de culise, dar nu era obligatoriu să intri în ea.

Ea n-a intrat, ştiu.

– Nu, nu. Poate pentru că am avut principiile mele de viaţă, ca tot omul... Să nu cer niciodată nimic, să nu mă bat niciodată pentru nimic. Dacă nu mi se dă, îmi spuneam, înseamnă că nu merit. Iar dacă nu merit, n-am să mă umilesc să mai şi cer. În viaţa mea nu am dat un leu unui gazetar sau unui agent publicitar – pe atunci se plătea – să-mi facă reclamă. Mi se părea înjositor. Şi de câte ori pierdeam un rol, o situaţie, o prietenie – că mi s-a întâmplat şi asta – îmi spuneam: nu-i nimic, dacă pierd înseamnă că sunt bogată. Poate am fost prea mândră, poate am fost doar comodă, poate mi-am dat prea multă importanţă, dar tot ce am făcut a fost de bună credinţă. Pentru mine, meseria a fost o mare plăcere. Şi o bucurie. Bucuria de a juca. După fiecare spectacol, eram ca beată de bucuria asta...

Oare cu ce se poate înlocui o asemenea bucurie?

– Ştiu eu dacă se poate înlocui? Am rupt cu meseria aşa cum rupi cu o dragoste şi nu mai poţi pune altceva în locul ei. Te cheltuieşti în lucruri mărunte, altele, cu totul altele, îţi umpli existenţa cu ele, şi e bine. Uneori este chiar foarte bine. Duminica trecută, după-amiază, am trăit un asemenea moment. Era răcoare, era o muzică bună, Ţuchi lucra, eu citeam, era linişte şi atât de bine, atât de bine în casă. Am mâncat nişte cireşe, erau reci, erau bune, şi chiar i-am spus: tu îţi dai seama cât de bine poate fi?

Am brusc în faţa ochilor o secvenţă dintr-un film de Visconti. În interiorul rafinat fără ostentaţie, în semiîntunericul storurilor lăsate, doi oameni frumoşi, fără vârstă, (pentru că nici profesorul Panait Sîrbu, nici actriţa Tanţi Cocea nu sunt oameni „minaţi de vârstă"), care se bucură în linişte de liniştea unei după-amieze călduroase de vară. „Glasul de clopot" mă aduce la clipa de faţă:

www.dacoromanica.ro

– Este foarte important să-ţi găseşti puţin bine, când lucrurile care ţi-au fost cu adevărat importante o viaţă se împuţinează. Sau nu mai există.

Mă întreb ce a mai rămas important în existenţa unei actriţe atât de obişnuită cu dragostea şi admiraţia publicului...

– O, foarte puţine lucruri, dar ele sunt acum, într-adevăr, foarte importante... Să-i fie bine lui (privire către camera profesorului Sîrbu), să fim sănătoşi... eu să devin mai bună, să nu-mi pierd omenia, atâta câtă am...

Nu se consideră destul de bună?

– Nu, nu destul. Sau poate nu sunt destul de concentrată pe lucrurile bune care există în mine.

Aş vrea să-i spun că nimeni nu e îndeajuns de bun şi nici îndeajuns de concentrat, dar „glasul de clopot" rosteşte pe neaşteptate şi pe un ton vesel, de actriţă, către camera vecină: „Gata! Am terminat!". Aşa încât...

iulie, 1981

FIŞĂ PERSONALĂ

7 decembrie 1911 – 25 martie 1990, Bucureşti. Debutează cu **Natalia Petrovna** din „O lună la ţară" în regia lui W. Siegfried. Printre rolurile jucate pe scena Naţionalului – scena pe care nu a părăsit-o o viaţă – de reţinut sunt: **Doamna Ford** din „Nevestele vesele din Windsor", regia Ion Şahighian; **Ruxandra** din „Trei generaţii", regia W. Siegfried; **Regina** şi **Gertrude** din „Hamlet", regia Ion Olteanu, scenografia Paul Bortnovschi şi Liviu Ciulei; **Vasilisa** din „Azilul de noapte", regie, scenografie, costume Liviu Ciulei; **Betsy Tverskaia** din „Anna Karenina" în regia lui Moni Ghelerter; **Lady Macbeth** din „Macbeth" în regia lui Mihai Berechet; **Solange** din „Maşina de scris", regia Al. Finţi; **Beatrice** din „Vedere de pe pod", regia Sică Alexandrescu; **Yvonne** din „Părinţi teribili", regia Miron Nicolescu; **Mătuşa Nonnie** în „Dulcea pasăre a tinereţii", regia Mihai Berechet şi **Mătuşa** din „Fanteziile lui Fariatiev" în regia Ancăi Ovanez-Doroşenco. Când a ajuns la roluri de „mătuşi", Tanţi Cocea s-a retras de pe scena ei de o viaţă. • În film a debutat în **1957: Bijuterii de familie** în regia lui Marius Teodorescu, film ce trebuia realizat de Malvina Urşianu. Cu Malvina Urşianu se va întâlni abia în **1971** la filmul **Serata.** Înainte de **Serata,** Manole Marcus o distribuie în **Cartierul Veseliei,** iar Dinu Cocea în **Răpirea fecioarelor.** Încă două filme: **Păcală** de Geo Saizescu şi **Instanţa amână pronunţarea** de Dinu Cocea, încheie o carieră cinematografică nemeritat de săracă. Pierderea, ca de obicei, este mai puţin a actorului...

www.dacoromanica.ro

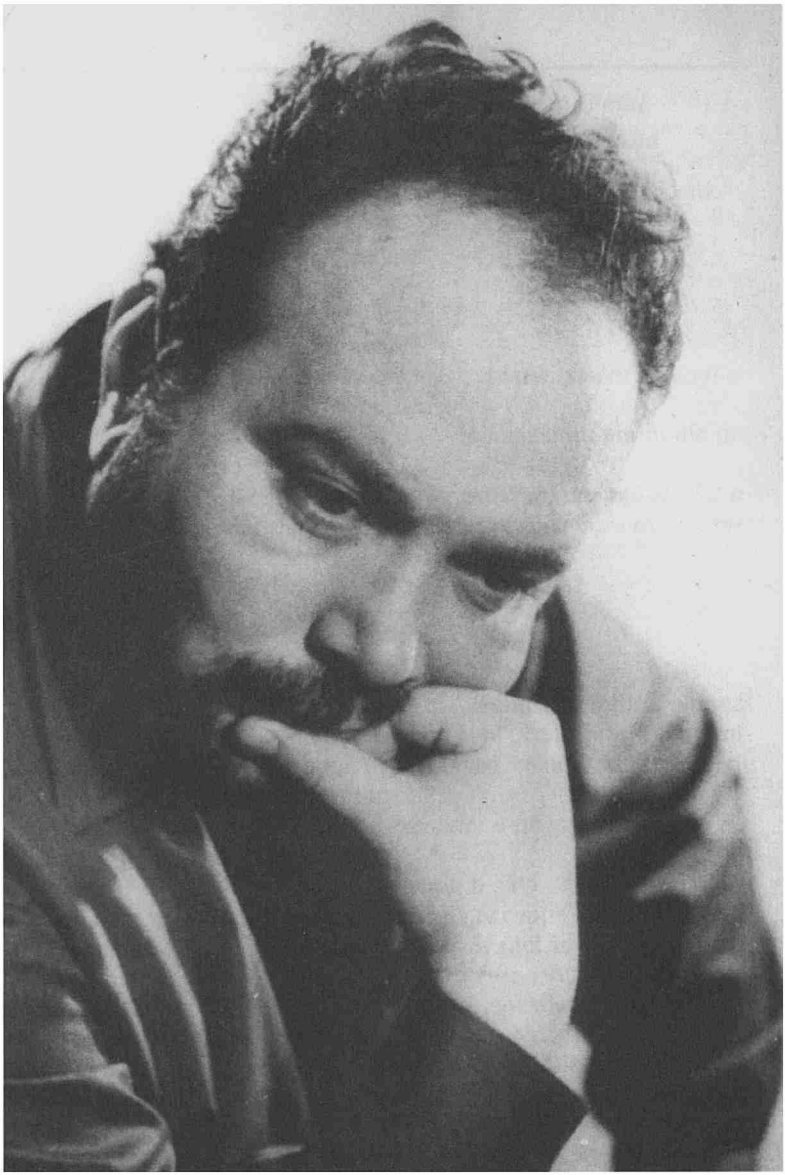

GEORGE CONSTANTIN

Ştiu prea puține lucruri

www.dacoromanica.ro

„Buna mea experienţă cu filmul a fost legată aproape întotdeauna de întâlnirea cu regizori de teatru."

– Vă ascult! Care-i prima întrebare?

– *Mi-aţi spus că nu vă plac interviurile, ne-am înţeles că va fi o discuţie, aşa că prima întrebare nu există...*

– A! Mă lăsaţi pe mine să vorbesc! V-am spus: nu am nimic de comunicat. Eu ştiu foarte puţine lucruri.

– *Cu voia dumneavoastră, am să vă contrazic, dar mi-aţi dat o idee: am putea porni chiar de la lipsa de entuziasm cu care aţi acceptat discuţia.*

– Dumneavoastră v-aţi văzut vreodată pe peliculă?

– *Da.*

– Şi v-aţi plăcut?

– *Deloc!*

– Exact senzaţia asta o am eu când mă văd în vreun film. Nu mă plac deloc. Mi se pare că nu sunt bun, că nu sunt „ce trebuie". Nu sunt deloc mulţumit de ce fac şi nu cred, în sinea mea, că ar fi lucruri de excepţie demne de comunicat oamenilor.

– *Dacă am aştepta lucrurile de excepţie, n-ar mai sta nimeni cu nimeni de vorbă cu anii.*

– Da, dar eu cred că un actor, cel puţin o dată pe an, ar trebui să facă un rol bun, interesant – ca să ocolesc „de excepţie". Iar eu, în anul care a trecut, nu mă pot lăuda cu aşa ceva. Şi nici în perspectivă nu văd – ca să putem vorbi cel puţin la timpul viitor... Asta ar fi, cum se spune, un aspect al problemei. Celălalt vi l-am spus la telefon: nu sunt mulţumit în general de ce am făcut până acum. Nu ştiu în câte filme am jucat la viaţa mea, nu le-am numărat, dar între ele nu cred că au fost mai mult de două-trei care să-mi placă şi mie. Unul s-a întâmplat chiar în toamna trecută, cu Alexa Visarion... **Înghiţitorul de săbii** spuneţi că se cheamă? Da? Ei, acolo se pare că am făcut un rol bun. Cel puţin mie mi-a plăcut. Şi personajul, dar mai ales întâlnirea cu Alexa Visarion. Şi asta m-a obligat să trag nişte concluzii în ce mă priveşte, şi anume că întâlnirea mea cu filmul în general a fost destul de ciudată şi de contradictorie în sensul că reuşitele, buna mea experienţă cu filmul, au fost legate aproape întotdeauna de regizori de teatru. Şi Pin-

www.dacoromanica.ro

tilie, cu care am făcut unul din filmele dragi mie, **Reconstituirea,** a început în teatru. Şi am credinţa că dincolo de talent, „de ce-i al lui", mâna şi-a făcut-o în teatru. Oricum, lucrul cu actorii acolo l-a învăţat. Eu cred că în teatru există o altfel de înţelegere între actori şi regizori. Sau că la film unii regizori se grăbesc să distribuie actorii pe *emploi*-uri, pe principiul: îl iau pe ăsta că e mai înalt, are umeri mai laţi, sau ochii mai căprui, nu contează că în rest nu prea ştiu mare lucru despre el. Un asemenea principiu mi se pare dăunător şi filmului, şi actorului în cauză. Pentru că nu întotdeauna se brodeşte ca, să zicem, George Constantin să fie cel mai potrivit pentru acel rol. În această privinţă, eu cred că am avut mai multe eşecuri decât împliniri, şi poate că din această cauză mă simt din ce în ce mai atras şi mai legat de teatru.

„Se pun în circulaţie, cu precădere,
scenarii slabe, care spun nimic despre nimic,
în ideea că mai bine nu spunem nimic,
decât să ne doară capul.
Este o idee falsă şi proastă.
Arta trebuie să spună ceva,
nu să tacă despre ceva."

– În ultima vreme chiar şi actori cu mai puţină experienţă scenică preferă teatrul. Oare de ce? Se întâmplă ceva bun cu teatrul sau se întâmplă ceva rău cu filmul?

– Dacă pornim de la rădăcina lucrurilor, mie mi se pare că scenariile sunt foarte slabe. De minimă rezistenţă. Este un fapt mai vechi care se combină cu unul nou: în cinematografie au apărut foarte mulţi începători. Există chiar şi un val de operatori care au lăsat aparatul ca să devină regizori.

– Unii au dovedit chiar că sunt regizori.

– Eu vorbesc de începători, în general. Vă daţi seama că nu am nimic cu operatorii care devin regizori, dacă sunt buni. Dar începătorul prost, ca să poată face film, acceptă orice scenariu. Acceptă „minima rezistenţă". Or, pe un asemenea scenariu, oricât de mare actor ai fi, eu nu cred că se poate face o treabă bună. Şi atunci refugiul este în teatru, unde cât de cât găseşti nişte partituri mult mai bune comparativ cu scenariile. Mie mi se pare că teatrul este o şcoală excelentă şi pentru un regizor de film. Odată chiar i-am propus lui Blaier să vină să pună o piesă la noi la Nottara, Blaier fiind, după părerea mea, un excelent regizor, m-am gândit că n-ar face de ruşine nici teatrul, nici filmul, nici

www.dacoromanica.ro

pe sine, punând o piesă. Dar el, timid cum îl ştim, m-a refuzat. Rămân însă la ideea că regizorii buni ar trebui, în perioadele când nu fac film, să aibă porţi deschise în teatru. Cu ocazia asta ne-am şi cunoaşte mai bine, pentru că la noi nu există un loc în care să te întâlneşti, să schimbi un gând, ştiu eu, un club al creatorilor, poate, de fapt nu titulatura contează, ci posibilitatea de întâlnire, deci de cunoaştere. Pentru că eu cred că trebuie să ne cunoaştem, să ne ştim, să ştim de unde ne luăm, să ştim când să ne întindem mâna, când şi de cine avem nevoie.

– De ce credeţi cu atâta tărie în influenţa bună a teatrului asupra unui regizor de film? Ce „dă" teatrul unui regizor de film?

– În primul rând, foarte multă meserie. Şi mai multă stabilitate şi continuitate de experienţă profesională. Apoi, ceea ce spuneam înainte, o cunoaştere mai profundă şi mai adevărată a actorului. Pentru că la film, oricât ai vrea să studiezi personajul, timpul te biciuieşte, te fugăreşte în asemenea măsură, încât ceea ce se cheamă „perioada de pregătire" nu mai există decât teoretic. Practic, tot ce poţi face e să iei scenariul, să te duci acasă, să-l citeşti, să-l răsciteşti. Dar un personaj se găseşte şi gândeşte într-un contact direct cu partenerul şi cu regizorul, punând cap la cap nişte gânduri şi nişte idei pe care le poţi materializa într-o repetiţie. Vedeţi, un spectacol de teatru până când nu e văzut de public, nu se poate spune că există. De lucrul ăsta cred că duce lipsă filmul. Nu numai că nu ai şansa aceea unică de verificare imediată la public, dar lucrezi şi pe o grabă mare, dublată de o lipsă de control. Pentru că faţă de o secvenţă pe care am filmat-o azi şi o văd după două zile, curiozitatea mea a crescut, dar sentimentul din momentul filmării s-a răcit. Sunt pe altă stare, sunt în alt moment. Nu mai am ce să fac. Chiar dacă n-ar fi atât de costisitor să refilmezi o secvenţă, tot nu e bine. Dar mă tem că nu vă spun noutăţi...

– Nu, nu, mă gândeam însă că, dacă oameni serioşi, talentaţi, chiar şi profund nemulţumiţi ca dumneavoastră, se înhamă la o asemenea căruţă, ştiind uneori din pornire că ea nu merge chiar „uns", o fi totuşi ceva cu fi mul ăsta...

– Ştiţi ce se întâmplă? O asemenea căruţă la care se înhamă oameni serioşi are de obicei o încărcătură cât de cât bună. Nu-i văd pe Alexa Visarion, pe Pintilie, pe Piţa, Veroiu, pe Blaier înhămându-se la un scenariu 50% prost şi mergând doar pe ambiţia de a face un film bun, din nimic. Altul este păcatul. Am impresia că cei nechemaţi sunt mult mai numeroşi decât cei chemaţi, şi aşa cum se întâmplă în viaţă, nu o dată nulităţile biruie valorile, dacă valorile sunt mai puţin numeroase. Mie mi se pare că în cinematografie domină majoritatea slabă. Şi nu mă mir, din moment ce regizori care au demonstrat nu o dată, ci

www.dacoromanica.ro

de şapte ori că nu sunt buni, primesc film în continuare. Probabil că nu ne pasă. Suntem generoşi, deşi asta nu mai e generozitate, e „mână spartă". Pentru că un film costă câteva milioane. De fapt, lucrurile se leagă: regizorii buni fac filme puţine pentru că nu acceptă orice scenariu, cei slabi acceptă orice şi fac filme multe. Aşa că se pun în circulaţie cu precădere scenariile slabe. Scenarii care spun nimic despre nimic în ideea că mai bine să nu spunem nimic, decât să avem dureri de cap. Este o idee proastă şi falsă. Arta trebuie să spună ceva, nu să tacă despre ceva... Am avut, cu ani în urmă, o experienţă foarte tristă în această privinţă. Trebuia să joc într-un film rolul unui inginer-şef pe un şantier în creierul munţilor. Când m-am dus acolo, am dat peste o lume extraordinară, fascinantă. Oameni care munceau ca dracii în condiţii de „creierul munţilor", conduşi de un inginer-şef, un om cu o personalitate uluitoare. Mă uitam la omul ăsta cu totul şi cu totul extraordinar, care ţinea în mână câteva sute de oameni, şi ei trecuţi prin viaţă, nu nişte copilaşi nevinovaţi. El trebuia să fie modelul meu. Dar datele lui nu erau şi datele din scenariu. El avea datele vieţii, scenariul le avea pe cele ale scenariului. Vă rog să mă credeţi că am suferit foarte tare la acel film. Îmi dădeam seama că stăm pe un bulgăre de aur. Ceea ce făceau oamenii aceia era măreţ, era eroic, era material pentru un poem al muncii, dar când a ieşit filmul, totul arăta neted, frumos şi neinteresant. Şi neeroic. Pentru că eroismul se vede numai la lumina greutăţilor pe care le învinge oamenii... Vedeţi? Am ajuns la ceea ce eu consider cea mai mare lacună a filmului românesc: lipsa de adevăr de viaţă. Ăsta mi se pare cel mai grav lucru. Pentru că filmele false, sau care folosesc adevărul vieţii doar ca fundal, nu reprezintă un câştig pentru nimeni. Nici un câştig artistic, şi cu atât mai puţin politic. Nu mi se pare politic să ciuntim realitatea de ce are ea mai adevărat, mai reprezentativ pentru vremurile noastre şi să lăsăm o imagine searbădă sau fardată din care urmaşii să înţeleagă eventual că am făcut umbră pământului degeaba.

– *În ultimii ani au apărut, totuşi, câteva filme adevărate. Mă gândesc că un film şi încă un film, poate se înmulţesc cele bune...*

– Dacă dumneavoastră credeţi lucrul ăsta este bine...

– *Eu încerc să aflu dacă-l credeţi dumneavoastră...*

– Eu de ani de zile sper să se facă ceva. Sper. Mi-am jucat cu credinţă personajele mele, cele mai multe anemice, în speranţa că voi reuşi, în timp, să-l fac pe om să gândească altfel, să înţeleagă mai bine, să se zbată mai mult. Nu ştiu... Probabil că n-am jucat cum trebuia. Posibilităţile mele sunt mici, sunt reduse. De aici un sentiment de inutilitate care mă face să mă refugiez în teatru. Anul ăsta am jucat „Fraţii Karamazov"... Mai încolo...

www.dacoromanica.ro

– *Spuneaţi: de ani de zile sper să se facă ceva. Ce? Ce se poate face?*

– Nu ştiu să dau soluţii, v-am spus, dar – asta e o părere personală – cred că ar trebui să începem prin a ne dezobişnui să mai vorbim atât de mult şi să facem atât de puţin. Ar trebui să ne dezobişnuim şi de a ne mai minţi pe noi înşine şi pe cei din jurul nostru. Să nu mai spunem că facem atâtea filme bune, când ştim că ele nu sunt chiar atât de bune. Să nu mai facem atâta caz de munca noastră pentru că ea este normală, suntem plătiţi să o facem. Se mută o hârtie de pe un birou pe altul şi se cade în extaz: „Ia uitaţi-vă ce-am făcut!" ca şi cum n-ar intra în obligaţia omului respectiv să mute hârtia de pe un birou pe altul! Ca şi cum n-ar intra în obligaţia mea de actor bun să am o cotă artistică şi materială de la care să nu mă abat!

„În cinematografie, nulităţile biruie valorile.
Şi nu mă mir, din moment ce regizori
care au demonstrat, nu o dată,
ci de şapte ori că nu sunt buni,
primesc film în continuare."

– *Ceea ce spuneţi sună a plan de atitudine morală faţă de muncă...*

– Vi se pare puţin? Eu, dacă aş reuşi să fac măcar atât de dimineaţă până seara, aş socoti că am realizat ceva. În rest, probleme mărunte de creaţie, de interpretare...

– *Nici în glumă nu puteţi spune asta! Numai că problemele dumneavoastră de creaţie sunt strâns legate de ce-am discutat noi până acum. Credeţi-mă, şi mie mi-ar fi fost mai plăcut să discutăm despre cum aţi făcut* ***Prospero****, de exemplu...*

– N-ar trebui să fie sarcina noastră, a actorilor, să discutăm despre profesie în acest fel. Dar cum, într-adevăr, lucrurile stau destul de prost, după părerea mea, cum vrând-nevrând te izbeşti de faptul că rolul din scenariu e neadevărat, că piesa pe care o joci seară de seară nu e primită de public, uite că trebuie să discutăm! Nu ştiţi cum e când simţi că publicul nu te-a plăcut, nu te-a crezut, n-a participat la munca ta, când simţi că te aplaudă cu politeţea unei seri festive, de premieră...

– *Mai bine povestiţi-mi cum aţi lucrat* ***Prospero****...*

– Puţin speriat la început. Ciulei este o mare personalitate şi eram la prima întâlnire cu el. Am avut fericirea să lucrez cu majoritatea marilor regizori de teatru, dar cu el nu lucrasem încă. La prima

www.dacoromanica.ro

lectură, parcă nu mai ştiam să citesc. Dar pentru că Ciulei este şi un om de o mare calitate sufletească a ştiut să mă apropie de el. Cu multă înţelegere, cu multă răbdare, mi-a povestit întâmplări de la repetiţiile lui – pusese „Hamlet" în America –, lucruri amuzante, pe care mi le spunea cu bună ştiinţă ca să mă apropie de el. Este o minune să te întâlneşti cu un asemenea om. Nu trebuie scăpat momentul. De altfel, am impresia că nici nu a fost scăpat. Televiziunea a fost prezentă aproape zi de zi la repetiţii şi s-a făcut un film care vorbeşte despre Ciulei mult mai frumos decât o pot face eu acum.

– Sunt puţin invidioasă. Despre nici un film nu aţi vorbit astfel.

– Nu, pentru că nu am făcut nici un film care să-mi placă atât de mult cum mi-au plăcut repetiţiile la „Furtuna". Vedeţi, după mine, şi nu numai după mine, nu poate ieşi din orice om bucăţica asta numită artă. Dacă el însuşi nu este o poveste, nu este o persoană care emană, care străluceşte. Un personaj.

– Vă gândiţi că şi dumneavoastră sunteţi un asemenea personaj pentru actorii tineri?

– Ăsta este alt lucru de tristeţe. Eu când am venit în teatru, la Nottara, punea în scenă Şahighian, jucau Maximilian, Ramadan, jucau Mihai Popescu, Vraca, Bălţăţeanu. Erau, într-adevăr, nişte mari personalităţi. Când te apropiai de unul din aceşti oameni, aveai senzaţia că aerul din jurul lor e altul... Eu nu ştiu dacă mai inspir, de exemplu, lui Mălăele, care este un excelent actor, plăcerea şi bucuria pe care mi-o inspira mie Bălţăţeanu. Noi avem alte relaţii. S-au schimbat oamenii, s-au schimbat credinţele, s-au schimbat obiceiurile. Şi publicul s-a schimbat. Oamenii veneau altfel la teatru – nu numai că se îmbrăcau poate altfel, dar veneau cu altă credinţă. Am impresia că ne-am banalizat. Am ţinut neapărat să fim populari, să zică lumea: „a, uite-l pe actorul Ionescu, cum cară el cartofii de la piaţă!" Cu asta sigur că am devenit populari, dar am scăzut în ochii publicului. Seara la teatru, eu care jucam **Lear**, poate că nu-i mai inspiram omului aceluia ce-a vrut Shakespeare să spună cu **Lear...**

– Spuneaţi că ştiţi foarte puţine lucruri şi, vedeţi şi dumneavoastră, am putea discuta încă pe atât şi tot ar mai fi...

– Mă mir şi eu. Nu sunt un interlocutor ideal. Nici măcar bun.

– Mie mi-aţi fost.

– Vă mulţumesc.

– Vă rog să mă iertaţi, dar asta este replica mea. Vă mulţumesc.

septembrie, 1981

www.dacoromanica.ro

FIȘĂ PERSONALĂ

3 mai 1933, București – 3 mai 1994, București. De la cincisprezece ani joacă pe scena Teatrului Național. E **Străjer 2** în „Romeo și Julieta" cu Moni Ghelerter regizor, apoi **Damian Tabacu** din „Bălcescu" și **Sergent Pugovitin** din „Revizorul", regia Sică Alexandrescu. • Absolvă Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică în **1956** la clasa profesor Nicolae Bălțățeanu – Beate Fredanov și debutează pe scena Teatrului Nottara, al cărui fidel „angajat" va rămâne o viață, cu **Alexei** din „Mama și copiii ei". Urmează **Tranio** din „Femeia îndărătnică", regia George Rafael – primul personaj shakespearian al carierei sale de actor. • **1964: Nicolae Roșca** în „Oricât ar părea de ciudat", în regia lui Radu Penciulescu. Începutul unei colaborări statornice cu Teatrul Mic, pe scena căruia, în timp, va juca: în regia lui Crin Teodorescu **Sinești** din „Jocul ielelor"; în regia lui Radu Penciulescu **Stomil** din „Tango"; în regia lui Andrei Șerban **Iona** din piesa cu același nume; în regia lui Ion Cojar **Primarul Lunii** din „Primarul Lunii și iubita sa" și **Emil Vlăsceanu** din „Simple coincidențe". • **1970: Lear** din „Regele Lear", în regia lui Radu Penciulescu, revenire pe scena Teatrului Național, scena pe care va mai juca: **Prohor Hrapov** din „Vassa Jeleznova" în regia lui Ion Cojar. • **1978: Prospero** din „Furtuna" în regia lui Liviu Ciulei, pe scena Teatrului Bulandra unde va reveni în **1985** cu **Unchiul Vania** în regia lui Alexa Visarion. • Pe scena „de bază" a Teatrului Nottara, printre cele mai importante roluri, **Falstaff** în „Henric al IV-lea" de Shakespeare și **Henric al V-lea** în piesa cu același nume de Pirandello, amândouă spectacole în regia lui Lucian Giurchescu; **Fortinbras** din „Hamlet" și **Timon** în „Timon din Atena" în regia lui Dinu Cernescu; **Tiganov** în „Barbarii", regia Alexa Visarion; **Porfiri** din „Crimă și pedeapsă", regia Sanda Manu, asistent regie George Constantin; **El** în „Acest animal ciudat", regia Sanda Manu; **Tatăl** în „Jocul morții și al vieții în deșertul de cenușă" și **Feodor Karamazov** din „Karamazovii" în regia lui Dan Micu; **Gaev** din „Livada de vișini" în regia lui Moni Ghelerter. • **1960:** debut în filmul lui Savel Știopul, **Aproape de soare.** „Un oțelar". Peste trei ani va fi Un președinte de colectivă în filmul lui Geo Saizescu, **Un surâs în plină vară,** și același regizor va face din el Un inginer geolog în **La porțile pământului.** Va lucra cu Iulian Mihu la **Procesul alb**, cu Andrei Blaier la **Diminețile unui băiat cuminte – Tatăl,** rol care îi face vizibil talentul de a crea un rol mare din cinci replici. Va lucra cu Dinu Cocea la **Răpirea fecioarelor** și **Răzbunarea haiducilor.** • **1969,** marea întâlnire cu marele rol și marele regizor: **Procurorul** din **Reconstituirea** de Lucian Pintilie. Regizorii de film continuă să-l distribuie mai ales pentru imensul lui talent de a transforma **orice** în **ceva** foarte important pentru viața filmului. Întâlniri bune, totuși, cu Radu Gabrea la **Dincolo de nisipuri,** cu Sergiu Nicolaescu la **Cu mâinile curate** și **Ultimul cartuș,** cu Dan Pița și Alexandru Tatos la serialul TV **Un august în flăcări,**

www.dacoromanica.ro

cu Nicolae Mărgineanu la **Un om în loden** şi **Ştefan Luchian,** cu Mircea Veroiu la **Între oglinzi paralele,** cu – mai ales – Malvina Urşianu la **Pe malul stâng al Dunării Albastre** şi la **Figuranţii,** cu Alexandru Tatos la **Întunecare,** cu Radu Nicoară la **Polul Sud,** cu Şerban Marinescu la **Cel mai iubit dintre pământeni,** cu, din nou, Lucian Pintilie la **O vară de neuitat.** Ultima întâlnire cu cineva pe măsura lui. Ultima întâlnire cu filmul a fost **Domnişoara Cristina** de Viorel Sergovici. În **1994.**

www.dacoromanica.ro

MARIA PLOAE

Dacă încredere nu e...

www.dacoromanica.ro

„Tot ce reuşesc să fac este numai pentru că oamenii au încredere în mine. Fără încrederea lor, simt că aş deveni cea mai mediocră fiinţă de pe lume."

Înfăţişare fragilă şi proaspătă, de şcoliriţă. Îţi vine să-i oferi bomboane şi să-i spui pe numele mic. Prezenţă liniştită, atât de liniştită încât ţi se pare că vrea cu tot dinadinsul să treacă neobservată. Zâmbet timid, mai mult o idee de zâmbet, care dispare în aceeaşi secundă, parcă speriat că s-a întâmplat pe un chip cu frumuseţea atât de gravă. Privire intens atentă, privire care „ascultă". Privirea asta face, pentru mine, legătura între actriţa Maria Ploae, pe care o respect şi o admir, şi fetiţa care stă acum în faţa microfonului cu resemnarea demnă a unei eroine de film de război în faţa plutonului de execuţie. Emoţia ei este contagioasă. Între noi se aşterne o tăcere lungă, nu ostilă, ci prietenoasă, dar tăcere, totuşi, iar noi trebuie să vorbim. Mă apuc să-i povestesc despre rolul din ***Dincolo de pod.*** *Cât de frumos era. Cât de puternic şi, uite, cât de rezistent în timp, pentru că tocmai am revăzut filmul pe micul ecran. Zâmbetul speriat de el însuşi traversează scurt obrazul cu frumuseţea gravă:*

– Mă bucură tare mult ce-mi spuneţi. Am revăzut şi eu filmul şi mi-a plăcut mult mai mult decât atunci. Atunci am fost foarte decepţionată, nu de film, nu, de mine. Dar asta mi se întâmplă mereu. Chiar şi în **Dincolo de pod** nu sunt decât două secvenţe de care am fost mulţumită în ce mă priveşte. În rest... Dar poate că voiaţi să mă întrebaţi ceva şi eu am început să vorbesc aşa, de una singură...Iertaţi-mă, eu nu am practica interviurilor. Şi mai sunt şi foarte emoţionată...

Am senzaţia că de la acest „dumneavoastră" îngheţat ni se trage neputinţa de comunicare. Îi propun să renunţăm la el cel puţin pe timpul interviului. Se luminează brusc: „Da?! Se poate? Ce bine! Nici nu ştiţi cât mă inhibă «dumneavoastră» ăsta!" Ca dovadă, discuţia începe să se lege ca de la sine. Vorbim despre debutul ei în ***Muntele ascuns,*** *despre cât de matură putea să arate. De ce, ce i se întâmpla la acea oră?*

– Trebuie să mă înţelegi: **Muntele ascuns** era primul meu rol. Credeam că trebuie să conving pe toată lumea că sunt o actriţă serioasă, chiar dacă debutantă. Din cauza asta, figura mea căpăta o gravitate şi o maturitate care nu erau ale personajului, ci ale mele. Ele reprezen-

www.dacoromanica.ro

tau atitudinea mea față de rol. Mi-am dat seama de asta la al doilea film, la **Toamna bobocilor,** dar numai după ce l-am făcut. Când am văzut filmul, aș fi vrut să nu fiu, să dispar ca printr-o minune de pe ecran. O singură dată mi-a prins bine confuzia pe care o făceam între seriozitatea mea profesională și felul în care trebuie să arate, de fapt, personajul: la **Dincolo de pod.** Dar și acolo am greșit ceva. Intrasem într-o stare pe care mi-o păstram tot timpul, acasă, pe stradă, în lume. Mircea... (Mircea Veroiu) ...îmi spunea că el înțelege ce mi se întâmplă: sunt la început și așa îmi închipui eu că se trăiește un rol, dar că va trebui să mă învăț să mă concentrez mai ușor, și numai la filmare. Să nu-mi consum energia înainte. Mi-a prins foarte bine ce mi-a spus el, dar tot n-am putut să aplic imediat în practică. Abia acum cred eu că am câștigat experiența necesară. La **Luchian,** de exemplu, am încercat să-mi construiesc rolul lucid, să-mi programez reacțiile și stările, mi-am permis chiar să modific puțin modelul. În realitate, Cecilia a fost o superficială, o răsfățată, și cred că într-o oarecare măsură chiar dragostea ei pentru Luchian a stat sub semnul superficialității. Or, eu am vrut ca dragostea aceasta să fie serioasă, adevărată, gravă. M-am gândit că Luchian merita o asemenea dragoste. Așa încât, în măsura în care partitura mi-a permis, am încercat să redau gravitatea dragostei și disperarea Ceciliei în momentul în care relația ei cu Luchian nu a mai fost posibilă. Poți să spui că „am tras" personajul către mine, dacă vrei...

„Octavian Cotescu ne-a învățat
să fim sinceri în trăirile noastre,
***să nu trișăm, să fim* de-adevăratelea.**
Foarte tare îmi doresc un personaj
***contemporan* de-adevăratelea."**

– Nu, nu vreau. Ce aș vrea să știu este dacă cel puțin Cecilia te-a mulțumit.

– Nu. Sigur că nu. Poate că eu nu reușesc să transmit pe peliculă exact ceea ce simt la filmare. Să zicem că la început, chiar și la **Dincolo de pod,** nu cunoșteam tehnica filmării, nu știam când se filmează în cadru apropiat și când în cadru general. Mircea filma în cadre foarte lungi și erau multe trepte, multe nuanțe de stări pe care eu le-am trăit, dar pe ecran nu se mai vedeau. Eram disperată. Mircea mi-a spus că nu trebuie să am pretenția ca spectatorul să recepteze toate nuanțele stărilor mele, că nu este necesar, și probabil că nu este, dar exigența

www.dacoromanica.ro

mea față de personaj se vede că rămâne tot aceea din timpul filmării. Acum știu că starea unui personaj nu răzbate numai din mimică, numai din ce se întâmplă pe figura ta, ci și din atitudine, din felul cum te miști, cum stai... Dar, chiar dacă știu, tot nu sunt convinsă că așa este și tot nu sunt mulțumită când mă văd.

– *Nemulțumirea este bună până la un punct, dincolo de care poate deveni chiar periculoasă, inhibantă, sterilizantă.*

– Toată lumea îmi spune la fel. Chiar și Niculae... *(Nicolae Mărgineanu, soțul ei)*... dar eu nu și nu. Ce să fac?

– *Și în teatru ți se întâmplă același lucru?*

– Nu prea am cum să știu. Eu nu am jucat foarte mult în teatru. Dar cred că nu. Mă gândesc că la început, când eram în ultimul an de Institut, am jucat în „Bogdan Dragoș" de Eminescu. Un fel de Romeo și Julieta la noi. Și a fost un rol în care m-am simțit foarte bine, cum rar ni se întâmplă nouă, actorilor, să ne simțim. Al doilea a fost **Ruth** din „Efectul razelor Gamma asupra crăițelor". Abia venisem la Teatrul Mic și a trebuit să intru în rol peste noapte și să-l fac în câteva zile. A fost o izbândă din mai multe puncte de vedere, dar mai ales fiindcă personajul mi-era foarte nou, străin de temperamentul și firea mea, jucam și alături de Olga Tudorache, ceea ce nu e puțin lucru... Da, a fost o încercare pe care cred că am trecut-o cu bine. În general, mi se pare că acum începe să fie bine pentru mine. Simt că am fost într-o lungă perioadă neagră, din care ies încetul cu încetul.

– *De ce „perioadă neagră"?*

– Pentru că la mine totul a început foarte bine: am terminat Institutul, am fost repartizată la Iași, dar n-am jucat nici o lună acolo, pentru că m-au cerut de la Teatrul de Comedie. În Institut încă, jucasem în **Dincolo de pod,** așa că totul era minunat, mi se deschidea o „carieră strălucitoare" care s-a încheiat la fel de neașteptat cum a început. N-am mai jucat în film, n-am mai jucat în teatru. Dar poate că mi-a prins bine. Pe timpul acela am învățat să aștept, m-am „călit", cum se spune, și am acumulat o încărcătură adevărată, care acum se simte fără să mai fie nevoie să fac efortul de a o juca, așa cum mi se întâmpla la începuturi. Și tot atunci m-am hotărât să fac un copil, pe Ana. Și sunt foarte mândră de hotărârea mea. Dar după asta a venit alt gol profesional. Parcă mă uitase toată lumea. Niculae mă încuraja, spunea că asta o să treacă și totul o să fie bine. Dar el mă încurajează întotdeauna. Sigur, el vede și lucrurile proaste pe care le fac și mi le spune ca să mă ajute, dar astea mi le spune mai blând. În general, mă laudă mai mult decât merit, dar îmi prinde bine, pentru că eu mă descurajez foarte ușor. Acum însă, cred că am depășit „perioada neagră". Am

www.dacoromanica.ro

făcut **Luchian,** între timp sunt la Teatrul Mic şi aştept să se reia repetiţiile la „Doi pe un balansoar". Spectacolul îl pune în scenă o regizoare tânără, Ludmila Anton o cheamă, a fost eleva Cătălinei Buzoianu, este foarte talentată şi mă înţeleg bine cu ea. Ceea ce nu înseamnă că nu mi-e frică. Poate şi pentru că Leopoldina Bălănuţă şi Victor Rebengiuc au fost atât de extraordinari în spectacolul ăsta. Dar mă gândesc că fiecare generaţie are un „doi pe un balansoar" al ei şi, cine ştie... Deci, asta mă aşteaptă în teatru. În film, am din nou bucuria să joc la Mircea Veroiu un personaj foarte dramatic, foarte ofertant: o tânără femeie care naşte într-o gară. N-am jucat niciodată aşa ceva – vreau să spun actul naşterii – am văzut de multe ori în filme şi întotdeauna mi-am dorit să joc şi eu. Când am născut, i-am spus lui Niculae ce cantitate uriaşă de frumuseţe te copleşeşte în momentul acela, ce lucru tainic se revarsă asupra ta, şi ce minunat ar fi să se poată arăta lucrul ăsta într-un film. Acum am să pot cel puţin să-l joc. Şi, sigur, mă bucură că lucrez din nou cu Mircea Veroiu. Poate pentru că simt că are încredere în mine. Ştii, eu sunt un om foarte vulnerabil. Mă îndoiesc tot timpul de mine, sunt uşor de rănit, orice fleac mă atinge, nu ştiu să aleg între jigniri grave şi jigniri uşoare. La mine toate jignirile sunt grave. Tot ce fac este numai pentru că oamenii au încredere în mine. Fără încrederea asta, simt că aş putea deveni cea mai mediocră fiinţă de pe lume. Ştiu că nu e bine cum sunt. Nu e bine să fii atât de dependent, atât de vulnerabil. Oricum, acum îmi este mai uşor pentru că îl am pe Niculae şi o am pe Ana... De altfel, tot ce am făcut până acum, de când o am, am făcut prin Ana. Iar de acum, am să fac pentru ea. A crescut, au început şi întrebările: „Mama, tu eşti actriţă?" „Da." „Şi tata e tot actriţă?" „Nu, tata e regizor." „Aaa, regizor!" – ca şi cum ea ar şti exact ce este un regizor şi s-a înşelat numai aşa, din grabă... Dar mă tem că asemenea lucruri nu se spun într-un interviu... Într-un interviu se vorbeşte despre profesie, nu?

– Din câte am înţeles, Ana face parte din profesia ta, nu? Dar apropo, de la cine ai învăţat meseria, cine ţi-a fost meşterul?

– Octavian Cotescu. Şi a fost un meşter foarte bun, pentru că a reuşit să mă cunoască foarte bine şi să-mi dea exact ce aveam nevoie. El ştia, de pildă, că eu sunt în primul rând o fiinţă intuitivă şi apoi raţională, aşa încât mă obliga tot timpul să-mi echilibrez structura. Niciodată nu m-a pus să fac ceea ce mi-era comod, dimpotrivă. El ne-a învăţat câteva lucruri simple, dar esenţiale pentru meseria noastră. Ne-a învăţat, în primul rând, să gândim pe scenă şi să nu facem nimic întâmplător. Avea o vorbă: „de-adevăratelea" sau „nu-i de-adevăratelea". Când auzeam asta, îngheţam. Ne-a învăţat să fim sinceri în trăiri-

www.dacoromanica.ro

le noastre, să nu trişăm, să ne identificăm cu personajul, să fim adevăraţi, cum spunea el. Dar în acelaşi timp ne-a învăţat şi cum să păstrăm controlul asupra stărilor noastre, acea detaşare faţă de personaj, care-ţi permite să calculezi cu maximă exactitate efectul unei replici, al unei situaţii, al unei stări. Esenţialul, cum spuneam.

„Mă îndoiesc tot timpul de mine,
sunt uşor de rănit, nu ştiu să aleg
între jigniri grave şi jigniri uşoare.
La mine toate jignirile sunt grave."

– Maria, ai jucat – chiar dacă puţin – şi în filme de epocă, şi în filme de actualitate. Nu ştiu de ce am senzaţia că te simţi mai bine în cele de epocă.

– Este adevărat, într-un fel. Îmi plac mult rolurile de epocă. Ai văzut, când intru în costum, nici nu mai stau adusă de spate, cum obişnuiesc, din păcate. Da, cred că mi se potrivesc. Eu nu sunt foarte realistă, visez mult, sunt puţin cu capul în nori. Dar asta s-ar putea întâmpla şi unui personaj din zilele noastre. Visarea nu ţine de o epocă anume. Îmi doresc un personaj contemporan, dar care să aibă sevă, să aibă probleme şi, mai ales, ele să fie adevărate, nu inventate. Asta, din păcate, se întâlneşte rar în filmele noastre de actualitate. De fapt, cred că nu m-am exprimat corect. Nu problemele sunt neadevărate, ci tratarea lor, expunerea de motive, situaţiile în care sunt puse personajele, replicile chiar sunt uneori false... Dar poate că nu sunt omul cel mai potrivit să spună asemenea lucruri, eu am jucat foarte puţin. Voiam doar să spun că îmi doresc un personaj contemporan, dar să fie „de-adevăratelea" cum spunea meşterul Cotescu.

– Asta ar fi o dorinţă pe „plan profesional". Ce-ţi doreşti, aşa, simplu, omeneşte?

– Pentru că am un copil, îmi doresc aşa, tainic, în sufletul meu, să fie bine. Să nu se întâmple nimic rău cu noi toţi, cu pământul, cu oamenii. Aş dori ca oamenii de care depindem noi toţi şi pământul, să fie înţelepţi. Dar cred că am spus prea multe vorbe. Cred că m-am repetat. Cred că trebuia să mă opresc la: să fie bine...

noiembrie, 1981

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 19 februarie 1951, Bucureşti. • **1975:** absolvă Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică la clasa profesor Octavian Cotescu. Abia studentă, joacă **Ana** din „Preşul" pe scena Teatrului de Comedie, în regia lui Ion Cojar. • În Institut joacă **Apolonia** din „Procese", **Baroana** din „Pălăria florentină", **Doamna Peachum** din „Opera de trei parale", în regia lui Octavian Cotescu şi **Angela** din „Regele cerb", în regia lui Bogdan Berciu. • Îşi începe cariera pe scena Teatrului de Comedie cu **Casilda** din „Noaptea la Madrid", în regia lui Valeriu Moisescu. Pe aceeaşi scenă va mai juca: **Silvie** din „Jocul dragostei şi-al întâmplării", regia Tudor Florian; **Ana** în „Bogdan Dragoş", regia Mihai Dimiu; **Prima doică** în „Cercul de cretă caucazian", regia Lucian Giurchescu; **Dada** în „Măseaua de minte", regia George Teodorescu. • **1978:** devine angajată a Teatrului Mic. Debutează cu... **Corul** din „Să îmbrăcăm pe cei goi", în regia Cătălinei Buzoianu. Urmează: **Femeia cu copilul** din „Diavolul şi Bunul Dumnezeu", în regia lui Silviu Purcărete; **Gittel** din „Doi pe un balansoar", regia Ludmila Szekely Anton; **Marjorie Morningstar** în „Lewis şi Alice", regia Nicolae Caranfil. Excelent recitator, este nelipsită din marile recitaluri de poezie. • **1974:** este încă studentă când Andrei Cătălin Băleanu îi oferă primul rol în filmul **Muntele ascuns.** Un an mai târziu face trei filme: **Cercul magic** cu David Reu, **Dincolo de pod** cu Mircea Veroiu (cu care va mai lucra în **1977** la **Mânia** şi în **1982** la **Aşteptând un tren,** trei filme foarte importante în cariera ei de actriţă „de film") şi **Toamna bobocilor** cu Mircea Moldovan. Şi cu acesta va mai lucra trei filme: **Pintea, La răscrucea marilor furtuni** şi **Mireasma ploilor târzii.** Joacă în **Drumuri în cumpănă** de Virgil Calotescu, în **Înarmat şi foarte periculos** de Vladimir Vainstok, în **Dumbrava minunată** de Gheorghe Naghi, în **Zbor planat** de Lucian Mardare. • **1981:** întâlnirea cu rolul **Cecilia** din filmul **Luchian.** Maria Ploae, o actriţă pe care filmul a iubit-o pe măsura iubirii ei pentru el.

www.dacoromanica.ro

CARMEN GALIN

Nimicul ne omoară

www.dacoromanica.ro

„Dacă faci un lucru extraordinar,
nu se întâmplă nimic.
Dacă faci un lucru prost, nu se întâmplă nimic.
Dacă nu faci nimic, nu se întâmplă nimic.
Nimicul ne omoară."

Suntem patru suflete în încăpere, plus o prezență. Ea, Carmen Galin, își consumă, cu o grație naturală, rolul de gazdă. El, Dan Pița, ne pregătește atmosfera: pune muzică. Tase, boxerul familiei, mă inspectează cu de-amănuntul: sunt sau nu sunt un dușman. Nu sunt. „Prezența" se află pe peretele din fața mea: două portrete de Ion Pacea. Două Carmen Galin. Un profil și un „trois quarts". Le știu. Au fost expuse în holul Teatrului Mic la premiera spectacolului „Nu sunt Turnul Eiffel". Cel de trois quarts mă obsedează. Seamănă cu cineva – în afară de model, fireşte, dar nu-mi dau seama cu cine. Carmen Galin se așază, în fine. „Gata?" Își scutură coama blondă – unul din gesturile ei purtat din viață pe scenă și în filme: „Gata!" „E obosită?" Nuuu, nu e obosită! Precis este. Ieri seara a avut spectacol, azi repetiție, dar ea, nu-nu, nu este obosită. Mă uit cum stă, concentrată, cu micul ei aer de înverșunare pe care îl capătă în fața oricărui obstacol și, brusc, știu cu cine seamănă portretul de trois quarts: cu Fanny din ***Saltimbancii.*** *Fanny sus, la trapez, înainte să-și dea drumul. Saltul acela îl făcea chiar ea, Carmen Galin, nu o dublură. Așa a vrut ea, nu i-a cerut-o nimeni, știu. De ce? Din ambiție?*

– Nu, n-a fost ambiție. Cred că intuiția mea a luat-o înaintea rațiunii și mi-a șoptit că pot îndrăzni să fac totul pentru acest rol. Nici o clipă în mintea mea n-a fost ideea că, uite, eu cu Fanny „împușc" lozul cel mare. Probabil simțeam însă că este lozul cel mare. În meseria noastră, cel mai grav lucru este că timpul care trece contează foarte tare. Eu știu că sunt roluri pe care aș fi putut să le fac la douăzeci și ceva de ani, nu acum când am treizeci și... În acest sens, Fanny este ultimul tren pe care l-am prins. Dacă ar spune asta altcineva, probabil nu mi-ar conveni – fie și din cochetărie –, dar eu îmi permit s-o spun. Și așa și cred.

– Ești o actriță consacrată, de film și de teatru, o vedetă. Nu ai nevoie de demonstrații. Ce te-a făcut să înfrunți riscul unui asemenea personaj? Nu mă gândesc doar la partea lui „acrobatică"...

– Înțeleg... Mi-a plăcut foarte mult... M-a atras, m-a fascinat nebunia asta pe care o au în ei circarii – cei de la 1900, ca și cei de la

www.dacoromanica.ro

1982 – sunt oameni formidabili! Ei ştiu când urcă sub cupolă, dar niciodată nu pot şti când şi mai ales cum vor coborî de acolo... Şi totuşi urcă! E un risc pe care ei şi-l asumă zilnic – pentru că vorbeaţi de risc. Poate am şi eu gustul riscului... E o lume cu totul şi cu totul specială. Nu ştiu cum să vă explic mai bine... Vedeţi, când am făcut rolul nu mi-a fost frică. Acum însă, numai gândul că puteam să exist, ca actriţă, în 1980, şi să nu fi avut norocul să mi se ofere acest rol, mă înnebuneşte. Cred că aş fi suferit foarte mult dacă-l vedeam făcut de altcineva...

„Reclama nu este doar sufletul comerţului,
este şi şansa artei de a se comunica
în bune condiţii.
De mare folos ne-ar fi
să înţelegem bine acest lucru."

– Ce frumos compliment pentru autoarea filmului!

– Nu m-am gândit să fac un compliment... Adevărul este însă că întâlnirea mea cu Elisabeta Bostan a fost extraordinară! Poate şi pentru că simţeam că mă iubeşte foarte tare. Nu-mi dădea voie să nu fie perfect ceea ce fac. Nu-mi dădea voie să arăt prost, să nu am cel mai bun machiaj, cel mai frumos costum, să nu fiu „cea mai, cea mai"... Nici nu ştiţi ce mult contează să te simţi atât de iubit. Pentru noi, actorii, dragostea şi încrederea fac să ţâşnească tot ce avem mai bun în noi... Cred că în alte profesii poţi birui şi de unul singur, bazat pe cunoaşterea solidă a meseriei şi pe forţele proprii. La noi nu se poate. Pare un paradox, dar noi ne simţim nefericiţi când suntem singuri. Senzaţia de gol, senzaţia că nu are nevoie nimeni de tine, că nu te iubeşte nimeni, că nu eşti – sau nu mai eşti – în atenţia oamenilor este ucigătoare! Din fericire, noi suntem în primul rând actori de teatru; aparţinem unei trupe, unui colectiv; avem un program de lucru precis şi asta ne salvează. La film, însă, de multe ori, chiar oameni foarte talentaţi sunt părăsiţi, sunt lăsaţi să cadă după un rol-două... Există chiar o modă: dacă apari într-un film şi *te vezi,* brusc te descoperă încă trei regizori care până atunci nu dădeau nici un ban pe tine. Aşa-i filmul.

– Este adevărat ce spui, dar „în general". În cazul de faţă, cred mai degrabă că ai inspirat un anume tip de personaj care s-a şi impus în filmele noastre...

– Mi-e foarte greu să vorbesc despre mine. În primul rând că nu cred că am făcut până acum un personaj de film deosebit în afară de Fanny...

www.dacoromanica.ro

– Şi Ilustrate cu flori de câmp? Şi Dimineţile?... Şi Muta din Tănase Scatiu? Şi Ana şi hoţul? Sau vrei să judecăm rolurile după întindere?

– Nu. Eu niciodată nu mi-am dorit neapărat roluri de întindere. Dar el, rolul, trebuie să aibă rostul lui într-un film. Chiar şi un rol mic, cum a fost cel din **Ora zero,** de exemplu, dacă scenaristul şi regizorul îi dau puţină importanţă, dacă insistă puţin asupra lui şi dacă tu te lupţi pentru asta, sunt şanse să iasă ceva. Asta depinde şi de noi. De energia pe care o avem în momentul respectiv. Dacă un asemenea rol te prinde puţin obosit, cedezi, laşi lucrurile aşa cum sunt şi atunci nu iese nimic. Dispari. Nu te mai vezi chiar dacă din scenariu existai pe tot parcursul filmului. Adevărul este însă că la film, noi depindem foarte mult de regizor. De ce are el în minte, de ce vrea el cu personajul meu, de ponderea pe care i-o dă nu numai din filmare, dar şi din montaj. Pentru că se întâmplă şi ca un rol pe care la lectură mi-l imaginez foarte dramatic, în film să nu mai apară aşa. Atunci noi actorii spunem: n-a ieşit. Sub expresia asta se ascund surprizele meseriei noastre. Pentru că un actor nu semnează contractul pe principiul: ce citesc filmez şi ce filmez rămâne. Aşa încât eu mă pot trezi când se montează filmul că scena din pod, sau de pe stradă, sau de la masă, **nu mai există!** Şi poate că scena aceea era cheia rolului meu. Ce poţi spune atunci decât: n-a ieşit! (Dane, du-te dincolo! Te rog!).

Dan Piţa, care nu ştiu când a apărut „printre noi", dispare în camera de alături.

– Vedeţi, asta nu se poate întâmpla în teatru. Acolo există **un rol** şi el se face aşa cum este. Se poate că nu am ratat nici un rol în film. Dar de la a nu rata şi până la a face **cum trebuie,** ce distanţă! Sigur, dacă stau să mă gândesc la rolul din **Ilustrate...** sau din **Tănase Scatiu** – pe care le-am iubit foarte tare – şi la cel din **Mere roşii,** în fine, la toate rolişoarele mele, trebuie să recunosc că ele au însemnat ceva pentru viaţa mea de actriţă. Dar nu pot spune: sunt foarte mulţumită de cariera mea, pentru că nu sunt.

– De ce? Totuşi, de ce?

– Nu ştiu. Poate aşa sunt eu: tot timpul am nevoie să mi se confirme că e bine, foarte greu ajung să-mi spun eu: e bine! Am nevoie să mă confrunt în permanenţă cu ce fac şi, dacă într-o zi nu realizez nimic, mi se pare că am pierdut tot ce am făcut până atunci. Că sunt în criză. Că sunt în pasă proastă. Că nu mai sunt bună de nimic. Şi nu pot spune că nu am încredere în mine. Dar după ce am obţinut ce vreau, vreau altceva, vreau mai mult, mai bine şi, dacă nu am senzaţia asta de mai mult şi mai bine, mă dezechilibrez. Şi există foarte puţini oameni în stare să-mi redea echilibrul. El, da...

www.dacoromanica.ro

„El" nici nu mişcă în camera de alături...

– ...dar nu are întotdeauna răbdare. Dacă mă simte că sunt într-o criză mare, reală, atunci, da, atunci pune umărul şi mă scoate la liman.

– Care este lucrul cel mai important pentru o actriţă? De film, nu de teatru.

– Să taie în carne vie. Să ştie exact când trebuie să treacă de la un gen la altul în sensul vârstei. Să fie conştientă că nu rămâne veşnic tânără. Să nu se agaţe. Tentaţia unui rol „de tânără" este foarte mare şi faptul că cineva ţi-l propune te măgulește. Dar eu cred că trebuie să ai maturitatea şi puterea să spui: nu. Dacă ar exista partituri solide, adevărate, dacă aş avea de jucat o femeie cu care se *întâmplă ceva,* sigur nu m-aş gândi nici o clipă nici cum arăt, nici câţi ani am. Dar dacă totul este – iertaţi-mă – apă de ploaie, dacă e o plimbare şi încă o plimbare, şi pe urmă o şedinţă, sigur că spectatorul, în lipsă de altceva, începe să se uite cum arăt. M-am mai îngrăşat. Am mai slăbit. Mi-a mai apărut un rid... Când partiturile sunt atât de anemice, omul are pretenţia ca cel puţin actriţa să fie tânără şi frumoasă. E vorba de o fată de 22 de ani cu care nu se întâmplă nimic? Atunci cel puţin să aibă 22 de ani! Dacă e frumoasă, cu atât mai bine, pentru că frumuseţea place oricui.

– Aşa e! Dar de ce e aşa? Vreau să spun, de ce sunt partiturile atât de anemice?

– Pentru că problematica filmelor noastre este forţată, zic eu, dintr-o proastă înţelegere a ceea ce trebuie să fie o cinematografie naţională. Avem o paletă foarte restrânsă, foarte săracă. Singurele personaje care există cu adevărat sunt în filmele istorice. Sau despre revoluţie. Acolo lucrurile sunt clare, personajele sunt puternice, dar istoria au făcut-o bărbaţii, războaiele le-au purtat bărbaţii, revoluţia au făcut-o bărbaţii... În asemenea filme, femeile sunt „pete de culoare". Eu nu spun că nu trebuie să facem filme istorice. Dar dacă facem şapte filme din care aflăm ce s-a întâmplat odată cu noi, atunci să facem şapte filme din care să aflăm ce se întâmplă acum, azi, în jurul nostru. Filme care să spună ceva. Să pună un punct pe un „i". Să corecteze, să ajute, să dea de gândit, să mişte ceva în spectator...

– Se fac. Sau crezi că nu?

– Se fac, dar nu cât ar trebui. Şi mai e ceva, care mie mi se pare foarte periculos: dacă faci un lucru extraordinar nu se întâmplă nimic. Dacă faci un lucru prost, nu se întâmplă nimic. Dacă nu faci nimic, nu se întâmplă nimic. Nu ştiu, nu avem răbdarea să privim sau puterea de reacţie în faţa a ceea ce se face. Nu ştim să creăm o scară de valori... Nu ştim „să împingem" un film la public. Nu ştim să-i dăm importanţa

www.dacoromanica.ro

cuvenită. Eu zic că nu se poate ca un film ca **Stop-cadru la masă,** un film care spunea ceva, să fie aruncat pur şi simplu pe ecrane la voia întâmplării. Publicul de pretutindeni are nevoie să fie îndreptat spre o operă mai deosebită – la filmele de divertisment se duce şi singur. Reclama nu este doar sufletul comerţului, este şi şansa artei de a se comunica în bune condiţii. Dacă noi nu înţelegem lucrul ăsta, nu e bine. Dar îmi cer iertare, nu mă simt la îndemână să vorbesc eu despre lucrurile astea...

– *Bine. Atunci hai să vorbim despre ce te aşteaptă după Fanny.*

– Mă gândesc cu drag şi cu emoţie că am să joc într-un film al lui Dan. În **Faleze de nisip.** Este pentru prima oară când am o partitură mai consistentă într-un film de actualitate. Şi complet altceva decât am încercat până acum. E un personaj la vârsta mea, deci, nu mai au loc gesturile mărunţele, puştesc-graţioase, trebuie altceva şi trebuie să mă controlez foarte tare. Mă bucur şi mă tem în egală măsură. În primul rând, mă tem de el...

„Eu nu spun că nu avem nevoie de filme istorice.
Dar dacă facem şapte filme din care aflăm
ce s-a întâmplat odată, cu noi,
să facem şi şapte filme
din care să aflăm ce se întâmplă acum,
azi, cu noi şi în juriul nostru."

Privirea pe care o strecoară spre camera de alături este chiar temătoare.

– ...După **Faleze...** o să fie **Întunericul alb,** un scenariu de Andrei Blaier, în care există un rol scris special pentru mine. Deocamdată îl ţin aşa, ca pe o promisiune frumoasă, pentru că nu ştiu când va termina Blaier serialul TV. Şi am mai primit un scenariu bun ca scriitură, de Sanda Faur, pe care trebuie să-l încep cu Gheorghe Turcu, chiar acum, în ianuarie; rolul principal. Şi iar mă tem.

– *Asta înseamnă că îţi pasă, încă îţi pasă, cum va fi primit rolul pe care l-ai făcut...*

– Foarte tare. Dacă simt că nu e drept ce se spune despre mine, sunt chiar dărâmată. Dacă eram şi eu îndoită şi mi se confirmă îndoiala, mă înfurii îngrozitor şi abia aştept să demonstrez că pot mai bine. Sigur, uneori „şuturile" sunt bune pentru că te împing cu un pas înainte. Dar şi laudele te împing cu un pas înainte. Şi cine nu preferă laudele?

www.dacoromanica.ro

– Până acum ai avut parte doar de laude, nu de „şuturi", cum spuneai.

– E adevărat, deşi poate uneori meritam „şuturi"...

– Vorbeşti de film?

– Da. Pentru că în teatru e altceva. Cel puţin în teatrul nostru. Poate pentru că aici noi avem un program. Dinu Săraru ştie ce vrea şi, mai ales, ceea ce vrea el e „de bine" pentru noi toţi, pentru teatru. El ne şi cunoaşte foarte bine. Ne apără, uneori chiar împotriva noastră şi ştie să ne dea senzaţia asta formidabilă că suntem cei mai grozavi, cei mai importanţi. Ştie să ne lanseze, ştie să ne menţină. E foarte bine... Întâmplarea face că acum mă aflu în unul din momentele bune pe care mi le oferă filmul. Dar bucuria asta o împart cu o mare responsabilitate. Faţă de mine, faţă de ce-am făcut până acum, faţă de ce mi-am propus, faţă de ce mă aşteaptă, pentru că, ştiu foarte bine, în meseria asta când pici, pici foarte de sus şi uneori îţi frângi gâtul...

În faţa mea, portretul de Pacea pe care acum îl numesc „Fanny". Priveşte undeva dincolo de noi, cu aerul acela înverşunat care este şi al personajului şi al modelului. „Modelul" se ridică şi meştereşte ceva la un casetofon. La primele sunete apare şi „El", Dan Piţa.

– E muzica la filmul lui, la **Concurs...**

Muzica lui Adrian Enescu ne duce în filmul lui Dan Piţa în care Carmen Galin nu joacă. Carmen Galin ascultă de parcă ar fi filmul ei. Ascultă, ca şi cum l-ar vedea. Probabil îl şi vede. Poate n-ar trebui să o tulbur, dar n-am încotro:

– Carmen! Ne trebuie un final...

Ridică spre mine una din acele priviri mirate pe care numai copiii şi personajele ei le au:

– Trebuie?!

Privirea ei, plus privirea portretului, parcă e prea mult. Cedez:

– Nu. Nu trebuie...

ianuarie, 1982

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 10 martie 1946, Iaşi. • **1966:** debutează pe scena Teatrului Mic cu **Daniela Buzura** din „Simple coincidenţe", în regia lui Ion Cojar, şi în film – **Dimineţile unui băiat cuminte** de Andrei Blaier. • **1967:** absolvă Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică şi pleacă la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ unde va rămâne trei ani. Joacă, printre

www.dacoromanica.ro

altele, **Isolda** din „Tristan şi Isolda", în regia lui Dinu Cernescu; **Helea** din „Melodie varşoviană", regia Zoe Anghel Stanca; **Kao Ty** din „Dacă războiul"; **Vrăjitoarea cea bună** şi **Vrăjitoarea cea rea** în „Vrăjitorul din Oz" şi **Marcela** din „Ziariştii" – trei spectacole în regia lui Ion Cojar; **Soţia** din „Micul Infern" şi **Ducesa de Marlbourough** din „Paharul cu apă", în regia lui Gabriel Negri; **Şen De** din „Omul cel bun din Sîciuan " şi **Kathe** din „Noaptea încurcăturilor", în regia lui Andrei Şerban; **Marie** din „Woyzeck", în regia lui Radu Penciulescu, rol cu care se încheie perioada Piatra Neamţ. **Puck** din „Visul unei nopţi de vară", în regia lui Vlad Mugur va deschide, în **1970,** perioada clujeană, care va dura cinci ani. Printre rolurile interpretate pe scena Teatrului Naţional din Cluj: **Getta** din „Fântâna Blanduziei", în regia lui Dan Alecsandrescu; **Margareta** în „Gaiţele", regia Olimpia Arghir; **Efimiţa** în „Capul de răţoi", regia Victor Ion Popa; **Elena Andreevna** în „Unchiul Vania", regia Alexa Visarion; **Ingeborg** şi **Irina** în „Pasărea Shakespeare" şi **Yvette Poitier** în „Mutter Courage", regia Alexandru Tatos, roluri care închid perioada Cluj. Primele roluri pe scena Teatrului Mic: **Ada** din „Nu suntem îngeri" şi **Hedwig** din „Raţa sălbatică", ambele în regia Soranei Coroamă-Stanca. Urmează: **Fata** din „Oamenii cavernelor", regia Dinu Cernescu; **Irma** din „Nebuna din Chaillot", regia Silviu Purcărete; **Ea** din „Nu sunt Turnul Eiffel" şi **Muierea lui Pătru** din „Nişte ţărani", în regia Cătălinei Buzoianu; **Gloria** din „Evul Mediu întâmplător", regia Cristian Hadjiculea; **Hilde** în „Diavolul şi Bunul Dumnezeu", regia Silviu Purcărete. **În lucru Lady Anne** din „Richard al III-lea", cu acelaşi regizor. • În film, după debutul mai mult decât promiţător din **Dimineţile unui băiat cuminte,** urmează câteva „secundare". În **K.O.** de Mircea Mureşan, în **Drum în penumbră** de Lucian Bratu, în **Proprietarii** de Şerban Creangă, în **Ilustrate cu flori de câmp** de Andrei Blaier, în **Tănase Scatiu** de Dan Piţa, în **Mere roşii** de Alexandru Tatos, în **Premiera** de Mihai Constantinescu, în **Iarna bobocilor** de Mircea Moldovan, în **Profetul, aurul şi ardelenii** şi **Bietul Ioanide** de Dan Piţa. Personaje pe care marele ei talent le-a fixat memoriei noastre de cinefili. Între ele, două antologice: **Muta** din **Tănase Scatiu** şi **Pica** din **Bietul Ioanide.** Încă cinci filme – **Ora zero** cu Nicolae Corjos, **Speranţa** şi **Labirintul** cu Şerban Creangă, **Pruncul, petrolul şi ardelenii** cu Dan Piţa, **Ana şi hoţul** cu Virgil Calotescu – şi regizoarea Elisabeta Bostan îi încredinţează un rol pe măsură: **Fanny** din **Saltimbancii** şi **Un saltimbanc la Polul Nord.** În **1981,** an norocos, care a tras după el un 1982 perfect. După un film cu Andrei Blaier – **Întunericul alb** – Dan Piţa îi încredinţează rolul principal feminin din **Faleze de nisip. Cristina.** Un personaj care dă frâu liber calităţilor ei de actriţă parcă anume făcută pentru film. Numai că filmul, ca şi în cazul altor mari actriţe ale scenei româneşti, nu a ştiut să „profite" de ea – spre profitul nostru, de fapt – aşa cum s-ar fi cuvenit.

www.dacoromanica.ro

IRINA PETRESCU

Actorul nu trăieşte pentru el

www.dacoromanica.ro

„Contactul cu noua generație este un antidot
împotriva sclerozei profesionale,
împotriva cantonării în ceea ce știm prea bine,
împotriva împietririi într-o statuie."

Ușa e deschisă, ca întotdeauna când spun că vin, ca întotdeauna sun, habar n-am de ce, poate doar ca s-o văd cum se precipită în vestibul, foarte zâmbitoare, foarte Irina și deloc actrița Irina Petrescu, ani de-a rândul vedetă, „number one" al filmului românesc. Ca întotdeauna, mă întreabă de ce trebuie să facem noi un interviu în loc să stăm de vorbă, omenește, ca două „bătrâne doamne demne", iar eu îi promit perfid că așa vom face, dacă iese de aici și un interviu cu atât mai bine, ca întotdeauna ea „mă prinde". „Ee, ăsta e un artificiu... Ne facem că nu facem un interviu ca să facem un interviu", eu recunosc că e un artificiu, așa că nu mai avem încotro și începem:

– Să știi că de data asta chiar nu-ți pot oferi mare lucru. De multă vreme am hotărât că nu mai are rost să mă prefac nici măcar pentru un interviu. M-ar costa prea mult efortul, și atunci, poate din comoditate, prefer să-ți prezint starea cinstită, adevărată a acestei clipe. Forma mea reală în momentul de față. Modul meu de a exista și de a privi ce există în jur. Așa că... Uite, am văzut de curând **Festivalul filmului studențesc** și mi s-a întâmplat aproape o minune: m-am bucurat la filmulețele astea cum de mult nu mai credeam că sunt în stare să mă bucur. Te interesează?

– În cel mai înalt grad! Cum să nu mă intereseze viitorul cinematografiei?

– Acum, tu nu trebuie să te aștepți la miracole. Unele dintre filmulețe au chiar toate defectele filmului consacrat: platitudini, oportunisme, rezolvări banale de scenariu, ce mai, seamănă ca două picături de apă cu filmele generației actuale. Cu cele proaste vreau să spun. Dar unele nu seamănă și acelea au ceva teribil de proaspăt, de adevărat, de curat, un interes real pentru ceea ce povestesc. Cel mai tare mi-a plăcut **Ciné-vérité** – Laurențiu Damian cred că se cheamă autorul; un fel de **Proba de microfon**, dar făcut cu mai multă căldură, cu mai multă participare, mai subtil.

– Știi că în ultima vreme mi se vorbește des în termeni elogioși despre studenții de la I.A.T.C. Să sperăm oare într-o nouă „generație de aur"?

www.dacoromanica.ro

– Ştiu eu... depinde cum va opera selecţia naturală a muncii reale. În primul rând, este clar că nu vor face toţi film în primul an de absolvire. Important ar fi să facă film cei mai buni, dar din păcate, ăsta e un joc al sorţii şi al întâmplării. E ca şi la actori. Se poate întâmpla uşor ca un student, cotat foarte bine patru ani în Institut, să nu devină un foarte mare actor. Explicaţia, relativ simplă, ar fi – şi acum este vorba despre toţi, nu numai despre actori – că în Institut nucleul e mic. Ca o găoace de ou. Circulaţia de valori se face în cerc. În momentul în care părăsesc Institutul, găoacea se sparge şi ei intră în contact cu factorii naturali de dezvoltare care sunt alţii decât cei de mare protecţie din Institut, unde se aflau sub aceeaşi „cloşcă", sub aripa unui profesor, chiar dacă nu foarte bun, dar la adăpost, încălziţi de acelaşi puf. Abia după ce părăsesc Institutul, începe lanţul întâlnirilor importante. Cu un colectiv, cu genul de teatru pe care îl practică acel colectiv, cu un regizor – asta subliniat cu trei creioane roşii.

„Foarte rar şi foarte puţini regizori
mi-au creat senzaţia că, dacă n-ar fi spus
ce au pe suflet, ar fi plesnit.
Iar filmele făcute fără senzaţia asta,
nu mă interesează."

– *Ţii minte, mi-ai vorbit odată despre importanţa întâlnirilor pentru cariera unui actor...*

– Probabil şi ăsta este un fix al meu... Oricum, mie îmi este foarte limpede că nu aş fi fost cum sunt dacă nu aş fi avut şansa să lucrez cu cei mai mari regizori începând cu Liviu Ciulei. Regizorul a fost marea problemă pentru un actor întotdeauna şi acum mai mult ca oricând. După cum pentru un tânăr regizor, importante sunt întâlnirile cu scenariştii, cu climatul de lucru, cu actorii. Da, şi cu actorii...

– Ce filme ţi-au plăcut în ultima vreme? Hai să zicem, în anul trecut...

– Ştii că nu prea mă mai duc la cinema? Da... Mă întreb şi eu de ce... Poate pentru că am o senzaţie foarte neplăcută în clipa în care ies din sală. Mi se pare că asupra mea a operat un fel de drog, oricum sunt năucă, şi-mi trebuie oarece timp până să mă repun în funcţia normală a umblătorului pe stradă sau a cumpărătorului de mandarine. Am senzaţia că mi s-au furat două ore de contact direct cu viaţa, cu realitatea. Cu realitatea mea, a momentului meu. Lucru care nu mi se întâmplă niciodată la teatru! Poate pentru că teatrul este mult mai viu. Iar ca drog,

www.dacoromanica.ro

cel puţin pentru mine, este mai curând euforizant decât tranchilizant... Dar asta este o senzaţie strict personală, nu ştiu dacă are rost într-un interviu...

– *Într-o vreme mergeai totuşi la cinema... Şi îţi plăcea filmul...*

– Mergeam din curiozitate, nu din plăcere. Iar filmul îmi plăcea să-l fac, nu să-l văd. Poate e şi o problemă de vârstă, pentru că, de exemplu, văd cu mare plăcere un film la televizor şi n-am deloc senzaţia că-mi pierd timpul, chiar dacă filmul acela e foarte prost. Şi ştii ce mai e foarte ciudat? Pot să văd cu uşurinţă şi cu mare putere de rezistenţă multe filme unul după altul. Am descoperit ciudăţenia asta când am fost într-un juriu şi am redescoperit-o acum, la festivalul studenţesc.

– *Poate pentru că acolo le vezi cu un scop, cu un rost...*

– Poate... Probabil n-am vocaţia amuzamentului, a deconectării. Poate simt nevoia să fiu utilă... Nu, asta sună foarte tezist, antipatic şi, oricum, supărător de auzit sau citit. Cred mai curând că pragmatismul meu funciar e de vină...

– *Apropo de nevoia de a fi util, pe care nu o consider antipatică: nu ţi-ar face plăcere să ai o clasă la Institut?*

– Mi-am mai pus şi eu întrebarea asta. Eu am început prin a fi asistentă la Institut, şi atâta vreme cât m-am simţit sub aripa protectoare a unor profesori a fost foarte bine. Când n-am mai avut încredere în mine sau în partenerul meu, şef de catedră, mi-a devenit totul foarte greu şi am şi renunţat. Este o experienţă fascinantă pentru care însă trebuie să ai foarte mult timp. Acum, imediat, nu cred că aş putea, însă contactul cu studenţii este o foarte mare plăcere. Pentru că te bucuri când poţi să le dai ceva, dar ai întotdeauna ceva de primit în schimb, mai cu seamă lucruri pe care le-ai uitat: spontaneităţi, rigori de gândire afectivă. Un schimb de informaţie. Un schimb de „ochelari". E foarte bine dacă te poţi afla în preajma lor, pentru că eşti obligat să încerci să vezi cum văd ei. Este un antidot împotriva sclerozei profesionale. Împotriva cantonării în ceea ce ştim prea bine, în ceea ce nu mai are nici o şansă de a fi contrazis sau pus sub semnul îndoielii. Împotriva împietririi într-o statuie... E nevoie de ucenicul vrăjitor care să vină să învie statuile în devenire...

– *Te anunţ că întorc banda şi ai vorbit mai mult despre alţii...*

– Despre mine nu prea avem ce discuta, pentru că nu mă privesc prea mult în oglindă. Atenţia şi gândurile mele, în clipa asta, sunt toate la teatru şi pentru teatru. Dacă mi s-ar propune acum să joc ceva în film, mă tem ca n-aş mai avea uşurinţa elastică a profesiei şi plăcerea de a o face aşa cum le am în teatru, unde condiţiile pentru un actor

www.dacoromanica.ro

sunt mult mai prielnice muncii sale. În teatru se face muncă de creaţie. Ar trebui să mă atragă în mod cu totul şi cu totul special un rol sau ideea întâlnirii cu un regizor pentru a mă repune în condiţia de funcţionare la cea mai înaltă tensiune pentru film. Eu am şi o vârstă mai greu de distribuit. Nu există personaje feminine de 40 de ani. Dar şi asta este o discuţie pe care noi, de ani de zile, am tot încercuit-o cu roşu: lipsa de interes a cineaştilor pentru universul spiritual al femeii, tocmai în momentul în care ea capătă un alt rol în viaţă, în întâmplarea socială. Altă pondere. Şi nici nu se poate spune că interesul scenariştilor este concentrat asupra eroului masculin; mai degrabă asupra micilor întâmplări cu mai mare sau mai mică semnificaţie socio-emoţională. E un mic paradox... Dar pe mine nu mă sperie faptul că nu fac film. Lucrurile se acumulează, în timp, şi făcutul şi nefăcutul, şi-ţi dau treptat-treptat altă dimensiune...

„Nu mai suport minciunile de nici un fel
chiar dacă sunt frumos colorate.
Nu mai suport mistificările.
Nu mai suport făcăturile, chiar dacă
ele sunt lucrate de un virtuoz."

– Te rog să mă ierţi, ştii că sunt pisăloagă: nu ţi-e dor de film niciodată, niciodată?

– Câteodată... Când văd un film bine făcut – la televizor, firește – sau când lucrez la televiziune. Atunci da, mi se face dor, dar cu grijă. Îmi cenzurez cu grijă această senzaţie cu ceea ce ştiu foarte bine despre mine acum: că nu mai pot fi păcălită foarte uşor.

– Cum poate fi păcălit un actor?

– E o întrebare... În nici un caz el nu poate fi păcălit cu un scenariu, pentru că ştie să „citească", ştie ce înseamnă un scenariu. El poate fi păcălit cu **atenţia,** cu **interesul** unui regizor. Pe mine cred că m-ar putea păcăli un regizor care mi-ar da să înţeleg că are nevoie de mine, dar nu în orice condiţii, ci în acelea pe care el le-ar impune şi dirija. Şi, uite, cred că mi-ar plăcea foarte mult să mă întâlnesc cu unul din regizorii tineri care ies acum din Institut. Poate pentru că le-am văzut filmele.

– Poate pe linia schimbului de „ochelari" de care vorbeai...

– Mai mult: pe linia încrederii şi speranţei în ceva încă nealterat de rutină, încă neadaptat la condiţii care trebuie depăşite.

– Cred că tot împreună am descoperit odată un alt „artificiu" de interviu: ce-ai fi vrut să spui şi eu nu te-am întrebat?

www.dacoromanica.ro

– Parcă da... Dar să ştii că acum nu am „ceva frumos". Dimpotrivă. Am văzut de curând la televizor o anchetă care m-a supărat foarte tare, despre viaţa unor oraşe fără teatru... Era nedreaptă. Ţi-aş vorbi despre condiţia actorului. Despre ce înseamnă să faci această meserie cu dragoste şi pentru public, nu doar din plăcerea de a te mişca pe scenă, în lumină; ce înseamnă pentru noi turneele în oraşele de provincie care nu au teatru; ce înseamnă pentru noi un public avizat sau neavizat, ce înseamnă a concura în faţa acestui public cu programele de muzică populară sau cu formaţiile teatrelor de amatori... Aş fi vrut să existe în acea anchetă măcar trei minute de interviu cu un actor întors în dimineaţa aceea dintr-un turneu. Un actor care să spună ce a jucat, în ce condiţii a jucat, cum a fost primit... Mă interesează foarte mult statutul actorului ca persoană socială, pentru că actorul nu trăieşte pentru el şi are nevoie de dragoste, de interes şi căldură în relaţia lui cu restul lumii. Nu există actor care să poată fi acuzat că nu vrea să joace. Că nu vrea să-şi facă meseria. Măcar acest lucru ar trebui înţeles şi protejat... Iar actorului de film – trecând acum la ce ne interesează pe noi mai mult în interviu – cred că este foarte important să i se creeze condiţii bune de lucru, el fiind „obiectul" cel mai preţios din recuzita filmului. Un actor bun, foarte ocupat în teatru şi chemat la film tocmai pentru că este bun, are puţin timp liber aşa încât acel **puţin** pe care îl pune la dispoziţia filmului trebuie exploatat la maximum. Noi facem acum economie de energie, economie de tot felul, începem să avem educaţia evitării risipei de materie, dar nu ne gândim cât de gravă – deşi nesancţionată de nici o lege – este risipa de timp. Acel timp care poate oferi unui actor posibilitatea de a se folosi la întreaga sa capacitate. Uite, vorbesc despre actor ca despre o maşină care nu este folosită raţional. Dar dacă într-o uzină procesul de producţie este în continuă perfecţionare, cu munca actorului nu se petrece acelaşi lucru. De multe ori şi cu munca creatorului principal, a regizorului. Poate că este nevoie de un for care să considere importanţa unor factori de **menajare** şi de **folosire** a unui creator cu maximum de randament posibil ca să folosesc termenii cu care ne-am obişnuit... Dar să ştii că ce spun nu vine dintr-o mare generozitate sau grijă faţă de colegi. Nu. Eu mă întâlnesc cu acel actor – sau actori – la repetiţii. Ştiu cât vine el de tracasat şi de obosit, ştiu ce cantitate de transpiraţie presupune efortul concentrării pentru a intra în spectacol, după o zi cumplită în frig, la o filmare unde n-a tras nici un cadru pentru că n-a venit, să zicem, maşina de vânt. Şi, vezi, iar ajungem la vechea problemă a organizării (filmul nu se poate face fără o organizare impecabilă) şi a profesionalismului în toate sectoarele care compun o echipă de filmare. Şi a inte-

www.dacoromanica.ro

resului real al fiecăruia pentru munca sa. Şi a pasiunii pentru film. Dar noi, şi nu numai noi, şi despre asta am mai discutat: cum nu se poate face film fără pasiune. Fără un interes real. Fără necesitatea intimă de a spune un lucru anume. Nu ştiu cât interes real şi patetic au cei care fac aşa-zisul film de actualitate pentru ceea ce comunică ei pe ecran în nouăzeci de minute. Foarte rar, şi foarte puţini regizori mi-au creat senzaţia că, dacă n-ar fi spus ce au în minte, pe limbă, pe suflet, ar fi plesnit. Iar filmele făcute fără participare, fără implicare, fără senzaţia că „arde" nu mă interesează. Aşa cum nu mă interesează demolările de dragul demolării. Când demolezi trebuie să pui ceva în loc... Dar poate că ce spun acum ţine tot de „momentul" meu. Ştiu că sunt într-o fază de intransigenţă. Nu-mi permit luxul să-mi pierd timpul cu ceea ce ştiu sau simt că nu e bun, sau nu-mi trebuie. În general gândesc astfel şi pentru ceilalţi şi pentru mine. Ceea ce mă interesează să văd şi să primesc de la opera de artă sunt exact acele lucruri de care am nevoie acum: înţelegere, căldură umană, dragoste, adevăr, bună credinţă. Nu mai suport minciunile de nici un fel chiar dacă sunt frumos colorate. Nu mai suport mistificările. Cu atât mai puţin automistificările. Nu mai suport „făcăturile", chiar dacă ele sunt lucrate de un virtuoz...

– Fără de ce crezi că nu am putea trăi? Ce ţi se pare „demolator" pentru sufletul omenesc?

– Îţi răspund legat de mine, nu de sensuri filosofice. N-aş putea trăi fără senzaţia că pot fi de folos. Întrebarea ta, însă, încearcă să afle şi cum? Eu spun că nu pot trăi nefăcând ceea ce îmi place. Paradoxul este că putem trăi şi făcând ceva ce nu ne place. Aşa încât eu mă uit uneori cu neîncredere, alteori cu invidie la cei care spun sau chiar îşi permit să facă numai ce le place...

– Şi ce poate să facă un om de bună credinţă despuiat de orgoliul lui „fac numai ce-mi place" ca să realizeze, totuşi, ceea ce crede el că trebuie să realizeze în viaţă?

– Să meargă înainte. Să avanseze, cu orice risc. Să nu te aşezi pe soclu, cum vorbeam la început, zicând: „ăsta sunt, întreg şi mare", pentru că rişti să devii un obiect pe lângă care lumea trece fără să-l mai vadă. Să mergi, asta e important. Cred.

– Dar oare se poate altfel?

– Se poate. De pildă, se poate să te aşezi pe marginea trotuarului şi să spui: gata, acum mă odihnesc. Se poate. Dar nu trebuie...

martie, 1982

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 19 iunie 1941, Bucureşti. •**1957:** o întâlnire întâmplătoare cu regizorul Savel Ştiopul, probe pentru un film – **Pasiunea prietenilor mei** – filmul nu se mai face, probele rămân. • **1958:** e studentă la Filologie. Liviu Ciulei vede probele şi o distribuie în **Valurile Dunării.** • **1959:** se înscrie la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică şi continuă să facă film. • **Nu vreau să mă-nsor,** regia Manole Marcus; **Poveste sentimentală,** regia Iulian Mihu; **Paşi spre lună,** regia Ion Popescu Gopo; **Străinul,** regia Mihai Iacob. Rolul din **Străinul** îi aduce Premiul de interpretare la Festivalul de la Mamaia **1964.** • **1963-1966:** după absolvire, este asistentă la clasa de actorie a maestrului Ion Şahighian, apoi la clasa lui Ion Cojar. • **1965:** debut pe scena Teatrului Bulandra cu **Ileana** din „Noaptea e un sfetnic bun", regia Radu Penciulescu. • **1966:** este angajată la Teatrul Mic pe a cărui scenă joacă: **Silvia** din „Dactilografii", regia Mihai Dimiu; un spectacol de versuri Prévert şi **Gittel** din „Doi pe un balansoar", ambele în regia lui Radu Penciulescu; **Silvia** din „Ofiţerul recrutor", regia Valeriu Moisescu; **Rosalinda** din „Zadarnice necazuri de iubire", regia Sorana Coroamă. • **1970:** este angajată la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra. Va juca în regia lui Liviu Ciulei **Lena** din „Leonce şi Lena"; **Viola** în „A 12-a noapte"; **Cecil** în „Elisabeta I-a"; **Domnişoara de Belle Isle,** regia Septimiu Sever; **Elena** din „Anunţul de la mica publicitate" şi **Jennifer** din „Ferma", regia Sanda Manu; **Cecilia** în „Casa cea nouă", regia Valeriu Moisescu; **Cristina** în „Judecată în noapte", regia Tudor Mărăscu; **Inés** din „Cu uşile închise", regia Mihai Măniuţiu; **Doamna Keeny** din „Banchiza", regia Timotei Ursu. • **1965:** întâlnire cu Lucian Pintilie şi rolul din filmul **Duminică la ora 6,** care îi va aduce Premiul de interpretare la Mar del Plata în **1966** şi la Festivalul de la Mamaia în acelaşi an. Cariera cinematografică se desfăşoară lin şi nu „la voia întâmplării". Lucrează cu Andrei Blaier la **Dimineţile unui băiat cuminte** şi **Prin cenuşa Imperiului;** cu Gheorghe Vitanidis la **Răutăciosul adolescent** (Premiul de interpretare la Moscova, **1969**), **Şeful sectorului suflete** şi **Facerea lumii** (Premiul de interpretare al Asociaţiei cineaştilor, **1971**); cu Mircea Veroiu la **Şapte zile** şi **Dincolo de pod;** cu Dinu Cocea – **Stejar – extremă urgenţă;** cu Dinu Tănase **Concert din muzică de Bach** – film TV – şi **Trei zile şi trei nopţi;** cu Virgil Calotescu **Acţiunea Autobuzul;** cu Stere Gulea **Castelul din Carpaţi.** În **1981.** Nu e prea mult pentru „unica noastră vedetă de film" cum a fost considerată la începutul carierei ei cinematografice. Dar decât mult şi prost...

www.dacoromanica.ro

MIRCEA ALBULESCU

Dulcele blestem al neliniştii

www.dacoromanica.ro

„În meseria noastră
doi ori doi nu fac niciodată patru,
iar când se întâmplă să facă,
enervează îngrozitor."

Stă în faţa mea la birou. Stă ca tot omul pe un scaun ca toate scaunele, biroul este şi el un birou ca toate birourile, dar senzaţia este că „umple" locul cât trei oameni, nu cât unul. Prezenţa grea, masivă, inconfundabilă o recunosc. Este aceea care ţâşneşte din toate personajele lui, de la cel mai pricăjit până la minunea de ***Gherlaş*** *din* ***Înghiţitorul de săbii,*** *„maistrul Gherlaş", de sub a cărui vrajă dureroasă n-am ieşit nici acum. El, maistrul Gherlaş, readus la starea civilă de „actorul nostru", Mircea Albulescu, stă. Mâinile lui, nu. Mâinile cotrobăie printre hârtiile şi fotografiile de pe birou, le mută de colo-colo, le aduce ochiului spre vedere, apoi le înapoiază biroului ca să apuce altceva – o broşură, un pliant –, mâinile par să aibă o viaţă a lor, independentă de restul fiinţei calme, aşezate, de fapt, ele sunt reprezentante fidele ale neliniştii cuibărite în coaja – în scoarţa poate e mai bine spus, pentru că Mircea Albulescu are ceva de arbore uriaş – de calm şi aşezare. În timp ce el stă, stă şi tace, iar mâinile nu ostenesc să cotrobăie hârtiile, fac un efort de memorie. Nu-mi amintesc exact o frază pe care mi-a spus-o puţin după ce terminase* ***Înghiţitorul...*** *şi eu l-am întrebat „cum a ieşit". Cum era, Doamne? „Am încercat să uit ce ştiu..."*

– Am încercat să uit ce ştiu, îndrăznind să fiu ce sunt. Asta era?

– *Da. Dar ce înţelegeai exact prin vorbele astea?*

– Ştiu, sună a „maxime şi cugetări". Îţi explic. Eu cred într-o îngemănare de destine umane. Nu mă despart, ci dimpotrivă, încerc să mă înregimentez, să mă confund cu ceilalţi, cu restul lumii. Sunt şi eu un om supus acestui destin de artist cum este şi Gherlaş. Pe parcursul filmării, punând cap la cap nişte date ale personajului cu ce a conceput Alexa Visarion despre el, am renunţat, în mod deliberat, la o serie de mijloace artistice, căutând să ajung la el, la Gherlaş, omeneşte şi, surprinzător, încercând să ajung la el, mi-am dat seama că am ajuns la mine. Noi înşine ne cunoaştem destul de puţin – cred – sau nu ne putem cunoaşte decât în raport cu oamenii, cu evenimentele, cu întâmplările vieţii, în raport cu un **martor,** adică. Aici a fost surpriza mea cea mare: căutându-l pe Gherlaş pretutindeni, în cunoştinţele mele, în

www.dacoromanica.ro

amintirile mele, în oamenii de circ pe care-i ştiam, în oameni, în general, am ajuns la un om pe care-l cunoşteam foarte puţin şi pe care l-am descoperit a fi eu însumi. Trebuie să recunosc că m-am speriat foarte tare când am descoperit această identitate. Nu mă-ntreba de ce, că-ţi spun singur. Personajul ăsta pe care-l ştii are foarte multe lucruri **omeneşti,** iar omenescul este ceva nespus de amestecat, de complicat, de compus, de „cu de toate". Câte ceva din ce-am descoperit la el ca fiind şi al meu nu mi-a plăcut. Erau „date" supărătoare, dar cu evidenţă ale structurii mele omeneşti, pe de o parte, artistice pe de altă parte. O anumită incertitudine. O anumită teamă. O anumită nelinişte... Dar cum nu sunt **numai** ale mele, ci aparţin şi unor oameni pe care mi i-am luat de exemplu în viaţă, după ce mai întâi m-am speriat, pe urmă am fost chiar mândru. Eu sunt – ştiu – un om neliniştit şi asta mă bucură. Mă bucură că **încă** nu mi-am dobândit liniştea. Că încă nu zic: „eu ce-am avut de spus, am spus, de acum încolo îmi văd şi de mine". Nu. Găsesc că am spus destul de puţin şi nu cred „mie-n sută" în ceea ce am spus şi cred că mai am ce spune şi cred că mai pot să fac ceva, altceva, şi cred că mai vreau să mai pot să fac şi să spun lucruri bune. Asta a fost partea pozitivă a întâlnirii cu Gherlaş. Celelalte, lucrurile pe care nu mi-a plăcut să le descopăr a fi şi ale mele – teama, incertitudinea etc. – au avut şi ele rostul lor. Pentru că, dacă mie mi-a fost greu să le recunosc ca fiind şi ale mele deci, dacă eu până acum se pare că nu m-am cunoscut îndeajuns, de ce să mă mir, sau să mă mâhnesc, sau să mă nemulţumesc, când văd că unii oameni din jurul meu, care mă cunosc de multă vreme, se înşală asupra mea. Îmi creează altă imagine. Şi poate că...

„Am o serie de repere numai în ce priveşte
ce am făcut, pentru că despre
ce aş fi vrut să fac nu va şti nimeni
şi niciodată nimic."

– Cum se înşală? Cum crezi că ţi se „modifică" imaginea? În ce recunoşti „falsul"?

– Nu-l recunosc mereu, în primul rând pentru că nu stau, tot timpul, să măsor şi să cântăresc „cum mă văd oamenii". Îl recunosc doar într-un moment de bilanţ şi Gherlaş este pentru mine un asemenea moment. Dar nu despre asta vreau să vorbesc, ci despre nevoia fiecărui om şi a fiecărui artist, fără doar şi poate, de a i se oferi, în viaţă, câteva momente-**martor** sau evenimente-martor ale propriei existenţe şi a ceea ce poate face el, omul, el, artistul, cu acea existenţă. Despre

www.dacoromanica.ro

aceste lucruri care te scot din făgaşul tău, te scot din tot ce înseamnă **recunoaşterea** muncii tale, pentru că, în fond, recunoaşterea celorlalţi ne făureşte făgaşul, ne dă credinţa că drumul pe care mergem este cel bun. Iar oamenii care cu bună credinţă se îndoiesc de tine, de adâncimea drumului pe care mergi sau, uneori, chiar de buna lui direcţie, cei care cred că poate mai există pentru tine şi alt drum, mai bun, mai profund, mai fructuos, aceştia sunt oamenii-evenimente, oamenii-martor şi ei te pot determina, la un moment dat, la acea căutare care îţi sporeşte neliniştea şi, sporindu-ţi neliniştea, te îndeamnă să cauţi mai mult şi mai departe. Spuneam, la un moment dat, că lipsa neliniştii din gândurile omului este egală cu nonvaloarea. Adaug: cu lipsa de viaţă. Cred că nimeni nu poate să trăiască cu adevărat decât astfel: bântuit de nelinişte care, sigur, de la om la om, de la preocupare la preocupare, de la meserie la meserie, îmbracă alte forme, dar ea este şi rămâne generatorul acţiunilor, al faptelor, al reuşitelor sau eşecurilor noastre. După mine – sau pentru mine, cum vrei – ea, neliniştea, se împarte în trei: neliniştea pentru ceea ce aş fi putut să fac şi n-am făcut, neliniştea pentru ceea ce fac în clipa de faţă şi neliniştea pentru ceea ce viaţa îmi va oferi în viitor. Adică, neliniştea-suport al neliniştilor viitoare. Dacă vrei, ţi le explic pe rând, băbeşte, da? Prima: nu ştiu ce altă meserie aş fi putut face mai bine decât asta pe care o fac. Dar dacă îmi pare rău de ceva, acel ceva este că nu am nici o mărturie (iar martorul, vezi?) a adolescenţei mele, spusă măcar în trei cuvinte. Deşi m-am gândit, deşi am vrut, n-am scris niciodată nimic. De-o viaţă, în profesia mea, am îndreptat, am corectat, am refăcut dialoguri să fie mai bine, să sune mai altfel, mai omeneşte, mai ca el, personajul, sau mai ca mine, dar de scris, n-am scris. Asta ar fi neliniştea-regret pentru ceea ce cred eu că aş fi putut să fac, dar n-am făcut, n-am verificat, măcar, că pot sau nu. Neliniştea prezentă este dacă ceea ce fac acum mă reprezintă sau nu mă reprezintă. Eu nu mă consider singur pe lume. Totdeauna am crezut că fac parte dintr-o (sună banal, îmi dau seama, dar aşa simt) colectivitate. Mă consider **împreună**, comun, cu toţi neliniştiţii pe care poate nici nu-i cunosc, dar ştiu că există şi cred că suntem oameni care avem datoria – tocmai pentru că trăim sub acest dulce blestem al neliniştii – să împingem carul vieţii mai departe. Pot eu, acum, prin ceea ce fac azi, să fiu roata, sau măcar rotiţa, sau măcar spiţa dintr-o rotiţă la carul ăsta spre mai departe? Nu ştiu... Pe urmă, este neliniştea pe care încep s-o am la cei aproape 50 de ani ai mei. Pentru că, ce n-am făcut acum douăzeci de ani nu mai pot face acum, ce nu fac acum ~~n~~-am să pot face peste zece ani, dacă mai trăiesc, şi iată că posibilitatea mea de a mă manifesta se reduce, conul de umbră al vârstei se

www.dacoromanica.ro

întinde din ce în ce mai mult, mă copleşeşte. De aici, şi de aceea, am o oarecare pripeală în a juca, o dorinţă nestăpânită de a face tot ce pot, acum cât mai pot. De fapt, dorinţa de **a întoarce, cât de cât,** oamenilor de la care **am luat** atât într-o viaţă. **Cât de cât,** pentru că **tot** ştiu că nu se poate. Din tot ce face un artist – în speţă, un actor – într-o viaţă rămâne foarte puţin; ia toată istoria teatrului şi a actorimii şi vei vedea că din 50, 60, 70 de roluri, dacă rămân 3 cel mult 5 roluri. Şi, în general, tot ce ai făcut în primele două treimi ale vieţii se dă uitării – dacă n-ai avut „norocul" să mori tânăr. Ce-ar fi fost Arghezi – ca să depăşim sfera actorimii – care publica prima carte la 38 de ani, dacă n-ar fi fost un ilustru longeviv? Deci **timpul** este neliniştea mea viitoare care începe să mă apese, să-mi scurteze nopţile. Încerc să-mi lungesc viaţa, scurtându-mi nopţile, dar nu reuşesc întotdeauna, pentru că eu nu sunt poet, eu nu sunt pictor, eu nu sunt scriitor, eu sunt actor şi munca mea nu depinde numai de mine. Se întâmplă uneori să treacă luni în care nu am nimic de făcut şi, sigur, aceste pauze sunt păgubitoare numai pentru mine. Deocamdată.

„Este evident că regizorii fac un film
pe măsura lor, şi pe urmă trei, patru care
nu au nici o legătură cu preocupările lor.
Există şi la ei spaima de timp, dar şi speranţa
nebună, aceeaşi pentru noi toţi, că poate-poate
o scoatem noi la capăt până la urmă..."

– Dar pauzele astea sunt vii pentru că sunt utile altora. Eşti membru în Comisia cinematografiei şi e bine, cred...

– Sigur că e bine, pentru că un artist – un actor, în cazul meu – care vine cu toată experienţa lui umană şi profesională, dacă e de bună credinţă nu poate emite judecăţi de valoare eronate în legătură cu munca celorlalţi. Dimpotrivă, pregătirea lui, experienţa lui ascut spiritul de răspundere. Toată experienţa, toată strădania, toată autosupravegherea asupra ceea ce eşti ca artist, ca om, toate aceste lucruri **ale tale,** în momentul în care eşti implicat cu funcţie socială, trebuie să funcţioneze pentru ceilalţi. Ceea ce nu mă scuteşte, dimpotrivă, mă obligă la luciditate. Eu sunt obligat să **văd** la fel de bine, fie că sunt implicat direct, fie că e vorba de colegii mei, dacă un lucru este important, dacă el face ca „lucrurile să meargă mai departe în bine".

– Dar ăsta este rostul unei Comisii, alcătuită din oameni implicaţi trup şi suflet în meserie, oameni care cunosc preţul...

www.dacoromanica.ro

– Mi-ai luat cuvântul din gură. Asta e: preţul. Fiecare lucru în această viaţă şi pentru fiecare dintre noi are un preţ. Pornind de la ceea ce este esenţial, vital, capital: viaţa însăşi. Adu-ţi aminte acel ultim spectacol pe care-l dă Gherlaş înghiţind baioneta pe care ştie că n-o poate înghiţi, ca preţ al artei sale, preţul fiind propria viaţă... De aceea spun că şi atunci când analizăm o operă cinematografică trebuie să ne gândim la **preţul** cu care acel om care a realizat-o a plătit. Poate că „preţ" nu este chiar cuvântul, dar există o contravaloare, un cost a ceea ce realizăm. Cât l-a **costat** pe el, regizor, cât l-a costat pe el, actor. O dată acest lucru cunoscut, el ne permite să judecăm, dar mai ales să determinăm pe fiecare creator să confere operei sale preţul cel mai ridicat al fiinţei sale. De altfel, cred că nobleţea muncii unui om sau a unui colectiv cu funcţie socială nu este să impună sau să dispună, ci să determine, în consens cu bunul simţ real al cursului firesc al culturii româneşti, devenind astfel, prin exigenţă şi intenţie bună, martorul-etalon. Iarăşi apare – sigur că apare – acel martor de care vorbeam. Pentru că totul se întâmplă în funcţie de... În raport cu... Toată viaţa noastră este în funcţie de... şi în raport cu...

– *Toată viaţa – ca să mă ating şi eu de Arghezi – este o luptă între ce vrem şi ce se poate. Ce crezi că ai făcut din ce ai fi putut?*

– Nu cunosc întrebare mai provocatoare... Ce pot să-ţi răspund? Că am o serie de repere numai în ce priveşte **ce** am făcut, pentru că despre ce aş fi **vrut** să fac nu va şti nimeni niciodată, nimic. Deşi aş putea vorbi mult despre ce am vrut şi n-am reuşit sau am reuşit doar parţial... Cred că suportul fiecărui fenomen artistic – şi cu atât mai mult cinematografic – este factorul organizatoric. Pe de o parte, alţii îţi organizează viaţa artistică, dar pe de alta, problema este cum reuşeşti tu însuţi să ţi-o organizezi şi să-ţi urmăreşti, cu tenacitate, scopul. O să mă întrebi: cum se pot organiza căutările în artă? Am să-ţi răspund: oferind mobilurile, subiectele. Fiecare dintre noi venim cu o imensă disponibilitate, direct proporţională cu calitatea culturii, cu inteligenţa, cu, din nou, neliniştea noastră. Dar cineva trebuie să organizeze datele, dându-ne **mobilul.** Obiectul. Subiectul frământării noastre. Sau, ca să fiu „la obiect": rolurile. Iar pentru regizori, filmele. Filmele potrivite lor la vremea potrivită, adică atunci când sunt în plenitudinea forţelor artistice şi omeneşti. Dacă ne uităm numai la filmele ultimilor ani este evident că regizorii fac un film pe măsură lor şi pe urmă trei, patru care nu au nici o legătură cu preocupările şi posibilităţile lor. Şi totuşi, le fac! Există, poate, şi la ei spaima de timp de care vorbeam mai devreme, dar şi speranţa – aceeaşi pentru noi toţi, regizori sau actori – speranţa nebună că poate, totuşi, poate până la urmă o scoatem la

www.dacoromanica.ro

capăt, tocmai pentru că **uneori** s-a întâmplat s-o scoatem la capăt. Sau poate pentru că uităm eşecul, atunci când încercarea a dat greş. Vezi, uite, uitarea ar fi al treilea element al existenţei noastre de oameni şi artişti. Pentru că numai cel care uită poate s-o ia de la capăt, călcând în aceleaşi păcate, poate, în aceleaşi greşeli poate, dar şi în aceleaşi speranţe. Avem chiar obligaţia s-o luăm mereu de la capăt, neavând niciodată certitudinea reuşitei, pentru că în meseria noastră doi ori doi nu fac niciodată patru, iar când se întâmplă să facă, enervează îngrozitor. Uitarea îţi dă speranţa – vezi cum se leagă? – deci, pentru mine, cele trei elemente care duc viaţa mai departe, care **sunt** viaţă, ar fi neliniştea, uitarea şi speranţa. Ele au o plasticitate nemaipomenită şi o interdependenţă uluitoare. Hai, mai hai încă o dată, că am uitat! Hai, mai hai încă o dată, că poate-poate! Hai, hai, hai! Hai să mai risc o dată! Da, cred că riscul, în sensul lui cel mai bun, cel mai frumos, este cel de-al patrulea element al vieţii noastre. Al creaţiei noastre... Creaţia, după mine, numai astfel se face: din nelinişte, din uitare, din speranţă, din risc. Atât.

– *Ce multe încap într-un cuvânt „atât" de scurt... Şi totuşi...*

– Atât. Atât...

mai, 1982

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 4 octombrie 1934, Bucureşti. Urmează Şcoala Medie Tehnică de Arhitectură, drept care este posesorul unei diplome de „conductor-arhitect". La întrebarea: „Ce-ai vrut să faci în viaţă?" răspunsul a fost: **„N-am vrut să fac nimic, n-am vrut să ajung nimic. În timp ce eram elev la Şcoala de Arhitectură iubeam o fată, care fată era la Ateneul Popular „Ana Ipătescu". Acolo puteai: să cânţi în orchestră, să cânţi în cor sau să fii în echipa de dansuri. Dacă nu erai bun la nici una din astea, erai trecut la echipa de teatru. Exact cazul meu".** • **1950:** este angajat la Teatrul Naţional Ion Luca Caragiale ca **artist corp ansamblu**, dar prinde şi un rolişor – **Dinu** din „Lupii", în regia lui Moni Ghelerter. •**1951:** grăbit să devină actor, dă examen la Institut. Nu-l ia. Maestrul Bălţăţeanu îl sfătuieşte să termine mai întâi şcoala şi pe urmă... • **1952:** devine student la Institutul de Teatru, clasa profesor Aura Buzescu. •**1954:** Institutul de Teatru şi cel de Artă Cinematografică se unesc devenind Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică Ion Luca Caragiale al cărui absolvent este, în **1956.** Examen de diplomă: **Alexei** din „Tragedia optimistă" şi **Satin** din „Azilul de noapte", spectacole în regia lui Ion Cojar. Moni Ghelerter îl sfătuieşte să dea concurs la Teatrul Naţional. Până la concurs însă, ca să nu stea degeaba, „dă replica", după cum spune, Ancăi Vereşti şi lui Victor Rebengiuc care îşi susţin concursul la Teatrul Bu-

www.dacoromanica.ro

landra, în piesele „Casa de la marginea oraşului" şi „Tragedia optimistă". În aceeaşi seară, după spectacol, un telefon de la Lucia Sturdza Bulandra îl anunţă că este angajatul ei din acea clipă. Rămâne angajat la Bulandra nouă ani. Roluri de reţinut din acea perioadă: **Cloşca** (rol de debut) în „Horia", regia Dan Nasta; **Jenia** în „Casa de la marginea oraşului", regia Paul Sava; **Antonio** în „A douăsprezecea noapte", regia Ion Şahighian; **Călăul** în „Sfânta Ioana", regia Liviu Ciulei; **Happy** în „Moartea unui comis voiajor", regia Dinu Negreanu; **Egist** în „Orestia", regia Vlad Mugur; **Horaţiu** din „O singură viaţă" şi **Schmitz** în „Biedermann şi incendiatorii", amândouă în regia lui Lucian Pintilie; **McCarthy** din „Clipe de viaţă", regia Liviu Ciulei; **Nicolas D'Eaux** în „Victimele datoriei", în regia lui Crin Teodorescu, rol pe care îl joacă după ce, părăsind scena Teatrului Bulandra, era angajat la Teatrul de Comedie pe a cărui scenă a debutat cu **Achille** din „Troilus şi Cresida", în regia lui David Esrig. • **1965-1973,** pe scena Teatrului de Comedie va juca în regia lui Lucian Giurchescu – **Voievodul Basarab** în „Croitorii cei mari din Valahia", **Uriah** în „Dispariţia lui Galy Gay", **Bucătarul** în „Mutter Courage", **Buffalo Bill** din „Buffalo Bill şi indienii", în „Mandragora" va fi **Ligurio,** regia Dinu Cernescu. • **1973:** scena, mult râvnită dintru început, a Teatrului Naţional, devine scena vieţii lui. Aici va fi – în regia lui Horea Popescu – **Danton, Lord Hastings** din „Richard al III-lea", **Tulio** din „Generoasa Fundaţie" şi **Venceslas Vrabie** în „Un fluture pe lampă". Va fi **Mailat** din „Patima fără sfârşit", în regia lui George Rafael (pe scena Teatrului Nottara), va fi **Turcul** în „A treia ţeapă", şi **Raoul** în „Cavoul de familie", ambele în regia Sandei Manu; va fi, în fine, **Agamemnon** din „Ifigenia" lui Mircea Eliade în regia lui Ion Cojar. • **1955: Alarmă în munţi** marchează debutul lui cinematografic în regia lui Dinu Negreanu, care îl va „lua" şi în următorul film – **Pasărea furtunii – 1957.** Pauză până în **1966** când Sergiu Nicolaescu îl distribuie în primul său film de lung metraj – **Dacii: Oluper,** fratele lui Decebal, rol ce merită reţinut şi pentru că i-a deschis o carieră cinematografică pe cât de bogată, pe atât de constantă. A jucat, până la această dată, în 35 de filme. Cu regizorul Manole Marcus, **Canarul şi viscolul, Puterea şi Adevărul, Capcana, Actorul şi sălbaticii;** cu Radu Gabrea **Prea mic pentru un război atât de mare** şi **Dincolo de nisipuri;** cu Iulian Mihu **Neînfricaţii** – serial TV; cu Nicolae Breban **Printre colinele verzi;** cu Sergiu Nicolaescu **Mihai Viteazul, Zile fierbinţi, Pentru Patrie, Revanşa;** cu Virgil Calotescu **Trei scrisori secrete, Ultima noapte a singurătăţii, Acţiunea Autobuzul, Drumuri în cumpănă;** cu Mircea Mureşan **Bariera;** cu Mircea Veroiu **Şapte zile, Dincolo de pod, Mânia, Artista, dolarii şi ardelenii;** cu Mircea Daneliuc **Cursa** şi **Ediţie specială;** cu Nicolae Mărgineanu **Un om în loden;** cu Constantin Vaeni **Vacanţă tragică** şi **Ancheta.** Anul **1981:** an record în cariera lui de actor de film. Un rol de zile mari – **maistrul Gherlaş** – în **Înghiţitorul de săbii, Orgolii** cu Manole Marcus, **Semnul şarpelui** cu Mircea Veroiu. În **1982: La capătul liniei** cu Dinu Tănase, un rol pe măsura talentului său exploziv. Un regal. • Pentru **Pavel Stoian** din **Puterea şi Adevărul** i s-a acordat Premiul de interpretare al Asociaţiei Cineaştilor. În **1972.**

www.dacoromanica.ro

OCTAVIAN COTESCU

Meseria, săraca, e frumoasă!

www.dacoromanica.ro

„Riscăm să picăm în ridicol
tot spunând că filmul e prost,
dar actorii sunt buni.
Poate să existe un film mare
cu actori proşti?!"

Actorul nostru Octavian Cotescu, tovarăşul rector al Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică Ion Luca Caragiale, stă pe o ladă într-un culoar îngust de bloc nou, încă nedat în folosinţă, drept care folosit de echipa de filmare ***Buletin de Bucureşti.*** *Stă înconjurat – ce înconjurat, înghesuit – de tot ce presupune filmarea într-un spaţiu extrem de îngust şi aşteaptă să intre în cadru. Dar nu intră, pentru că lipseşte pălăria. Pălăria de socru mic pe care a purtat-o la cununia fiicei sale şi pe care, firesc, trebuie să o aibă pe cap, şi acum când se întoarce acasă. Cadrul cu pricina. Până să vină pălăria, putem să facem trei interviuri în mod sigur. Ne instalăm, „izolaţi", în încăperea numită „dormitorul". Se uită la mine cu o expresie dezarmant-grăitoare: „Ce-oi fi vrând de capul lui?" Mă uit la el, la tovarăşul rector care acum este actor, care acum este Costică, un Costică. Este un Costică aşa cum ştie el, Octavian Cotescu, să fie altcineva, rămânând el însuşi. Stă prăvălit într-o rână, atitudinea lăbărţată, sacoul descheiat, faţa lucioasă, gesturi moi, lălâi, înţeleg tot personajul numai privindu-l, dar, dincolo de personaj pândeşte zâmbetul uşor zeflemitor, împunge privirea ascuţită, inteligenţa disperată a actorului în faţa „unei situaţii tâmpite de filmare". Se află aici de la ora două, acum e cinci şi n-a tras nici un cadru. Mă uit la fiinţa asta dublă, Costică nu-ştiu-cum şi Octavian Cotescu, mă uit cum stă ditamai actorul pe care, în treacăt fie zis, în ultima vreme filmul îl plasează în tot felul de rolişoare, mă uit cum stă răbdător, de două ori răbdător, în aşteptarea pălăriei şi a primei întrebări a interviului nostru şi, în loc să încep cu ce doream, încep cu cea mai banală dintre întrebări: Cât de frumoasă este meseria de actor de film, cât de frumoasă mai rămâne ea în condiţiile date.*

– Vai de capul nostru! Asta poţi să scrii? Aşa, ca supratitlu...

– Pot, de ce să nu pot? Dar de ce: „vai de capul nostru"?

– E, ziceam şi eu aşa... Meseria, săraca, e frumoasă, dar întrebarea e bătută.

Ştiu că e bătută. Eu contam pe răspunsul lui, nu pe întrebarea mea.

www.dacoromanica.ro

– Ce să-ţi spun? Că e o profesie ca toate profesiile, dar cu secretele ei, între care unele poate că e bine să fie cunoscute, altele trebuie să rămână secrete, pentru că profesia noastră are întotdeauna ca scop un rezultat finit care se adresează sensibilităţii oamenilor şi atunci nu sunt necesare dezvăluirile, mărturisirile complete în legătură cu acel chin de fiecare clipă pe care îl presupune ea, profesia noastră. Acel chin iniţial şi pregătitor, însuşirea aşa-ziselor „mijloace profesionale". Chinul ăsta este o predispoziţie pe care actorul trebuie să şi-o cultive în contactul de fiecare clipă cu ceea ce numim...

„Spectatorul este raţiunea de a exista a unui artist, dar rar, foarte rar într-o viaţă, se atinge echilibrul între intenţia ta de a-l mulţumi şi realizarea acelei intenţii."

Mazilu: „Chestia aia, cum îi zice, domnule, că-mi stă pe limbă"...

– ...viaţă. Cu reacţiile umane cele mai intime, cele mai surprinzătoare, pentru că viaţa, în toate situaţiile ei, este surprinzătoare şi senzaţia de adevăr pe care putem s-o obţinem pe ecran sau pe scenă trebuie să aibă neapărat la bază elementul acesta surprinzător. Comportamentul uman de la individ la individ nu are legi, deci expresia actoricească nu trebuie să aibă nici ea – cel puţin aparent – legi. Atunci când cineva dintre noi îşi propune să se convingă pe el însuşi că ştie totul despre meserie, înseamnă, de fapt, că el **a învăţat** câteva legi şi trăieşte cu iluzia că îşi cunoaşte meseria. Fals. Viaţa se deschide **altfel** în fiecare clipă în faţa noastră, aşa încât preluarea elementelor ei de către artist trebuie să aibă acest caracter schimbător al unei deschideri continue şi a unor elemente de surpriză.

„Eşti gata? Motor! Clac! Stoop! Ce faci, domnule?" Afară se filmează ceva care nu are nevoie de Costică şi de pălăria lui.

– Ceea ce place foarte mult marilor actori de film este tocmai acest lucru: că filmul oferă şansa unei senzaţii de adevăr datorită elementului surprinzător care intervine în afara reacţiilor dinainte ştiute. De obicei sunt lucruri foarte simple, atât de simple încât declanşează în spectatori, la un moment dat, exclamaţia: aşa aş fi putut să fac şi eu! Această senzaţie a spectatorului se obţine însă printr-un mare consum, prin acel chin de care vorbeam şi pe care actorul, dintr-un instinct de conservare sau din pudoare, şi-l ascunde, mergând uneori până la o

www.dacoromanica.ro

aparentă frivolitate. Actorul are un complex de inferioritate pentru că este supus veşnic acestui chin şi, ca să i se sustragă, doreşte de multe ori să pară că face totul foarte uşor. Iar când reuşeşte, i se întâmplă să fie categorisit drept uşuratic. Superficial.

Dar de ce ţine un actor să-şi ascundă chinul? Chinul creaţiei să fie ceva de ruşine?

– Nu. Dar riscă să nu fie înţeles. De ce răspunde un actor atât de greu întrebărilor gazetăreşti în legătură cu laboratorul lui atât de intim, atât de diferit de la un actor la altul, întrebări de tipul: „Cum elaboraţi dumneavoastră un personaj?" „Cum vă apropiaţi dumneavoastră de un rol?" etc. Pentru că sunt întrebări la care actorii nu pot să răspundă cu adevărat niciodată. Ei **se fac** că răspund, pentru că sunt întrebaţi. Adevărul este că nu se poate exprima într-o construcţie normală de propoziţiuni şi fraze consemnabile într-un articol acest proces al creaţiei. Cum să explici, de pildă, că actorul, prin forţa împrejurărilor, prin obligativitatea de a întruchipa personaje diferite cu caractere diferite, prin necesitatea de a intra, o viaţă întreagă, în mereu alte caractere, în mereu alte categorii umane, poate să creeze şi să-şi creeze suspiciunea unei labilităţi de caracter. Cum să faci oamenii să înţeleagă, de pildă, că, pe de altă parte, fără această labilitate, fără această predispoziţie, căci este o predispoziţie de maleabilitate caracterială, profesiunea de actor nu poate exista? Şi atunci, se pune întrebarea, când, un actor, în toată viaţa lui de om şi de artist, este el însuşi? În ce măsură, dar mai ales **când** trebuie să rămână el însuşi? În special în zilele noastre, când publicul se află la un anume nivel de înţelegere care-l determină să respingă tipul de actor confundabil cu problematica unei opere de artă. Publicul de astăzi, evoluat, inteligent, şi-a format un tip de actor necesar lui. El cere acestui actor să rămână el însuşi, să fie lucid, dar, mai ales, îi cere o atitudine faţă de ceea ce exprimă, o **atitudine personală.** Publicul de azi îşi cere un actor al său care să-l reprezinte, iar pentru ca să-l reprezinte, trebuie să răspundă tipului de erou actual: un om complicat din punctul de vedere sufletesc, din punctul de vedere al gândirii, un om care să nu aibă concluziile trase dinainte, printr-un desen elaborat de opera de artă, ci ele, concluziile, să reiasă în mod firesc dintr-un joc actoricesc care să însemne şi o demonstraţie umană, demonstraţie în care publicul **se cere, se vrea** implicat. Publicul doreşte, chiar orgolios, ca această concluzie a unei opere de artă să o tragă şi el împreună cu artistul.

Reuşim noi asta? Şi cât? Şi cum? Şi în ce filme?

– Cred că în filmele lui Daneliuc. Cred că printr-un tip de actor de film foarte modern şi foarte complex, pe care eu l-aş defini prin

www.dacoromanica.ro

Ştefan Iordache, un actor foarte bogat, foarte surprinzător, care în faţa camerei de luat vederi să ştie să se elibereze de toată ştiinţa pe care o are despre meserie şi să creeze o senzaţie de adevăr care mă invită, ca spectator, să gândesc alături de el şi să particip la concluzii în legătură cu destinul personajului... Nu vreau să fac un pomelnic de autori, de actori şi filme, deşi aş putea, măcar aşa, unul mai mic, aş dori însă să-mi exprim un punct de vedere critic asupra criticii. Eu nu sunt de acord cu cei care spun că cinematografia noastră a îmbătrânit. După părerea mea, cinematografia noastră este încă foarte tânără. Mă îndeamnă să spun acest lucru faptul că aşa cum este ea, are un orgoliu: să fie ea însăşi. Să fie personală. Chiar şi atunci când greşeşte, greşeşte ca ea. Adică, greşeşte ca noi. Aşa cum şi reuşeşte, tot ca noi. Marile filme, vreau să spun, sunt acelea care ne reprezintă. Şi ele sunt şi foarte mari după părerea mea. Unul este **Valurile Dunării,** celălalt **Pădurea spânzuraţilor.** Inutil să spun cât creşte regretul meu – sper că împreună cu regretul nostru, al tuturor – pentru faptul că Liviu Ciulei nu mai face film de atâta vreme. Dacă Ciulei ar fi lucrat mai mult este aproape sigur că şi-ar fi putut permite şi luxul unui eşec, dar este la fel de sigur că eşecul acela ar fi fost al **lui,** adică eşecul unui artist. Mi se pare foarte important ca atunci când greşeşti să greşeşti ca tine. Şi încă ceva în legătură cu calitatea filmelor noastre: ne plângem că nu „naştem capodopere". Dar să nu uităm că nici alţii nu nasc zilnic capodopere. Ceea ce vedem noi pe ecrane, ca filme străine, reprezintă cele mai bune dintre cele mai bune şi nu dintr-un singur an. La 300 de filme, să zicem, produse de o cinematografie importantă, într-un an, dacă 3-4 sunt foarte bune, e mult. Este adevărat, unii au un plus de experienţă şi un grad de profesionalism mai mare decât al nostru...

– „Costicăăă!" – „Daa!" – răcneşte lângă mine Octavian Cotescu. S-a adus pălăria. De fapt, s-au adus cinci pălării, dar nici una nu este pălăria aceea... Unde am rămas?

– Da. Voiam să mai spun că atunci când se analizează un film la noi, există o frază care încheie automat orice observaţie critică asupra filmului: „Şi totuşi actorii au fost buni!" Eu cred că noi riscăm să picăm în ridicol tot spunând că filmul e prost şi actorul e bun. Poate să existe un film mare cu actori proşti?

Nu. Dar un film prost cu actori mari s-a mai văzut...

– Părerea mea este că nu se poate nici aşa. Actorul nu poate determina calitatea subiectului, calitatea ideilor, calitatea situaţiilor. Un film se înlănţuie din nişte relaţii umane convingătoare, iar dacă ele nu sunt convingătoare, filmul nu poate fi bun, oricât de buni ar fi actorii. Cum poate să rămână „actorul bun" în afara unor relaţii bine închegate, deci convingătoare?

www.dacoromanica.ro

Pe momente. Pe bucățele, pe care actorul le smulge filmului cu chinul de care vorbea el la început.

„Mi se pare foarte important ca atunci
când greşeşti, să greşeşti ca tine.
Dacă Ciulei ar fi lucrat mai mult,
probabil şi-ar fi putut permite
şi luxul unui eşec. Dar acela ar fi fost
eşecul lui. Adică, eşecul unui artist."

– A! Asta se poate! Dar dacă filmul nu convinge în întregul lui, degeaba convinge actorul într-un moment sau altul. Un actor poate să **mintă** puțin. El este o personalitate care aduce în față o lume, lumea lui, destul de bogată ca să impună și care, la un moment dat, îl poate face pe spectator să confunde problematica filmului cu momentul respectiv actoricesc reușit de care vorbeai. Dar pe mine, ca actor, nu mă interesează această „izbândă". Dacă nu am o problemă de rezolvat, pornind de la experiența mea de viață, punându-mi la contribuție capacitatea de a pătrunde problematica filmului, și chinul de a mă descurca în zona încurcată a relațiilor umane, dacă nu am această problemă pe care să mi-o pună un scenariu sau o piesă printr-un personaj cu senzația că este **unicat,** unicat în sensul în care de fiecare dată trebuie să pornim de la o stare, cum spunem noi, o stare din care reacțiile umane să se nască într-un sistem de întrepătrundere organică, un **fond** din care conflictul să nu apară ca un simplu accident introdus de scenarist sau de regizor, ci ca urmare a unor acumulări complexe și complicate de relații, degeaba! Pentru că noi nu putem fi învingători cu o operă cinematografică în fața publicului decât prin această senzație de stare pură, de nemaivăzut, de nemaiîntâlnit, de care spectatorul este izbit, este surprins, este impresionat... Eu sunt marcat acum de o mare bucurie în teatru – cele două spectacole **Tartuffe** și **Cabala bigoților** – un moment rar în viața unor artiști, momentul acela în care se constată că intențiile (fără intenții nici un scriitor nu se așază la masa de scris) ajung aproape în totalitate la sensibilitatea și gândirea publicului. Noi cu aceste piese am vrut să spunem ceva, nu numai să jucăm, nu numai să ne facem meseria, ci **să spunem ceva** și asta este marea bucurie, să simți că ceea ce ai vrut să spui chiar ajunge la spectator. Spectatorul este rațiunea de a fi a unui artist și rar, foarte rar se atinge, într-o viață, echilibrul între dorința, între intenția ta de a-l mulțumi și realizarea acestei intenții. Și ce înseamnă: **a** mulțumi spectatorul? Înseamnă a-l

www.dacoromanica.ro

impresiona. Iar acest efect de impresionare pe care opera de artă trebuie să-l producă asupra spectatorului trebuie **repetat.** Cuvântul repetiție este banalizat, dar sensul lui adevărat trebuie păstrat și folosit. Trebuie să repeți de „n" ori, trecând prin individualitatea, prin sensibilitatea, prin gândirea ta totul, pentru ca să te **impresionezi** tu, ca artist, cu o anume stare, pentru ca acea stare să ajungă la spectator. Dacă nu reușești tu însuți, prin repetiție, să fii surprins de ceea ce spune și face personajul tău, nu reușești să-l surprinzi nici pe spectator.

A câta oară apare în discursul lui cuvântul: surprinzător. Sau: surpriză! De ce?

– Pentru că arta este viață plus încă ceva – n-am spus eu asta –, iar viața este prin excelență, prin definiție, surprinzătoare, neașteptată. La oamenii de artă, a căror profesie trăiește sub imperiul orgoliului de a transforma realitatea în operă de artă, apare firească dorința de a... surprinde ceea ce este... surprinzător în viață.

„Costică!" Este vocea lui Virgil Calotescu și tovarășul rector, actorul nostru Octavian Cotescu, pleacă la cadru. A venit pălăria. Mă iau după el și-l regăsesc în chip de Costică. Pedalează, cu un aer încântat, de copil scăpat la borcanul cu dulceață, o bicicletă „de cameră". Cu pălăria pe cap, cu sacoul pe el, apoi fără sacou, dar cu pălăria pe cap, încântat, transpirat, cu un aer sincer de sărac cu duhul întipărit pe figură, cu un zâmbet bleg, cum numai un actor genial poate să aibă, joacă, joacă, cu o plăcere nebună prostia încât, Doamne, de ce n-am o pălărie să mi-o scot cu respect în fața actorului nostru Octavian Cotescu!

iunie, 1982

FIȘĂ PERSONALĂ

14 februarie 1931, Dorohoi – 22 august 1985, București. Marea lui nevoie de spectacol și marea iubire pentru teatru l-au împins pe tânărul Cotescu dintr-a VI-a, elev la Liceul Național din Iași, să se înscrie la Conservatorul de Artă Dramatică împreună cu alt împătimit precoce – Dan Iordăchescu. Învață la clasa „unei mari actrițe și profesoare" – Gina Sandri Bulandra. Până la gestul cu pricina, organizase „un fel de spectacole" în fața clasei, la ora de dirigenție, spectacole în care îl imita pe Miluță Gheorghiu în „Coana Chirița". Succesul la colegi a fost mare, dar el, care îl văzuse pe Ștefan Dăncinescu, pe scena Națională ieșean, în „Vicleniile lui Scapin" și ascultase „dulșele" ropot al aplauzelor dintr-o sală de teatru, nu se putea

www.dacoromanica.ro

mulţumi cu atât. De aici graba de a deveni actor „de-adevăratelea". • **1950:** Absolvă Conservatorul şi este repartizat la Teatrul Municipal – viitorul Lucia Sturdza Bulandra – din Bucureşti. Spre marea lui dezamăgire. Ar fi dorit să rămână în Iaşul studenţiei. Pleacă la Bucureşti „aproape împins de la spate" de către ultimul profesor de actorie – Ion Lascăr. • Stagiunea **1950-1951:** debutează pe scena Municipalului cu **Petre** din „Pădurea". Alături de Lucia Sturdza Bulandra, Jules Cazaban, Ştefan Ciobotăraşu, şi împreună cu o debutantă: Ileana Predescu. • Din acea perioadă îşi amintea cu plăcere rolurile: **Doctor Murgu** din „Oameni de azi"; **Kolosov** din „Liubov Iarovaia"; **Valentin** din „Să nu te joci cu dragostea". • **Tom** din „Menajeria de sticlă" – din nou alături de Lucia Sturdza Bulandra – a fost, pentru el, o culme; „un moment important în sensul depăşirii unei etape de maturizare". • **1962:** întâlnirea cu Teodor Mazilu şi cu **Gogu** din „Proştii sub clar de lună". Cu Mazilu se va mai întâlni şi prin cele **Cinci personaje** din „Tandreţe şi abjecţie". Dar roluri plăcute amintirii lui au fost şi **Iulian** din „O singură viaţă", **Horia** din „Procesul Horia"; **Frisch** din „Biedermann şi incendiatorii"; **Caţavencu** din „O scrisoare pierdută". • În cei zece ani care despart primul interviu de cel de faţă, pe scenă a mai jucat: **Pierre Bezuhov** din „Război şi Pace"; **Ben Alexander** din „Inima mea este pe înălţimi"; **El** din „Nu sunt Turnul Eiffel"; **Nae Girimea** din „D'ale carnavalului"; **Macbeth; Victor Emmanuel Chandebise** şi **Poche** din „Puricele în ureche"; **Iordache** din „Aceşti nebuni fătarnici"; **Zemlianika** din „Revizorul"; **Chiţimia** din „Chiţimia"; **Reporterul** din „Interviu"; **George Oniga** din „Într-o singură seară"; **Homutov** şi **Kaloşin** din „Anecdote provinciale"; **Asesorul Brack** din „Hedda Gabler"; **Ivan Petrovici Voinitki** în „Unchiul Vania"; **Minetti** în „Thomas Bernard"; **Profesorul Stravinski** şi **Pilat din Pont** în „Maestrul şi Margareta". • **1960:** debut în film, cu **Sublocotenentul Dragu** din **Portretul unui necunoscut** de Gheorghe Turcu şi Andrei Călăraşu. Turcu fiind primul regizor care „şi-a imaginat că aş putea fi şi actor de film" – spunea însuşi actorul. Au urmat: **Dragoste lungă de-o seară** de Horea Popescu; **Inginerul Mareş** din **Dimineţile unui băiat cuminte** de Andrei Blaier; „un rol" în **Balul de sâmbătă seară** de Geo Saizescu; **Ilieş** din **Castelul condamnaţilor** de Mihai Iacob; **Ziaristul** din **Asediul; Manu** din **Puterea şi Adevărul;** „un rol episodic" în **Drum în penumbră** de Lucian Bratu; **Perceptorul** din **Păcală** de Geo Saizescu. • **1972: Viţu** din **Bariera** de Mircea Mureşan. Primul rol principal în film. Considera că atât a meritat. În mod sigur a meritat mai mult. Din cele 30 de roluri jucate cu neobosită credinţă în şansa fiecăruia de a fi „cel puţin" **viu** şi **de-adevăratelea,** în afară de cele menţionate în „fişa" alcătuită împreună în 1973, rămân citabile cele din filmele **Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte** de Sergiu Nicolaescu, **Operaţiunea Monstrul** de Manole Marcus, **Ion – Blestemul pământului, blestemul iubirii** de Mircea Mureşan, **Bietul Ioanide** de Dan Piţa, **Înghiţitorul de săbii** de Alexa Visarion, **Saltimbancii** şi **Un saltimbanc la Polul Nord** de Elisabeta Bostan, **Iarba verde de acasă** de Stere Gulea. Cât despre roluri principale... Cât despre roluri scrise anume pentru el...

www.dacoromanica.ro

DORINA LAZĂR

Trebuie să faci față vieții

www.dacoromanica.ro

„Toată lumea mă consideră o persoană
veselă, tonică, optimistă.
De fapt sunt doar o înverşunată
care crede că omul trebuie să se bucure
de fiecare zi pe care o trăieşte."

Anul care tocmai s-a sfârşit a fost pentru actriţa Dorina Lazăr nu bun, ci minunat. Trei roluri diferite, importante, trei victorii în scurta ei filmografie – ultima este Anca din ***Năpasta*** *lui Alexa Visarion. Mă bate aşadar gândul unui interviu-bilanţ, dar, din fericire, n-apuc să mă lansez în întrebări contabiliceşti, n-apuc să ajung la „două la primărie", pentru că Dorina Lazăr începe să povestească, râzând, cu hohote prelungi, un râs plin, molipsitor, care face parte din personajul ei cel de toate zilele, despre cum a ajuns ea actriţă, „din întâmplare", o întâmplare numită mama, mama ei, actriţa Cornelia Turian, care a convins-o să dea examen la Institut, pentru că ea se pornise spre cariera de profesoară de română. „Am reuşit penultima din 83 de candidaţi. Ha, ha, ha!" Pe urmă, meseria „a prins-o", meseria şi mai ales filmul. „Aveam o poftă nebună să fac film, dar filmul nu mă vroia, nu mă vroia şi pace". Râsul plin, clocotitor, se topeşte într-un zâmbet dulce-amar:*

– Dar nici cu teatrul nu-mi mergea mai bine. Intrasem la Teatrul Regional Barbu Delavrancea, era prin '61, jucam mult, deci nu mă puteam plânge, dar aveam senzaţia că duc apă cu ciurul. Jucam Lessage, în comuna Florica, la Hotarele. Cui îi trebuia Lessage în comuna Florica? Oamenii ne întrebau: „Da' muzică populară nu aţi adus?" Şi aveau dreptate! Chiar aveau dreptate. Mă copleşise un asemenea sentiment al inutilităţii meseriei, încât am fost gata să renunţ. Îmi părea rău că nu m-am făcut profesoară. Mă gândeam să mă angajez la Televiziune sau la Radio, spikeriţă. Mi se părea oricum mai util. Pe urmă am venit la Giuleşti şi lucrurile au început să se schimbe. „Năpasta", „Echipa de zgomote", „Pasărea Shakespeare", „Nu ne naştem toţi la aceeaşi vârstă". Dar, mai ales, a fost întâlnirea cu Alexa, benefică nu numai pentru mine, ci pentru tot colectivul teatrului. E un regizor care se implică total în actul creaţiei, te ia cu el, te molipseşte de o stare bună de lucru. Sigur, nu e un regizor comod – un om care ştie exact ce vrea, şi vrea mult şi cere mult, nu poate fi comod –, dar întotdeauna în cele din urmă, se dovedeşte că lucrurile pe care le cere de la tine sunt adevărate, sunt bune şi pentru spectacol, şi pentru tine, actor. E un regizor cu spirit de echipă, iar eu cred în munca de echipă – la film, ca

www.dacoromanica.ro

şi la teatru – pentru că, lucrând mereu cu aceiaşi oameni, la un moment dat ajungi la o cunoaştere reciprocă, la o comunicare de gândire, la acea stare minunată în care nu mai e nevoie ca regizorul să-ţi explice de zece ori ce vrea, pentru că pricepi dintr-o vorbă, dintr-o privire. După mine, menirea regizorului este să te dezghioace, să meargă dincolo de aparenţe, să descopere date pe care poate nici nu ţi le cunoşti şi asta nu se întâmplă decât sau atunci când regizorul are o mare intuiţie, sau atunci când lucrează vreme îndelungată cu tine. De exemplu, nu credeam vreodată că am să joc Anca în „Năpasta". Nu credeam că am să pot. Şi nici acum nu ştiu cum de m-a ales Alexa tocmai pe mine, pentru că pe vremea aceea jucam comedie. Jucam „Escu..." Regizorii „mă vedeau" mai ales în roluri de comedie.

– *De ce?*

– Ştiu eu? Aşa mă vedeau ei. De altfel, toată lumea, chiar şi azi, mă consideră o persoană veselă, tonică, optimistă. Neamurile mă cheamă chiar să le binedispun, la nevoie.

– *Şi nu eşti optimistă?*

– Nu. Cred mai degrabă că sunt o înverşunată. Dar, este adevărat, mai cred şi că omul trebuie să se bucure de fiecare zi pe care o trăieşte. Şi trebuie să facă faţă vieţii. Aşa mi-am învăţat şi copilul. Când o văd plângând pentru cine ştie ce fleac, o întreb: „Ce-i cu tine? Am murit? Nu. Sunt bolnavă? Nu. Eşti bolnavă? Nu. Atunci de ce plângi? N-ai dreptul să plângi pentru prostii".

– *Este o atitudine de femeie-bărbată... Chiar eşti o femeie-bărbată?*

– Sunt. N-am cum să nu fiu. Eu a trebuit să mă descurc, de mică, singură, cunosc preţul lucrurilor şi al vieţii, şi nu suport să văd cum se transformă fleacurile în catastrofe. Nici când în meseria mea lucrurile nu mergeau bine, n-am făcut o dramă din asta. Nu m-am pus pe plâns. Am aşteptat. Şi n-a fost degeaba. A venit şi vremea când rolurile au început să mă ajute – pentru că vine ea şi vremea asta când trebuie să mai ajute şi rolurile pe actor, nu numai actorul să salveze rolul. Din acest punct de vedere mi-au picat bine şi **Stop-cadru la masă,** şi **Semnul şarpelui,** şi **Angela merge mai departe,** chiar şi ordinea în care au venit a fost bună, pentru că mi-a permis să-mi încerc puterile în mereu altceva, să ajung deja pregătită la **Năpasta.** Acum despre film vorbesc.

– *Chiar te rog să vorbeşti mai mult, pentru că a fost o experienţă, presupun, dificilă. Un personaj creat pe scenă şi recreat pentru ecran este o încercare. De fapt,* ***Anca*** *de pe scenă a fost un atu sau un handicap pentru* ***Anca*** *din film?*

www.dacoromanica.ro

– Într-un fel a fost un atu. Din fericire, noi cu „Năpasta" am avut o experiență foarte specială. Cu piesa vorbesc. Am jucat-o în toate condițiile posibile. Întâi la subsol, pe scândură, fără rampă, foarte aproape de spectatori. Pe urmă pe o scenă normală. Am jucat-o la Casa de Cultură, cu un spațiu imens în față, la Craiova și la Tulcea. Am jucat-o la Florența, într-o sală de concerte, o fostă mânăstire, la Berna, într-o încăpere foarte mică, și tot jucând mereu în diverse ambianțe, adaptând, de fapt, spectacolul la condițiile fiecărui loc, la un moment dat nici nu mai aveam senzația că jucăm o piesă, ci că **trăim** personajele. Și, sigur, asta ne-a ajutat enorm când am făcut filmul. Tot așa cum faptul că s-au filmat întâi exterioarele a fost o binecuvântare pentru noi, actorii. În momentul când am intrat pe platou, știam exact ce se vede în cadrul următor, dacă eu mă duc să deschid fereastra, de exemplu, pentru că aveam realitatea peisajului înconjurător, bine întipărită pe retină, în auz, în... simțuri. Ne mirosea, pur și simplu, a pădure, a iarbă... A fost o experiență foarte interesantă. Dar ce frică ne-a fost! La toți trei, și lui Zamfirescu, și lui Dumitraș, și mie. Ne temeam de teatralitatea jocului, pentru că noi nu doream să aducem spectacolul în film, ci să facem film. A fost și o experiență riscantă. Dar n-a fost numai riscul meu. Noi toți am riscat și sunt convinsă că a meritat. Eu nu pot să spun cum e filmul, sunt subiectivă, în ce mă privește însă, a meritat.

„Nu cred în rolurile scrise pentru oricine,
cred în rolurile scrise pentru un actor anume.
În replici scrise pentru un actor anume.
De regulă însă, și rolurile și replicile
***se scriu* în general."**

– Ți s-a întâmplat des să spui despre un rol: „a meritat!"?

– Despre roluri, nu neapărat. În schimb, mi se întâmplă de multe ori să spun: merită să fac meseria asta, cu tot greul ei, cu toată neîndurarea ei, merită. Uneori se întâmplă să zici: merită, chiar în cele mai grele momente, nu în clipa unui succes. La Fetești cu „Năpasta". După spectacol, a venit la noi o femeie, o învățătoare, cu o floare rebegită în mână și ne-a spus: „Vă rog să mai veniți! Avem nevoie de asemenea spectacole!"; mi-am zis: „Merită! De o mie de ori, merită!" Iar când am jucat în Germania, la Ulm, tot „Năpasta" („Năpasta" asta s-a jucat mai mult peste hotare și aș putea spune că a fost prima oară când o năpastă a adus noroc), când după spectacol oamenii veneau să pună

www.dacoromanica.ro

mâna pe Florin Zamfirescu, să vadă dacă e de-adevăratelea, iar a doua zi s-a scris că e un actor genial, iar mi-am zis: merită!

– *Şi când nu merită? Care e cauza? Sau cauzele.*

– Aici ar fi mai multe. În primul rând nu merită să joci mereu acelaşi personaj. Dacă te uiţi bine, în special la partiturile actriţelor, observi că există două-trei roluri repetate la nesfârşit. Întrucât ele seamănă între ele, pot fi interpretate de oricine. Dar eu nu cred în rolurile scrise pentru oricine, eu cred în rolurile scrise pentru un actor anume. În replici scrise pentru un actor anume. În general, replicile se scriu „în general". De aici şi nevoia actorului de „a umbla la text" cum se spune, de a schimba cuvinte, topica frazei chiar. Şi nu numai pentru că unele texte nici nu le poţi rosti, „nu-ţi ies din gură", dar este şi nevoia de a umple un gol de structură a personajului, nevoia de a-l caracteriza, de a-i da o identitate anume. Din punctul ăsta de vedere, cred că Titus Popovici are o ştiinţă extraordinară a definirii personajului prin replică. De pildă, Florica asta a mea, din **Lumini şi umbre,** îi spune omului cu care trăieşte de multă vreme „dumneata". Niciodată nu-i spune „tu". Pare puţin credibil, dar eu am întâlnit în viaţă un asemenea personaj. Era bunica unei colege de şcoală. În 50 de ani de căsnicie, nu i-a spus niciodată bărbatului ei „tu". El era „dânsul", „dumnealui" şi „dumneata". În semn de respect, de preţuire şi de recunoaştere a calităţii lui de bărbat şi de cap al familiei. Ei, acest „dumneata" scris de Titus Popovici pentru personajul meu nu-l putea născoci nici un actor!

– *Şi de ce crezi că există atâta monotonie în viaţa personajelor noastre de film?*

– Nu-mi dau seama. Poate fi lipsă de inspiraţie, lipsă de imaginaţie... Oricum, asta duce şi la o monotonie a *emploi*-ului actoricesc. Aceleaşi personaje sunt interpretate de mereu aceiaşi actori, şi asta în situaţia în care teatrele de provincie sunt pline de actori, şi tineri şi vârstnici, foarte talentaţi. Dar cine să-i caute? Cine să-i descopere? Rar şi foarte puţini regizori au obiceiul să bată şi teatrele de provincie. Regretatul Tănase Cazimir, care după părerea mea era un mare actor, a fost descoperit abia la sfârşitul vieţii. Nu e păcat?

– *Nu o dată se spune: „Actorul a salvat rolul, a salvat chiar filmul". Deci, ceea ce datorează un regizor actorului se ştie şi pentru că se vede. Dar ce datorează un actor regizorului?*

– Practic, tot. Dacă regizorul ştie să scoată din tine ceea ce nici cu gândul nu gândeşti că poţi face, atunci îi datorezi reuşita. Succesul. Dacă nu ştie nici ce vrea el, nici ce vrea cu tine, atunci îi datorezi insuccesul. Eşecul, chiar.

www.dacoromanica.ro

– Dorina Lazăr, pentru că suntem la sfârșitul unui an și la începutul altuia, hai să întreb, așa cum se obișnuiește, ce planuri ai pentru '83?

– Nu vrei să-i întrebi pe regizori ce planuri au ei cu mine? Pot să spun doar ce-mi doresc. Îmi doresc ca în '83 să nu trăiesc din amintirile lui '82. Pentru asta însă ar fi nevoie de un program – nu al meu, nu are cum fi al meu – de perspectivă. E nevoie ca cineva să se gândească și cum se va realiza acel program, cu cine, cui să i se dea șansa să meargă mai departe. Ha, ha, ha! Iar mergem mai departe!... În rest, vorba femeii care ne aduce laptele: sănătate, că-i mai bună decât toate...

decembrie, 1982

FIȘĂ APROAPE PERSONALĂ

„M-am născut la 7 noiembrie (asta e!) 1940, la Hunedoara. Acolo mi-am făcut „studiile" medii, după care am venit în București, să dau examen la Filologie. Visul meu, să devin profesoară de română, nu se potrivea cu ce visa mama pentru mine. Îndrăgostită de actorie în așa hal încât a fugit de-acasă să se facă actriță, ea m-a îndemnat să dau examen la I.A.T.C. Cum examenele erau decalate, iar cel de la Filologie se întâmpla să fie al doilea, m-am gândit că nu mă costă nimic să-i fac mamei pe plac. Dau examen la I.A.T.C., nu-l iau – eram convinsă că nu-l iau – așa că dau la Filologie. Nici acum nu știu cum s-a făcut de-am luat examenul la Institut, dar dacă l-am luat, l-am luat. Am învățat la clasa profesorului Ion Finteșteanu, cu Sanda Manu și Dem Rădulescu asistenți. Am absolvit Institutul în **1961** și mi-am dat examenul de diplomă cu **Coana Joița** din „O scrisoare pierdută", pus în scenă chiar de maestrul Ion Finteșteanu. Spectacol de referință. În același timp însă, jucam și în „Piatra din casă", musical, montat excepțional de Sanda Manu. După absolvire, tot maestrul Finteșteanu m-a luat, împreună cu alți colegi de clasă, la Teatrul Regional Barbu Delavrancea. Teatru itinerant. Toată țara am bătut-o cu el, în condiții de Siberie. Jucam în Cămine culturale neîncălzite, în ce condiții scenice nu-i greu de imaginat, dar a fost o experiență formidabilă. O adevărată școală cu publicul. Regizorii erau buni și aveau să devină faimoși – Vlad Mugur, Dinu Cernescu... Opt ani am rămas la Regional, pentru că apucasem să promit că nu plec. Am jucat mult, e drept. Printre cele mai importante roluri au fost **Maşa,** din „Tragedia optimistă", **Tarsița,** în „Iașii în carnaval", **Fräulein,** în „Mateiaș Gâscarul", **Lisette,** din „Turcaret", **Despina,** în „Hora Domnițelor", **Madame Patipat,** în „Doamna de la Maxim". În 1969 m-am hotărât, totuși, să las Regionalul. M-am angajat la Giulești. Tamara Buciuceanu tocmai plecase la Operă și le lipsea „genul". Am jucat foarte multă comedie, poate de-aceea am fost surprinsă că Alexa Visarion m-a distribuit în

www.dacoromanica.ro

Anca din „Năpasta". Dacă Vlad Mugur şi Dinu Cernescu mi-au remarcat începutul de carieră, Alexa Visarion a însemnat o răscruce în carieră. Şi nu numai pentru mine, ci şi pentru colegii de echipă – Florin Zamfirescu, Cornel Dumitraş, Irina Mazanitis. Alexa ne-a dat o altă dimensiune a profesiei. Ne-a insuflat un anume simţ al răspunderii faţă de profesie. Ce roluri importante am jucat la Giuleşti? Da! În primul rând a fost **Anca** din „Năpasta", important pentru mine şi ca surpriză. Nu credeam, nu ştiam, că pot face un asemenea rol. **Ecaterina** în „Pasărea Shakespeare", **Veta** în „O noapte furtunoasă", **Maria** în „Echipa de zgomote", **Jocasta** în „Oedip – Rege", **Bunica** în „Woyzeck", **Maria** în „Nu ne naştem toţi la aceeaşi vârstă". • În film am debutat cu Geo Saizescu în **Păcală. În 1974.** Pe urmă, am jucat diferite roluri, mai mult sau mai puţin secundare, în **Mastodontul, Ultima noapte a singurătăţii** şi **Drumuri în cumpănă,** toate trei de Virgil Calotescu, în serialul TV **Lumini şi umbre,** făcut de Andrei Blaier, Mihai Constantinescu şi Mircea Mureşan, **Ana şi hoţul** de Virgil Calotescu, **Semnul şarpelui** de Mircea Veroiu. În **1980** Ada Pistiner mi-a oferit un rol principal, ca importanţă, în **Stop cadru la masă,** apoi Lucian Bratu chiar rolul principal în **Angela merge mai departe...** iar Alexa Visarion mi-a oferit şansa să o aduc pe ecran pe **Anca** din **Năpasta.** Acum, să vedem ce va fi mai departe..."

www.dacoromanica.ro

VALENTIN URITESCU

Totul de vânzare

www.dacoromanica.ro

„Toată viața noastră e un șir de întâmplări.
Problema este
care anume dintre ele te găsește
la locul și momentul potrivit."

Întâlnirea actorului Valentin Uritescu cu filmul s-a întâmplat târziu, dar spornic. De trei ani încoace, de la Șaptefrați din ***Lumini și umbre*** *aproape că nu există film important care să nu-l aibă pe generic. Șase roluri în trei ani, iată o „recuperare" de invidiat – și „motivul" care l-a adus la rubrica „Actorii noștri". Bucuros de solicitare, dar modest, temător (oare e bine, oare e timpul, oare are el ce spune?) mi-a trimis, în scris, câteva „păreri despre anumite probleme" ale meseriei de actor în general, ale experienței lui în particular.* ***Despre profesie:*** *„Nu întotdeauna un actor talentat, obligatoriu trebuie să fie și cunoscut; aș zice că talentul nu este direct proporțional cu reușita unui actor. Dar dacă ai sete și putere de muncă, ambiție și încredere în forțele tale, chiar și atunci când abia te ții pe picioare, nu se poate să nu răzbești".* ***Despre sine:*** *„La 25 de ani, când pereții camerei mele erau plini de imperative: Vreau! Trebuie! Sunt puternic! Voi izbuti! – poate unde mă simțeam vulnerabil – mi-am spus că dacă până la 45 de ani nu voi reuși să am casa mea, familia mea, realizări importante ca actor într-un teatru de prestigiu, câteva roluri izbutite în câteva filme bune, mă voi retrage în Transilvania, în comuna Vinerea unde m-am născut, și acolo mă voi ocupa de albine și grădinărit și mă voi dedica scrisului. Scriu aproape zilnic, e o necesitate, un fel de a mă elibera, îmi vin cuvintele ușor ca o binefacere... În ciuda unui accident teribil care mi-a zguduit ființa și mi-a lăsat cu ce să lupt pentru tot restul zilelor, am reușit, la 40 de ani, să-mi realizez planul. Am casa mea, am o familie, sunt actor într-un teatru de prestigiu, Teatrul Bulandra, am avut roluri importante pe scenă și în filme semnate de regizori talentați ca Blaier, Pița, Stere Gulea, Nicolae Mărgineanu. Pentru reușita mea în film trebuie să rămân veșnic îndatorat lui Titus Popovici, care m-a „vrut" în Șaptefrați, lui Andrei Blaier și Dan Pița, oameni minunați și prieteni de nădejde. Iar pentru rolurile extraordinare de pe scenă trebuie să fiu recunoscător lui Petrică Gheorghiu pentru felul său de a fi și regizorilor Sanda Manu și Al. Tocilescu".* ***Despre munca lui:*** *„Eu urăsc profesia asta în aceeași măsură în care o găsesc sublimă și o iubesc.*

www.dacoromanica.ro

O urăsc pentru că mă obligă să cotrobăiesc în intimitatea mea, printre complexele şi slăbiciunile, emoţiile şi durerile mele, şi poate n-am chef întotdeauna s-o fac. Nu-mi place acest exhibiţionism".

Am putea porni de la ideea îmbietoare de dragoste şi ură pentru profesie, făcută una în fiinţa unui actor, dar ceva mă trage înapoi la mărturisirea, din vremea în care tânărul, pe atunci, Val Uritescu, trăia sub sabia lui: „Vreau!" „Trebuie!" „Voi izbuti!" De ce atâta înverşunare? De ce se simţea vulnerabil?

– Asta este o poveste mai complicată. Eu în Institut am fost un student foarte bine cotat, dar foarte bine. Şi fiind, pesemne, prost, mi s-a urcat la cap. N-am avut lângă mine un bătrân să-mi spună ce să fac, dar mai ales ce să nu fac. Ar fi trebuit să termin anul IV cu **Scapin** şi l-am terminat cu un personaj de şapte replici. Căzusem rău de tot. Simţeam nevoia atunci să dovedesc tuturor, dar mai ales mie, că nu **contează,** eu trebuie, orice ar fi, trebuie să mă realizez ca om, ca actor. De aici înverşunarea...

– După terminarea Institutului v-aţi dus la Piatra Neamţ?

– Nu. La Brăila. Îmi plăcea Balta şi auzisem că acolo sunt femei frumoase – dovadă că la Brăila m-am şi căsătorit. Cinci ani am stat. Dar n-am fost mulţumit. Am făcut un studiou experimental – Romulus Vulpescu şi-a pus acolo în scenă piesele într-un act **Rochia** şi **Curierul de seară,** încercările erau interesante, dar eu nu eram liniştit în sinea mea. Şi adevărul este că abia după ce am ajuns la Piatra Neamţ a început cariera mea. „Omul cel bun din Sîciuan", „Noaptea încurcăturilor", „Dosarul Andersonville". Când am jucat în „Dosarul..." rolul unui fost comandant de lagăr, o epavă, imobilizat într-un scaun de paralitic, eu abia ieşisem din spital după un accident. Eram dărâmat, fizic şi psihic, şi pot spune că m-am jucat pe mine. Mi-am jucat chinul. Poate că asta e: să-ţi exploatezi ultima fibră, să scoţi la vedere toată suferinţa. Fără ruşine. Totul de vânzare, nu? cum spunea Wajda... Pe urmă, au început concursurile pentru Bucureşti. Am reuşit la Giuleşti, dar eram trei din Piatra Neamţ, cum să plecăm? N-am plecat. Am dat apoi alte concursuri, dar n-am reuşit. Mai exact, oamenii n-au vrut să se complice, şi aveau şi ei dreptatea lor. Ce le trebuia un actor „cu probleme"? M-am întors la Piatra hotărât să nu mai încerc câte zile am să dau un concurs. Să muncesc acolo unde sunt acceptat şi apreciat. Şi am muncit.

– Şi la film cum aţi ajuns?

– Printr-o întâmplare. Repetam Molière în „Cabala bigoţilor" la Piatra, când am fost chemat să dau probe pentru un rol în **O lacrimă de fată.** M-am dus cam speriat. Încurcasem repetiţiile, plecasem fără

www.dacoromanica.ro

voia lui Emil Mandric – aşa mare era în mine dorinţa de a face film. Proba a ieşit prost. M-am întors la Piatra, învins. Pierdusem orice speranţă în film, dar tot pe linia acelei înverşunări, în sinea mea, aşa, parcă nu-mi venea să capitulez. Mi-am lăsat mustaţă, şi, ca să-mi fac curaj, am hotărât că voi fi chemat curând la film. Peste două luni, chiar m-a chemat Blaier pentru Şaptefraţi şi, o să râdeţi, dar întâi şi întâi, mustaţa i-a convenit. Rolul trebuia să-l joace Mereuţă. Toată viaţa noastră e un şir de întâmplări. Totul este care anume dintre ele te găsesc la locul şi momentul potrivit. Când filmam **Lumini şi umbre,** m-am întâlnit într-o zi, în holul hotelului, cu Caramitru, care m-a întrebat dacă ştiu că se dă concurs la „Municipal". Nu ştiam, dar nici nu mă interesa. Renunţasem, v-am spus. „Faci o mare greşeală" – atât mi-a spus Caramitru, şi cu asta m-a pus pe gânduri. Am făcut o cerere, dar mai mult nu m-am ostenit. Mi-am văzut de filmări la **Lumini şi umbre.** În ziua concursului am filmat opt ore, aşa că faţă de mine eram scuzat: n-am dat concursul pentru că am avut filmare. Penibil, nu? Numai că Blaier nu m-a lăsat. După filmare m-a suit în maşină şi m-a dus să-mi dau concursul. Eu eram convins că s-a terminat. Dar când am ajuns, mai erau trei concurenţi. Eram obosit, indiferent, nu-mi mai păsa de nimic şi am reuşit. Ca-n basme, nu? Şi evoluţia mea în film poate să pară ciudată. Ieri, nimic, azi chemat peste tot. Pentru că sunt chemat peste tot, şi la film, şi la radio, şi la televiziune. Pentru mine este foarte stimulator.

„Pericolul repetării ne pândeşte pe toţi.
Din păcate, avem destule exemple
de actori deveniţi recuzită vie.
Mi se poate întâmpla şi mie oricând."

– Nu vă trezeşte nici o neliniştе solicitarea asta dintr-o dată, atât de insistentă şi destul de asemănătoare? În film, cel puţin, sunteţi folosit în roluri, ca să zic aşa, surori, judecând după ce-am văzut până acum; nu ştiu cum e în celelalte.

– Şi **Întunericul alb** şi **Întoarcerea din Iad** sunt roluri diferite de ce-am făcut până acum. Dar aşa este: pericolul repetării există, el există în viaţa oricărui actor. Avem destule exemple, din păcate, de actori deveniţi „recuzită vie", mi se poate întâmpla şi mie oricând.

– Vi se putea întâmpla şi să nu deveniţi actor?

– O, da. În liceu am recitat şi eu, ca tot copilul pe vremea aceea, o elegie kilometrică de Ovidiu şi am jucat chiar rolul ursului într-o pie-

www.dacoromanica.ro

să de serbare de sfârşit de an. Dar contactul meu cu actoria aici s-a oprit. N-aveam chemare decât pentru natură şi, ca să fiu serios, mă pregăteam să devin profesor de română-istorie. Tatăl meu însă se gândea că n-ar fi rău să fac teatru. Nu ştiu pe ce se baza el, dar dorea asta. Până la urmă, tot din întâmplare, a învins tata. În '59, când m-am dus la Hunedoara să mă înscriu prin bursă de sfat popular la română-istorie (aşa era pe atunci, sfatul îţi dădea bursă, şi după ce terminai studiile, te întorceai la cei care te-au ţinut la învăţătură şi îţi făceai meseria), la ghişeul cu pricina era o tovarăşă care mă văzuse în unica mea apariţie pe scenă în rolul... ursului şi m-a întrebat de ce nu dau eu la teatru? Nu ştiu de ce, dar m-am hotărât pe loc. Am venit foarte serios acasă – eu sunt în general un om serios – şi m-am apucat să-mi pregătesc nişte poezii cât mai grele de Alecsandri, poezii eroice care s-ar fi potrivit să le spună unul făcut să joace eroi, nu eu. Eram patru pe un loc. Am căzut cu succes. Dar eu, fiind cinstit în ce spuneam, şi crezând în acele poezii, am fost convins că e o greşeală şi chiar m-am dus să le cer socoteală oamenilor. Se uitau la mine ca la un nebun. Mi-au şi spus: „Du-te, domnule, acasă, dumneata nu auzi cum vorbeşti?" Vorbeam ardeleneşte... Taică-meu era cu mine, el m-a sfătuit să mă înscriu la celălalt examen, fără bursă, unde erau două sute pe un loc. M-am înscris, am învăţat alte poezii, Puşkin de data asta, şi m-am prezentat la examen. Eu spuneam Puşkin şi comisia râdea să se prăpădească. Finteşteanu chiar mi-a spus: „Drăguţă, dar dumneata nu ştii nici una de comedie?" Ştiam „Două poloboace" şi au fost mai mulţumiţi, aşa că m-au trimis la clasa lui Ion Cojar care se ocupa cu „catindaţii" cu care nu prea ştiau ce să facă. Când mi-a venit rândul, mi-am spus şi eu poeziile. Cojar nici nu se uita la mine, citea un ziar. Numai când am terminat şi-a ridicat ochii şi când m-a văzut, îmbrăcat într-un costum de 340 de lei, maro, cu dungi mari albe, costum de gangster, eram ca o sperietoare, numai Vitcu, cel care venise de-a dreptul de pe tractor la examenul de actorie mai arăta ca mine, m-a pus să-i povestesc ceva din copilărie. Pesemne că i-a plăcut pentru că m-a examinat mai departe. Era şi o probă de dans, ritm şi aptitudini muzicale. La proba asta ar fi trebuit să dansez ceva, şi eu am cerut profesorului de la pian să cânte o „vârtită". Cum omul se uita lung la mine, n-am mai pierdut timpul să-i explic şi am dansat-o fără muzică. Eram penibil. Dar în sinea mea, nu eram. Ţâşnea din mine o sete nebună de a demonstra că pot şi ştiu şi eu ceva. Mă dezlănţuisem şi ăsta a fost norocul meu. De fapt, norocul a fost că asta mi se întâmpla în prezenţa lui Cojar care a ştiut să vadă dincolo de aparenţa mea de caraghios. Până în ziua de azi mi-a rămas un strat serios de complexe. Mereu mi-e teamă că nu sunt

www.dacoromanica.ro

destul de pregătit, că n-am cunoştinţele sau mijloacele necesare pentru a realiza ceea ce trebuie...

– Dar aţi realizat. Oricum, v-aţi realizat planul de la 25 de ani. Spuneţi-mi, dincolo de realizări, ce vă este mai important pe lume?

– Viaţa. Şi cum o trăiesc. De dorit ar fi s-o pot trăi ca şi cum fiecare clipă ar fi ultima. Dar nu prea se poate. Este eroic să duci o viaţă banală. Să te căsătoreşti, să creşti copii, să-i duci la rostul lor şi pe urmă să mori. Dar oare ajunge? Mă gândesc la intensitatea trăirii, mă gândesc la profesia mea, care cere „intensitatea trăirii". Oare ajunge? Nu vă întreb, mă întreb, să ştiţi...

– Vă mulţumesc, pentru că oricum nu aş fi ştiut ce să vă răspund. Şi vă mulţumesc şi pentru interviu.

aprilie, 1983

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

„Podişul Transilvaniei, spaţiu mioritic, de basm. Acolo, între Alba Iulia şi Orăştie, nu departe de Lancrăm şi destul de aproape de Binţinţi („Aurel Vlaicu") se află o gară în plin „Câmp al pâinii", care se numeşte Şibot. Din Şibot spre sud, la jumătatea drumului de Cugir, se află un sat cu numele Vinerea. Este aşezat între două dealuri pline de viţă de vie, pe apa Râului Mare, la poalele munţilor. Are de toate: câmpie, deal, munte, pădure, cale ferată, şosea asfaltată, carieră de var. Pe vremea când m-am născut eu acolo, **în luna iunie, ziua a patra, anul 1941,** Vinerea era unul din cele mai pure sate arhaice româneşti. Avea fabrică de postav, joagăr de cherestea, ateliere meşteşugăreşti... 1000 de ani puteai trăi acolo fără să ai nevoie a te duce undeva. Şcoala elementară la care am învăţat era peste drum de biserică, la 48 de paşi de casa în care m-am născut, veche de aproape 200 de ani, casa în care a văzut lumina zilei şi Moş Herlea, ilustrul meu strămoş, cel cu **Memorandum**-ul de la Viena. Liceul l-am făcut la Orăştie. L-am absolvit – printr-o minune – în 1959. Ar fi trebuit să fac ICEF-ul, dar un accident de planor survenit după examen mi-a schimbat cursul vieţii. Eu filme vedeam de la nouă ani. Tata a adus „cinematografia" în sat – avea un aparat de proiecţie cu care se plimba prin satele din jur – şi nu ştiu de ce în capul lui exista ideea că şi eu aş putea fi actor, dar m-am trezit că el, „ţăran muncitor"... maistru lăcătuş la „sculărie", la Cugir, mă ia de mână şi mă duce la Bucureşti să dau examen la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, unde am şi reuşit să intru în anul de graţie **1959** – aproape cel mai bun an din viaţa mea. Profesor mi-a fost Ion Cojar, omul care „a ştiut să mă vadă". După absolvire, am plecat, de bună voie şi nesilit de nimeni, la Teatrul din Brăila unde am rămas cinci ani. **1963-1968.** Am debutat cu **Ladvenu** din „Sfânta Ioana", apoi am jucat **Tarzan** din „Nota zero la purtare" şi **Pepelea** din „Sânziana şi Pepelea". După înfiinţarea Studioului

www.dacoromanica.ro

experimental „L" am şi pus în scenă piesele „Curierul de seară" şi „Rochia", piese într-un act de Romulus Vulpescu. Următorii ani, între **1968-1980** i-am „ars" în Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ. Au fost cei mai frumoşi ani ai vieţii mele. Ei au început cu Andrei Şerban care m-a distribuit în rolul **Beţivul** din „Noaptea încurcăturilor" şi **Şomerul** din „Omul cel bun din Sîciuan". Rolişoare minuscule, dar datorită setei mele de afirmare s-au materializat – ce cuvânt nepotrivit atunci când e vorba de teatru! – în primele frunze de laur ale carierei mele. Au urmat: **Ruder hangiul** din „Heidelbergul de altădată", regizor G. Negri, **Protos** din „Arca bunei speranţe", **Calu'** şi **Setilă** din „Harap Alb", regia Zoe Anghel-Stanca, **Nehunul** şi **Vioristul** din „Peer Gynt" în regia Cătălinei Buzoianu, **Nastratin Hogea** în piesa cu acelaşi nume, regia Zoe Anghel-Stanca. Cea mai mare cădere din viaţa mea profesională. **Sergentul recrutor** din „Zigger-Zogger", în regia lui Cornel Todea, **Jaquinot** din „Farse medievale", spectacol TV, prima mea apariţie la televiziune. **Urik** din „Mai înainte de a cânta cocoşul" a fost rolul de cotitură din viaţa mea. L-am creat sub „aripa" protectoare a lui Valentin Silvestru. Venea săptămânal la Piatra Neamţ, mă supraveghea, critica pornirile mele necontrolate, cu tact şi răbdare. Munca mea îndârjită la acest rol a coincis cu punctul maxim de suferinţă datorat bolii mele. Sindrom extrapiramidal. Aşa că eu am transferat pe scenă chinul meu de toate zilele, într-un mod disperat, naturalist, care a uimit direcţia Teatrului – I. Coman – şi consiliul artistic în frunte cu regizorul spectacolului – Eduard Covali. După această reuşită, regizorii au început să mă distribuie în roluri de dramă sau chiar tragedie, iar pentru mine a început „altă etapă". Complexă. Fascinantă. Am jucat: **H. Wirtz** din „Dosarul Andersonville", în regia lui Emil Mandric; **Gilles Overech** din „Răfuiala", regia Alexandru Dabija, rol care mi-a adus Premiul de interpretare masculină la Festivalul Teatrului pentru Tineret şi Copii; **Meciotkin** din „Vara trecută la Ciulinsk", regia Emil Mandric; **Andrieş din Corcova** în „Mihai Viteazul" şi **Jupân Dumitrache** din „O noapte furtunoasă", ambele în regia lui Alexandru Dabija. Din **1981** sunt angajat la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra, dar până să ajung aici am dat patru concursuri – la Giuleşti, Teatrul Mic, Bulandra şi Nottara. Cum am dat eu ultimul concurs la Bulandra, v-am spus. La 1 ianuarie 1981 mi-am luat în primire postul şi în prima zi am primit de la regizorul Alexandru Tocilescu rolurile **Lagrange** din „Cabala bigoţilor" şi **Orgon** din „Tartuffe". Au urmat: **Dutkin** din „O zi de odihnă" în regia lui Valeriu Moisescu; **Delcă** din „O dimineaţă pierdută" şi **Căruţaşul** din „Uriaşii munţilor" în regia Cătălinei Buzoianu; **Clovnul gropar** din „Hamlet" în regia lui Alexandru Tocilescu. **Film:** Am făcut peste 30 de filme din care merită amintite: **Şaptefraţi** din **Noi, cei din linia întâi,** în regia lui Sergiu Nicolaescu; **Porcarul** din **Lişca** în regia lui Ioan Cărmăzan; **Locotenentul** din **Faleze de nisip** şi **Vasile** din **Concurs** în regia lui Dan Piţa; **Primarul** din **Întunericul alb** în regia lui Andrei Blaier; **Gică Hau-Hau** din **Domnişoara Aurica** în regia lui Şerban Marinescu; **Karl Lintzer** din **A unsprezecea poruncă** de Mircea Daneliuc; **Vache** din **Rămânerea** de Laurenţiu Damian. Am luat premii de interpretare cu **Şaptefraţi, Gică Hau-Hau** şi **Vache.** La televiziune... destule

www.dacoromanica.ro

roluri şi multe nimicuri. Regizorii care au însemnat ceva în viaţa mea au fost: Ion Cojar, ca pedagog, şi Radu Penciulescu, Alexandru Tocilescu, Emil Mandric, Alexandru Dabija, Cătălina Buzoianu. Regizorii de film: Dan Piţa, Sergiu Nicolaescu (de la el am învăţat cel mai mult, deşi nu am făcut decât un film împreună), Şerban Marinescu, Mircea Daneliuc. Nu vă supăraţi că n-am înşiruit cele peste treizeci de filme în care am apărut şi eu. Mi se par semnificative doar cele enumerate de mine."

Aceasta este ***„Fişa aproape personală"*** *pe care actorul Valentin Uritescu şi-a alcătuit-o în anul de graţie 1997, oarecum „scurtată" de subsemnata. De dragul adevărului trebuie să adaug debutul în film: 1981, un rolişor în filmul lui Lucian Bratu,* ***Angela merge mai departe.***

www.dacoromanica.ro

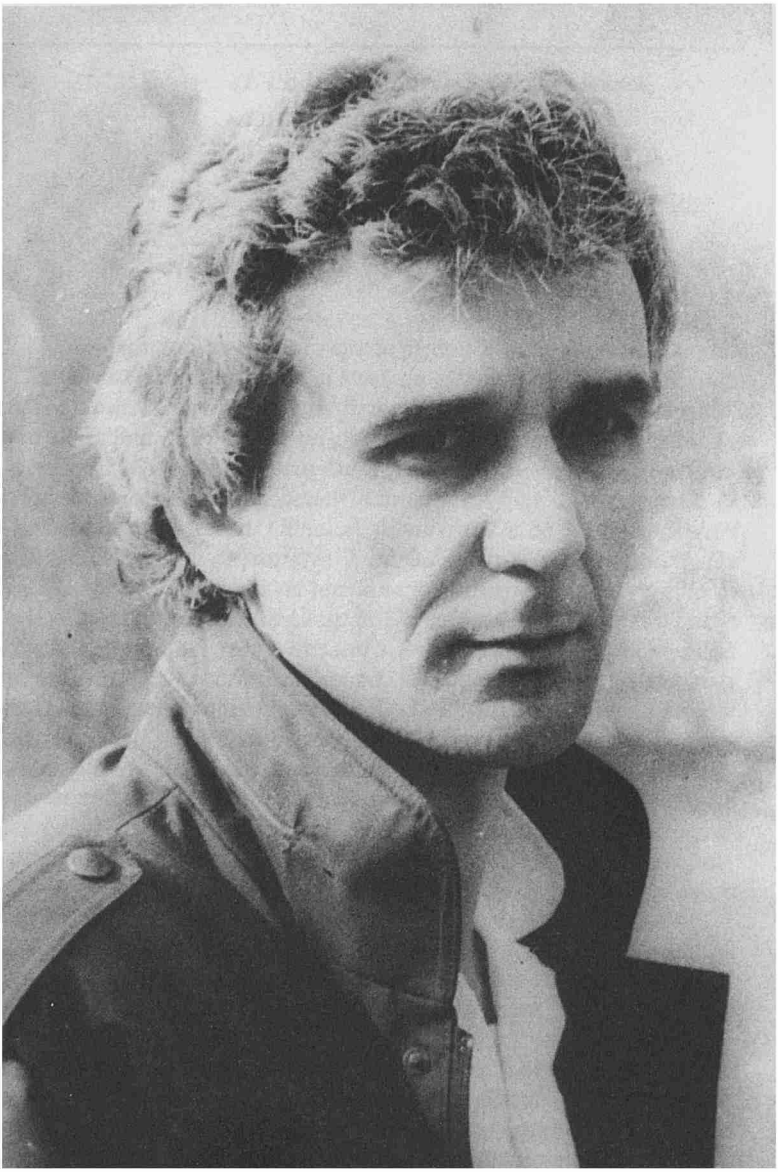

DAN CONDURACHE

Să nu fii niciodată sigur

www.dacoromanica.ro

„E un lucru sfânt în profesia noastră:
să nu fii niciodată sigur
că poți „apuca" foarte ușor un rol."

Un tânăr actor consacrat repede și cu forță pe scena Teatrului Mic, „încercat" timid și cam alături cu drumul în film și, în fine, lansat – ce lansat! proiectat – pe firmamentul nostru cinematografic, ca stea de prima mărime, cu un personaj care a încântat și iritat în egală măsură: ***Cicea*** *din* ***La capătul liniei*** *de Dinu Tănase. Dan Condurache, actorul nostru, de acum înainte și de film. Deocamdată, în fața mea se află tot Cicea. Ochelari fumurii („De ce purtați ochelari fumurii?" „Sunt miop de profesie"), barbă nerasă de câteva zile („De ce?" „Dau probe"), o stare de tensiune, o neliniște oarecum ținută în frâu cu știință și bunăvoință. Crispat. De ce e crispat? Nu e crispat, e preocupat. Repetă un rol – în teatru – altceva decât a făcut până acum, un „prag" în profesie, îl ocupă, îl preocupă, să nu țin seama... Nu țin. De la primul schimb de replici, din Cicea nu mai rămân decât ochelarii fumurii și barba nerasă. Omul cu care stau de vorbă este actorul Dan Condurache, dar așa cum nu l-am văzut niciodată pe scenă. Altă persoană. Îmi mărturisesc senzația și pare mulțumit. El este de părere că un actor, odată coborât de pe scenă, trebuie să fie de nerecunoscut... Intru în subiect, firesc, cu Cicea. Știe că a creat un personaj nou în „peisajul" nostru cinematografic? Știe, dar nu crede că e creația lui. Dar a cui?*

– Cicea s-a născut dintr-o colaborare perfectă. Este rezultatul unei munci „de echipă", al unei întâlniri rare în care totul „s-a potrivit" de la scenariu la munca regizorului și până la cum „mi-a ieșit" mie rolul. Știu că sună „frumos", dar ăsta e adevărul.

– Într-adevăr, sună „frumos". Dar pentru dumneavoastră Cicea a însemnat și prima întâlnire adevărată cu filmul. Ce v-a dat el? Chiar și pentru munca în teatru – dacă nu respingeți ideea unui schimb de experiență pe principiul vaselor comunicante, între teatru și film...

– Nu. Deloc. Dimpotrivă. Cred că Cicea mi-a dat certitudinea că un anume mod, foarte dur, de a lucra cu tine, pe care îl socoteam specific teatrului, poate fi utilizat și în film. Și credința că pot încerca lu-

www.dacoromanica.ro

cruri de mai mare risc decât până acum. Cicea a fost o „încercare", dar şi începutul unor încercări pentru mine. După el, un al doilea rol în film va fi mult mai greu de realizat. În primul rând pentru că filmul, prin specificul lui, este mai apropiat de viaţă, iar în viaţă nu există doi oameni la fel, în al doilea rând pentru că nu te poţi despărţi întotdeauna rapid şi definitiv de un personaj. După **La capătul liniei** îndelung mi s-a spus: „Iar vorbeşti ca Cicea" – ceea ce mă agasa groaznic. Îmi dădeam şi eu seama că vorbesc ca Cicea. Dar cred că orice actor simte nevoia să schimbe, să fie altceva de la un personaj la altul. Şi nu e o schimbare de dragul schimbării, ci pentru că **trebuie** – cum spuneau profesorii mei. Am învăţat la clasa lui Octavian Cotescu, asistent Ovidiu Schumacher. Ei erau chiar violent împotriva repetării unor mijloace care apar, uneori din oboseală, alteori din... din...

– *Comoditate?*

– A! nu! Nu cred că un actor îşi permite luxul comodităţii când se apucă de un rol. Decât doar aşa, dacă-l „ia valul" şi uită că face o profesie îngrozitoare – cum spunea profesorul nostru. Patru ani n-a obosit să ne spună: „Fiţi atenţi că vă pregătiţi pentru o meserie în-grozi-toare".

– *Vi s-a spus vreodată că aveţi „ceva" din jocul lui Toma Caragiu?*

– Demult, după „Opera de trei parale" şi am fost foarte trist. Eu nu-l văzusem pe Caragiu în Mackie Siş. Dar noi am fost acuzaţi şi că am luat „ceva" din jocul profesorului nostru, ceea ce, până la un punct, mi se pare normal, pentru că, iubind foarte tare nişte dascăli, nu se poate să nu foloseşti uneltele lor până ajungi să le găseşti pe ale tale.

– *Cine v-a marcat? Ce filme, ce spectacole vedeaţi în adolescenţă?*

– Trăiam într-un oraş fără teatru, aşa încât şi teatrul şi filmul au intrat în viaţa mea o dată cu televizorul. Am văzut multă telecinematecă, filme vechi cu Bette Davis, Henry Fonda, Clark Gable, dar şi filmele lui Forman, *free*-cinema-ul (**Valurile Dunării** cred că l-am văzut când eram elev de liceu), mult teatru TV cu toţi marii actori de azi – George Constantin, Rebengiuc, Albulescu, Dinică, Moraru... Ascultam „teatru radiofonic" – aveam difuzor – aşa că am „prins" aproape tot marele repertoriu al marilor actori – Beligan, Botta, Vraca, Marcel Anghelescu, Ciobotăraşu... Televizorul a jucat însă un mare rol în viaţa mea, poate de aceea sunt violent împotriva prejudecăţii potrivit căreia televiziunea ar „strica" actorii. Televiziune au făcut şi Caragiu, şi Rebengiuc, şi Dinică şi nu i-am văzut deloc „stricaţi". Cred, dimpotrivă, că pentru un actor tânăr televiziunea este un exer-

www.dacoromanica.ro

cițiu bun pregătitor pentru film. În ce mă privește, pot spune că gustul și posibilitatea de a face film mi le-am testat la televiziune.

– *Înțeleg că filmul v-a atras „de mic" – cum glumea Amza Pellea într-un articol. Prin ce?*

– Cred că printr-o anume dialectică interioară a personajului cu care nu te întâlnești în teatru. Filmul te apropie de ceea ce se numește „toată ființa ta de actor", ca expresivitate. Te obligă să mergi mult mai adânc în tine în căutarea materiei unui rol. După niște ani de profesie, capeți chiar certitudinea că numai acele lucruri care vin din cele mai profunde zone ale tale – deci, cele mai adevărate – pot duce la adevărul unui personaj.

„Numai profesia îți dă șansa să repari
o greșeală. Publicul, niciodată.
Așa că depinde de tine cât de repede te ridici
după o cădere la public."

– *Vă despărțiți greu de un personaj? Mă gândeam la ce mi-ați spus despre Cicea. Și despre rolul pe care-l „munciți" acum, în teatru.*

– Ușor nu poate fi... Unii au spus chiar că nu m-am putut despărți de niște roluri nici până azi...

– *Lăsați-i pe „unii". Dumneavoastră cum vă descurcați?*

– De ce? În meseria noastră e bine să-i asculți și pe unii și pe alții. Eu iau chiar foarte în serios remarci de felul: „Așa ceva ai mai făcut". Pentru că și eu cred că **trebuie** să faci acel efort maxim de a nu te repeta. **Trebuie** s-o iei mereu de la capăt, cu fiecare rol.

– *Ce simțiți când vi se spune: „Așa ceva ai mai făcut"?*

– Sunt foarte supărat pe mine. Furios, chiar. Dar furia **trebuie** temperată rapid, pentru că numai cu calm și răbdare poți să verifici dacă ceea ce s-a spus este și adevărat. Mi-aduc aminte că, la numai câteva spectacole de la premiera cu „Diavolul și Bunul Dumnezeu", am primit o scrisoare demolatoare față de evoluția mea ca actor. Puțin înainte de a intra în scenă...

– *Cum ați jucat în seara aceea?*

– Ce vreți să știți? Dacă am jucat mai bine sau mai prost?

– *Nu. Cum, ca stare.*

– Poate am fost ceva mai furios decât de obicei. Atât. Pentru că, atunci când se aude gongul și pe urmă soneria care te anunță că intri în scenă, **trebuie** să-ți impui un soi de... amnezie, să uiți tot, în afară de

www.dacoromanica.ro

ceea ce ai de făcut. Şi să încerci să te baţi pentru „demonstraţia" ta şi chiar să-ţi demonstrezi – ţie, pentru că nu ştii dacă cel care te-a judecat atât de aspru se află sau nu în sală. Sigur, astea sunt „întâmplări" ale meseriei, dar eu cred că e bine să te gândeşti întotdeauna la acel **unul** posibil din câteva sute care poate nu este de acord cu tine şi să-ncerci să-l convingi. Să-l convingi. Adevărul este că, uneori, acele lucruri pe care „le-ai mai făcut" şi supără, sigur că supără, repetarea e plictisitoare, apar şi din oboseală – fizică sau psihică –, oboseala asta de care trebuie să fugi cât poţi de tare.

– *Cum? Când meseria dumneavoastră este efortul – era să zic chiar oboseala –, efortul fizic şi psihic. Cum?*

– Asta te priveşte. Te priveşte. Reţete nu există. E un alt soi de luptă cu tine pe care-l încerci şi **trebuie** să-l practici. Nu reuşeşti întotdeauna, e adevărat, şi atunci te cuprinde un soi de amărăciune, dar care nu trebuie să te „îngroape". Încrederea în tine şi în profesie e singura salvare. Chiar dacă uneori, aşa, ca un artificiu al meseriei, eşti obligat să-ţi dărâmi încrederea. Pentru că, atunci când începi un rol, prima mişcare este să dărâmi tocmai lucrurile prea bine aşezate în tine – exact acelea care îţi dau încredere în mijloacele tale, în uneltele tale, ca să faci loc acelui **altceva** de care ai nevoie. E un lucru sfânt în profesie să nu fii sigur niciodată că poţi „apuca" foarte uşor un rol. Profesorul nostru spunea că repetiţia este o bucurie şi un supliciu în acelaşi timp, pentru că te obligă să te „dezbraci" (el nu folosea chiar cuvântul ăsta, noi l-am găsit şi ne era drag) de toate ticurile, de toate certitudinile, ca să poţi descoperi şi acumula altele noi care sunt numai ale rolului la care munceşti **atunci.**

– *De ce v-aţi făcut actor?*

– Chiar trebuie să răspund?

– *Nu, imperativul ăsta vă aparţine. L-am şi păstrat subliniat tot timpul. Nu trebuie. Dacă vreţi...*

– Când am dat la Institut, deţineam foarte puţine date despre ce înseamnă profesia de actor, dar îmi plăcea foarte mult ce făceau cei pe care îi vedeam şi mă gândeam că aş putea să încerc şi eu. După ce am intrat, am fost uluit de cât de greu se face ea, dar am continuat să cred că pot, am să pot s-o fac şi eu. Numai că, plecând de la credinţa că poţi, începi să operezi cu **trebuie.** Amza Pellea spunea odată că, în momentul în care te hotărăşti să faci profesia asta, **trebuie** să ştii că nu-ţi mai aparţii. Apoi **trebuie** să ştii că eşti un tip antrenat şi să te antrenezi mereu. Apoi **trebuie** să ştii că ai intrat pe un drum pe care n-ai să-l parcurgi niciodată decât până la capătul zilelor tale, pentru că el, drumul, nu are capăt. Este ca batista din **Călăuza** pe care singur ţi-o

www.dacoromanica.ro

arunci înainte – alteori se aruncă singură şi te incită, te cheamă să mergi mai departe, mai adânc, în „zonă"... De aici cred că apare şi oboseala, periculoasa oboseală a profesiei, pentru că eşti tentat să parcurgi drumul ăsta până la capăt. Fie ce-o fi. Chiar dacă uneori te şi poticneşti în toate obstacolele pe care ţi le ridică în faţă meseria asta, care este ca o competiţie sportivă cu tine, cu ceilalţi şi, la fel ca în sport, nu poţi întotdeauna să-ţi calculezi efortul exact cât trebuie ca să sari cât trebuie.

– *Cum simţiţi publicul în competiţia asta? Partener sau suporter?*

– El este şi una şi alta, dar pentru tine este foarte important să ştii că te înţelege şi te acceptă. Asta îţi dă încrederea pentru următoarele încercări. Un partener-suporter de temut, pentru că te amendează foarte serios când ai greşit. Numai profesia îţi dă şansa să repari o greşeală. Publicul, niciodată. Aşa că depinde de tine cât de repede te ridici după o cădere la public. De puterea ta de concentrare, de antrenamentul de care vorbeam, de structură...

„Adevăratul şi marele spectacol al profesiei,
nu este debutul, ci continuarea.
Abia atunci începi să rupi din tine
din ce în ce mai mult şi mai fără milă."

– *Dumneavoastră ce fel de structură sunteţi?*

– Cred că sunt un om destul de simplu. În sensul că m-am educat să nu-mi complic viaţa inutil. În clipa în care ai hotărât că viaţa ta este profesia, trebuie să înlături tot ce ar putea-o stânjeni. Profesia te obligă să fii disciplinat. În ciuda aparenţelor, în ciuda a ceea ce se spune sau crede despre noi, actorul este un disciplinat.

– *Apropo de aparenţe, mă gândeam că nimic din ce spuneţi şi cum spuneţi, nu se potriveşte cu imaginea publicului despre dumneavoastră. Atâta seriozitate, atâta sobrietate, atâta frământare şi atât de puţin umor. Vor spune că v-am inventat.*

– Tot profesorul nostru spunea: „Ca să faci comedie, trebuie să fii un tip foarte frământat. Chiar trist". M-aţi întrebat mai înainte dacă a rămas ceva nespus – sau neîntrebat, parcă. Am spus: nu, dar acum vă mărturisesc că mă aşteptam să mă întrebaţi ce prefer, dramă sau comedie? O întrebare naivă, ştiu, dar aş fi avut ocazia să vă spun că, după atâţia ani în care m-am plimbat prin câteva roluri, aş dori să fac comedie. În film, nu în teatru. Tocmai pentru că este înfiorător de greu. Ar

www.dacoromanica.ro

fi o probă de mare risc. Proba de foc. Dar o comedie nebună, de la care lumea să plece epuizată de râs. Ca de la Stan şi Bran – dacă nu vi se pare că spun o tâmpenie...

Dan Condurache şi-a scos ochelarii fumurii. Cicea a dispărut cu totul. Nici actorul cunoscut de pe scena Teatrului Mic nu e prea prezent. Un om, un tânăr grav, puţin obosit, care tace, tace, cu ochii în gol. În gol sau într-un gând?

– La ce vă gândiţi?

– Că am vorbit prea mult şi greoi... cu pauze lungi. Cu tăceri. Mă gândeam la personajul pe care l-am început şi al cărui punct forte am descoperit că e tocmai tăcerea... Mă gândeam şi la Cicea. Mi-aţi spus că interviul ăsta i-l datorez lui: mă gândeam că pentru mine greul abia începe, pentru că adevăratul şi marele spectacol al profesiei nu este debutul, ci continuarea. Abia atunci începi să rupi din tine din ce în ce mai mult şi mai fără milă, chiar cu disperare şi cu spaima că rupi, rupi, dar trebuie să pui şi la loc şi te întrebi – nu poţi să nu te întrebi – cât de rapid vei fi în refacere... În teatru există o vorbă pentru noi, tinerii: „Acum începi să ai **tu** problemele **lor.** Problemele lui George Constantin, Albulescu, Amza, Rebengiuc..." Şi astea nu mai sunt problemele unei etape. Sunt „pe viaţă". Iar cum să le rezolvi, nu-ţi poate spune nimeni. Te priveşte... Iar n-am avut umor, nu?

– Ştiţi ceva? Nici nu mă interesa să aveţi umor, azi, acum, aici. Mă interesa să fiţi dumneavoastră.

Aştept, îndelung, un răspuns care nu vine. Când înţeleg că nici nu va veni, închid casetofonul. Mai devreme, când l-am întrebat cum ar dori să se sfârşească interviul, mi-a răspuns: cu o linişte.

Aşa să fie.

iulie, 1983

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 26 iulie 1952, Dorohoi. Intră la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică în **1971** la clasa profesor Octavian Cotescu – asistent Ovidiu Schumacher. Joacă, din studenţie chiar, în „Opera de trei parale", „Regele Cerb", „Procesul Horia", „Pălăria florentină". • Din **1976** este angajat al Teatrului Mic pe a cărui scenă joacă: **Locotenentul** din „Dosarul Andersville", regia D.N. Neleanu; **Octav Jinga** din „Cititorul de contor", regia Constantin Codrescu; **Constantin Dunaritu** din „Două ore de pace", regia Sorana Coroamă; **Lucian** din „Reţeta fericirii", regia Aurel Baranga; **Franco Lespiga** din „Să îmbrăcăm pe cei goi", în regia Cătălinei

www.dacoromanica.ro

Buzoianu (rol prin care personalitatea lui artistică începe să capete contur); **Goeffrey** din „Pluralul englezesc" în regia Sandei Manu; **Lică** din „Zbor de sticleți", regia Dem Rădulescu; **Prezentatorul** din „Nu sunt Turnul Eiffel", în regia Cătălinei Buzoianu; **Goetz** din „Diavolul și Bunul Dumnezeu", în regia lui Silviu Purcărete; **Aurelian** din „Ca frunza dudului" și **Moștenitorul tronului** din „Ivona, Principesa Burgundiei", în regia Cătălinei Buzoianu; **Radu Cristescu** din „Mielul turbat", în regia lui Silviu Purcărete; **Skameikin** din „O femeie drăguță cu o floare și ferestre spre Nord", în regia lui Dragoș Galgoțiu; **Coriolan,** în regia lui Dinu Cernescu; **Cațavencu** din „O scrisoare pierdută", regia Silviu Purcărete; **Don Juan,** regia Dragoș Galgoțiu; **Loghin** din „Minunea învierii lui", în regia lui Cristian Hadji-Culea; **Pontagnac** din „Fazanul", regia Emil Mandric; **John Smith** din „Bigamul", regia Cristian Ioan; **Peer Gynt,** regia Ștefan Iordănescu; **Marchizul** din „Jacques și stăpânul său", în regia lui Peter Bokor. • Filmul îl descoperă aproape în același timp cu începutul carierei teatrale. **1977:** debut în **Urgia** de Andrei Blaier și Iosif Demian; joacă în **Avaria** lui Ștefan Traian Roman; în **Mai presus de orice,** regia Nicolae Mărgineanu și Dan Pița; **Bună seara, Irina** de Tudor Mărăscu; **Punga cu libelule** de Manole Marcus; **La capătul liniei** de Dinu Tănase, un rol superb, **Cicea,** care ar fi meritat din plin un premiu de interpretare, de ce nu i s-a acordat numai Dumnezeu știe! **De dragul tău, Anca,** în regia Cristianei Nicolae și **Dragostea și revoluția** de Gheorghe Vitanidis, regizorul care, să recunoaștem, pentru mulți actori de teatru a avut ceea ce se cheamă „ochi cinematografic".

www.dacoromanica.ro

GINA PATRICHI

Mereu şi mereu de la capăt

www.dacoromanica.ro

„Se ştie că îndoiala e singura cale spre certitudine, dar dacă dăinuie prea multă vreme, rişti să nu mai atingi certitudinea. Suntem muritori."

– Gina Patrichi, în primul rând, felicitări pentru premiul de la Costineşti, felicitări pentru ***Zaza*** *din* ***Pe malul stâng al Dunării albastre...***

– Mulţumesc, dar m-ai mai felicitat o dată la telefon. Sau acum e aşaa, pentru interviu...

– Exact. Mă gândeam că ar fi o posibilă „deschidere". Iar mai departe aş putea să te întreb ce simte o mare actriţă de atâtea ori premiată cu aplauzele publicului şi elogiile criticii când se află în faţa unei recunoaşteri oficiale. Căci asta este un premiu, nu?

– Da. Dar eu nu pot să spun ce simte o mare actriţă, pot să spun ce-am simţit eu: fericire. Fericire e cuvântul. Dar fericită am fost ori de câte ori un premiu s-a acordat cui trebuie, adică unui om valoros, indiferent că acela a fost actor, regizor, operator, scenograf. Asta înseamnă că de multe ori am fost şi nefericită, nu? Sigur că acum fiind vorba despre mine, ar trebui să spun ceva în plus. Să „particularizez". Dar nu cred că am mare lucru de adăugat. Consider acest premiu ca o răsplată pentru seriozitatea cu care mi-am făcut profesia. Pentru că asta e un premiu: o răsplată. O recunoaştere a muncii tale. Atât. Eu nu am să-mi fac de acum înainte profesia nici mai bine, nici mai rău, am să mi-o fac exact ca şi până acum. Ca şi până acum o să dau tot ce am mai bun în mine, tot ce ştiu, tot ce am trăit, toate experienţele, toate nereuşitele, trăirile, netrăirile – tot ce sunt **eu** şi se adună într-un personaj pe care vreau să-l fac viabil, în primul rând viabil, indiferent de caracter, de stare socială, de epoca în care a trăit. Asta e tot.

– Poate că nu e tot. Poate că un premiu primit la maturitate artistică „sună" altfel decât unul primit la început de carieră. Mai profund, poate, mai grav, mai important. Pentru prezent, dar şi pentru viitor. Sau nu?

– Cred că înţeleg ce vrei să spui. Cu riscul să mă repet am să mai spun o dată că una din datele principale, pe care m-am sprijinit în tot acest drum lung care este profesia, a fost curajul. Şi am şi acum curajul de a nu mă teme de ce va să vie. Nu mă tem că va trebui să joc o femeie mai în vârstă, una mai şchioapă, mai cocoşată, mai... ştiu eu cum.

www.dacoromanica.ro

Întotdeauna m-am străduit – sunt sigură că nu am reuşit întotdeauna, dar nereuşitele le lăsăm deoparte acum, nu? E un moment festiv. Cu atât mai mult cu cât ele nu sunt importante. Importantă este pornirea mea şi străduania pe care n-am trădat-o de **a face** oameni. Femei, femei adevărate, făcute să trăiască tot, tot adevărul vieţii. Poate că nu au întotdeauna şansa sau curajul, sau viaţa de zi cu zi le duce pe un drum mai bătut, mai anost, dar ele aspiră către acea trăire adevărată şi eu asta m-am străduit întotdeauna să-i arăt omului, până unde i-ar fi fost dat să meargă. Iar această dorinţă şi străduanie a mea nu se tocesc pe măsură ce trec anii, ci dimpotrivă se ascut. Aşa că mi se pare inutil să-ţi povestesc ce roluri am să fac eu acum, la maturitate, mânată din spate de un premiu binevenit, sau cum văd cariera mea de aici înainte, cum mi-o pun eu bine la punct, şi la cale pentru că asta chiar n-am ştiut niciodată: să-mi pun la cale cariera. Eu am ştiut numai ceea ce este în mine şi vreau să dau. De aici încolo, că eu fac un spectacol cu Miriam Răducanu, că am să joc vreodată Shakespeare sau nu, că tema este majoră sau minoră, astea sunt detalii.

– *Stai puţin: despre ce spectacol cu Miriam Răducanu este vorba?*

– Se cheamă **Repetiţie cu public.** Un spectacol în care pornind de la nişte exerciţii elementare de mişcare se ajunge la o mică demonstraţie de forţa mişcării în sine, forţa mişcării însoţită de cuvânt, forţa cuvântului pregătit de o mişcare, practic la a comunica cu maximă expresivitate stări, atmosfere. Atmosferă Cehov, de pildă. Sau Brecht. Sau Shakespeare. Se pare că eu va trebui să fac singură scena balconului din „Romeo şi Julieta", jucând şi Romeo şi Julieta. O să spui: o trăsnaie! Nu este! Este ceva superb. Un spectacol cum nu s-a mai făcut până acum. Se pleacă de la nimic, cu mici elemente de decor, şi se ajunge la o trăire artistică. Nu este nici pantomimă, nici dans, nici poezie, este un fel de condiţie a actorului în stare pură. Joc în acest spectacol cu o plăcere, cu o bucurie, cu o febră mai ales care poate că intră şi ea în atuurile profesiei mele. Pentru că, după mine, este un mare avantaj să faci această profesie. Un privilegiu. O fericire. La început ştii şi nu ştii lucrul ăsta sau îl ştii prost. Adică fericirea ar fi: să te vadă lumea. Orice tânăr actor asta vrea: să-l vadă lumea. Şi el să facă oamenii să plângă sau să râdă, uite aşa, din nimic. Trebuie să treacă timp ca să afli că nu asta este fericirea şi nu ăsta este scopul. Scopul – cel puţin pentru mine – este cel pe care l-am spus: să creezi personaje vii, viabile, umane, complexe, iar fericirea este să ai chiar ocazia să le creezi.

www.dacoromanica.ro

– Îndrăznesc să întreb – pentru că până acum ai vorbit de scenă, de spectacol, de teatru – dacă în acest program care nu este un program, ci un drum de urmat, o profesiune de credinţă, există şi filmul. Şi cum?

– Ştii foarte bine că sunt cel puţin doi factori determinanţi în realizarea unui rol **de film.** Unu: dacă te poţi integra în tema dată; doi: dacă regizorul te vede integrându-te în acea temă; trei: dacă tu poţi să te integrezi în acea temă. Vezi că s-au făcut chiar trei? De la aceste date încolo pune-mă în faţa unui scenariu în care să am loc şi dă-mi şi regizorul care să mă vadă pe locul acela şi atunci putem discuta despre condiţia mea de actor de film şi despre locul pe care îl ocupă şi filmul în viaţa mea. Până atunci, sunt un mic pion, un jolly-joker care, la o adică, la o nevoie, se lasă folosit. Pentru că şi mie îmi place să fac film. Aşa încât, mi se pare, sau nu mi se pare că rolişorul acela este tocmai ce-mi trebuie la o anume vârstă, eu îl fac. Îl fac, pentru că vreau să intru şi eu în secretele acestei arte. Pentru că filmul este a şaptea artă. Nu e a mea. Nu e teatru. Este o alta.

„Nu mă tem de ce va să vie.
Nu mă tem că va trebui să joc
o femeie mai în vârstă, o şchioapă
sau o cocoşată. Oricum ar fi ele
am să le dau tot ce am mai bun,
tot ce am aflat, trăind, tot ce sunt eu."

– Dar crezi că n-ai intrat încă în secretele filmului? Crezi?

– Am mici dubii. Nu cred că nu pot să fac film. Nu. Dar cred că ceea ce fac nu-mi seamănă întotdeauna. Iar pentru film nu e timp. Deci eu n-am timp să parcurg procesul acela în care întâi trebuie să mă conving pe mine, după aceea să-l conving pe regizor şi abia la urmă, ca o rezultantă, spectatorul. Nu am vreme. Şi atunci, fac ce mi se cere. Iar ce mi se cere nu-mi aparţine întotdeauna organic. De aceea mă înţeleg foarte bine cu Malvina Urşianu. Ea îmi acordă timp... Am scenariul cu multă vreme înainte, îl pot citi, îl pot contesta, îl pot discuta, mi-l pot, în cele din urmă, apropia. Este un relief întreg al luptei dintre mine şi femeia pe care o am de jucat, pentru că – şi asta ţi-am mai spus-o – eu nu plec niciodată de la asemănare, oricât de asemănător ar fi personajul cu mine. Niciodată nu mi s-a întâmplat să fac lucruri pe care le-aş face sau le fac eu. Pornesc întotdeauna de la contestarea personajului şi ajung, firesc, să fac în cele din urmă ca el şi nu ca mine. Dar asta

www.dacoromanica.ro

este o luptă! Ei, timpul ăsta în care să mă lupt cu personajul pentru ca finalmente să mă supun lui, la film îmi lipseşte. Şi pe urmă, când eşti învăţat, la teatru, să repeţi o piesă trei luni, şase luni şi să descoperi cu o zi înainte de premieră declicul, acel: **de ce aşa şi nu altfel** al unui personaj, e greu să lucrezi sub presiunea lui: acum ori niciodată. Or filmul asta e: acum ori niciodată! Imediat! Pe loc! Acum! Filmul cere o capacitate de concentrare foarte mare. Eu o am. Asta am învăţat, tot făcând un rolişor şi încă un rolişor, am învăţat să mă concentrez, să fac abstracţie de ce este în jur, am învăţat că n-am vreme de... nuu, nu alinturi, de nimic. Trebuie să adun tot ce am şi să dau atunci, pe loc. Şi pot. Dar pentru asta trebuie condiţii anume. Trebuie să fiu foarte odihnită. Să nu fi jucat cu o seară înainte. Să nu am nimic important care să-mi fure mintea în altă parte...

– *La **Pe malul stâng al Dunării albastre**, aşa ai lucrat?*

– Da. Am avut condiţii excelente. La teatru jucam numai de două ori pe săptămână. Am avut scenariul din vreme. Am avut discuţii nesfârşite cu Malvina asupra personajului. Am repetat cu partenerii. Filmările au început cu scene uşoare pentru mine, nu cu partea de caracterizare a personajului, ci cu scene de „încălzire". Pe urmă, Malvina are foarte mult tact în ce priveşte actorul. Ne cunoaşte, ştie ce „animale ciudate" suntem şi ţine cont de asta. În ce mă priveşte e chiar mai mult. Există între noi un soi de asemănare. Avem acelaşi tip de umor, dar şi acelaşi tip de seriozitate, de rigoare la lucru. Râdem şi lucrăm serios... Ce e?

– *Nimic. Mă gândeam că nu reuşesc, deşi stăm de vorbă de două ore, să scot la suprafaţă „starea de moment". Tot ce spui este valabil de ieri până poimâine. Dar azi? Azi, pur şi simplu, cum e?*

– Azi mă odihnesc. Poate de aceea nici nu reuşesc să-ţi dau accentele de fervoare ale unui moment. Eu sunt în vacanţă. Nu se poate trăi numai pe culmi. Nu mă gândesc la culmi de artă, nu, pe culmi de trăire. Nu se poate sau nu pot eu. Oricum, am simţit nevoia unui răgaz ca să pot să pornesc din nou la drum cu o forţă anume. Alta. Ca să fac spectacolul cu Miriam Răducanu mi-am propus această vacanţă de... cum să-i spun? Participare afectivă, e bine?

– *E bine. Dar se poate? Adică se poate să te scoţi din priză ca un televizor, ca un radio?*

– Dar când bate gongul şi de la şapte la zece eşti regină, cum se poate? Nu e acelaşi lucru? Operaţie inversă. Atât. Atunci intri în priză, acum te scoţi din priză. De ce să nu se poată? Şi, după cum vezi, am reuşit atât de bine, încât nu sunt în stare să-ţi spun două lucruri ca lumea...

www.dacoromanica.ro

„Dacă pot jura că am ales ceva bine pe lumea asta,
acel ceva e profesia.
O dată în viaţă am ştiut să aleg fără greş.
E normal să ţin foarte mult la alegerea mea."

– Iartă-mă, dar te înşeli. Dacă vrei să judeci după interviul nostru, ieşirea din priză este o iluzie...

– Crezi? Oare? Chiar să mi se pară? Dacă stau să mă gândesc un pic, s-ar putea să fie şi aşa. Toată viaţa am trăit din iluzii...

– Şi profesia?

– Aa, nu! Asta nu! Dacă am o certitudine în viaţă, dacă pot jura că am ales ceva bine pe lumea asta, acel ceva este profesia. O dată în viaţă am ştiut şi eu să aleg fără greş şi te rog să mă crezi că ţin la alegerea mea. Îţi închipui că degeaba m-am apucat eu la 40 şi de ani să intru într-o echipă de actori tineri (ţi-am spus că cei mai mulţi sunt tineri?) într-un spectacol atât de special cum este acesta, cu Miriam Răducanu, degeaba fac eu ca ploaia, ca vântul, ca viermişorul, mă târâi, gâfâi, îmi mai bate inima – nu-i nimic, nu-i nimic – eu merg mai departe; zice Miriam: „acum facem aşa"! Şi eu fac! Nu înţeleg multe lucruri, dar le fac i-me-diat, nu cumva să rămân în urmă şi pe parcurs mă dumiresc eu, că mă dumiresc; de ce crezi că fac toate astea? Pentru că simt, am simţit că trebuie să las deoparte o grămadă de lucruri pe care le-am învăţat – tocmai pentru că **le-am învăţat şi le ştiu**, că trebuie să-mi anulez toate datele adunate până acum şi să reintru în profesie acolo unde am început. Să o iau de la capăt. Eu asta fac acum, să ştii. Şi o fac pentru că în profesia asta dacă nu eşti în stare s-o iei de la capăt mereu, mereu, mereu, eşti pierdut. Ştiu că aş putea foarte bine să nu mă gândesc la toate astea; să intru în scenă, să mă aşez pe un scaun (crede-mă, ştiu cum să mă aşez pe un scaun), să-mi strălucească ochii în reflectoare, să spun un text bun, să-mi strunesc toate „mijloacele" actoriceşti, aşa cum trebuie, ca să-mi aducă efectul scontat la public, şi pe urmă, să spun, liniştită că mi-am realizat menirea pe 1983. Dar dacă nu pot? Nu pot! N-am astâmpăr. Şi-mi dau seama că n-am pentru că eu nu vreau să uit de unde am plecat.

– De unde? Chiar, asta nu mi-ai spus niciodată.

– Dacă îţi spun că aveam 15 ani şi jumătate când am dat la Institut, într-atât eram de grăbită, ai să înţelegi că am plecat dintr-o mare patimă pentru profesie. Patimă-patimă. Şi nu pot, şi să pot nu vreau, să uit niciodată acest lucru.

www.dacoromanica.ro

– Ştii cum se cheamă starea asta de neastâmpăr, refuzul de a uita, dorinţa de a o lua de la capăt oricând şi oricum?

– Nebunie.

– Nu. Tinereţe.

– Creeeezi?!

septembrie, 1983.

FIŞĂ PERSONALĂ

8 martie 1936, Bucureşti – 18 martie 1994, Bucureşti. • A visat dintotdeauna să fie actriţă, în copilărie a jucat pe scena Ateneelor Populare, iar în **1953** a intrat, cu dispensă de vârstă, la Institutul de Artă Teatrală, la clasa extraordinarei profesoare Aura Buzescu. •**1956:** debut pe scena Teatrului Dramatic din Galaţi cu rolul **Mariana Pleşoianu** din „Nota zero la purtare" în regia lui Valeriu Moisescu, începutul unei lungi colaborări. Sub bagheta lui Moisescu avea să mai joace: **Miţa Baston** în „D'ale carnavalului", **Lucietta** în „Gâlcevile din Chioggia", **Gena** în „Titanic Vals", **Varvara** în „Furtuna", **Iulişca – mireasă** în „Mireasa desculţă", **Zerbinette** în „Vicleniile lui Scapin". La Galaţi, joacă aproximativ 40 de roluri, între care **Nora** din piesa cu acelaşi nume, **Wanda** în „Gaiţele", **Silvia** în „Jocul dragostei şi-al întâmplării", **Valia** în „Poveste din Irkuţk" (rol cu care obţine, în **1964,** Premiul II la Decada tinerilor actori), **Liubov Sevţova** în „Tânăra gardă". • **1963:** este chemată la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra pentru **Corina** din „Jocul de-a vacanţa", regia Valeriu Moisescu. În acelaşi an debutează în film cu **Roza** din **Pădurea spânzuraţilor** de Liviu Ciulei. • Un an mai târziu, Iulian Mihu o distribuie în **Procesul alb, Ana-Maria,** o cântăreaţă de bar. Din **1966** este angajată a Teatrului Bulandra, pe scenele căruia a jucat: **Kitty Duval** din „Clipe de viaţă" în regia lui Liviu Ciulei; **Miţa Baston** în „D'ale carnavalului" în regia lui Lucian Pintilie; **Helena** în „Priveşte înapoi cu mânie", regia Andrei Blaier; **Clea** din „Comedie pe întuneric", regia Valeriu Moisescu; **Portia** în „Iulius Cezar" în regia lui Andrei Şerban; **Madeleine** în „Victimele datoriei", regia Crin Teodorescu; **Raymonde** în „Puricele în ureche", scenografie Liviu Ciulei şi **Silvia** din „Aceşti nebuni fătarnici", ambele în regia lui Emil Mandric; **Nastia** din „Azilul de noapte" în regia lui Liviu Ciulei; **Hedda Tesman** în „Hedda Gabler" şi **Reportera** din „Interviu", regia Cătălina Buzoianu; **Tatiana** din „Micii burghezi", regia Ioan Taub. A jucat **Gertruda – Regina** în „Hamlet", pus în scenă de Alexandru Tocilescu; **Ivona** în „O dimineaţă pierdută", regia Cătălina Buzoianu; **Vera Rousova** în „Forma mesei", regia Ion Caramitru. Ultimul rol pe scena Teatrului Bulandra a fost **Eleonora** în „Teatrul comic", regia Silviu Purcărete. • În film, după o pauză de cinci ani, tot Iulian Mihu o distribuie în serialul TV **Neînfricaţii,** apoi în **Felix şi Otilia: Olimpia,** apoi în **Nu filmăm să ne-amuzăm.** Mircea Mureşan îi încredinţează

www.dacoromanica.ro

rolul **Ţuţuleasca** din **Bariera,** iar Malvina Urşianu rolul **Hanna** din **Trecătoarele iubiri** – începutul unei colaborări ideale actor-regizor. **Liniştea din adâncuri, Pe malul stâng al Dunării albastre** (Premiul Asociaţiei Cineaştilor în **1983)** şi **Figuranţii** stau mărturie. A mai lucrat cu Sergiu Nicolaescu la **Nemuritorii,** cu Mihai Constantinescu la **Tată de duminică,** la serialul TV **Lumini şi umbre** a lucrat trei ani cu Andrei Blaier, Mihai Constantinescu, Mircea Mureşan; cu Nicolae Opriţescu la **Sezonul pescăruşilor;** cu Stere Gulea la **Moromeţii;** cu Francisc Munteanu la **Duminică în familie** şi Cristiana Nicolae la **Hanul dintre dealuri,** cu Mircea Daneliuc la **Probă de microfon,** cu Elisabeta Bostan la **Saltimbancii.** Nu a spus niciodată: **nu!** unui rol secundar. Dimpotrivă. Şi-a făcut o plăcută datorie de onoare din a-şi lăsa amprenta talentului – inconfundabil precum chipul, precum vocea – şi pe cel mai anemic personaj care, fireşte, sub atingerea ei înceta de a mai fi anemic.

www.dacoromanica.ro

ADELA MĂRCULESCU

Să ai încredere în tine

www.dacoromanica.ro

„La urma urmei, ideea că public şi artist
se condiţionează reciproc
nu este lipsită de sens.
Important ar fi ca şi de o parte
şi de cealaltă
să existe respect şi bună-cuviinţă."

Am văzut-o cu două seri înainte pe scena Naţionalului, în spectacolul „Între patru ochi". Am încă imaginea acelei furii dezlănţuite cu chipul desfigurat de ură, de durere, de silă. Am încă ecoul acelor stări de exces şi exasperare neputincioasă. Persoana care îmi stă înainte este o femeie calmă, aşezată, cu frumuseţea sobră, cu gesturile reţinute. Puţin crispată. Puţin „în gardă". Puţin temătoare. Parează abil, răsfoind nişte hârtii. S-a pregătit?!

– Ce aveţi acolo? V-aţi pregătit?

– A, nu! Mi-am notat nişte idei. Eu nu sunt o spontană. Nu fac parte din categoria acelor spirite elevate, strălucitoare, în stare să răspundă oricând şi cu eleganţă la orice întrebare. Mie mi-e greu. În general, nimic nu-mi merge uşor.

– Poate aţi notat şi câte ceva despre începutul dumneavoastră ca actriţă de film...

– Nu, nu, sunt numai nişte idei despre meseria noastră...

– Atunci am să vă rog să refacem acum, împreună, filmografia dumneavoastră. Ce vă amintiţi. În linii mari.

– Şi în linii mari şi în linii mici, ea începe în puţine rânduri. Câteva filme de scurt-metraj – nici nu-mi mai amintesc titlurile –, un film făcut pe timpul când încă nu eram studentă, **Cordovanii,** făcut de un regizor pe care lumea l-a uitat, Constantin Neag, şi filmat de Al. Întorsureanu. Jucam împreună cu Amza Pellea, Draga Olteanu, Matei Alexandru. O distribuţie foarte frumoasă. Nici din ea nu mai suntem toţi... Aş putea spune că acela a fost începutul, chiar dacă eu încă nici nu intrasem la Institut. Aveam 16 ani, eram total inconştientă, drept care foarte degajată în faţa aparatului. Nu înţelegeam mai nimic din lucrurile care ţin de tehnică, nu eram terorizată de cum cade lumina, de unghi – o fi el favorabil, n-o fi? – de nimic din tot ce-am învăţat mai târziu şi îmi aduce acum multe necazuri... Deci, **Cordovanii.** Ţin minte că am plecat de la filmare să dau examen la Institut. Foarte frumoase timpuri... După vreo zece ani, am mai filmat în cele două coproducţii, **Serbările galante** şi **Bătălia pentru Roma,** iar la scurt timp **Ceaţa.** Întâlnirea cu Mircea Veroiu mai apoi la **Hyperion** – o

www.dacoromanica.ro

colaborare reuşită, după care **Alo, aterizează străbunica** de Nicolae Corjos şi atât de discutatul şi disputatul **Cine iubeşte şi lasă** de Gheorghe Turcu, două filme la care am muncit cu mare plăcere şi în condiţii dintre cele mai civilizate.

– Într-un interviu, pe care l-aţi dat la începutul filmărilor, vorbeaţi foarte frumos despre personajul dumneavoastră din ***Cine iubeşte şi lasă...***

– Nici acum n-am nimic să-i reproşez. După părerea mea însă, el a fost mai interesant la lectură decât realizat. Sugera mai mult. Ce s-a întâmplat nu ştiu, dar, la un moment dat, după ce filmasem foarte mult, mi-am dat seama că personajului îi lipseşte ceva. O anume ironie, poate; autoironie, poate, o anume nebunie a stărilor, o mişcare interioară mai vie şi mai exteriorizată. Există însă la noi spaima de teatralizare. Tot ce este mişcare mai amplă, sentiment exprimat mai puternic este socotit teatral. După mine însă nu există teatral şi neteatral. Un actor joacă bine sau prost. Cu atât mai mult cu cât, la noi, toţi suntem actori de teatru, iar după **mine**, cea mai importantă lecţie pentru actori rămâne teatrul. Scena. Iertaţi-mă, vorbim de film şi eu mă întorc la teatru. Poate sunt subiectivă. Teatrul este marea mea dragoste. Sigur şi pentru că dragostea numită film nu mi s-a oferit. Ceva nu merge în relaţia mea cu filmul. Nu acuz pe nimeni, nu mă absolv nici pe **mine**, s-ar putea ca vina să fie a mea, redau o stare de fapt, un adevăr. Iar adevărul este că n-am făcut nici măcar un film pe măsura pieselor pe care le-am jucat.

– Tocmai voiam să vă întreb dacă rolurile dumneavoastră vă reprezintă. Mă tem că va trebui să renunţ la întrebare...

– De ce să renunţaţi? Am să vă răspund că mi-am iubit toate eroinele, că toate au avut câte ceva din mine, pentru că în toate am pus câte ceva din **mine**, că mi-au fost foarte aproape, temperamental. Nu pot spune că mi s-au oferit partituri străine de mine. Nu asta este problema. Problema este că eu nu am avut niciodată cu un personaj de film senzaţia de mulţumire pe care am avut-o pe scenă cu oricare dintre personajele mele. Deşi, dacă ar fi să mă iau după unele cronici, ar trebui să fiu mulţumită. Dacă ar fi să citez vorbele mult iubitului D.I. Suchianu care m-a numit „zeiţa delicateţii", care m-a făcut „tulburătoare..." etc. etc., ar trebui să încep să cred despre mine nişte lucruri **minunate**. Sigur că mi-ar face plăcere să fie aşa; îmi este însă greu să cred că este aşa. Şi n-o spun din cochetărie. Poate, din pudoare.

– Ce aveţi de reproşat filmului? Iubindu-l, pentru că reproşurile n-au valoare decât din interiorul unui sentiment bun...

www.dacoromanica.ro

„N-am fost şi n-am să fiu niciodată
mulţumită de mine. Problemă de structură.
Sunt o fire neliniştită, mereu mi-e teamă
să nu greşesc, am oroare de ridicol.
Asta sunt."

– Este un angrenaj foarte complicat, foarte stufos nu numai administrativ ci şi conceptual, şi poate de aceea foarte greu de stăpânit. Brâncuşi spunea: „Nu este greu să faci un lucru, este greu să te pui în starea de a-l face". Ei, această **stare de a-l face,** filmul ţi-o oferă foarte rar. Şi foarte anevoios. El funcţionează ca o instituţie artizanală. Până când se adună toţi factorii, până se desăvârşeşte concepţia, până se adună echipa, până maşinistul, până electricianul... Totul depinde de atâtea lucruri şi de atâţia oameni, că între toate actorul se pierde. De multe ori, orice este mai important decât actorul. Şi asta este foarte grav. Cu atât mai mult cu cât actorul este cel care se vede, în el se aruncă săgeţile, el rămâne pe peliculă. Şi tu, ca regizor, şi tu ca operator, tot prin el te vezi. N-ar fi normal să i se creeze acestui mesager al autorilor starea necesară împlinirii rolului?... Cu ani în urmă am făcut, împreună cu Miriam Răducanu, un spectacol de poezie, muzică şi dans. Chiar aşa se chema. Trei ani a ţinut afişul Teatrului Naţional, am fost cu el şi la Mannheim şi ne-am bucurat de mare succes. Pregătirea acelui recital a durat nouă luni de zile. Niciodată filmul nu-şi va permite luxul unei asemenea perioade de gestaţie. Dar nici nu-i cere nimeni chiar atât. Ar fi de-ajuns dacă pe spaţiul lui modest ar fi în stare să-i ofere şi actorului climatul necesar. Dar nu este. Ăsta e păcatul filmului; reproşul pe care-l pot aduce, şi el vine, într-adevăr, din partea unui om care-l iubeşte, nu din partea unui om care îl urăşte pentru că n-a jucat cincizeci de roluri. De fapt, n-are nici o importanţă câte roluri joci într-o viaţă, ci câte roluri întâlneşti. Nu **cât,** ci **cum** ai făcut, asta contează.

– Înţeleg că de acest „cum" este răspunzător nu doar actorul, dar şi cei care-l mânuiesc. Regizorul, în primul rând. Ce calităţi trebuie să aibă un regizor pentru ca să poată oferi actorului climatul necesar? Starea de care vorbeaţi.

– Inteligenţă. Cultură. Sensibilitate. Putere de a-şi comunica ideile. Puterea de a face din actor un partener de creaţie. Şi, mai ales, multă personalitate. Actorul simte nevoia unei personalităţi de care să se imbibe, de cineva în care să creadă. O personalitate încărcată de emoţie, de forţă.

www.dacoromanica.ro

– Dar actorul nu are şi el un rol în „încălzirea" climatului artistic? În general, în ce măsură poate influenţa actorul mediul în care există?

– Există un binom: epocă-artist. Ele se condiţionează, se stimulează reciproc sau chiar se anulează reciproc. Există epoci care creează anume tipuri de artişti, care condiţionează şi favorizează dezvoltarea unui anume gen de artist. Cum, de asemenea, consider că pot exista artişti care, prin creaţia lor, construiesc climatul spiritual al unei epoci şi o caracterizează. Concluzia este logică, nu? În anumite perioade istorice, epoca creează artistul de care are nevoie şi, de cele mai multe ori, pe care-l merită. Iar alteori, artişti deosebit de înzestraţi sau deosebit de neînzestraţi pot inspira sau înrâuri o epocă. Totul este ca echilibrul binomului epocă-artist să fie respectat şi atunci cazurile de „malformaţii" sunt mai rare. La urma urmei, ideea că public şi artist se condiţionează reciproc nu este deloc lipsită de sens. Condiţia esenţială este însă ca, şi de o parte şi de cealaltă, să existe respect şi bună-cuviinţă.

– Puneţi mult preţ pe buna-cuviinţă...

– Foarte mult. Profesorul nostru, Al. Finţi, înainte de a ne învăţa actoria, ne-a învăţat ce e buna-cuviinţă, onestitatea, respectul pentru semenii noştri şi discreţia. Avea oroare de bârfe, de vulgaritate, de amestecul în vieţile oamenilor. La 16 ani nu înţelegeam noi prea bine despre ce este vorba, dar, pe măsură ce a trecut timpul, am realizat câtă dreptate avea profesorul nostru. Trăim într-un mediu vulnerabil, vieţile noastre sunt „la vedere".

– Ce v-a atras în meseria asta?

– Meseria.

– Şi la început, când nu ştiaţi nimic despre ea?

– Atunci **îmi plăcea** pur şi simplu. Era tentant, era formidabil să fiu pe scenă, să ştiu că **mă văd.** Actorul este un exhibiţionist ca structură. Pe urmă, când a început greul şi am văzut cât e de greu, am fost teribil de îndârjită pe meserie. Doream cu tot dinadinsul s-o fac. Am muncit ca o nebună, cu tenacitate, cu încăpăţânare, cu foarte multă încăpăţânare.

– S-a întâmplat vreodată să vă regretaţi alegerea?

– Când am spus aşa ceva, să ştiţi că am cochetat. Toţi o spunem la un moment sau altul al carierei noastre. După cum toţi ne plângem că ne e greu şi ne place să ne plângem – ceea ce nu înseamnă că nu e greu, este! Dar noi avem şi o voluptate a greului meseriei. Histrionici cum suntem, ne plângem. Dar ia să ne elibereze cineva de „povara" asta! Adevărul este că în meseria noastră, pe măsură ce capeţi expe-

www.dacoromanica.ro

rienţă, lucrurile se complică. Cu cât ştii mai mult, cu atât este mai greu. Pentru că devii mai conştient, mai exigent cu tine însuţi şi nu mai eşti dispus să accepţi orice. Sau accepţi orice, dar nu oricum.

– *Ce părere aveţi despre filmele noastre? Nu oftaţi. Este foarte importantă părerea unui actor despre filmele în care joacă sau nu, care îi înlesnesc sau îi împiedică creaţia.*

– Eu v-aş răspunde tot cu o întrebare. De ce, având atâţia regizori talentaţi, atâţia actori talentaţi, atâţia operatori talentaţi, atâţia scriitori mari, nu reuşim ca opera finită să fie de valoarea, de profunzimea şi de pregnanţa fiecărui factor luat în parte? Daţi-mi voie să vă răspund cu această întrebare, la care, fireşte, nu aştept un răspuns de la dumneavoastră. Dar la întrebarea asta poate ar trebui să se gândească cineva.

– *Am să vă pun şi eu o întrebare la care numai dumneavoastră puteţi să răspundeţi: de ce sunteţi atât de rezervată, de reţinută? Am senzaţia că vă măsuraţi fiecare cuvânt...*

– În general, pentru că viaţa te obligă adesea să fii reţinut, să fii rezervat, să ştii să te stăpâneşti. Apoi pentru că eu cred că faţă de semenii noştri trebuie să fim atenţi, grijulii, trebuie să ne căutăm cuvintele. Lecţia maestrului Finţi, v-am spus...

– *V-aţi schimbat mult? Vreau să spun, viaţa aceea care „ne obligă" v-a schimbat mult?*

– Cred că da. Adică, mi-ar plăcea să cred că da, şi în bine. În general, nu sunt mulţumită de mine, n-am fost şi n-am să fiu niciodată. Problemă de structură intimă. Sunt o fiinţă nemulţumită de mine, neliniştită, uneori poate prea prudentă, mereu mi-e teamă să nu greşesc, am oroare de ridicol. Asta sunt. Dar despre „cum sunt eu" nu mai vreau să vorbesc. Anumite lucruri poate că nici nu trebuie să le spun, altele poate nu vreau să le spun... Ce vreau să spun însă este că trebuie să ai încredere în tine ca să poţi avea încredere în ceea ce faci. Fără această premisă nu poţi porni în viaţă.

– *După două ore de vorbe sunteţi la fel de „în gardă" ca la început. De ce vă apăraţi cu atâta străşnicie? De cine?*

– Poate că în primul rând de mine. Dar poate că nici asta nu trebuie spus...

– *Nu-mi rămâne decât să vă mulţumesc pentru ce aţi spus.*

februarie, 1984

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 21 decembrie 1938, Aiud. Pasionată de dans din copilărie, la opt ani ajunge chiar să danseze pe scena Teatrului Naţional **un pitic** din „Înşir'te mărgărite", cu Lia Sahighian în rolul **Sorinei,** rol râvnit din toate puterile ei de „pitic". Hazul vieţii a făcut ca debutul actriţei Adela Mărculescu pe scena Teatrului Naţional să se producă chiar cu **Sorina.** În **1963** • Absolvă Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică în **1959** la clasa profesor Al. Finţi şi pleacă, împreună cu toată promoţia, la Botoşani, unde se va înfiinţa un nou teatru. După câteva luni, Toma Caragiu, pe atunci director al Teatrului de Stat din Ploieşti, o angajează în „trupa" lui. • Debutează pe scena ploieşteană cu **Ziţa** din „O noapte furtunoasă", apoi devine partenera lui Toma Caragiu în „De Pretore Vincenzo" – **Ninuccia, 1962.** În acel an şi în acel personaj o vede Zaharia Stancu, directorul Teatrului Naţional. Văzut, plăcut, angajat. Un angajament care ţine de, iată, 21 de ani. După mult râvnita **Sorina** din „Înşir'te mărgărite", au urmat: **Logodnica** în „Nuntă însângerată"; **Isabela** în „Regina de Navarra"; **Madeleine** în „Părinţi teribili" (rol pe care l-a jucat 11 ani); **Aglaia Epancina** în „Idiotul"; **Casandra** în „Troienele"; **Ana** în „Take, Ianke şi Cadâr"; **Frumoasa şi urâta** (rol dublu) în „Povestea dulgherului şi a preafrumoasei sale soţii"; **Dona Diana** în piesa cu acelaşi titlu; **Gabrielle** din „Danton"; **Margareta** din „Gaiţele"; **Doamna Ruxandra** din „Alexandru Lăpuşneanu"; **Natasa** din „Între patru ochi". Când a dat examen la Institut, Al. Finţi i-a spus că are o voce prea mică pentru genul de roluri care i s-ar potrivi. Pentru cine i-a urmărit evoluţia scenică, afirmaţia sună bizar. Ceea ce nu înseamnă că Al. Finţi s-a înşelat în „verdict", ci doar că actriţa a ţinut cont de el. „Toată viaţa – spune – mi-am lucrat vocea." În film debutează relativ târziu, pentru o actriţă cu date fizice atât de cinematografice, dar spectaculos: **Serbările galante** de René Clair. **1965.** Trebuie să treacă trei ani şi să mai apară o coproducţie – **Bătălia pentru Roma** în regia lui Robert Siodmak – pentru ca „să se reînnoade firul", dar trec încă cinci ani până ce regizorii români reuşesc să „o vadă". Vladimir Popescu Doreanu, primul, o distribuie în **Ceaţa.** Urmează serialul de televiziune **Un august în flăcări,** regia Dan Piţa şi Alexandru Tatos, **Hyperion,** regia Mircea Veroiu. Alţi inexplicabili şase ani de absenţă de pe platoul de filmare şi: **Alo, aterizează străbunica,** regia Nicolae Corjos; **Cine iubeşte şi lasă,** regia Gheorghe Turcu; **Acţiunea Zuzuc,** regia Gheorghe Naghi; **Galax, omul păpuşă,** regia Ion Popescu Gopo şi, în sfârşit, un rol în **Surorile Boga,** regia Iulian Mihu.

www.dacoromanica.ro

NINETA GUSTI

Am iubit lumea. Oamenii

www.dacoromanica.ro

„Nu m-am împătimit de nimic.
Poate că asta m-a ajutat
să mă retrag la vreme.
E rândul altora să-şi arate puterile."

„Crevedia e cum ieşiţi din Buftea. Consiliul popular e cum intraţi în Crevedia, iar casa doamnei Nineta Gusti, în spatele lui". Totul este aşa cum mi-a explicat tovarăşa Alexandrescu de la secţia „Actori", îngerul nostru salvator, care ne şopteşte cine şi unde s-a mai mutat, cine la ce telefon şi la ce ore mai răspunde, pe cine n-are rost să mai căutăm că nu răspunde la nici o oră etc. Casa din spatele Consiliului popular este o căsuţă ţărănească, verde brotac. Verde şi tăcută, parcă ar fi singură pe lume. Am bătut şi nu se arată nimeni. Dau să plec, dar ceva mă opreşte. Mă simt privită şi chiar sunt. De după colţul casei iese un căpşor alb, buclat, apoi purtătorul lui: un trup puţin de băieţel. Pantaloni roşii în floricele mici galbene, un col-roulé crem, o vestă albastru intens. Şi, în fine vocea, inconfundabila voce a Ninetei Gusti: „Poftească, poftească! Da' cine eşti, dragă?" Poftesc, şi traversăm împreună un coridor tot verzui, cu acoperişul înclinat, mansardat, parcă trecem printr-un acvariu, şi pătrundem în încăperea caldă: sobă de teracotă, un pat, un televizor, nişte rafturi şi trei pisici. „Mai am una, e dusă pe afară". Îi plac pisicile? Îi plac toate animalele şi nu, nu-i plac, le iubeşte. Una din pisici vrea să prindă şoarecele-casetofon. Ne luptăm să o convingem că nu e şoarece. Între timp ne-am pornit. Tot de la pisici:

– Oamenii nu înţeleg dragostea pentru animalele pe care nu le mănâncă. Animalele să se hrănească singure – spun ei. Da' pe câine îl ţin în lanţ, ca să fie rău. Cum să se hrănească singur? De unde?

– *Sunteţi de mult aici, la Crevedia?*

– Intru în al treisprezecelea an. De când am ieşit la pensie...

– *Şi nu vă plictisiţi, singură, la ţară?*

– Niciodată. Am avut doi părinţi care se plictiseau îngrozitor, dar eu nici nu ştiu ce înseamnă cuvântul ăsta. Cred că e o boală plictiseala. Îmi place să rostuiesc prin grădină la floricele şi atâta le chiţibuşesc că se satură de mine. Am observat că şi florile sunt ca oamenii: fac mofturi când le cauţi prea mult în coarne... Da' pot să stau şi între patru pereţi fără o carte, fără nimic, şi tot nu mă plictisesc. Mă gândesc... fac filme...

www.dacoromanica.ro

– Ce fel de filme?

– E, depinde de ziua în care mă prinde „filmarea". Când eram tânără, făceam filme de dragoste. Că eu toată viaţa am aşteptat să vină Făt-Frumos pe calul alb. Iar acum, când o să vină, o să fie cam întunecat calul... Nuuu, că nu mi-e frică de moarte! De copil mă tot gândesc la ea. Numai ştii ce-mi pare rău? Că televiziunea şi radioul îşi aduc aminte de noi numai după ce murim. Dar, uite, eu aş fi teribil de curioasă să revăd şi să ascult anumite lucruri pe care le-am făcut la viaţa mea. Există nişte înregistrări la televiziune şi cu „Fizicienii" şi cu „Nunta lui Figaro", cu „Gaiţele" şi mi-ar plăcea să mă văd cu ochii mei de acum şi, dacă sunt proastă, să mă înjur singură. Că după ce n-oi mai fi au să mă înjure destul alţii...

– Până una-alta, sunteţi bine sănătoasă, de jucat, jucaţi, nu ştiu cum şi de ce aţi adus vorba de sfârşit, dar eu vreau să vorbim despre început. Despre începutul dumneavoastră.

– Am fost eleva doamnei Bulandra. Şi după două săptămâni de Conservator am şi început să joc. Un rolişor mic, de balerină de circ. Eu vorbeam moldoveneşte pe atunci şi doamna Bulandra mi-a pus condiţia asta: „Vrei rolul? În două săptămâni să nu mai aud la tine nici un «şî», nici un «şe»". Şi nici c-a mai auzit. Era grozavă. Avea prestanţă, avea o forţă extraordinară. Şi era o **profesoară.** Îi plăcea să o înfrunţi. La început n-am îndrăznit, dar când am văzut eu că mai mult spor am la dânsa cu înfruntarea decât cu supunerea, mi-am luat inima în dinţi şi m-am apucat să-i spun cum nu sunt eu de acord cu plânsul pe scenă. Că – ziceam eu – totul e să plângă cel din sală, nu eu pe scenă. Şi nu s-a supărat. „Bine, am să te văd cum ai să râzi pe scenă şi lumea o să plângă în sală". Şi mi-a dat un rolişor într-o piesă lacrimogenă foc. Ea se ducea în sală, de acolo ne urmărea întotdeauna. Eu, pe scenă, cu demonstraţia. A fost încântată. „Ei, ce zici de mititica mea?" Aşa-mi zicea – „mititica". Mă iubea. Tony, în schimb, nu putea să mă sufere. Şi nu ştiu cum se întâmpla, dar rolişoarele mele tot cu el le aveam şi toate erau aşa că trebuia să fiu amorezată de el. Tony nici nu se uita la mine. Îşi spunea rolul lui, se uita în altă parte şi eu vorbeam singură. La o repetiţie m-am oprit în mijlocul replicii. „Ce este acolo, ce se întâmplă?" – a întrebat doamna Bulandra din sală. „Ce ştiu eu, mititica dumitale! S-a oprit. Ce, nu mai ştii rolul?" „Ba-l ştiu, dar dacă vă uitaţi în altă parte, nu mai pot să-l spun". Şi doamna Bulandra din sală, „Are dreptate, mititica!" Ei, se uita pe urmă Tony la mine, dar cu o ură în ochi de-ţi tăia tot amorul.

– Dumneavoastră aţi prins momentul de întâlnire între trei generaţii de mari actori ai teatrului românesc. I-aţi cunoscut pe unii în

www.dacoromanica.ro

plină glorie, pe alţii la început. Sunteţi memoria unei epoci, ca să zic aşa. Numai să vreţi, şi aţi avea ce povesti...

– Ei, da, dar de când am ieşit la pensie, şi m-am mutat aici, la ţară, am căutat să mă îndepărtez de viaţa mea trecută. Să mi se pară aşa, că n-am fost niciodată actriţă. Să nu regret nimic. M-am educat în felul ăsta: să nu regret. Şi ca să nu regreţi, trebuie să te desprinzi de toate legăturile astea strânse, care există între noi actorii. Nişte legături, aşa de suflet, tot mai rămân. Cum este pentru mine doamna Bulandra. Eram ditamai actriţa bătrână şi, când o vedeam, mă înroşeam la faţă şi îmi bătea inima de emoţie. Aşa mă impresiona. Iar când eram la început de tot şi jucam cu Ion Manolescu sau cu Storin, alte emoţii. De Ion Manolescu am fost atât de îndrăgostită că nu-mi vedeam capul. Dar câte colege de-ale mele, fete frumoase, frumoase, nu ca mine, nu-l iubeau! Şi pe Storin l-am iubit... Daaa! Erau atât de talentaţi, erau atât de mari, aveau atâta farmec şi personalitate că nu se putea să nu-i iubeşti...

„Ce-am făcut eu în film? Ni-mic!
Nişte bucăţele, acolo...
Eu mititică, rolurile mititele.
Şi mie nici nu-mi place filmul.
Trebuie să încropeşti un sentiment din fărâmiţe."

– Cum v-aţi înţeles cu generaţia tânără? Cei care creşteau la şcoala dumneavoastră?

– N-am jucat cu foarte mulţi, dar dintre cei puţini mă înţelegeam extraordinar cu Sanda Toma. Aveam noi o putere de comunicare pe parcursul unui rol care înflorea parcă, aşa, cu fiecare spectacol. Din ochi ne înţelegeam: schimbam puţin „macazul" şi iar se completa ceva la scena aceea. Întotdeauna luam aplauze după micile noastre combinaţii. Da, cu Sanda Toma, cu Migri Avram-Nicolau am jucat... Cu George Constantin. Era la început de tot şi cuminte, şi ascultător. Îi spuneam câteodată – cum îmi spuseseră şi mie alţii: „...Georgică, ia încearcă aici, aşa, şi ai să vezi..." Mă asculta, ieşea bine şi pe urmă venea să-mi mulţumească. Acum este el un mare actor. Cu Beligan m-am înţeles întotdeauna foarte bine. Nici nu mai aveam nevoie de cuvinte. Din ochi, din priviri înţelegeam totul. Aşa ceva se întâmplă foarte rar.

– Şi în film? Cu cine v-aţi întâlnit mai bine în film?

www.dacoromanica.ro

– E, în film! Ce-am făcut eu în film? Ni-mic! Nişte bucăţele, acolo. În **Doi vecini** al lui Geo Saizescu, acolo a fost rolişorul mai de întindere. În rest... Eu mititică, rolurile mititele. Şi mie nici nu-mi place filmul. Nu ştiu de ce. Unde n-are continuitate gândirea... Ei fac scenele frânte, trebuie să încropeşti un sentiment din fărâmiţe. Nu-mi place. Sunt cuminte, sunt ascultătoare, fac ce mi se cere, dar nu simt eu că mă pot dărui acolo. În ultimul timp mi s-a întâmplat să fie şi foarte amuzantă întâlnirea cu filmul. Întâi m-a chemat Tudor Mărăscu pentru un rol de infirmă, cam oloagă, şi pe urmă m-a chemat Cristiana Nicolae să joc o bătrână surdă. Ei, mi-am zis, mai trebuie ceva acum, o mută, ştiu eu? Deşi rolişoarele mele fiind aşa mici, eram ca şi mută...

– *Cred că în teatru foarte multă vreme aţi jucat roluri de fetişcană, nu?*

– Mult, mult... Abia după '48 am apucat să fac şi eu roluri pe vârsta mea, roluri serioase. În teatrul vechi mult mai repede ţi se punea eticheta: tu eşti cochetă, tu eşti ingenuă... Eu eram mititica şi gata! Slujnicele toate, din toate piesele, le-am jucat. Colegele plângeau, că nu, ele nu vor să fie slujnice, dar eu nu: „Dă-mi mie, fac eu!" Că se mirau şi prietenii mei, gazetarii: „De unde le scoţi dragă, că nici o slujnică de-a ta nu seamănă cu cealaltă".

– *Cine erau prietenii dumneavoastră, gazetarii?*

– Zaharia Stancu, Carandino, eee, mai mulţi. Dar pentru Zaharia Stancu am avut întotdeauna o simpatie deosebită. Şi el pentru mine. Mă întâlnea câteodată pe stradă şi mă lua la rost: „Ce cauţi tu pe stradă? Aici e locul tău? Nu joci? Dacă nu joci, du-te acasă şi scrie! Scrie, dacă nu joci!" îmi dădea curaj... Tudor Vianu făcea cronică teatrală pe atunci, Victor Eftimiu. Erau oameni apropiaţi de viaţa noastră...

– *De ce vă trimitea Zaharia Stancu să scrieţi?*

– E, am avut o vreme când am scris. Poezii. Şi el ştia. Stăteam pe atunci cu mama, într-o mansardă, vizavi de Cişmigiu. Mă suiam pe acoperiş, vedeam tot Cişmigiul de acolo, cânta fanfara militară – cred că de atunci îmi plac mie alămurile – şi cu caietelul pe genunchi, scriam, scriam... Îmi venea inspiraţia şi de la muzică, dar şi de la iubirile mele multe, că pe timpul acela nici eu nu ştiam pe care iubesc mai tare, dar mi-era sufletul plin de dragoste... Se vede însă că nici poezia n-a fost chemarea mea.

– *Cum: nici? Înseamnă că nici teatrul?*

– Nici. Mi-am făcut meseria corect, i-am fost devotată, dar visul meu a fost altul. Am vrut să fiu medic. Numai că nu s-a putut. Eram foarte săracă, poate că eram şi un pic leneşă. Nu leneşă, comodă, aşa. Eu mi-am organizat viaţa cu energia mea, dar a fost o energie făcută,

www.dacoromanica.ro

nu naturală. M-am obligat să fiu energică. Am simţit că trebuie, că nu se poate altfel... Am avut reuşite frumoase în meserie – „Femeia îndărătnică" s-a jucat ani în şir, „Fizicienii", „Gaiţele", „Nunta lui Figaro" – succes am avut în toate şi m-am bucurat de toate, dar pe moment. N-am rămas impresionată de putinţele mele actoriceşti. Şi nici nu cred că sunt talentată. Eu am o abilitate aşa... ca şi la scris. Talentul e ceva mai mult. Nu ştiu ce, dar e mai mult. Uite, sunt impresionată de tatăl fetei pe care ai văzut-o aici. Un om de la ţară, fără nici o şcolire. Dar are nişte talente extraordinare. Tot ce-l pui să facă, face. Vrei să-ţi facă o casă? Îţi face. Vrei sobă? Uite, soba asta de teracotă, el a făcut-o. Vrei electrică? Se pricepe şi la electrică. Pe ce pune mâna face perfect Eu... ce sunt eu? O biată bătrână...

– Nici în glumă nu puteţi spune aşa ceva. Aţi bucurat atâta lume cu hazul dumneavoastră. Ăsta este harul dumneavoastră, hazul. Vi se pare puţin?

„Manolescu, Storin, ce actori!
Erau atât de talentaţi, erau atât de mari
aveau atâta farmec şi personalitate,
că nu se putea să nu-i iubeşti!
Pe amândoi i-am iubit."

– Dar nu-i al meu! L-am moştenit. Mama avea un haz nebun. Sec. Nu râdea niciodată şi spunea nişte lucruri de te prăpădeai de râs. Tata era mult mai deştept şi mai cult, dar n-avea haz. Da, hazul ăsta e o treabă. O treabă foarte serioasă. Şi de aceea actorii care fac comedie joacă cel mai bine dramă. Vremurile de acum sunt prielnice actorului să joace şi comedie şi dramă şi să-l creadă lumea. Înainte, dacă tu, actor de comedie, voiai să faci dramă, publicul începea să râdă de cum apăreai pe scenă. Ştia că tu eşti „ăla cu hazul". Te apucau năbădăile.

– Vasăzică: succesul nu v-a sucit capul. Meseria n-a fost o obsesie. Retragerea n-a fost o dramă. Înseamnă că aţi trăit şi trăiţi într-o mare linişte...

– Nu pot spune că am trecut prin viaţă chiar indiferentă. Dar adevărat este că nu m-am împătimit de nimic. Nu m-a copleşit viaţa. Şi poate chiar firea asta a mea m-a ajutat să mă retrag la vreme. E rândul altora. De mult e rândul altora să-şi arate puterile. Şi sunt multe actriţe foarte bune acum. Uite: Gina Patrichi, Valeria Seciu, Mariana Mihuţ... Am spus şi eu trei nume care mi-au venit în minte la repezeală, dar mai

www.dacoromanica.ro

sunt. Mult mai multe decât pe timpul meu. Şi mai talentate. Şi mai deştepte.

– *De ce vă puneţi tot timpul în umbră?*

– Nu mă pun în umbră. Spun drept. Eu n-am dat niciodată prea mulţi bani pe mine. Nu m-am umflat de mine însămi. Am iubit mai mult lumea, oamenii. Toţi oamenii. Şi cu cât erau mai amărâţi şi mai necăjiţi, cu atât îi iubeam mai tare. Ca şi animalele. La mine n-ai să vezi animal frumos. La mine toţi prăpădiţii, şchiopii, bolnavii, urâţii. Şi pe ei trebuie să-i iubească cineva. Toată viaţa am fost săracă, dar întotdeauna am spus că sunt bogată pentru că din sărăcia mea am putut să dau şi altora mai săraci decât mine...

– *Şi pentru sufletul dumneavoastră n-aţi făcut nimic, chiar nimic.*

– Ba da. Căsuţa asta, aici, la ţara. Mare lucru! O dată în viaţă am fost şi eu deşteaptă.

Crevedia e cum ieşi din Buftea. Consiliul popular e cum intri în Crevedia, iar în spatele lui căsuţa verde în care domneşte regina hazului de odinioară şi a farmecului de a trăi cu farmec, chiar şi la pensie.

– *Vă mulţumesc Nineta Gusti că aţi rămas Nineta Gusti, îi spun acum, pentru că atunci, când am început fraza de mai sus, mi-a tăiat-o scurt: „Ia mai termină dragă, cu farafastâcurile! Să mai vii...".*

Să mai mergem. Crevedia nu e departe. Cum ieşi din Buftea...

martie, 1984

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 27 noiembrie 1913, Iaşi. Elevă a Luciei Sturdza Bulandra la Conservatorul de Artă Dramatică a jucat, încă din studenţie foarte mult, chiar dacă roluri minuscule – de care nu s-a ferit nici mai târziu, când a ajuns o mare actriţă. • **1955:** este angajată la Teatrul Nottara şi debutează cu **Suzanne** din „Nunta lui Figaro" în regia lui Val Mugur. După trei roluri nesemnificative, **Catarina** din „Femeia îndărătnică", regia George Rafael, încheie prima perioadă din viaţa ei la Nottara, scenă pe care se va întoarce mereu până se va retrage la Crevedia. • **1958: Dudkina** din „O zi de odihnă", în regia lui Sică Alexandrescu şi cu Nicolae Gărdescu ca partener în **Dudkin; Ernestine Muche** din „Topaze", regia George Rafael; **Marionette** în „Văduva isteaţă", regia Val Săndulescu; **Miss Pope** în „Celebrul 702",

www.dacoromanica.ro

regia Moni Ghelerter; **Doamna Jourdain** din „Burghezul gentilom" în regia lui Lucian Giurchescu şi cu Grigore Vasiliu Birlic ca partener în **Monsieur Jourdain** (un spectacol – regal). În aceeaşi regie, **Ana** din „Nuntă la castel", **Mathilde von Zahnd** din „Fizicienii", **Cora** din „O casă onorabilă" şi, pe scena Teatrului de Comedie, **Portăreasa** şi **Măicuţa Pippa** din „Ucigaş fără simbrie" şi **Gabrielle** din „Cher Antoine". Pe aceeaşi scenă, a Comediei, va mai juca **Sostrata** din „Mandragora", în regia lui Dinu Cernescu, şi **Elena Bucată** din „Comedia întrebărilor" în regia lui Cornel Todea. Pe scena Teatrului Nottara: **Cora** din „Prietena mea Pix" şi **Hesiona Hushabye** din „Casa inimilor sfărâmate" în regia lui Radu Penciulescu. Ultimul rol pe scenă: **Aneta Duduleanu** din „Gaiţele" în regia lui George Rafael. • Filmul i-a folosit talentul unic în personaje mărunte, dar irezistibil fermecătoare prin simpla ei prezenţă. • A debutat în **1958** în **Avalanşa** lui Gheorghe Turcu, regizor cu mare şi fără cusur intuiţie în depistarea talentelor „de film". Au urmat: **Doi vecini** cu Geo Saizescu, **Telegrame** cu Aurel Miheleş şi Gheorghe Naghi, **Bădăranii** cu Sică Alexandrescu, **Doi băieţi ca pâinea caldă** cu Andrei Călăraşu, **Un surâs în plină vară** cu Geo Saizescu, **Canarul şi viscolul** şi **Puterea şi Adevărul** cu Manole Marcus; din nou cu Saizescu **Astă seară dansăm în familie** şi **Eu, tu şi Ovidiu; Paraşutiştii** cu Dinu Cocea; **Râul care urcă muntele** şi **De dragul tău, Anca** în regia Cristianei Nicolae şi **Singur de cart** în regia lui Tudor Mărăscu. Ultimul rol în film. **1983.**

www.dacoromanica.ro

OVIDIU IULIU MOLDOVAN

Să spunem lucrurilor pe nume

www.dacoromanica.ro

„E greu să debutezi bine,
e greu să te menţii, dar cel mai greu
e să te autodepăşeşti."

De obicei, trecerea unui actor dintr-o vârstă artistică în alta se întâmplă în taină, într-o mişcare secretă insesizabilă. Ovidiu Iuliu Moldovan a „trecut pragul" atât de „la vedere", atât de sub ochii noştri, încât trebuia să fim orbi sau total absenţi ca să nu observăm. Două roluri într-un an, ***Pantelimon şi Horea,*** *l-au săltat spectaculos în clasa actorilor de maturitate artistică, actorii de profesie actori, dincolo de talent, dincolo de farmec personal. Asta cred şi îi spun, încercând să aflu dacă nu cumva de la el lucrurile se văd altfel. Primul răspuns pe care-l capăt este general:* „Eu cred că drumul unui artist este lung şi artistul trebuie să fie conştient de acest lucru. Cred că arta, în general, trebuie gândită într-o certă finalitate, dar într-o lungă perspectivă". *Abia după această introducere vine şi răspunsul direct:*

– Aşa este. În ultimul an – sau în cei patru ani de când noi n-am mai stat de vorbă – în mine s-a produs o schimbare. Dar trebuie să ştii că la această schimbare eu am lucrat douăzeci de ani şi ceva. Tot ce am făcut – bun, neutru, mediocru, submediocru, cu întrezăriri, cu speranţe din partea mea şi a altora de a atinge misterul meseriei, sacralitatea, cu încercările mele de depăşire a unei perfecţiuni pur tehnice, toate aceste acumulări, din aproape în aproape, puteau să ducă la ceea ce constaţi ca schimbare a stării mele de actor. Dar eu nu ştiu, nu-mi dau seama dacă ea s-a produs cu adevărat. Poate că eu încă aştept să se producă. Şi nu este un răspuns abil sau diplomatic. Nu cochetez cu ideea, şi ea valabilă, cum că numai nemulţumirea de sine a unui artist conduce la perfecţiune... Nu. Pur şi simplu, aşa cred... Ştiu că am ratat foarte multe roluri, am avut multe eşecuri, şi în teatru şi în film, dar fiecare a lăsat ceva în mine. O umbră. O urmă. O iluzie. O deziluzie. O neîmplinire... Toate acestea au intrat în computerul meu sufletesc şi, probabil, s-au decantat. Am 42 de ani, fac film de 13 şi anul ăsta am împlinit, ca să zic aşa, 40 de filme. Asta înseamnă, în medie, trei filme pe an. O muncă extraordinară, dacă stai să te gândeşti. Am investit foarte multă trudă în fiecare rol, începând cu cel mai prost şi sfârşind cu cel mai bun – sau care este considerat cel mai bun. Mă refer la

www.dacoromanica.ro

Pantelimon şi Horea, roluri pe care le-am iubit şi care certifică sensul profesiei mele. Dar vreau să ştii că efortul şi dorinţa şi aspiraţia mea de împlinire au fost aceleaşi pentru fiecare film şi pentru fiecare rol. Chinul meu a fost acelaşi. Şi am făcut foarte multe filme de care cel mai jenat eram eu, în seara premierei. Nu vreau să le numesc, pentru că nu-mi place să-mi jignesc colegii regizori...

– Iartă-mi brutalitatea întrebării: de ce le-ai făcut?

– În primul rând nu aveam de unde să ştiu că vor fi slabe. Deşi am o intuiţie care funcţionează destul de bine, nu pot şi nu vreau să mă las în voia ei. Sunt şi am fost întotdeauna deschis tuturor celor care mi-au propus un lucru şi mi s-a părut că nu am dreptul să refuz nimănui creditul de început. Poate din pudoare, poate dintr-o educaţie desuetă, dintr-un *fair play* poate, mi s-a părut că nu am dreptul să zic: nu. Şi am avut şi surprize. Pronosticul meu era sumbru, iar rezultatul îl contrazicea... În al doilea rând, chiar cred că un artist trebuie să aibă şi eşecuri. Cred în eficienţa eşecului. În puterea lui stimulatoare. Cred în eficienţa deziluziei, cred în eficienţa insuccesului la un moment dat. Pe mine, cel puţin, insuccesul mă incită, mă stârneşte, mă obligă să găsesc soluţii nesperate. Dar, evident, este cu mult mai plăcut să te întâlneşti cu roluri sigure, care te duc către un succes sigur. Şi, în această privinţă, este adevărat, anul care a trecut a fost foarte generos pentru mine. Şi nu mă refer numai la întâlnirile absolut minunate pe care mi le-a prilejuit cinematograful, ci şi la ceea ce s-a întâmplat cu mine în teatru. Întâlnirea cu Caligula, cu Malvolio din **A douăsprezecea noapte,** cu Despot Vodă. Iar dacă anul a fost generos, dacă a fost un an al miracolelor în cariera mea, îţi dai seama că acum obligaţia mea este nu doar să mă menţin la cota generozităţii lui, dar şi să o depăşesc. Pentru că, dacă este greu să debutezi bine, dacă este greu să te menţii, cel mai greu este să te autodepăşeşti.

– Pentru că vorbeai de întâlniri fericite în film: care au fost ele?

– Fiecare întâlnire a fost importantă şi i-am acordat tot respectul cuvenit. M-am înţeles foarte bine aproape cu toţi regizorii cu care am lucrat.

– Iartă-mă, care este secretul bunei înţelegeri cu „aproape toată lumea"?

– În primul rând, sunt un om de o anumită civilitate. Am structural, în mine, respectul pentru orice artist. Pentru orice om. Consider că o colaborare artistică nu este posibilă în absenţa stimei reciproce. O colaborare artistică mai înseamnă şi tandreţe şi iubire, dar la iubire se ajunge mai greu... În al doilea rând, la mine funcţionează şi o tehnică a profesiei care îţi dă o anume elasticitate în dialogul pe care-l porţi cu

www.dacoromanica.ro

artişti de condiţii diferite şi de calibre diferite. Sigur că am, ca tot omul, oamenii mei „de suflet" care mi-au marcat evoluţia cinematografică – şi cred că abia acum îţi răspund la întrebarea despre întâlnirile fericite. Din motive sentimentale, pentru că sunt un sentimental, am să-i numesc pe cei doi buni prieteni **Piţa** şi **Veroiu**. Intrarea mea în cinematografie li se datoreşte, pentru că la ora la care ei m-au atras în fascinaţia lor pentru cinematograf, eu nu ştiam ce înseamnă filmul, nu mă interesa şi, ca tot ce nu te interesează, nu-l înţelegeam. Dar, pe timpul acela, noi nu eram încă prieteni, aşa încât recunoştinţa mea se adresează regizorilor. Al treilea nume pe care vreau să-l spun este **Titus Popovici** cu care am făcut multe filme – şi filme de referinţă –, începând cu **Actorul şi sălbaticii** care mi-a oferit şansa unui rol spectaculos, de mare succes, dar şi şansa unei mari prietenii, artistică la început, pe urmă şi civilă, cu un om extraordinar, cu un artist unic care se numea **Toma Caragiu**...

„Suntem făcuţi din o mie de ape, din o mie
de nuanţe imprevizibile şi toate, la un loc,
fac adevărată şi vie fiinţa umană.
Personajele noastre de film n-au viaţă.
Sunt de hârtie. Aşa arată şi filmele."

– Este a doua oară când opui termenul de civil celui de artist. Prima oară l-am omis crezând că este întâmplător. Dacă revii, înseamnă că are un sens anume. Care?

– În Institut, când ni se spunea că trebuie să fim extrem de atenţi cu viaţa noastră particulară pentru că într-o oglindă de vizavi, care este conştiinţa celorlalţi, ea capătă alte sensuri, pasibile de interpretări neaşteptate, mi se părea că mă aflu în faţa unor „jocuri didactice". Ei, nu! În timp, chiar am început să constat valabilitatea acestor „învăţături" şi să le înţeleg. Ceea ce poate să-şi permită un om care practică orice altă profesie, artistul nu poate să-şi permită. Acest „amănunt" de comportament etic, social, moral este foarte important. Nu-ţi poţi permite să fii lipsit de conştiinţa faptului că tot ce faci tu este judecat în alt fel şi cântărit cu alte greutăţi. Aşa încât, eu civil mă simt numai aici, la mine acasă, când ascult muzică, citesc, mă reculeg, când sunt singur, în afara oricui, cu mine însumi. Când nu mă simt privit. Deşi, uneori, nici cu mine însumi nu mă mai simt singur...

– Ceea ce spui trimite la ideea că actorul nu este cineva, ci reprezintă ceva.

www.dacoromanica.ro

– El chiar reprezintă! Reprezintă un model de existenţă umană. Dacă propune transfigurări de esenţe umane, este obligat să trăiască conform cu ceea ce propune. Asta implică un regim de viaţă de o austeritate extraordinară. O autocenzură permanentă; o înfrângere a micilor porniri omeneşti, dar neconforme cu modelul propus. Există patru categorii sociale care se întâlnesc în aceeaşi îndatorire de a fi „exemplu": medicii, activiştii, soldaţii şi actorii.

– După ce ai propus publicului două imagini de mare forţă, una legendară, alta istorică, cum crezi că se va întâmpla întoarcerea în prezent? Cum va fi întâlnirea cu un personaj al timpului nostru?

– Îmi pui întrebarea chiar în momentul în care eu traversez o dificultate de acest gen. Am două propuneri de film pentru lunile care urmează, două scenarii de actualitate. Nu ştiu ce am să fac... Mi-e foarte greu să refuz şi, în acelaşi timp, ştiu că trebuie să păstrez în conştiinţa publicului şi chiar în propria conştiinţă o anume imagine, o anume cotă a profesiei mele. Dar ştiu şi că trebuie să-mi exercit profesia, trebuie să rămân în lumea filmului, pentru a-mi păstra condiţia tehnică. Nu pot să spun nici cum şi nici ce am să fac după Pantelimon şi Horea. Aceste două roluri mă obligă, iar dacă nu, va trebui, în orice caz, să rămân cel puţin la o cotă a bunului simţ, a decenţei, a discreţiei. Sunt dispus chiar să intru în anonimat – pe care-l consider mai nobil decât o spectaculozitate degradantă din punct de vedere artistic. Poţi să fii sigură însă, că n-ai să mă vezi jucând fotbal pe stadionul unui oraş de provincie, ca să-mi „conserv popularitatea"... Eu ţi-am înţeles întrebarea... Este adevărat, un personaj ca Horea, sau acest tip de personaj istoric, e în mine, e pe sufletul meu. Dar: dacă mâine ar intra în producţie un scenariu de actualitate scris de Titus Popovici care, după părerea mea, e un scenarist de talie internaţională sau un scenariu după un roman de Buzura şi dacă el ar fi realizat de unul din regizorii mei de suflet – de Piţa, Veroiu, Blaier, Mureşan – nu mi-ar fi greu deloc să trec în pielea unui personaj al zilelor noastre. De ce să-mi fie greu? Sunt un om care trăieşte în 1985, aici, şi tot ce se întâmplă în jurul meu, în viaţa noastră, rezonează în mine firesc şi puternic. Particip, ca toată lumea, la o existenţă normală şi... civilă deci, n-aş face altceva decât să devin ecoul acestei existenţe pe care o duc.

– Dar dacă n-ai fi dependent, dacă ai putea să creezi un personaj al timpului nostru, cum ar arăta el? Ca actor, presupun că ştii destul de multe despre personajele vieţii.

– Uite, îţi spun un lucru pe care nu l-am spus niciodată. M-am gândit demult, dar n-am avut destul curaj sau, poate, n-am destul talent

www.dacoromanica.ro

să scriu un scenariu. Nu mă gândeam să-mi scriu un personaj. Un rol. Ar putea să-l joace oricare coleg de-al meu... În fond, la câtă maculatură se scrie în materie de scenarii, cred că aş fi fost scuzabil în ochii multora. În ochii mei n-aş fi fost scuzabil. Dar lucrul pe care aş vrea să-l fac, rolul pe care aştept să-l întâlnesc, şi care rămâne mereu dincolo de ceea ce mi se propune, este un tip de personaj foarte complex, foarte nuanţat, foarte „amestecat". Aşa cum suntem noi, acum. Pentru că, în ciuda a ceea ce ne propun scenariştii, noi demult nu mai suntem atât de clar buni sau atât de clar răi, pozitivi sau negativi. Fiinţa umană traversează stări atât de multiple, diferite, complicate, contradictorii, inconsecvente. Eu însumi mă surprind într-o zi luând cinci decizii care se bat cap în cap. Sau trăind nu cinci, zece stări care se anulează reciproc. Deci, cum pot să-mi doresc să joc un personaj strict pozitiv sau strict negativ? De ce să nu luăm oamenii aşa cum sunt? Şi buni, şi răi? Omul este făcut dintr-o mie de ape, dintr-o mie de nuanţe imprevizibile. Ceea ce nu înseamnă că una o anulează pe cealaltă, ci că toate la un loc fac adevărată, credibilă fiinţa umană. Personajele noastre de film sunt, de fapt, de hârtie. N-au viaţă. De asta şi filmele arată cum arată.

„Ca actor, nu pot decât, la nevoie,
să refuz un rol care mi se pare prost.
Iar dacă îl refuz eu, îl primeşte altcineva.
Soarta filmului românesc
nu stă în mâinile actorilor."

– *Numai de asta?*

– Ei, cauza este mai adâncă. E adevărat. Cauza, cred eu, este o proastă înţelegere şi a ideii de actualitate şi a ideii de politic. Am să-ţi dau un exemplu mai la îndemână mie. Sunt un mare iubitor de poezie şi-mi place să recit, aşa că sunt un colaborator, ca să zic aşa, programat al recitalurilor de poezie şi răspund întotdeauna cu conştiinţa misiunii nobile ce ne revine ca actori. Pentru că avem o mare poezie. Niciodată nu am simţit că publicul vibrează mai puternic şi este tulburat şi atins de valoarea unui sens ca în faţa unui poem patriotic cum ar fi „Scrisoarea III" de Eminescu. Numai că, foarte adesea, în numele ideii de patriotism, la noi se scrie foarte multă maculatură. Şi, evident, în faţa unei maculaturi care umbreşte şi ofensează atât ideea de patriotism, cât şi pe aceea de poezie, nici eu, nici publicul, nu ne putem emoţiona. Acest lucru se întâmplă şi cu filmele noastre. Din păcate, şi în poezie, şi în film, „viciul" funcţionează la fel. Văd regizori care ies

www.dacoromanica.ro

în premieră cu filme slabe, au cronici proaste, sunt sancționați de public, iar peste o lună aflu că regizorul cu pricina este în producție cu alt film... Eu sunt actor. Eu nu pot decât, la nevoie, să refuz un scenariu care mi se pare prost. Iar dacă îl refuz eu, îl primește altcineva. Pentru că, repet, suntem actori și trebuie să ne exercităm profesia. Soarta filmului românesc nu stă în mâinile noastre.

– Cred că nici nu-ți dai seama, de fapt, cât te-ai maturizat în ultima vreme. Tânărul ușor idealist care defila cu „duhul blândeții" nu mai e...

– S-ar putea. Oricum, ce cred în clipa de față este că, pe măsură ce trece timpul, avem datoria esențială de a spune lucrurilor pe nume. Pentru ca să nu avem motive de reproșuri mai târziu.

ianuarie, 1985

FIȘĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul nașterii: 1 ianuarie 1942, Sărmașu – Cluj. Locul și vremurile – Ardealul sub ocupație horthystă – îi vor marca profund copilăria. • **1944:** după ce tatăl dispare în împrejurări cel puțin ciudate **(„zece ani mama a tot așteptat să se întoarcă")**, familia se stabilește la Cluj, apoi la Turda. Aici absolvă el Liceul de băieți „Mihai Viteazul". Ar fi dorit să devină medic, dar în ultimul an de liceu o „întâlnire" providențială îi schimbă ideile: vede „Domnișoara Nastasia" cu Tănase Cazimir în Vulpașin. **„Am fost profund tulburat. Cred că am văzut spectacolul de douăzeci de ori! Atunci am hotărât să fiu și eu actor."** Îl și cunoaște pe Tănase Cazimir care, de altfel, îl va pregăti, împreună cu Maria Cupcea, pentru examenul de admitere la I.A.T.C. • **1960:** „trece munții" prima oară în viața lui. Vine la București să dea examen la Institut și devine student la clasa Pop Marțian cu Octavian Cotescu asistent. • **1964:** examen de diplomă cu **Oliver** din „Cum vă place" și **Alexander** din „Cei din urmă". •**1965:** după „satisfacerea serviciului militar" este repartizat la Teatrul Național din Timișoara unde avea să rămână patru ani. Debutează cu **Mio** din „Pogoară iarna". Personajul – un băiat care pleacă în căutarea asasinilor tatălui său – este foarte aproape de propria biografie. •Roluri importante pe scena timișoreană: **Allan** în „Pădurea împietrită"; **El** în „Dactilografii"; **Sebastian** în „A 12-a noapte". Întâlniri importante pentru cariera lui de actor: Marietta Sadova, Elena Pătrășcanu (scenograf) și regizorul Aurelian Manea – coleg de generație cu Andrei Șerban. Cu Manu a și lucrat la „Anotimpurile". • **1969:** Radu Penciulescu în căutarea distribuției la „Regele Lear" îl găsește numai bun pentru **Oswald,** rol care îl aduce pe scena Naționalului bucureștean. Așezarea în capitală înseamnă pentru el și începutul unei cariere „în paralel": teatru-film. **1972:** debutează în filmul **Despre o anume fericire** de Mihai Constantinescu și filmează, în paralel, cu Dan Pița și Radu

www.dacoromanica.ro

Gabrea la **Un august în flăcări.** • Pe scenă, repetă „Prima zi de libertate". **1974-1975,** pe scenă: „Danton", „Richard al III-lea", „Generoasa Fundație" (rol principal, rol-pecete), trei spectacole în regia lui Horea Popescu. • **1980: Caligula.** Rolul cel mare, de succes, dar și de referință, pentru cariera lui teatrală. • În paralel, în film, un rol mic, dar cu efect mare în **Actorul și sălbaticii** de Manole Marcus. Urmează patru filme cu Mircea Veroiu – **Dincolo de pod, Între oglinzi paralele, Semnul șarpelui, Actrița, dolarii și ardelenii** și alte patru filme cu Dan Pița: **Bietul Ioanide** – film în care, la recomandarea lui, avea să joace, spre imensul profit al filmului, și Tănase Cazimir –, **Profetul, aurul și ardelenii, Pruncul, petrolul și ardelenii** și **Dreptate în lanțuri** care-i prilejuiește o mare creație cinematografică: **Pantelimon.**

www.dacoromanica.ro

ION CARAMITRU

Fiecare artist este un univers

www.dacoromanica.ro

„Shakespeare are mereu dreptate.
Actorii sunt, cu adevărat,
oglinda vremurilor
în care trăiesc."

Incredibil, stau de vorbă cu Hamlet, dar adevărat, pentru că Hamlet este „actorul nostru de teatru şi film" Ion Caramitru. Sigur, aş fi preferat o discuţie provocată de un mare eveniment cinematografic, dar să nu avem prejudecăţi. Îi propun, aşadar, să începem cu un subiect care îl „priveşte" şi pe Hamlet, dar nu numai pe el: arta actorului. De teatru şi film, fireşte.

– Este o temă care s-a dezbătut de multe ori şi la multe niveluri, de la cele legate de şcoala propriu-zisă până la dizertaţii şi eseuri filosofice. Am impresia, mai mult, certitudinea, că ceva din zona aceasta a existenţei umane, histrionismul ridicat la nivel de artă, a interesat în mod deosebit pe toţi marii gânditori ai lumii. Poate pentru că această convenţie (**arta spectacolului** în care intră şi filmul) la care omul se supune cu bună ştiinţă este o zonă a existenţei care s-a dorit a fi foarte bine descifrată, dar niciodată nu s-a reuşit să fie bine citită până la capăt. Asta nu pentru că domeniul ar fi foarte secret şi foarte ambiguu, ci pentru că nu se pot aduce la un numitor comun calităţile şi experienţele tuturor actorilor de teatru şi film. Fiecare mare actor, fiecare mare artist, care se ocupă în viaţa lui de teatru şi film, este un univers. Fiecare are arta lui. Felul lui de a fi artist. Sigur că el foloseşte elemente comune şi altor actori – de unde se poate trage concluzia că aceasta ar fi o artă care se poate învăţa. Ea se şi învaţă până la un punct. De fapt, existenţa artistului începe de la depistarea talentului, această ciudată şi impalpabilă formă a conştiinţei, sau a unei anumite întortocheri a sufletului, sau a unei anumite cotituri a minţii, sau anume disponibilitate emoţională. Iar arta actorului este drumul pe care îl parcurge un tânăr sau o tânără care se dezvoltă – sau apare în ochii celorlalţi – ca o fiinţă **cu talent,** trece printr-un soi de educaţie academică – ea poate să-l şi strice, dar dacă are destulă minte poate să-l ajute – după care începe drumul cel mai greu şi cel mai frumos: al **cunoaşterii de sine.** Toţi artiştii mari pe care i-am cunoscut şi i-am văzut jucând şi m-au impresionat sunt oameni care, după părerea mea, au parcurs acest drum, îndelung, nesfârşit de fapt, al cunoaşterii de sine. Formele de expresie sunt forme ale gândirii. Pentru că actorul

www.dacoromanica.ro

este şi gânditor asupra temei, dar şi instrumentul direct care trebuie să execute tema. Or, acest echilibru între formă şi conţinut, atenţia pe care trebuie să o acorzi şi aspectului abstract-teoretic pentru a găsi formele care să le pună în valoare, sunt, într-un sens, şansa acestei meserii şi, în alt sens, marele pericol. Au existat mulţi actori care au gândit bine, dar au făcut prost şi alţii care au gândit prost, dar au făcut bine. Ideea de artă este legată strâns de un conţinut, de acel **ceva** pe care artistul trebuie să ştie să-l spună. Trebuie să ştie să facă din „momentele" lui un unicat. O operă care să nu fie trecută cu vederea – dacă e vorba de artă. Deci, actorul este artist, în măsura în care din ceea ce face el, ceva rămâne în conştiinţa oamenilor care-l văd, îl urmăresc şi fac aprecieri asupra existenţei lui. **Un rol este** – poate fi – **o operă de artă** dacă este bine făcut. Dacă în construcţia lui şi în aspectul pe care actorul îl poartă – stigmatul, dacă e vorba de un personaj mai ciudat, sau aureola în cazul în care e vorba de un erou – sunt terminaţii ale acestei zone de care vorbim. Dacă nu se petrec aceste „miracole", avem de-a face cu un meşteşugar foarte bun care ştie să-şi facă meseria, dar nu lasă nimic în urma lui. După părerea mea, un exemplu de actor de mare factură artistică, de unicat, a fost şi rămâne Toma Caragiu. El avea această disponibilitate fabuloasă de „a nu duce până la capăt" construirea unui personaj. Pentru că nu asta era important pentru el. Important era felul în care lucra, ceea ce noi numim în teatru compoziţia, adică un caracter care nu-ţi aparţine, un tip care nu eşti tu. Toma Caragiu **sugera** prin compoziţie, până la un moment dat, când o părăsea pentru a se substitui personajului cu acea forţă a lui de abstractizare, cu forţa de generalizare în care caracterul pe care îl juca intra în competiţie şi în amestec cu existenţa umană în general. Există alţi actori foarte mari, foarte importanţi, impecabili în construcţia unui caracter, care ştiu să-l conducă de la A la Z, şi fiecare gest, fiecare amănunt este respectat şi bine pus la punct, bine jucat, şi organic, dar care nu-mi lasă acea senzaţie de inefabil, de lucru la care trebuie să mă ataşez cu mintea cum îl făcea Caragiu. În sensul ăsta cred că arta actorului este atât de vastă şi atât de restrânsă cât de mari sunt actorii de care vorbim. Toţi la un loc produc o familie de ciudaţi indivizi, uneori „periculoşi", alteori amabili, întotdeauna însă, cum spune Shakespeare (nu vreau să vorbesc de Hamlet dar, vrând-nevrând, trebuie să mă refer la el puţin), sunt cei care, totuşi, sunt „oglinda vremurilor în care trăiesc". Ceea ce este clar, vorbind despre arta actorului, este că dacă acum 40-50 de ani un glas bun, cu timbru plăcut, o educaţie vocală justă, care **se învaţă**, puteau să fie de ajuns, astăzi nu mai sunt de ajuns.

www.dacoromanica.ro

– Vă este clar şi dumneavoastră că am să întreb: ce-i trebuie astăzi, în plus, actorului?

– Puterea şi capacitatea intelectuală de a extrage o morală, nouă dacă se poate, asupra textului, asupra personajului, asupra suprafeţei dramatice în care el se mişcă. În sensul ăsta toate lucrurile pot fi apreciate ca fiind clasice şi scrise odată pentru totdeauna, dar pot fi, în acelaşi timp, şi trambulinele unor gânduri şi idei noi asupra existenţei umane, care porneşte întotdeauna cu mult înainte de a fi scris textul. Marile piese, vârfurile dramaturgice, cum e **Hamlet** sau oricare din piesele lui Shakespeare sau Cehov, sunt valabile întotdeauna şi sunt întotdeauna noi. Ca să mă deconspir puţin, una din ideile care m-a urmărit la **Hamlet** a fost tocmai această oglindire a lui Hamlet în actor şi a actorului în Hamlet. Un fel de joc dus-întors, de supraveghere a lui Hamlet faţă de cel care-l interpretează şi a celui care-l interpretează faţă de cum **a evoluat** Hamlet în ultimele... sute de ani. Ne-am supravegheat reciproc şi cred că acesta este un drum posibil, azi, în arta actoricească. Desigur – ceea ce iarăşi este foarte frumos în meseria noastră – un lucru terminat, finit, devine perimat din momentul în care a apărut. Experienţa teatrală odată încheiată, spectacolul „ieşit", este şi depăşit. Trebuie căutate şi găsite alte forme care să servească acelaşi gând. Pentru că **spectacolul** este infinit.

„Ideea de artă este legată strâns
de un conţinut, de acel ceva
pe care artistul trebuie să ştie
să-l spună într-un fel personal,
unic, de neconfundat şi irepetabil."

– Spectacolul cinematografic însă are alte legi. El începe să trăiască abia după ce este terminat. De fapt, care e soarta spectacolului cinematografic?

– Dacă vorbim de filmul românesc în general, nu putem observa decât eşantioane de posibile filme foarte bune. Eşantioanele fiind uneori sclipitoare. Dar competiţia între filmul românesc şi teatrul românesc este „dificilă". Dacă teatrul are la dispoziţie marea dramaturgie universală, filmul nu o are, iar uneori nu îndrăzneşte a aborda subiecte foarte interesante din punct de vedere cultural. Şi totuşi, toţi actorii de teatru doresc să facă film, şi pe bună dreptate. Este mirajul dublu al faptului că filmul este o artă aparte, atât de gustată de public şi atât de importantă în cultura unui popor. Pe de altă parte, memoria

www.dacoromanica.ro

peliculei poate păstra pentru totdeauna ceea ce ai făcut. Accesul actorului la film însă este limitat, din motive de tipologie, de *emploi,* de necesarul producţiei de filme, de amănunte strict tehnice – fotogenia, pentru un anume gen de roluri, tinereţea, pentru alt gen de roluri şi toate vârstele intermediare, care „te distribuie" în film mai crud şi mai necesar decât în teatru unde mai poţi păcăli, ca să spun aşa. Dar, dacă tot ne-am apropiat de film, aş vrea să vorbesc puţin despre o bucurie pe care am avut-o în anul care a trecut. Bucuria a fost atât de mare şi de profundă încât nu o pot asocia decât cu aceea cu care m-am apucat şi am lucrat Hamlet. A fost lucrul din vara şi toamna trecută la filmul **Întunecare,** în regia lui Alexandru Tatos. L-am şi văzut, într-o formă aproape finită, şi ceea ce am bănuit şi am simţit la lectura scenariului că e posibil – adică, să se creeze un film de excepţie în cinematografia noastră – s-a împlinit. După părerea mea. Este filmul unui cineast cu o gândire profund cinematografică şi cu o ştiinţă a detaliului cinematografic, pe cât de mare, pe atât de rafinată. Am fost fascinat de lucrul la acel film într-o echipă fericit completată de prezenţa lui Călin Ghibu, operatorul cu care am făcut filmul de care mă simt încă ataşat cel mai mult: **Luchian...** Dar, ca să ne întoarcem la „soarta spectacolului cinematografic", mă văd obligat să revin la o idee pe care noi am discutat-o în ultimul interviu, „după **Luchian",** şi anume că cinematografia nu a făcut decât două filme despre mari artişti români. Unul despre Ciprian Porumbescu, altul despre Luchian. Or, cultura poporului nostru cred că ar trebui servită mai bine din punct de vedere cinematografic. Mai ales că personajele, eroii care ar putea să „umple" ecranul sunt destul de mulţi şi de puternici. Pentru că este vorba de personaje care au scris şi ele istoria conştiinţei unui popor. Întotdeauna conştiinţa neamului se materializează acut în formele expresiei artistice. Din sensibilitatea generală a unei naţii se extrag marile conştiinţe care sunt scriitorii şi poeţii. Ei fac o cronică de suflet, pe de o parte, iar pe de altă parte, o cronică de prezenţă a acestei fiinţe sensibile care este omul, cetăţeanul, fiinţa receptivă a „naţiei în exces", în sensul că înglobează toţi oamenii din jur. Prin asta este mare un scriitor sau un poet. Prin modificarea conştiinţei, în sensul că duce mai departe formele de expresie ale limbii, ale aspectului structural al fiinţei şi prin aceea că, în acelaşi timp, el este un cronicar al timpului său.

– Aţi folosit des două cuvinte-noţiuni, extrem de importante care, alăturate, sună poate preţios, dar sunt vii şi adevărate: conştiinţă şi neam. Cum răsună ele în actorul Ion Caramitru? Ce imagini vă trezesc?

www.dacoromanica.ro

– Neamul nostru a fost un neam nefericit din unele puncte de vedere şi foarte fericit din altele. Fericit prin talent şi înzestrare mai ales. Nefericirea lui a ţinut de unele întâmplări tragice care au plouat peste noi secole în şir. Iar retragerea în propria fiinţă a structurii românului dintotdeauna, întoarcerea înlăuntrul lui – care e una din formele de mare profunzime spirituală – a născut o dimensiune culturală numită arta populară. Hazul de necaz, râsu'-plânsu', umorul negru, multe din obiceiurile stranii legate de dispariţia omului, cheful care se trage după înmormântare, „cimitirul vesel" nu sunt întâmplătoare. Sunt formele unui fel de dedublare pe care românul a trebuit să şi-o impună de multe ori şi care a făcut ca fiinţa lui să se disocieze, să capete un fel de a doua conştiinţă de care, în general, artiştii s-au folosit pentru a pune în valoare sau pentru a caracteriza existenţa noastră spirituală cu totul specială, care e ca o apă sub pământ, o apă vie, curgătoare, ce trebuie descoperită şi redescoperită mereu. Iar menirea artistului este să foreze, să aducă la suprafaţă această bogăţie extraordinară. S-o caracterizeze. Să-i dea contur. S-o modeleze. Să extragă o morală acceptabilă pentru altă dimensiune a gândirii sau pentru o altă formă de oglindire în faţa primei conştiinţe, care este cea socială. Între conştiinţa socială şi conştiinţa spirituală este o continuă competiţie.

„Fiecare mare actor are arta lui.
Felul lui de a fi artist. Sigur că el
foloseşte elemente comune şi altor actori,
de unde se poate trage concluzia că ar fi
o artă care se poate învăţa.
Ea se şi învaţă, până la un punct."

– Artistul este şi un moralist... Dar în ce fel? În ce condiţii?

– Dacă arta lui foloseşte la mersul mai bine al societăţii, cum ar trebui să fie, evident că artistul este un moralist. În sensul bun al cuvântului. Dacă artistul – sau cel care se numeşte artist – vine cu o morală pe care vrea s-o „inoculeze" ca pe un vaccin nu va reuşi. Morala lui nu va fi valabilă. În orice caz, dacă citeşti poeziile lui Eminescu sau joci în piesele lui Shakespeare sau asculţi Bach, chit că acolo nu ţi se impune o morală voită, rămâi cu ceva care este profund moral. Ceea ce mi se pare profund moral este apropierea de cultură şi faptul că, apropiindu-te de ea, ceva din fiinţa ta se modifică în bine. Eu, oricum, mă despart mai bogat sau devin mai bogat sufleteşte, înţelegând ce-i de înţeles din aceste introspecţii în natura umană, pentru că fiinţa umană

www.dacoromanica.ro

este nesfârşit de bogată şi în veşnică modificare. Şi ea trebuie urmărită şi reprezentată în artă. Curiozitatea asupra acestei nesfârşite căutări şi limpeziri prin artă asupra naturii umane este o formă de atitudine morală pe care unii o primesc într-un fel, alţii în alt fel. Depinde cum receptezi.

– Actorul – de teatru şi film – Ion Caramitru cum receptează?

– Sensibil. Eu sunt un senzitiv, în general, deci receptez prin emoţie. Prin emoţie spre înţelegere drumul, la mine, este scurt. Sigur că poţi să înţelegi întâi şi pe urmă să te emoţioneze înţelesul, dar cred că drumul este atât de scurt încât totuşi emoţia este primordială. Emoţia...

Cuvântul rămâne suspendat în aer, material aproape. După care fericitul interpret al nefericitului prinţ al Danemarcei pleacă în drumul lui, lăsând în urmă-i urma lui Hamlet: tăcere.

februarie, 1986

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 9 martie 1942, Bucureşti. •**1960:** urmându-şi vocaţia, se înscrie la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, secţia regie. Ia examenul, dar chiar în acel an secţia de regie se desfiinţează. Rămâne student la actorie, clasa profesor Beate Fredanov, în ideea că actoria îi va prinde bine „atunci când" va deveni regizor. Secţia de regie nu se va mai reînfiinţa decât peste şapte ani, aşa că Ion Caramitru absolvă Institutul ca actor. • **1964** este un an foarte plin pentru actorul „de nevoie": examen de diplomă cu **Hamlet** – dar şi cu **Miroiu** din „Steaua fără nume"; debut pe scena Teatrului Naţional cu **Eminescu** din spectacolul lui Sică Alexandrescu; debut paralel în film: **Comoara din Vadul Vechi** de Victor Iliu, dar şi **Pădurea spânzuraţilor** de Liviu Ciulei. • **1965:** este angajat, prin concurs, la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra şi debutează, modest, ca **vânzător de ziare** în „Un tramvai numit dorinţă" pus în scenă de Liviu Ciulei, din ale cărui spectacole va fi nelipsit de aici înainte. Va fi **Herault** în „Moartea lui Danton", **Malcolm** în „Macbeth", **Leonce** în „Leonce şi Lena", **Bacon** în „Elisabeta I", **Actorul** în „Azilul de noapte", **Ferdinand** în „Furtuna". Va fi **Octavius** din „Iulius Cezar", în regia lui Andrei Şerban – în decorul lui Liviu Ciulei –, va fi **Lelio** din „Mincinosul", regia Sanda Manu, **Ricardo** din „Vicarul" în regia lui Radu Penciulescu, **Alioşa** din „Tineri căsătoriţi caută cameră", regia Petre Popescu şi **Paşa din Vidin** din „Răceala", regia Dan Micu. Pe scena Teatrului Naţional va fi **Romeo** în „Romeo şi Julieta" pus în scenă de Vlad Mugur şi **Mircea Basarab** în „Vlaicu Vodă", regia Sică Alexandrescu şi **Pericle** pe scena Teatrului Odeon, în regia lui Dinu Cernescu. • **1985: Hamlet** în regia

www.dacoromanica.ro

lui Alexandru Tocilescu, din nou pe scena Teatrului Bulandra. • Film – **1966:** după cele două roluri mai mult decât promiţătoare în două filme de factură total diferită, Andrei Blaier îl aduce în actualitate cu rolul din **Dimineţile unui băiat cuminte.** De aici înainte, filmul îl va folosi constant, chiar dacă nu întotdeauna cu „necesitate", şi în roluri pe măsură. Va lucra cu Nicolae Breban la **Printre colinele verzi,** cu Mircea Mureşan la **Porţile albastre ale oraşului,** cu Dinu Cocea la **Stejar extremă urgenţă** şi **Instanţa amână pronunţarea,** cu Dinu Tănase la **Trei zile şi trei nopţi,** cu Mircea Veroiu la **Dincolo de pod** şi **Între oglinzi paralele,** cu Iulian Mihu la **Marele singuratic,** cu Gheorghe Turcu la **Oaspeţi de seară,** cu Peter Bokor la **Tufă de Veneţia,** cu Alexa Visarion la **Înainte de tăcere,** cu Stere Gulea **Iarba verde de acasă** şi **Castelul din Carpaţi,** cu Dan Piţa **Bietul Ioanide,** cu Adrian Petringenaru **Rug şi flacără,** cu Manole Marcus **Punga cu libelule** şi **Ca-n filme,** cu Andrei Cornea **Am fost 16,** cu Elisabeta Bostan **Promisiuni,** cu Nicolae Corjos **Liceenii, Declaraţie de dragoste** şi **Extemporal la dirigenţie,** cu Constantin Vaeni la **Ancheta.** • **1979:** începe filmările, care vor dura trei ani, la serialul TV **Lumini şi umbre** de Andrei Blaier, Mihai Constantinescu şi Mircea Mureşan. **1981:** Nicolae Mărgineanu îi oferă un rol-sărbătoare. **Ştefan Luchian** din filmul cu acelaşi nume. Un reper important în cariera cuiva care a făcut actorie visând la regie. Cum priveşte el „întâmplarea": **„Nu am devenit actor din pasiune pentru această profesie, ci pentru că i-am descoperit forţa şi m-am gândit că îmi poate oferi o şansă de supravieţuire fără compromisuri. Actoria a însemnat pentru mine un imens privilegiu".**

www.dacoromanica.ro

VALERIA SECIU

Am nevoie de simplitate

www.dacoromanica.ro

„Nu cred că am trecut pe lângă film.
Nici nu mi-am dorit foarte mult
să-l fac, nici nu l-am ocolit.
Nu mi s-a întâmplat nimic nedrept.
Am exact cât mi se cuvenea."

*„Portret de femeie în alb, în interior alb" – asta gândesc privind-o cum stă ghemuită în sine şi ascultă atent, ascultă cu ochii, cu mâinile adunate în poală, cu părul zburlit în jurul chipului atât de familiar care vine şi nu vine din „Să-mbrăcăm pe cei goi", „Cerul înstelat...", **Ion, Adela** din atâtea şi atâtea personaje ale scenei sau ale ecranului, „portret de femeie liniştit-neliniştită, împăcată cu neliniştea ei" – împing un pic mai departe imaginea, în timp ce turui despre întâlnirile noastre ratate, despre cum nu avem acum nici un motiv special să stăm de vorbă, acum, de ce tocmai acum, când au existat filme, premiere, roluri de care puteam să legăm un fir de vorbă şi n-am făcut-o, iar acum fără nici un „ à propos", nici măcar „ à propos" de ploaia care pândeşte neagră dincolo de ferestrele albe, eu mă apuc să-i spun cum am văzut-o filmând la Blaier în **Casa neterminată** şi cât de surprinzător cinematografic mi s-a părut chipul ei atunci şi ea mă ascultă de parcă aş vorbi despre altcineva nu despre ea, Valeria Seciu pe timpul când nu era Actriţa Valeria Seciu, ci o studentă care mi se părea făcută anume pentru film. Zâmbeşte slab, ca şi cum ar fi simţit „cârligul" unei întrebări de tipul: „Chiar, de ce ai jucat atât de puţin în film?" şi numai după ce îi spun clar că nu am de gând să-i pun întrebarea asta, o pârghie cedează în tăcerea ei şi o aud spunând încet, ca şi cum şi-ar răspunde unui gând:*

– Nu cred că am trecut pe lângă film. Am exact cât mi se cuvenea. Nu mi s-a întâmplat nimic nedrept... Nici nu mi-am dorit foarte mult să fac film, nici nu l-am ocolit...

Asta ar fi o întrebare – banală, dar normală: de ce nu şi-a dorit să facă film? Orice actriţă tânără doreşte să facă film. Ea, de ce nu?

– Nu ştiu... Poate pentru că eu nu pot dori un lucru, aşa, în general... Ştiu că există actriţe care şi-au spus „Vreau să fac film!", dar nu au spus-o întâmplător, cu uşurinţă, ci pentru că ceva din structura lor artistică le chema spre această încercare... Pentru film trebuie **să fii**, atunci, în momentul acela... N-a existat în relaţia mea cu filmul nimic încrâncenat, pe viaţă şi pe moarte, n-a existat senzaţia pe care o am în teatru că **dau**, înainte de a lua ceva. Tot, nu ceva. A fost o relaţie

www.dacoromanica.ro

aproape întâmplătoare, dar asta nu înseamnă că „nu mă plac" sau nu mă accept în film. Îmi place filmul. Mă atrage, mă înduioşează chiar farmecul neştiut a ceea ce se cheamă să faci film. Sunt acolo, cu „ei", în întâmplarea lor. Îi ştiu, îi simt. Chiar când nu reuşesc, sunt de partea lor. Eşecul mă tulbură, mai ales eşecul unui om de bine...

Există un film care să-i fi creat senzaţia de întâlnire bună, adevărată, neîntâmplătoare?

– Am fost mai puţin limpede şi cam zgârcită folosind cuvântul „întâmplător" pentru întâlnirea cu filmul. El are pentru mine o deschidere mai mare, de fapt. „Întâmplător" venea dinspre mine, era legat de felul în care puteam da măsură şi răspuns, de momentul meu artistic care nu s-a potrivit totdeauna cu ceea ce mi se cerea. Cu primul film, **Casa neterminată,** întâlnirea a fost şi bună şi adevărată. Era prima vedere şi, aş spune, necesară. Cu emoţie, îndoială, învinse de curiozitate şi orgoliu. Voiam ca această întâlnire să fie „sus" ca exigenţă, să-mi ceară mult, să mă încerce. Ştiam şi nu ştiam, învăţam chiar atunci, în mers. Îl simt şi acum ca pe un film curat, incitant, un drum deschis.

– Între munca unui actor la film şi munca în teatru există diferenţe sigure, cunoscute şi recunoscute, dar pentru fiecare sunt un pic altele. Ce-ţi deosebeşte munca în platou de munca pe scenă?

– Da, chiar aşa este: cunoscute şi recunoscute. Ce cred că-mi face diferenţa este preţul acestora. Cât mă costă acest ştiut despre care vorbim. Pe platou, munca este mai dramatică, mai acută, la fel de importantă ca pe scenă, dar ce nebunie, ce grabă, ce uşi care nu se închid, ce învălmăşeală aparentă sau chiar învălmăşeală... Momentele de vulnerabilitate şi de perplexitate ale unui actor pot să fie depăşite în teatru, existând posibilitatea acelui spectacol de mâine sau a acelei repetiţii de mâine, când amânarea sau amăgirea sau intoleranţa şi duritatea faţă de ceea ce faci, ceea ce nu găseşti, se pot transforma, se pot împlini. Mai ai timp. Salturile pe scenă sunt mai complexe, mai mari. Şi înspre bine, şi înspre rău. Pe platou, închegarea unei situaţii, a unui cadru, rămâne prea încheiată, deşi nu ignor, nu se ignoră, ceea ce pregăteşte acest definitiv.

*Deşi nu foarte mare, experienţa ei cu filmul a fost destul de variată: personaje contemporane sau mai îndepărtate, scrise pentru film sau venite din literatură (**Vânătoarea de vulpi, Ion, Adela**). Aş vrea să ştiu, pentru actor este acelaşi lucru dacă are de-a face cu un personaj scris anume pentru film sau cu unul venit din literatură sau există – şi aici – diferenţe? Dacă da, de ce? Dacă nu, de ce?*

– Felul în care mă întrebi tinde să mă oblige să aleg un răspuns. Şi totuşi, sunt argumente şi pentru „de ce da, dacă da, de ce nu, dacă

www.dacoromanica.ro

nu?". E exact genul de întrebare de care aş dori să mă apăr. Îmi lasă, răspunzând, un gust de leşie, de mediocritate de drum prea bătut, nemaivorbind că, pentru mine, consecinţele în gând nu se termină. Oricât de miezos ar deveni răspunsul. Mă poate urmări, sâcâindu-mă şi silindu-mă să reconsider, să mai caut, să mă mai îndur de câte o variantă. Da, există o diferenţă. Ei, şi? Nu crezi că nu eu pot să le fac dreptate acestor personaje apărute fie din cărţi, fie din obsesia de literatură a unor creatori de film? Să le apere şi să le facă dreptate cei care le aduc printre noi. Ei au măsura şi dreptul, şi argumentele. Ei au mândria de a ajunge sau a întrece literatura cu o altă literatură, de film. Nu?

„Există roluri care au magia lor.
Ajunge doar să le atingi.
şi asta înseamnă foarte mult
pentru viaţa ta."

– Ba da. Dar eu nu mă gândeam „să faci dreptate". Mă gândeam la relaţia actorului cu personaje de structuri diferite, până la un punct... Probabil întrebarea n-a fost clară. Să păstrăm răspunsul pentru întrebarea la care te-ai gândit, formulându-l... Acum te-aş întreba dacă ceva din lucrul la film s-a transmis experienţei scenice, dacă a folosit în vreun fel...

– Nu mi se pare interesant să ştiu precis de unde ştiu, cât am luat, unde trebuie folosit. Toate aceste treburi nu se fac atât de precis. Ceea ce s-a dovedit important şi nu „întâmplător" la film s-a adăugat felului meu de lucru în teatru. O anumită acuitate şi concentrare, apelul la o mai mare capacitate de sinteză. Totul însă are nevoie, la mine, de o prelucrare, de o restaurare pe măsura ritmului meu. Filmul te învaţă să simţi şi chiar „să vezi" realitatea mai precis, mai „în cadru", mai puternic. Te sileşte să termini cât mai cuprinzător.

– Ce contează mai mult în existenţa unui artist? Bagajul de cunoştinţe, intuiţia, experienţa? Toate la un loc, poate, sau pe rând fiecare...

– La început e destul să fii tânăr, atent, imediat, firesc. În timp, trebuie să adaugi, să înveţi, să cauţi, împlinind aşa o personalitate care nu e neapărat cea a vârstei tale... Ai nevoie de tot ce ai adunat, nepărăsind, cu adevărat, nimic.

Acum, de pildă, în acest moment al profesiei, de ce are mai multă nevoie?

www.dacoromanica.ro

– Acum... mai mult ca oricând, simt nevoia să mă cunosc, să ştiu cum sunt, cine sunt. Am nevoie de un fel anume de a mă privi: mai plin, mai grav, mai simplu. Mai ales mai simplu. Nevoia de simplitate o resimt acut. Şi o puternică nevoie ca ceea ce fac să fie viu şi foarte sensibil. **Azi.**

Ce înţelege prin: să fie sensibil azi?

– Să simt că ceea ce fac există. E cuprins în sensibilitatea timpului meu. Teatrul are câteodată nebunia asta, care nu ţine de modă, nu... Se întâmplă ceva... insesizabil, sau aproape, pe urmă trece, rămâne în urmă şi deodată, nu-ţi dai seama, mori, parcă mori. Şi nu-ţi dai seama. Asta e, că nu-ţi dai seama...

A trăit o asemenea întâmplare?

– Am trăit, da... M-a pândit capcana unui fel de joc sensibil, liric, vechi, prăfos... Cătălina Buzoianu mi-a vorbit într-o zi, a avut curajul să-mi spună cine sunt şi unde sunt. Şi m-am speriat rău de tot. Repetam în „Doamna cu camelii" şi eram aşa, ca într-un refugiu, când te laşi câteodată în nimic, în călduţ, în uşor, în duios şi oamenii te plac şi spun: „Aaa! Uite, ce ochi! Şi vocea! Şi pasul..." Am înţeles atunci ce înseamnă ca cineva să aibă forţa de a te pune exact în lumină. Şi ce înseamnă să poţi răspunde pe măsură, fără umilinţă.

– Umilinţa aceea înţeleasă ca parte a profesiei? Cotă parte?

– Dacă vrei... se vorbeşte poate prea mult despre asta, aproape pierdem sensul. Pentru mine, într-un timp, umilinţa a avut viaţă. La început contactul cu Ea a fost dur, brutal. Acum e în mine, probabil pentru că mi-am însuşit-o. M-a învăţat să aflu, să înţeleg, să vreau. M-a învăţat şi să nu vreau şi să pot şi să ştiu că nu pot...

– Cum e când ştii ce vrei, ştii şi cum ar trebui să faci un lucru, dar nu-l poţi face şi ştii şi asta: că nu-l poţi face...?

– Poţi să mori... Dar în loc să mori, te apuci şi faci lucrul acela pe care spui că nu-l poţi face. Îl faci!... Dar eu vorbesc ca şi cum aş putea foarte mult...

Cred că vorbeşte aşa cum se cuvine. Doar a demonstrat că poate foarte mult şi aşa există în conştiinţa spectatorilor, nu altfel. Ea este actriţa Valeria Seciu. Ea este acum, pentru ei, „Doamna cu camelii"...

– Trebuie să fie o senzaţie să joci „Doamna cu camelii" în 1986. De fapt, cum e?

– E bine... Ar fi putut fi o aventură. E chiar o nebunie, e chiar „Doamna cu camelii". Cam straniu, nu? Îi spuneam câteodată lui Octav: **Eu** sunt dama cu camelii! – parcă necrezând – şi el râdea... încercam să cred, venea neaşteptat, ca un dar. Sunt roluri care au o magie a

www.dacoromanica.ro

lor, ajunge doar să le atingi şi asta înseamnă foarte mult pentru viaţa ta. Totul e foarte serios acolo. Iubeşti, chiar iubeşti, trădezi, chiar trădezi, mori, sunt pe moarte, dar nu mor, pe urmă chiar mor şi din aproape în aproape, din nimic în nimic, nu mai e de râs, te opreşti, începi să te temi şi te sperii: e viaţă, e chiar viaţă! Poate cel mai al vieţii spectacol tot melodrama rămâne! Dacă ochiul artistului e bun, atunci e viaţă...

„Câteodată zici că ştii, ţi se pare că ştii,
cum e cu viaţa, cu oamenii, cu arta,
cu iubirea. Şi deodată totul
se îngustează şi nu mai ştii nimic."

Mă gândesc la cum s-a construit viaţa ei de actriţă. La ce a însemnat Teatrul Mic, ca şansă pentru ea.

– Da... Mi-a fost fast Teatrul Mic. A crezut în mine când eu aveam nevoie de încredere. Cum se spune: dacă cineva crede puternic că poţi să faci un lucru, îl şi faci. Te obligă să-l faci. La tensiunea asta am existat eu aici, la Mic. Cineva a crezut în mine mai mult decât puteam şi a trebuit să pot pe măsura încrederii. Când am intrat pentru prima oară pe scena Teatrului Mic – era un fel de vizionare la „Să îmbrăcăm pe cei goi" – Dinu Săraru era în sală, ştiam că e în sală... veneam din fundul scenei, aşa, spre ei şi am simţit, pentru că nu pot spune am văzut, că zâmbeşte. Atunci am ştiut că am învins. Ce mecanism sensibil intrase în funcţiune dacă zâmbetul acela a mişcat ceva atât de puternic în mine...

Aproape toţi artiştii includ încrederea în ceea ce numim „climat artistic". Pentru ea ce înseamnă acest climat artistic? În ce se materializează el?

– Mulţi ne socotesc fragili şi dificili şi „prea artişti". Ca oameni, nu dorim mai mult decât ceilalţi. În zona creaţiei însă, a avea „climat" poate însemna, spre mirarea unora, nu neapărat confort, bună înţelegere, dulce curgere de timp. Pentru mine climatul e suma celor care mă mişcă, mă cresc, care mă silesc să iau seama. E tensiune, e adevărată căutare a sensului artistic. Climatul, iată, nu e linişte, ci dimpotrivă, miile de nuanţe, unele dintre ele abia perceptibile, ruperea încremenirii din gând, depăşirea vechilor tipare verificate ca fiind sigure, ca mergând la sigur.

– Ca oameni, ca artişti, două „stări" pentru o singură fiinţă. Ce poate lua, ce-şi poate permite să ia artistul din experienţa lui de om?

www.dacoromanica.ro

– Sunt tentată să-ţi fac un desen. Un cerc peste care aş desena alt cerc. Dar asta ar fi o suprafaţă, o singură suprafaţă, o falsă suprapunere. Nu se aseamănă, nu se identifică, deşi între ele există un schimb continuu. Între experienţa de viaţă şi cea a vieţii artistice, pentru că şi aici se naşte o experienţă, am căutat, nu cu tot dinadinsul, desigur, un echilibru. Totuşi, un echilibru continuu ar deveni parcă, nu crezi, ceva încremenit, sărăcăcios, prea fix. Trăiesc uneori mult mai puternic în una din vieţile despre care mă întrebi, fiindcă există ceva, într-un moment care mă cere acolo. Balanţa o face viaţa însăşi, nu eu. Ceva se pierde, unde se duce ceea ce se pierde? Şi ceea ce se câştigă, bate undeva mai departe, în alt timp. Ştiu însă că artistul are un fel particular de a tăia din proprie lui viaţă şi a altora cu care e părtaş la viaţă înţelesuri care trec apoi spre viaţa lui artistică.

– *Ce devine tot mai important, pe măsură ce trece timpul, în această „încercare", pentru că este o încercare, a unui artist de a fi credincios artei sale, dar şi vieţii sale?*

– Important ar fi poate ca artistul să nu rămână numai al artei sau numai al vieţii. De fapt, nu ştiu... Sunt într-un moment în care nu mai ştiu multe. Mi se pare chiar că nu mai ştiu aproape nimic. Există asta, nu? Câteodată zici că ştii şi chiar ştii, ţi se pare că ştii, cum e cu viaţa, cu oamenii, cu mila, cu iubirea, cu arta, îţi spui că ştii foarte bine şi deodată totul se îngustează: nu mai ştii nimic. De aici poate reîncepe totul, să afli, să fii atent, să aştepţi... poate am să mai aflu ceva şi am să spun din nou, ştiu, da, asta ştiu... Acum însă...

Atmosferă de sfârşit de spectacol. Ar trebui să am replică, ar trebui să-i răspund: da, aşa este, cunosc senzaţia asta, dar nu, nu vreau să alunec în acel „ceva" sensibil, liric, duios, uşor. Mă întorc, ca spre o promisiune, la:

– ...poate am să mai aflu ceva şi am să spun din nou ştiu, da, asta ştiu...

septembrie, 1986

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 1 august 1939, Bucureşti. •**1964:** absolvă Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică la clasa profesor Octavian Cotescu. Examen de diplomă cu **Rosalinda** din „Cum vă place" în regia lui Octavian Cotescu. • În acelaşi an debutează pe scena Teatrului Naţional Ion Luca Caragiale cu **Veronica Micle** din dramatizarea „Eminescu", în regia lui Sică Alexandrescu. Nu e mulţumită nici de **Rosalinda**, nici de **Veronica**

www.dacoromanica.ro

Micle pe care, de altfel, o consideră **„o trecere prin scenă a unei fete blonde de care avea nevoie atunci Teatrul Național”.** Cât despre **Camille** din „Să nu te joci cu dragostea”, regia Moni Ghelerter, îl consideră de-a dreptul ratat. **„Am început cu eșecuri clare”** – spune. Ratat i se pare și **Lavinia** din „Androcle și leul”, regia Ianoș Taub – debutul ei pe scena Teatrului Național din Cluj, unde va juca un an. Are o părere bună despre **Dona Elena** din „Castiliana”, regia Horea Popescu, rol care înseamnă revenirea pe scena Naționalului bucureștean. În **1966.** • Roluri importante în primii zece ani de Național, până la angajarea la Teatrul Mic: **Otilia** din „Enigma Otiliei”, regia Ion Cojar; **Aglaia Epancina** în „Idiotul”, regia Alexandru Finți; **Margaret** din „Fanny”, regia Mihai Berechet (rol pe care îl consideră chiar un succes, era ceva adevărat, ceva din ea); **Honey** din „Cui i-e frică de Virginia Woolf?”, regia Michel Făgădău; **Cordelia** din „Regele Lear”, regia Radu Penciulescu; **Corina** în „Jocul de-a vacanța” și **Lady Anne** din „Richard al III-lea”, regia Horea Popescu; **Charlotte** din „Noile suferințe ale tânărului Werther”, regia Olimpia Arghir; **Ana** din „Valiza cu fluturi” și **Brenda** din „Ferma”, regia Sanda Manu; **Blonahova** din „Barbarii”, pe scena Teatrului Nottara, în regia lui Alexa Visarion. • **1978: Ersilia Drei** din „Să îmbrăcăm pe cei goi”, primul rol pe scena Teatrului Mic, întâlnire cu regizoarea Cătălina Buzoianu și începutul unei lungi colaborări. Sub aceeași baghetă regizorală va fi **Margareta** din „Maestrul și Margareta”, **Genica** din „Niște țărani”, **Ea** din „Cerul înstelat deasupra noastră”, **Marguerite Gautier** din „Doamna cu camelii”. În regia lui Dragoș Galgoțiu va juca **Aelita** din „O femeie drăguță cu o floare și ferestre spre nord”. • În film a debutat în **1964,** în filmul lui Andrei Blaier **Casa neterminată.** Debut mai mult decât promițător care, din păcate, nu i-a sensibilizat cum s-ar fi cuvenit pe regizorii de film. Următorul rol vine abia peste șapte ani, în **1971,** în **Asediul** de Mircea Mureșan, regizor care o va solicita și pentru filmele **Ion – blestemul pământului, blestemul iubirii.** Va lucra cu Dinu Cocea la **Parașutiștii,** cu Dan Pița și Alexandru Tatos la serialul TV **Un august în flăcări,** cu Gheorghe Vitanidis la **Casa de la miezul nopții, Clipa, Dragostea și Revoluția,** cu Cristiana Nicolae la **Râul care urcă muntele,** cu Ștefan Traian Roman la **Regăsire,** cu Alexa Visarion la **Înainte de tăcere,** cu Șerban Creangă la **Speranța,** cu Andrei Blaier, Mihai Constantinescu și Mircea Mureșan la serialul TV **Lumini și umbre,** cu Tudor Mărăscu la **Bună seara, Irina,** cu Nicu Stan la **Vreau să știu de ce am aripi** și **Furtună în Pacific,** cu Mircea Veroiu **Adela.** Nu e mult, nu e puțin. Este doar ceea ce poate obține cineva care nu și-a dorit foarte mult să facă film. Dar nici nu l-a ocolit.

www.dacoromanica.ro

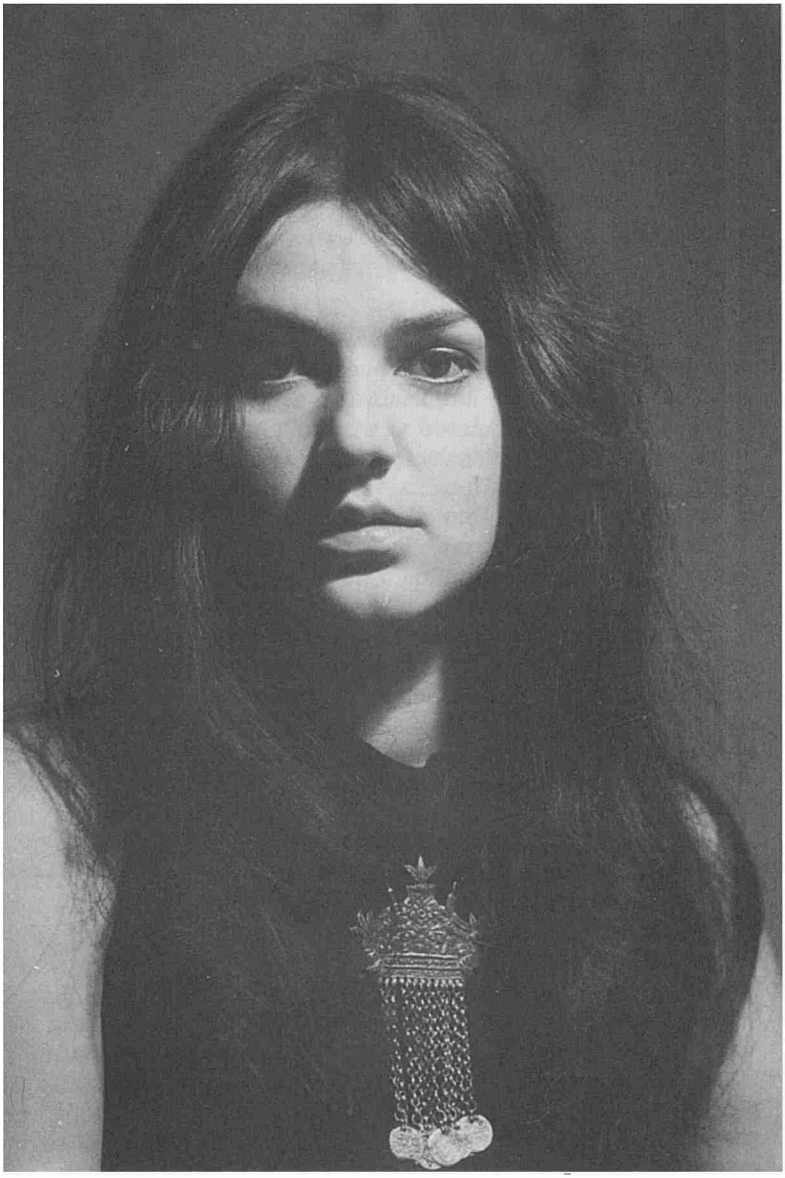

EMILIA DOBRIN

Nu am spaima vârstei

www.dacoromanica.ro

„Puțini scenariști sunt interesați de personajul feminin în asemenea măsură, încât să-i acorde statutul de principal. *Noi suntem partenerele* lor."

Am avut întotdeauna o stare de uimire în fața destinului de actriță al Emiliei Dobrin. După debutul mai mult decât promițător din **Căldura,** *prezența ei în filme a strălucit mai cu seamă în roluri episodice. Personaje de plan doi, care se instalează însă rapid în primplanul atenției spectatorului. Personaje meteorice, dar vii, adevărate, prezențe de care nu poți – și să vrei – să nu ții seama. Prezențe sobre, neostentative, calme, discrete, dar nu mai puțin pregnante, cum este și prezența ei în viața de toate zilele. Nimic agresiv – actriță. Nimic „jucat", „făcut". O tânără femeie, cu simplitate și naturalețe frumoasă. Un om direct. Contactul cu ea este plăcut, dar nu lesnicios. Un aer de mister, de ceva greu descifrabil o înconjoară, ca un strat protector, și recunosc în el misterul care plutește în jurul personajelor ei. Întâlnirile noastre de până acum nu au trecut niciodată pragul formulelor de politețe, așa încât acum suntem amândouă puțin stânjenite de perspectiva unei discuții lungi. O rog să-mi vorbească despre începuturile vieții ei de actriță, cu speranța că, printre date, cifre și evenimente din trecut, o să ne pierdem tracul.*

– Da... Eram încă studentă când am făcut **Căldura** și **Zile de vară** – ca roluri mai importante... Apoi **Colinele verzi. Căldura,** țin minte, a fost chiar un mic eveniment cinematografic la ora aceea... Pe urmă, am terminat Institutul și am fost repartizată la Piatra Neamț, un teatru foarte bun, și am făcut prima greșeală din viața mea de actriță: am renunțat la Piatra Neamț pentru Ploiești, ca să fiu... mai aproape de casă. În timpul acela, însă, Ploieștiul era ca o gară. Pe acolo „se trecea". Nu era un teatru în care să vrei să rămâi. Greșeala mea s-a reparat cumva singură. La Ploiești fiind și jucând în „Tineri căsătoriți caută cameră", am venit la București să dau replica unui coleg care dădea concurs la Nottara. Concursul era pentru două posturi de actori, dar am intrat două actrițe: Catrinel Paraschivescu și cu mine... Cinci ani am stat la Ploiești și n-aș putea spune că n-am jucat, dar am regretat tot timpul climatul de la Piatra Neamț, climat de teatru tânăr, de efervescență, de căutări; climat normal... Deci, am venit la București, la Teatrul Nottara. La început mi-a mers destul de greu. Pe urmă, așa,

www.dacoromanica.ro

deodată, s-a deschis orizontul. N-aş putea spune că sunt foarte mulţumită, dar mi s-au întâmplat şi lucruri de bine aici. Am avut câteva spectacole care mi-au fost dragi – „Scoica de lemn" a lui Fănuş Neagu, „Casa Bernardei Alba" – un spectacol foarte frumos, de ţinută, dar care n-a durat mult... Chiar şi experienţa cu „Citadela sfărâmată" n-a fost lipsită de interes. Pentru mine a însemnat ceva...

– Întrebarea „fatală", de neocolit: dar în film?

„Între femeia-bărbată şi femeia-numai-
lapte-şi-miere ar trebui să-şi găsească
locul şi femeia normală. Cu bune şi rele,
cu nervi şi tandreţe, cu feminitate,
dar şi cu forţă.
Femeia ca-n viaţă, adică..."

– În film am avut norocul să lucrez cu regizori de frunte, despre care am ştiut că şi-au dorit să lucreze cu mine şi asta mi-a dat un sentiment foarte plăcut, de utilitate, deci am fost întotdeauna într-o stare bună la filmare, fie că a fost vorba despre filmele Malvinei Urşianu, fie că a fost vorba despre Tatos, la care am jucat cel mai mult. Chiar şi la **Căldura,** deşi Şerban Creangă era debutant, lucrul a fost interesant şi rezultatul bun şi pentru mine. Apoi – din nou foarte important – am avut întotdeauna parteneri foarte buni pe lângă care m-am simţit şi eu mai... bună. Toate aceste întâlniri, sunt convinsă, m-au pregătit pentru ceva cu siguranţă mult mai important decât am făcut până acum... În film, da, pot spune, cu mici excepţii, am avut destule reuşite, deşi rolurile nu au fost mari. Nu ştiu cât mi le recunosc eu ca reuşite, dar ele au fost recunoscute. Trebuie să te mai bizui şi pe cei din jur... Cum a fost rolul din **Trecătoarele iubiri,** mic, nu? dar despre el se vorbeşte, totuşi, ori de câte ori se vorbeşte despre film. De altfel, mie un rol mic, dar consistent, îmi place. Mă bucură. Nu-i uşor de făcut. Este chiar o „încercare". Uite, de exemplu, în teatru, rolul din „Insomnie" era foarte mic, dar după el am tras mari foloase şi eu, şi spectacolul. Iar în film, nici în **Mere roşii,** nici în **Secvenţe,** nici în **La porţile albastre ale oraşului** nu am avut roluri mari. Dar erau foarte bine scrise. Erau propuneri serioase pentru un actor. Sigur că un rol de întindere este plăcut. Chiar şi pentru orgoliul tău de actor: joci un principal! Dar rolurile mici au farmecul lor... Îmi pare rău că nu am văzut **Mitică Popescu** unde aveam tot un rolişor – sora lui Mitică...

www.dacoromanica.ro

– Era foarte bine. Era mic doar ca întindere, nu ca substanţă. Dar de ce nu l-ai văzut?

– ...Nu-mi place să mă văd în film. Întotdeauna mi se pare că ce am făcut nu e bine. Că se putea şi altfel... Am revăzut, de curând, la televizor, **Secvenţe** şi a fost prima oară când mi s-a părut că – parcă – n-ar fi rău. Avea un haz al lui, avea ceva... Dar ştiu eu? Poate am fost influenţată de reacţia celor din jur. Ştii cum e: suntem oricând gata să credem când se spune ceva de bine despre noi...

– Şi în prezent? Ce ţi se întâmplă demn de semnalat, acum?

– În viaţa de toate zilele mă bucur de copila mea, Ioana... În teatru, se pune „Livada cu vişini" şi chiar mi se întâmplă ceva bun: voi juca Varia. Iar în film, m-a chemat Malvina Urşianu pentru un rolişor în continuarea la **Pe malul stâng al Dunării albastre** şi iar există speranţa unui lucru bun. Echipa este formidabilă! Gina Patrichi, George Constantin, Dinică, Mariana Buruiană... În preajma lor, începi să „fierbi", se întâmplă ceva, se naşte ceva... Pentru mine, echipa este foarte importantă. Nu cred în reuşita unui film sau a unui spectacol „de unul singur". Şi cred că, mărturisit sau nu, toţi ne bizuim pe ceilalţi. În „focul" lucrului se creează o comuniune de idei, o legătură sufletească... Se întâmplă ceva cu **toţi,** împreună... Sigur, poţi să pleci de la un film sau de la un spectacol spunând: actorul X a fost formidabil, dar restul nu există! Atunci însă înseamnă că lucrul acela este greşit din capul locului. „Opera" nu mai are importanţă. Ea devine doar un prilej de recital actoricesc. Aşa cred eu cel puţin. Poate pentru că mă socotesc din familia actorilor care nu joacă doar pentru ca să se arate, ci vor să spună ceva. Cred în puterea educativă a artei. Cred că, dând publicului filme sau spectacole de calitate, care vor să **spună ceva,** nu doar să arate, nu se poate ca gustul lui să nu evolueze. Nu-mi fac iluzii. Nu cred că artistul poate schimba lumea. Dar ceva se poate mişca şi chiar transforma în oameni după un spectacol bun. Şi dacă toţi avem dorinţa asta şi dacă toţi ne străduim să facem tot ce facem bine şi frumos, cineva trebuie să reuşească. Poate nu reuşim toţi deodată. Dar odată şi-odată îi vine fiecăruia rândul să izbutească. Fireşte, nu depinde numai de tine. În meseria noastră depinzi, se ştie, de ceilalţi, de mulţi, de multe, dar câte ceva mai depinde şi de tine şi dacă îţi doreşti foarte mult să faci un lucru, nu se poate să nu reuşeşti până la urmă să convingi, important este ca dorinţa ta să fie adevărată... Sigur, să vrei şi să faci e departe de a fi acelaşi lucru. Şi eu mă trezesc uneori că nu pot duce ceva ce doresc, deşi, teoretic, susţin foarte bine. Dar nu dau vina pe nimeni. Pentru că şi asta mi se pare important: să nu-ţi găseşti scuze dând vina pe alţii. Nu foloseşte nimănui şi la nimic. Folositor mi

www.dacoromanica.ro

se pare să recunoşti că nu poţi. Nu te duc puterile. Nu eşti întreg. Sau nu eşti **încă** întreg. Adică un om cu dorinţe maxime, dar şi cu forţă maximă de a împlini ce doreşte. Un om în stare să se concentreze pe ceea ce are de făcut. Aici e diferenţa între a dori şi a realiza. Oricine poate dori, nu? Dar de făcut... Drumul dintre teorie şi practică mi se pare mai greu la film, pentru că nu iei rolul de la început să-l duci până la capăt, crescându-ţi puterea de concentrare în chip firesc, o dată cu evoluţia lui. Pentru film îţi trebuie o educaţie anume, o anume putere de concentrare, pe bucăţele, cu pauze. O formaţie specială... Eu ştiu că am avut momente la filmare când nu am reuşit deloc să mă concentrez, deci nereuşita a fost sigur din vina mea. Nu am reuşit să mă concentrez, să fiu în momentul acela... Filmul mă complexează. Şi într-o stare de complexare e mai greu să izbuteşti...

„Sunt feministă, recunosc, dar nu
de aceea cred că femeia,
ca personaj al vieţii, este mai nuanţată
decât bărbatul. Mai analitică, de asemenea.
Şi mai poetică. Şi mai puternică, uneori."

– Dar când ai făcut ***Căldura*** *nu aveai încă nici un fel de „formaţie" – nici de film, nici de teatru. Erai abia în formaţie. Şi totuşi, rolul acela ţi-a izbutit atât de bine încât rezistă şi azi. Cum îţi explici?*

– Acolo era şi dulcea inconştienţă a tinereţii. A neştiinţei. Când am început să văd mai multe, să aflu cât se poate, cât de mult se poate, am început să mă gândesc şi în ce măsură **eu pot.** De aici complexele, probabil. Dar poate că nici nu am destul de multă încredere în mine şi asta se simte. Ca să inspiri încredere celorlalţi, trebuie să ai tu încredere în tine, în forţele tale... Este şi o problemă de educaţie. Mi s-a cultivat, poate, peste măsură, bunul simţ, ideea că nu este obligatoriu să am dreptate, că trebuie să fiu modestă şi „la locul meu", tot lucruri frumoase de altfel, dar care vin în contradicţie cu structura unui artist. Şi chiar cu propria-mi structură. Sunt un om neliniştit, „în fierbere", dar asta nu se mai vede, pentru că am fost învăţată să mă stăpânesc, să nu mă exteriorizez. Nu este ceva foarte folositor unui actor...

– Aplicate unui personaj, aceste „defecte" devin folositoare. Ponderea, calmul, sobrietatea sunt calităţi comune tuturor personajelor pe care le-ai făcut... Dar cum ţi se par personajele feminine din filmele noastre – cele pe care le-ai avut alături, principalele deci...?

www.dacoromanica.ro

– Puţini scenarişti sunt interesaţi de personajul feminin în asemenea măsură încât să-i acorde statutul de „principal". Noi suntem mai mult personaje ajutătoare. Partenerele **lor.** Poate pentru că majoritatea filmelor sunt scrise şi realizate de bărbaţi. Se ştie că fiecare vorbeşte cel mai bine despre ceea ce cunoaşte mai bine... Iar când, în sfârşit, apare şi un personaj feminin principal, rar i se întâmplă să scape de scheme. „Ea" este – să zicem – directoare de fabrică. Şi atunci merge ca un soldat, bocănind zdravăn, deschide uşa vijelios, se aşază cu coatele pe masă, se uită cumplit la cei ce intră în birou şi, la o adică, bate cu pumnul în masă de sparge cristalul. Sau, dimpotrivă: „Ea" este blândă, îngrozitor de blândă, nu-şi iese din fire niciodată, nici la serviciu, nici acasă, nu-i dă nici o palmă copilului când face o prostie, e toată numai-lapte-şi-miere. Dar între femeia-bărbată şi femeia-numai-lapte-şi-miere şi-ar mai putea găsi locul şi femeia normală. Cu bune şi rele, cu nervi, cu feminitate, dar şi cu forţă. Femeia ca-n viaţă. Este o contradicţie între imaginea pe care ne-o propune viaţa şi aceea pe care o propunem noi vieţii. Eu sunt feministă, recunosc. Dar nu cred că de aceea mi se pare (şi nu mi se pare, aşa este!) că femeia, ca personaj al vieţii, este mai nuanţată, mai imprevizibilă decât bărbatul. Mai analitică, de asemenea. Şi mai poetică. Şi mai patetică, uneori. Nu propun să se înlocuiască schema femeii-bărbată sau a femeii lapte-şi-miere cu schema femeii „mai" decât bărbatul. Bine ar fi să fim văzute aşa cum suntem. Să se scrie personaje adevărate, pentru că actriţe în stare să le interpreteze avem, nu se poate spune că nu avem. Şi pentru ca să observi acest lucru nu e nevoie să fii feministă. Ajunge să te uiţi în jur...

– *La cine „te-ai uitat" mai cu seamă? Care ţi-au fost modelele?*

– Când eram în Institut, modelul meu era Gina Patrichi. Admiram nespus, mă fascina arderea cu care exista în scenă şi puterea ei de a schimba – cu ce uşurinţă! – registrul. Îi simţeam dorinţa de a spune ceva, de a face tot ce este posibil, la nevoie şi ceea ce părea imposibil pentru ca spectatorul să-i prindă mesajul... Pe urmă a apărut Valeria Seciu şi când îmi era mai greu şi mai greu cu mine, în meserie, mă duceam s-o văd în „Să îmbrăcăm pe cei goi". Nu mă duceam să găsesc soluţii, nu! Mă duceam pentru curaj şi pentru speranţă. Mă duceam să văd că **se poate.** Am avut ce să văd în jur... Temperamentul extraordinar al Marianei Mihuţ; chipul atât de special şi atât de „pentru film" al Irinei Petrescu, jocul ei atât de personal... Chiar şi în generaţia nouă ai ce să vezi. Dacă ar fi numai Mariana Buruiană, care mi se pare o întâmplare unică, un eveniment şi în film, şi în teatru... Numai uitându-te

www.dacoromanica.ro

la chipul ei şi ai putea construi un personaj feminin extraordinar. O femeie normală...

– *Mă gândeam tocmai cât de... normală eşti în viaţa de toate zilele. Actorilor li se întâmplă adesea să-şi poarte personajele şi în viaţă. În gesturi, în replici, uneori...*

– Aşa este. Personajele pe care le interpretăm se aşază undeva în fiinţa noastră. Cu timpul, chiar ne modifică... Poate eu am jucat prea puţin. N-au apucat să se „lipească" de mine... Dacă mă gândesc bine, nu cred să am mai mult de cincisprezece roluri în teatru, cam tot atâtea în film şi din ele doar cinci-şase mai importante. E puţin. Dar nu-i timpul pierdut. Mai am speranţe. Poate pentru că nu am spaima vârstei. E adevărat, timpul trece, simt cum trece şi-mi pare rău, firește, dar cu regret doar, nu cu spaimă. Fiecare vârstă are timpul ei. Şi bucuriile ei... Vei spune că sunt optimistă...

– *Mai degrabă înţeleaptă... Din păcate, şi timpul discuţiei noastre a trecut. Ne despărţim pe ideea de optimism sau pe aceea de înţelepciune?*

– Îţi propun un „hibrid" care, ce n-aş da să-mi reuşească! Optimismul înţelept...

octombrie, 1986

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 1 august 1948, Vălenii de Munte. **1969:** studentă în anul II la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică are prima întâlnire cu Alexandru Tatos, la spectacolul „Gemenii" în care ea joacă **Erotium.** • **1971:** absolvă Institutul şi este repartizată la Teatrul din Ploieşti. Debutează cu **Ana** din „Cercul morţii", regia Vintilă Făcăianu. Într-un repertoriu dominat de dramaturgie românească, în cei cinci ani de Ploieşti joacă, printre altele: **Eliza** din „Omul care...", regia Emil Mandric; **Aurelia Tintoca** din „Interesul general", regia Harry Eliad; **Cixi** din „Omul nostru din Jamaica" şi **Ana** din „Despot Vodă", regia Marcel Anghelescu; **Doamna Linge** în „Stâlpii societăţii" şi **Zenobia** din „Cine ucide dragostea", regia Emil Mandric; **Ilenuţa** din „Snoave cu măşti", în regia lui Ion Cojar; **Ada** din „Nu suntem îngeri", regia Letiţia Popa. • **1977:** este angajată la Teatrul Nottara pe a cărui scenă va juca: **Irene** din „Patima fără sfârşit", regia George Rafael; **Secretara** din „Micul Infern", regia Mihai Berechet. • **1979** îi aduce o avalanşă de roluri. Va fi **Celimene** din „Mizantropul", **Iris David** din „Scoica de lemn", regia Dan Nasta; **Magdalena** din „Casa Bernardei Alba". • **1980:** intră în ritmul, normal pentru teatru, de unul-două spectacole pe an. Joacă **Geta Tudorică** din „Sfântu Mitică Blajinu", regia Anca Ovanez-Doroşenco;

www.dacoromanica.ro

Pupella din „Mizerie şi noblețe", **Deborah** şi **Irina** din „Citadela sfărâmată", spectacole în regia lui Mihai Berechet; **Anda** din „Zig Zag", regia Olimpia Arghir; **Eugenia** din „Insomnie", prima întâlnire cu regizorul Alexandru Dabija, care o va distribui, mai apoi, şi în spectacolul de poezie „Orfeu în Câmpia Dunării", poem dramatic de Nichita Stănescu. • **1969:** studentă în anul II, debutează în filmul lui Şerban Creangă **Căldura.** • **1971:** proaspăt absolventă, joacă în filmul lui Nicolae Breban, **Printre colinele verzi,** film care îi deschide o carieră cinematografică constantă. Joacă la Geo Saizescu în **Astă seară dansăm în familie;** la Gheorghe Vitanidis în **Ciprian Porumbescu;** la Mircea Mureşan în **Porțile albastre ale oraşului;** la Iulian Mihu în **Omul şi umbra;** la Sergiu Nicolaescu în **Viraj periculos;** la Manole Marcus în **Mitică Popescu.** • **1974** este anul reîntâlnirii cu Alexandru Tatos care o descoperă ca actriță de film pe când lucra, împreună cu Dan Piţa, serialul TV **Un august în flăcări.** Devine actriţa favorită din filmele **Mere roşii, Rătăcire, Întunecare, Secvențe.** • **1983:** întâlnire fastă cu regizoarea Malvina Urşianu care o distribuie în **Pe malul stâng al Dunării albastre** şi apoi în **Figuranții.** Două roluri care au pus în lumină o altă latură a personalității actriței Emilia Dobrin.

www.dacoromanica.ro

MARGA BARBU

Regizori, provocați actorii!

www.dacoromanica.ro

„Dacă vrei să-ți încerci puterile,
trebuie să înfrunți exact acel lucru
despre care crezi că nu-l poți face."

Marga Barbu nu este un partener de discuție blând-confesiv. Întâlnirile noastre de până acum, chiar și atunci când se întâmplau după o „reușită personală", s-au soldat întotdeauna cu opinii clare, lucide, adesea critice despre meseria de actor și felul în care se împlinește ea în general. Exemplul personal n-o interesează decât în măsura în care poate fi folosit ca argument. Momentul acesta însă nu este doar bun, este extraordinar. Suntem după ce ea, Marga Barbu, a „dat" rolul vieții ei de până acum și a cules și roadele, dulci, fireşte, ale unei realizări de excepție. Mă gândesc să profit de ocazie. Îi propun să lăsăm deoparte pentru o dată toate problemele breslei „în general" și să ne fixăm atenția asupra acestui personaj despre care știu, a mărturisit public doar, că „i-a șters toate nemulțumirile și neîmplinirile, a împăcat-o cu lumea și cu viața ei de actriță". Zâmbește, jumătate tandru, jumătate maliții, dar nu respinge ideea. Recunoaște chiar că „amărâta asta de Aurica" i-a adus mai multă bucurie decât toate personajele fericite pe care le-a interpretat de-a lungul anilor și, deci, o discuție despre ea îi face plăcere. Nu-mi garantează însă că va rezista tentației de a sări din subiect în „ale ei", tocmai pentru că personajul a însemnat și o demonstrație că, iată, se poate face film în condiții nu doar normale, ci chiar ideale pentru un actor. De unde s-ar putea ivi numeroase comparații... Iau asupră-mi sarcina s-o trag de mânecă la momentul necesar și, într-o stare pe care o simt, brusc, confesivă pornim discuția despre cum s-a născut „domnișoara Aurica". Presupun că s-a gândit la ea mai de mult. De când? Și cum a fost drumul de la gând la faptă?

– Ți-am spus, cred, și altă dată că eu nu îndrăznesc să-mi spun nici mie: „aș vrea să joc cutare personaj", de teamă că, dacă nu-mi reușește, mă voi simți foarte prost față de cei care, cine știe? chiar mi-l încredințează... La Aurica m-am gândit mai mult incitată de autor. El mi-a spus odată: „Bine, ai făcut tu ce ai făcut până acum, dar la Aurica să te văd!". Întâi am crezut că glumește. Pe urmă, încet-încet, ideea a început să prindă rădăcini în mine, dar în subconștient; nu îndrăzneam să mi-o aduc în minte direct. De altfel, nici nu eram sigură că filmul se

www.dacoromanica.ro

va face. Probabil nu-i momentul, îmi spuneam. Pe urmă, brusc, „a fost momentul" şi m-am trezit chemată de Şerban Marinescu şi Vlad Păunescu să dau o probă. M-au dus la Buftea, într-o cabină goală, rece, fără pic de atmosferă, au pus pe mine ceva improvizat şi nu m-am putut simţi deloc, dar deloc, Aurica. Un singur moment, spre finalul probei, am simţit-o, dar în treacăt, ca o aripă de rândunică speriată nimerită întâmplător într-o încăpere. Atât. În rest nimic. Eram atât de stângace, de ne-Aurica, de înfricoşată... Şi-mi dădeam seama că frica asta va crea între noi un zid peste care nu voi putea sări decât dacă uit complet de mine, renunţ total la mine şi încerc să mă apropii de ea omeneşte, cu căldură şi încerc s-o „atac" dinăuntru, din amărăciunile ei, din umilinţele ei, din neîmplinirile ei. Întâmplarea a făcut ca exact în acea perioadă viaţa să mă arunce în nişte momente foarte grele care m-au frământat ca pe un aluat, m-au umilit, m-au făcut să mă simt într-o nimicnicie şi să aflu, pe pielea mea, cum e când nu mai poţi să faci nimic... De aici însă putea să iasă sau o bună întâlnire cu personajul, sau o inhibiţie personală atât de mare încât să anuleze orice şansă de întâlnire... De fapt, Aurica este rezultatul unui fel de miracol numit contactul cu o echipă minunată; ambiţia regizorului, a operatorului, dragostea celor din jur ca răspuns la dorinţa lor şi a mea de a face un lucru deosebit, toate astea au creat un climat special, de căldură, de înţelegere, de comunicare cum nu am întâlnit niciodată până acum şi de care aveam mare nevoie, mai ales acum. Pentru că Aurica nu era ceea ce numim noi un „prag". Era un zid. Ori îl săream, ori mă striveam de el...

– *De unde frica? Niciodată nu te-am auzit spunând despre un personaj: mi-a fost frică de el!*

– Pentru că niciodată nu am fost dezarmată în faţa unui personaj. Întotdeauna am avut un punct de sprijin. Cel puţin exterior. Ori aici nu aveam nimic. Nici măcar fizicul. Mă uitam în oglindă, îmi vedeam zâmbetul, nasul, trăsăturile total nepotrivite personajului şi mă gândeam cu disperare: nu sunt ceea ce trebuie! Un nas mai de pătlăgică, o gură mai mică, mai pungită mi-ar fi prins bine! La proba de costume, nepotrivirea a devenit mai evidentă. Tot ce gândise şi punea pe mine pictoriţa de costume Oana Tofan „cădea" bine, deci prost pentru personaj. De pălării, nici nu mai vorbesc. Cred că ele au fost coşmarul Oanei. Aurica trebuia să poarte multe pălării, iar eu am, cum spun modistele, „cap de pălărie". Şi iar nu era bine. Realizam cu groază, amândouă, că tot ce pune pe mine în loc se mă apropie de personaj, mă îndepărtează; mă fac tot mai anti-Aurica. Iar în timpul ăsta regizorul primea tot soiul de şuşoteli la ureche pe ideea: ce caută Marga

www.dacoromanica.ro

Barbu în Aurica? Dovadă că şi altora le era frică, nu numai mie. Eu înţelegeam însă perfect şi nici nu mă puteam supăra, pentru că şi eu mă întrebam ce caut în domnişoara Aurica. Dacă aş fi fost regizor nu m-aş fi distribuit în ruptul capului! Niciodată n-am simţit mai puternic că datele mele personale îmi sunt duşmane. Nici măcar pe voce nu mă puteam bizui, nici ea nu mă ajuta, era prea „lipită" de alte personaje anti-Aurica. De aceea, când într-o bună zi, inginerul de sunet mi-a spus: „ştiţi că în anumite momente vocea nu vă mai seamănă?" m-am bucurat enorm. Era semnul că mult din personajul care sunt eu şi din cele care mi-au permis să fiu şi eu plecase, iar în mine se instala, în fine, Aurica...

„Adevărul e că niciodată nu poţi să ştii
de ce este în stare un actor,
până nu-l provoci."

– *Cu frică nu se face nimic. Presupun că la un moment dat a dispărut. Când? Cum?*

– Când am intrat în decorul lui Lucian Nicolau. Când am început să filmez, în acea cămăruţă „a mea", în care toate erau exact aşa cum mi-am închipuit că trebuie să fie în jurul Auricăi, de la dantelăriile vechi, cu miros de praf, până la ceainicul mic de argint, bomboniera, lămpile, geamantanul, primusul care bâzâia familiar... Ambianţa te populează imediat, te îmbibă de existenţa reală a personajului. Atunci toate frânturile de gând încă nelegate în mintea mea au început să prindă viaţă. Să se lege. Geamantanul m-a dus cu gândul la multele călătorii visate. Micile obiecte înghesuite peste tot m-au făcut să imaginez vacanţe la „băi" soldate cu întâlniri nefructuoase, ratări, amărăciuni adunate în „suveniruri". Mediul acela mi-a creat o temperatură specială. Totul aluneca spre posibil. Spre real. Conversaţia cu manechinele, vorbitul de una singură – fără să cadă în nebunie, ci doar într-un fel de „deplasare", normală la un personaj ca ea. Orice mi s-ar fi cerut, puteam să fac. Se crease **starea.** Şi cel mai mic lucru spus de cineva mă făcea să vibrez şi în bine, şi în rău. Mă simţeam ca o scoică fără cochilie. Dezarmată. Vulnerabilă...

– *Asta se numeşte „intrarea în personaj", nu?*

– Nu vreau să spun vorbe mari, dar cred că asta este. Oricum, o stare care nu-mi displăcea deloc, pentru că este starea necesară mie când joc: să-mi pierd eul, să devin altcineva, asta îmi trebuie. Probabil e un dat. Există actori foarte buni, foarte mari, dar care se repetă, pen-

www.dacoromanica.ro

tru că se joacă tot timpul pe ei. Exemplul care îmi vine în minte este Jean Gabin. Probabil sunt personalităţi foarte puternice care nu se pot desprinde de propria imagine... Dacă aş fi fost astfel, n-aş fi putut s-o „fac" pe Aurica. Un personaj ca ea cerea o lepădare de sine, de zorzoanele pe care toţi le folosim într-un fel sau în altul, o desprindere de propria fiinţă... Multă lume m-a întrebat – acum sar de la una la alta, dar undeva trebuie să fie o legătură – ce are comun limba japoneză, pe care o învăţ de patru ani, cu tot ce fac eu. Cred că ce m-a atras la japoneză a fost tocmai greutatea lucrului. O dificultate teribilă pe care am vrut s-o am ca să-mi încerc puterile. Dar nu o dată mi s-a întâmplat să arunc cărţile spunând: asta e o nebunie! Ce-mi trebuie?! Cu Aurica nu mi-am permis „să arunc cărţile", dar momente de disperare am avut, înainte să încep filmările. Pe urmă însă, m-am predat ei. Cu un fel de umilinţă – în sensul bun al cuvântului – cu o febră a căutării acelor lucruri cu care să servesc eu personajul, nu el pe mine; cu o dorinţă de a „depune" tot ce am mai bun pentru el – şi am depus chiar tot. Chiar şi lucruri pe care nici nu ştiam că le am. Şi asta a fost o altă bucurie: de a descoperi, zilnic, ce-o să mai fie? Ce o să mi se mai ceară? Am să pot? N-am să pot? Cât?

– Dar la capătul zilei de filmare ştiai dacă şi cât ai putut?

– De foarte multe ori, da. Deşi la film se poate întâmpla ca tu să trăieşti o stare specială care însă nu se înregistrează pe peliculă. Cu Vlad Păunescu n-ai probleme de genul ăsta. El e cu tine. Simte cu tine, aşa încât, la sfârşitul zilei de filmare, cel mai adesea aveam liniştea că am făcut ce mi s-a cerut. Şi nu în zadar. Dar, sigur, abia când sunt puse cap la cap toate zilele, vezi dacă ele se leagă sau nu. Dacă există o unitate a personajului sau nu...

– Ce mi se pare fascinant, ca performanţă actoricească, la Aurica este tocmai unitatea asta de care vorbeşti, aplicată unui personaj de o derutantă complexitate. Aurica e un hăţiş de stări, ipostaze, trăiri contradictorii în care actorul se poate pierde, cu uşurinţă. Cum ai reuşit să păstrezi drumul?

– Da, şi pe mine m-a uluit complexitatea ei pe care, însă, la lectură, nu am simţit-o aşa... Probabil n-am destulă imaginaţie. Eu, pe Aurica, am descoperit-o făcând-o. Muncind la ea. Dar cum de nu m-am rătăcit, nu ţi-aş putea spune. Probabil în mine ca om, ca actor, s-au copt nişte lucruri care aşteptau prilejul să iasă la iveală. Noi toţi suntem un fel de vulcani care dorm, dorm şi o dată erup. Când te aştepţi mai puţin sau nu te mai aştepţi deloc, erup. Adevărul este că niciodată nu poţi să ştii de ce este în stare un actor, până nu-l provoci. Mi s-a întâmplat şi în teatru să observ situaţii similare la colegii mei,

www.dacoromanica.ro

care m-au surprins, uneori atât de plăcut, cu un rol despre care eu nici nu visasem că l-ar putea face **astfel...** Întotdeauna am spus: regizori, provocați actorii!

– *„Provocarea" este importantă, desigur... Dar pe urmă? Cum a fost pe urmă? Ați discutat personajul de la început? Pe parcurs? Cum?*

– Tot timpul. Zi de zi discutam scena pe care trebuia s-o facem. Și dacă eu aveam altă viziune, sfârșeam prin a accepta viziunea lui. L-am ascultat, gândindu-mă că el vede lucrul în ansamblu. Vede întregul, nu scenă cu scenă, ca mine. Pentru că nu întotdeauna ce simțim noi față de personaj într-o scenă sau alta este și ceea ce îi trebuie în ansamblu. Șerban m-a ținut tot timpul pe ideea de simplitate. Uneori aproape mă deranja, mă jena, erau scene în care îmi doream o notă comică sau mai multă expresivitate, iar el mă reteza mereu cu acel: simplu! Mai simplu! Acum știu că el a avut dreptate. Probabil eu aș fi mers mai mult pe latura bizară a personajului. El a preferat latura tragică... Adevărul este că, din discuție în discuție, ne-am întâlnit, cumva, la jumătatea drumului... Exact-exact lucrurile astea nu se pot nici explica, nici măsura. Știu de pildă, că pentru Aurica am luat foarte multe de la personaje din viață. Realizam, brusc, că ceva seamănă, o reacție, un gest, lucruri pe care nici nu mai știam că le am în minte și care au ieșit la lumină pentru ea, pentru Aurica...

„Există actori foarte mari, personalități foarte puternice, care nu se pot desprinde de propria imagine. Așa că se joacă tot timpul pe ei înșiși. Mie, dimpotrivă, ca să pot juca, îmi trebuie să-mi pierd eu-ul. Să devin altcineva."

– *Și mai departe? Ce va fi mai departe?*

– Dacă spun nu știu, te mint. Nu vreau să te mint, dar nici să vorbesc despre ceva ce deocamdată doar sper că va fi. Să spunem că, mai departe, aștept primăvara. Cum spun grecii foarte frumos: aștept cu nerăbdare primăvara viitoare să văd ce-mi aduce... Din când în când – tocmai mi s-a demonstrat – viața e în stare să-ți aducă și surprize plăcute, extraordinare, care șterg toate supărările și aprehensiunile și incertitudinile. Și pentru asta cred că e minunată viața. Merită s-o trăiești...

– *Ar trebui să ne oprim aici. E un final frumos...*

www.dacoromanica.ro

– Da... Un *happy end,* cum îi place mamei... Ea este un spectator foarte exigent – în general este un om exigent şi faţă de sine, şi faţă de noi – fireşte, a văzut filmul şi a fost întristată că în final nu există, totuşi, o rază de speranţă pentru Aurica. Ea o vedea undeva, pe o bancă, în lumină. Măcar atât... Un *happy end* cât de modest, acolo...

– *Toţi ne dorim un „happy end cât de modest, acolo", nu?*

– Da... Probabil omul are nevoie de gândul că totul se va sfârşi cu bine ca să poată merge mai departe... Probabil...

ianuarie, 1987

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 24 februarie 1929, Ocna Şugatag – Maramureş. Mediul familial – mama, profesoară de balet, sora, dansatoare la Operă –, dar şi propria plăcere de a dansa par să o îndrepte spre aceeaşi carieră. Inima – mai exact cordul – n-o lasă. Alege o facultate mai puţin zbuciumată, Filosofia, pe care o dublează însă cu Institutul de Teatru. După un an şi jumătate abandonează Filosofia. • **1951:** absolvă Institutul şi debutează pe scena Teatrului Armatei (devenit mai apoi Nottara) în „Nunta lui Figaro": **Cherubin.** Urmează **Roxanne** în „Cyrano de Bergerac"; **Geta** în „Fântâna Blanduziei"; **Cleopatra** în „Antoniu şi Cleopatra"; **Dunia** în „Crimă şi pedeapsă"; **Rusty** în „Adio, Charlie!"; **Eliza** în „Omul care a văzut moartea"; **Colette** în „Gaiţele"; **Jeanine Charoux** în „Cei şase"; **Lady Adriana Utterword** în „Casa inimilor sfărâmate"; **Marjorie** în „Lady X"; **Claudia** în „Ultima cursă"; **Contesa Kendy** în „Patima fără sfârşit"; **Amandine** în „Mâţa-n sac"; **Adela** în „Citadela sfărâmată". Regizorii de film o descoperă repede şi o folosesc intens. Dinu Negreanu în **Nepoţii gornistului – 1953,** debut –, şi în **Răsare soarele,** Andrei Călăraşu în **Vultur 101,** Geo Saizescu în **La porţile pământului,** Iulian Mihu în **Procesul alb,** Vladimir Popescu-Doreanu în **Amprenta,** Gheorghe Vitanidis în **Facerea lumii, Masca de argint** şi **Colierul de turcoaze,** Radu Gabrea în serialul TV **Urmărirea,** Virgil Calotescu în **Dragostea începe vineri,** Sergiu Nicolaescu în **Ultimul cartuş, Zile fierbinţi, Wilhelm Cuceritorul** (împreună cu Gilles Grangier), Adrian Petringenaru în **Tatăl risipitor,** Dan Piţa şi Alexandru Tatos în serialul TV **Un august în flăcări,** Cornel Todea în **Comoara din Carpaţi** – film TV – Francisc Munteanu în **Melodii, melodii,** Dan Piţa în **Bietul Ioanide,** Manole Marcus în **Omul care ne trebuie,** Doru Năstase în **Drumul oaselor, Trandafirul galben, Misterele Bucureştilor,** Şerban Marinescu în **Domnişoara Aurica** (Premiul Asociaţiei Cineaştilor în 1986). În **1965** regizorul Dinu Cocea începe

www.dacoromanica.ro

seria „haiducilor" **(Haiducii, Răpirea fecioarelor, Răzbunarea haiducilor, Haiducii lui Șaptecai, Săptămâna nebunilor, Zestrea Domniței Ralu)** și o distribuie în rolul **Anița,** personaj plin de farmec devenit repede popular și foarte iubit de public. Pentru **Anița,** dar și pentru personajele din **Facerea lumii** și **Urmărirea,** Asociația Cineaștilor îi acordă Premiul de interpretare feminină. În 1971.

www.dacoromanica.ro

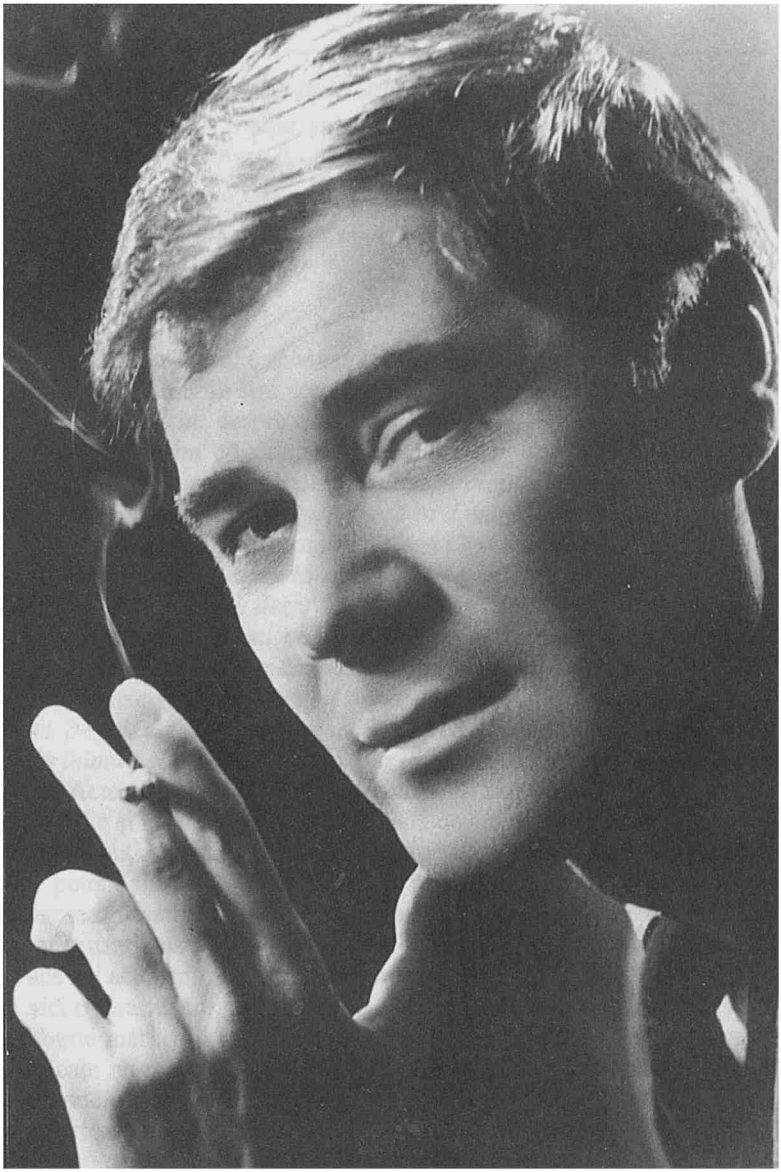

ION BESOIU

Mi-a dat viața destul

www.dacoromanica.ro

„Aş putea alcătui oricând
şase, şapte distribuţii extraordinare
cu mari actori.
Dar unde sunt scenariştii
care să scrie roluri pentru ei?"

Stimate Ion Besoiu, dumneavoastră...

– O clipă! Eu nu ştiu despre ce vreţi să vorbim, dar vă previn că nu am nimic de spus despre mine!

Este adevărat că suntem la teatru, chiar dacă nu pe scenă, ci într-o cabină, şi afară, deşi e primăvară, plouă îndesat, ca toamna, cadru sonor numai bun pentru o piesă în două personaje, dar lovitura mi se pare, totuşi, prea „de teatru". Cum să fac un interviu cu Ion Besoiu fără să vorbim despre Ion Besoiu?! Îmi înghit „de ce"-ul legitim şi accept. Să nu vorbim despre el. Să vorbim despre actor în general. Despre ce poate şi ce nu poate el face pentru soarta unui film. Am văzut nu de mult ***Toate pânzele sus;*** *mi se pare un exemplu bun, o demonstraţie convingătoare; mi se pare că regizorul s-a bizuit mult pe actori, pe talentul lor, pe farmecul lor, pe... puterea lor de a duce filmul la inima publicului. Am şi alte exemple...*

– Actorul poate, poate foarte mult... Şi noi avem – este o observaţie veche şi nu-mi aparţine – o pleiadă de actori foarte înzestraţi, dar s-au făcut puţine filme pe măsura talentului lor. Există un decalaj mare între potenţialul de interpretare şi potenţialul de realizare. Cine frecventează teatrul rămâne entuziasmat de jocul unor actori – şi am probat senzaţia asta şi în turneele pe care le-am făcut în străinătate –, dar aceiaşi actori nu se pot mândri cu mari creaţii în film... Nu vreau să fac nici o ierarhizare, dar în generaţia mea au existat şi există încă actori foarte mari. Mă gândesc la Toma Caragiu şi Amza Pellea – care din păcate nu mai sunt printre noi –, dar şi la Marin Moraru, Dinică, Rebengiuc, George Constantin... şi sunt, sunt încă mulţi, nici nu poţi să-i cuprinzi într-o listă alcătuită la repezeală. Actori care nu au avut în film roluri pe măsura talentului dovedit pe scenă...

– Nu pot să vă contrazic categoric. Totuşi, nu mi se pare nici că peisajul nostru cinematografic este lipsit de mari creaţii actoriceşti. Vorbeaţi de Amza. Gândiţi-vă la ***Mihai Viteazul, la Osânda, Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte...*** *Iar dacă încalc o clipă convenţia*

www.dacoromanica.ro

noastră, vă pot aminti şi de filmele în care aţi jucat: ***Răscoala, Puterea şi Adevărul, Lumini şi umbre, Ion...***

„Actorii iubesc filmul.
Rămâne ca şi filmul să-i iubească pe ei.
Eu însumi am iubit filmul
mai mult decât teatrul şi am visat chiar
la o generaţie de actori de film."

– Pot să vă continui lista cu: Irina Petrescu în **Duminică la ora 6** sau, recent, în **O lumină la etajul X;** Victor Rebengiuc în **Pădurea spânzuraţilor;** Mircea Diaconu în **Actorul şi sălbaticii** sau în **Filip cel bun;** Gina Patrichi în **Pe malul stâng al Dunării albastre...** Şi aş mai avea! Dar, luate la număr şi socotite, aceste creaţii în film nu sunt pe măsura teatrului, în ciuda faptului că actorii sunt aceiaşi! S-ar putea replica: în teatru joci Shakespeare sau Cehov! Sigur că poţi să-ţi dovedeşti talentul! După mine, singurul lucru care primează, pentru că şi probează rezultatul muncii unui colectiv artistic, este calitatea spectacolului. Şi pot demonstra, oricui şi oricând, că se pot face spectacole mari – când spun **mari** subînţeleg şi afluenţa publicului – şi cu repertoriu românesc contemporan. Am bucuria să spun că se împlinesc zece ani de când se joacă „Răceala". Am jucat „Interviu" opt ani la rând, cu săli arhipline. Jucăm acum „Dimineaţa pierdută" cu săli arhipline – iar colegele mele au creaţii cu totul senzaţionale. Şi, iată, nu cred nici că această actriţă specială care este Tamara Buciuceanu-Botez a dat măsura marelui ei talent în film, aşa cum a făcut-o pe scenă... Chiar şi dintr-o piesă mai veche cum este „Io, Mircea Voievod" de Dan Tărchilă, cu o distribuţie foarte bună, Tocilescu a reuşit un spectacol deosebit, cu creaţii actoriceşti mari. Deci, se poate! Nu trebuie **decât** să ai oameni de calitate la îndemână, credinţă artistică şi condiţii de creaţie...

– Ca actor, ştiţi ce înseamnă credinţa artistică. Ca director de teatru, privind lucrurile din unghiul organizatorului deci, ce înţelegeţi prin condiţii de creaţie?

– Grija pe care trebuie s-o avem noi, cei care suntem puşi să administrăm această entitate umană implicată în actul creaţiei, pentru ca talentul şi pasiunea, şi potenţialul artistic să nu se irosească în zadar. Sunt multe de spus... Aţi atins o coardă care vibrează puternic în mine: organizarea. Cred că producătorii noştri, respectiv Casele de filme, ar trebui să acorde un interes şi mai mare felului în care este valorificat

www.dacoromanica.ro

„timpul actorului". Cum vă explicați, pentru că eu nu pot să-mi explic, de ce Casele de filme (și am făcut aproape o sută de filme la viața mea și întotdeauna actorii de la Bulandra au posibilitatea să se manifeste în cinematografie, fiindcă socot că este tot arta noastră românească) adresează cererile de eliberare a actorilor de teatru pentru film exact în perioada de vârf a activității teatrale, când se repetă și se joacă în plin? Prietenii mei, regizorii, îmi spun: n-am avut scenariul gata! N-am avut echipa! N-am avut decorul! Costumele!... Filmul suferă de **lipsă de timp.** Timp pentru coacere, pentru repetiții, pentru filmare. Unii regizori au încercat să facă repetiții, să lucreze mult cu actorii înainte de a rosti cuvântul: „motor!" Dar cu timpul au renunțat din lipsă de... timp. Eu, aici în teatru, dacă vin la o repetiție și văd că spectacolul nu e copt, îl mai las. Când îmi dau seama că există potență latentă de explozie artistică, îl las, îl amân. Îl amân, cu riscul chiar de a pierde o serie de reprezentații și bătându-mi capul, pe urmă, cum să recuperez pierderea pe parcurs. Dar, sigur, filmul este altceva. Este industrie. Sau și industrie. Sunt alte mecanisme probabil – nu probabil, sigur. Totuși, cred că unele lucruri țin și de noi. Cunosc regizori, de exemplu, care adună o distribuție mare, numai nume formidabile, să aibă afișul bogat, dar nu fac nimic cu ei. Roluri de două-trei vorbe. Apariții de trei secunde. Irosire de timp, de talent, de forță creatoare, de energie. E păcat... Spuneți-mi și mie cu ce rămâne un actor ca Octavian Cotescu în film?

„Judecând lucid, fără patimă, realitatea este
că nu-i loc de entuziasm, dar nici
de negare totală. Există și filme bune
și foarte bune. Păcatul este că nu sunt multe..."

Cu ce am putea compara ultima lui creație de pe scenă din „Cabala bigoților"? Ce joacă acum Margareta Pogonat, pe care am văzut-o, de curând, la televizor și este tot frumoasă, o frumusețe plină, maturată, care ar putea crea neliniște într-un cuplu, într-o situație de viață. Ce joacă în film acești doi „monștri" care sunt Moraru și Dinică? Ce face Radu Beligan cu farmecul lui inegalabil? Ce face Mariana Mihuț cu forța ei interpretativă?... Când vorbim despre marii noștri actori ajunși la maturitate, trebuie să le căutăm în tinerețe momentele puține de împlinire pe ecran. Nu știu de ce, există o goană, încă din Institut, după talente tinere, după chipuri noi, necunoscute, proaspete. Ce se întâmplă cu ele mai târziu? Fac un film-două și sunt lăsate. Unele nu probează prea mult talent, altele probează, dar sunt lăsate și acelea,

www.dacoromanica.ro

pentru că se caută în continuare alte chipuri noi. Şi uite aşa, pe rând ca la moară, se trezesc la 35, 40 de ani, „nejucate". Au fost foarte multe debuturi, multe promiţătoare, care au căzut în uitare, în cel mai bun caz doar pentru un timp. Gândiţi-vă la Valeria Seciu şi la debutul ei. Ce i se oferă acum, în film, acestei actriţe care, pe scenă, electrizează sala? Un regizor prinde un scenariu şi zice: Uite, ar fi extraordinară Vali aici! Sperând pesemne să împlinească neîmplinirile din scriitură prin jocul actoricesc. Dar cine scrie un scenariu special pentru ea, aşa cum ar merita? În general nu se scriu scenarii pentru maturitatea actorilor noştri şi e păcat. Nu am nimic împotriva filmelor cu şi pentru tineri, am jucat şi eu în asemenea filme, dar cu câtă plăcere am revăzut **Procesul maimuţelor** cu Spencer Tracy şi Frederich March! Şi cum putea să joace Jean Gabin în **Marile familii!** Numai cu o lăsare de pleoapă îţi sugera o sută de sensuri... Experienţa unui actor mare nu poate fi înlocuită cu nimic. Ce aşază vârsta peste talentul unui actor este inestimabil... Cred însă că există o spaimă a scenariştilor şi regizorilor în faţa vârstei. Şi nu o înţeleg. Oamenii sunt interesanţi şi la cincizeci de ani, şi la şaizeci, şi la şaptezeci şi cinci. Marile probleme de conştiinţă nu se dezbat numai la douăzeci de ani, ci adesea mult mai târziu, când, maturi fiind, „avem puterea judecăţii", dar putem fi şi judecaţi la rândul nostru chiar de tinerii pentru care ne zbatem atât de mult, judecaţi pentru ce am făcut şi pentru ce nu am făcut. Uneori şi pentru ce am făcut şi am făcut prost. Există oameni care la o anumită vârstă îşi fac examenul de conştiinţă şi el este mult mai acid şi mai dureros decât la un tânăr. Tânărul suferă o zi, două, şi-i trece, pentru că are viaţa înainte şi timp să-şi repare greşelile. Eu nu pledez, acum şi aici, pentru filme cu maturi, împotriva filmelor cu tineri. Mă gândesc doar că poate ar fi timpul să echilibrăm balanţa. Să încercăm o apropiere de echilibrul vieţii. Pentru că viaţa e foarte complexă... Colaboratorii mei şi cu mine am făcut multe teste asupra compoziţiei publicului care frecventează cele două săli ale Teatrului Bulandra. Să ştiţi că echilibrul de vârstă este bine păstrat. Tinerii vin în număr foarte mare şi, interesant, sunt foarte permeabili la problemele pieselor cu maturi. În timp ce spectatorii în vârstă vin şi la spectacolele unde se dezbat probleme de tineret, poate pentru că omul e oricând dispus să facă o reducţie de timp şi să-şi revadă problemele tinereţii. Deci, în viaţă lucrurile sunt interferate, să nu zic amestecate... Sigur că este vorba din nou despre creaţia actorilor. Este ştiut că o creaţie de excepţie face şi mesajul mai ascuţit, mai la adresă. Am şi această experienţă: piese jucate de un colectiv amorf ne-au creat probleme de recepţie la public. Aceleaşi piese pe scene înzestrate cu actori deosebiţi au percutat în

www.dacoromanica.ro

sală, au explodat altfel la public şi reprezentaţiile s-au ridicat la ordinul sutelor... Filmul nostru rămâne dator actorilor care au ajuns la o maturitate artistică deosebită, deci au această putere asupra spectatorilor. Eu aş putea alcătui oricând şase-şapte distribuţii de film extraordinare cu mari actori pe care-i avem răspândiţi prin teatre. Dar unde sunt scenariştii care să scrie pentru ei? Cine se înhamă la o treabă ca asta? Să se scrie special pentru marii actori! Actorii pot mult, ar putea foarte mult... Pot sfinţi un film, dacă au şi timpul necesar de creaţie şi mediul de creaţie şi ocrotirea necesară. Şi, bineînţeles, dacă se întâlnesc cu regizorii cu care trebuie să se întâlnească. Nu întâmplător, nu haotic, nu sporadic...

– Din tot ceea ce ai enumerat, cel puţin întâlnirea cu regizorul potrivit ţine şi de actor. Nu?

– Cunosc şi cazuri fericite de actori care au reuşit să evite întâlnirile nepotrivite, fie cu regizori care nu prezentau garanţii de reuşită, fie chiar cu scenarii neizbutite. În general însă, actorul ştie că dacă tot alege şi refuză, la un moment dat nu-l mai alege nimeni. Ori el vrea să joace. Actorii iubesc filmul. Rămâne ca şi filmul să-i iubească pe ei. Eu însumi am iubit filmul mai mult decât teatrul. Odată, visam chiar o generaţie de actori specializaţi pentru film, discutasem şi cu Amza şi cu alţi colegi, dar n-am avut curaj. Şi văd că nimeni de atunci n-a avut curajul ăsta. Fugim, toţi, între două spectacole şi două repetiţii să filmăm o secvenţă, uneori pe cine ştie ce coclauri, dar ne întoarcem în teatru şi rămânem în teatru, pentru că el prezintă garanţia unor roluri consistente în care actorul poate să-şi dea măsura. În teatru, fiecare are ce face, fiecare are locul şi rostul lui. Şansa lui de împlinire. Nu cred că ar fi o ruşine pentru film să înveţe lecţia asta de la teatru. Ar fi în folosul lui. La film însă, de multe ori nu ştii ce va fi. După câteva zile de filmare începi să-ţi dai seama. Simţi că nu e bine. Dar e târziu. Nu poţi părăsi echipa. Ai un angajament şi, ca om disciplinat ce te afli, trebuie să-ţi respecţi angajamentul. Uneori chiar citind scenariul simţi că nu merită deranjul, dar mergi pe mâna regizorului, dacă regizorul are antecedente „bune" sau pe mâna ta, sperând că poate-poate reuşeşti o performanţă. Dar nici asta nu este concludent. Am văzut regizori cu antecedente extraordinare care au dat greş. Am văzut actori care şi-au supraestimat puterile. Lucrurile sunt interferate şi aici. Judecând lucid, fără patimă, realitatea este că nu putem fi entuziasmaţi, dar nici nu putem să negăm tot ce-am făcut până acum. Sunt şi filme bune şi foarte bune. Păcatul este că nu sunt multe. Nu sunt pe măsura posibilităţilor. Păcatul este că puterea actorului se iroseşte prea des în zadar. Norocul nostru este că avem bucuria compensatorie a teatrului...

www.dacoromanica.ro

– Gândiți-vă că interviul apare în revista „Cinema"...

– Mă gândesc! Puteți să nu consemnați fraza asta dacă vi se pare jignitoare pentru film. Eu nu am dorit-o astfel. Iubesc filmul, v-am spus.

– De aceea nu ați dorit să vorbiți despre dumneavoastră ca actor de film?

– Nu am vrut să vorbesc despre mine, pentru că eu nu sunt reprezentativ. Am jucat mult, am avut destule roluri bune, interesante, un scenarist preocupat de soarta mea mă așteaptă acum cu două filme, unul despre Mircea cel Mare, făcut de Sergiu Nicolaescu, altul despre Unirea de la 1918, făcut de Mircea Mureșan. Nu am nici un motiv de nemulțumire personală, cum bine vedeți. Nu e totul să lucrezi. Totul e să te bucuri la sfârșit. Și eu am avut multe ocazii de bucurie la sfârșit. Lucruri la care îmi face plăcere să mă gândesc. Și sunt destule. Și cred că mai am timp și disponibilitate. N-am nici nostalgii, nici regrete imense. Mi-a dat viața destul. În general, viața dă pe măsura fiecăruia, dar nu întotdeauna și pe posibilitățile fiecăruia. Unii au posibilități foarte mari. Pentru mine însă filmul a fost o mamă bună. Nu am nimic să-i reproșez, în ce mă privește. Poate că nici ce am spus până acum nu se cuvenea... Sună cumva a reproșuri făcute unei mame care te-a crescut, te-a hrănit, te-a dat la școală și, după ce-ai terminat și facultatea, descoperi brusc că mama nu e cultivată. N-a prea citit. N-a citit „Război și pace". Ei și? Există atâtea mame care n-au citit „Război și pace". Iar mama e una, nu?... Mă contrazic?

– Nu. Se interferează.

Părăsim cabina cu miros de fard și costume „muncite" sub lumina reflectoarelor. Urcăm în sală. Actorul Ion Besoiu dispare înghițit de directorul Teatrului Municipal Lucia Sturdza Bulandra, Ion Besoiu, care vrea să „arunce un ochi" asupra repetiției Cătălinei Buzoianu cu „Uriașii munților". Arunc și eu un ochi asupra actorilor înșirați cuminți, pe latura stângă. Înregistrez, în semiîntunericul cald, câteva figuri cunoscute: Irina Petrescu, Luminița Gheorghiu, Mariana Buruiană, Ion Caramitru, Marcel Iureș. Ochiul minții le alătură, la repezeală, altele, culese de pe scena Teatrului Mic, Național sau Nottara. Alcătuiesc pe dată câteva distribuții de film. Mă „uit" la ele și le găsesc extraordinare. Îmi „iau distribuțiile" și plec. Afară e primăvară, dar plouă îndesat ca toamna. Ion Besoiu are dreptate. Se... interferează.

aprilie, 1987

www.dacoromanica.ro

FIȘĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul nașterii: 11 martie 1931, Sibiu. • Concomitent cu liceul, urmează Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică „Timotei Popovici" din Sibiu, dar nu cu intenția de a face teatru, ci pentru a-și corecta dicția. La ora aceea, Ion Besoiu scria versuri – pe care le citea la cenaclul literar al liceului – și se gândea să devină inginer chimist. Sau aviator. Sau ofițer de marină. În nici un caz ofițer de geniu sau de artilerie, cum dorea tatăl său. **1949:** un concurs de împrejurări îl aduce pe scena teatrului din Sibiu. Mircea Mureșan, pe atunci actor, este chemat la armată. Rolul **comsomolistului,** pe care-l juca în piesa „Argilă și porțelan", rămâne descoperit. Regizorul Radu Stanca îl încredințează lui Ion Besoiu. Rămâne pe scena teatrului din Sibiu până în 1966. Joacă mult – 5-6 roluri pe an. Mult și divers: **Tuzenbach** în „Trei surori" și **profesorul Miroiu** din „Steaua fără nume"; **Petru** în „Cita-dela sfărâmată" și **Despot Vodă; Bif** în „Moartea unui comis-voiajor" și **Vik-tor** în „Poveste din Irkuțk"; **Randell Atterwood** în „Casa inimilor sfărâmate" și **Cațavencu** în „O scrisoare pierdută" etc. • **1956:** dă probă pentru „Petru" din **Citadela sfărâmată** la filmul lui Marc Maurette. Nu primește nici un răs-puns. În schimb, e chemat să dea probe pentru rolul principal din **Vultur 101.** Refuză. Dar acceptă să joace, în același film, un rol secundar: **locotenentul Luca.** • **1957:** pune în scenă la Sibiu „Zboară cocorii". Andrei Blaier, în cău-tarea distribuției pentru **Furtuna,** îi face o probă fotografică și îl distribuie în rolul uteciștului **Vicu.** • **1958:** pune în scenă, tot la Sibiu, „Poarta". • **1959:** la mare, în vacanță, se întâlnește cu Mircea Drăgan și Tituș Popovici: **„Ai citit «Setea»?" „Am citit". „N-o citisem, am cumpărat-o chiar în ziua aceea"...** Rolul lui **Baniciu** îi place foarte tare. Peste puțin timp, Mircea Drăgan i-l încredințează. • **1960:** participă la Decada teatrelor cu rolul **Stelică Fotea** din piesa „Ferestre deschise". Obține premiul de interpretare. În aceeași perioadă are loc premiera filmului **Setea.** În juriul concursului se afla și Mihnea Gheor-ghiu. Îl văzuse în **Setea.** Urmarea: Lucian Bratu îl distribuie în rolul **căpita-nului Zoican** din **Tudor.** • **1962:** filmează la Craiova pentru **Tudor** și la Tg. Mureș în filmul lui Mircea Mureșan, **Partea ta de vină.** Obține, la Concursul tinerilor actori, premiul de interpretare pentru rolul **Jan** din piesa „Prima zi de libertate". • **1963:** Mircea Drăgan îl distribuie în rolul **Tomșa-Vodă** din **Nea-mul Șoimărești lor.** Filma la Suceava, când e anunțat telefonic de către Ma-nole Marcus că va juca **ziaristul Pietraru** în filmul său **Cartierul Veseliei. 1965:** trei roluri deodată: **căpitanul Grigoraș** în **Șah la rege** de Haralambie Boroș, **Radu Simedrea** în **Camera albă** de Virgil Calotescu și **Grigore Iuga** din **Răscoala** lui Mircea Mureșan. Nu încheie bine filmările și Dinu Cocea îl distribuie în **Amza** din **Haiducii.** În același an, e prezent nu ca invitat, ci doar pe ecranul Festivalului de la Mamaia, în **Neamul Șoimărești lor** și **Cartierul Veseliei.** Cu trei zile înainte de închiderea festivalului e chemat urgent la Ma-maia: obținuse premiul de interpretare pentru amândouă rolurile. • **1966:** joacă **doctorul Andrei** în **Fantomele se grăbesc** de Cristu Polucsis. Face

www.dacoromanica.ro

parte din delegația română care însoțește filmul **Răscoala** la Cannes. • **1967:** este angajat la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra pe a cărui scenă joacă printre altele: **Cloșca** în „Procesul Horia"; **Kurt** în „Dansul morții"; **Iașa** în „Livada cu vișini"; **Dobrișor** în „Acești nebuni fățarnici"; **Valentin** în „Iubire pentru iubire". • **1967-1970:** nici un rol în film. În schimb, apare pe micul ecran în emisiunile „Dialog la distanță", „Magazin duminical" și „Debuturi". • **1970:** Sergiu Nicolaescu îl distribuie în rolul **Sigismund Bathory** în filmul **Mihai Viteazul,** iar Mircea Drăgan în **B.D. intră în alertă.** • **1971:** din nou Sergiu Nicolaescu îi încredințează rolul părintelui **Ioan** în **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte,** Mircea Mureșan îl distribuie în **Asediul (maiorul Voinea),** iar Manole Marcus își găsește în el interpretul lui **Mihai Duma** în **Puterea și Adevărul.** • **1972-1987:** face foarte mult film și mai puțin teatru. Pe scenă este **Lorenzo** din „Anunț la mica publicitate", **Trigorin** din „Pescărușul", **Valetov** din „Infidelitate conjugală", **Gilu** din „Mormântul călătorului avar", **Gines Pardo** din „Judecată în noapte", **Reporterul** din „Anchetă asupra unui tânăr care nu a făcut nimic", **Turkovski** din „Amintiri", **Timoftei** din „Rezervația de pelicani", **Stanley Kowalski** din „Un tramvai numit dorință", **Polonius** din „Hamlet", **Oronte** din „Mizantropul". Din cele peste 40 de filme făcute între **1972-1987** trebuie amintite: **Bariera** în regia lui Mircea Mureșan, **Actorul și sălbaticii** în regia lui Manole Marcus, **Ion – blestemul pământului, blestemul iubirii** în regia lui Mircea Mureșan, serialul TV **Lumini și umbre,** regia Andrei Blaier, Mihai Constantinescu, Mircea Mureșan; **Horea** în regia lui Mircea Mureșan, **Cantemir** și **Mușchetarul român,** regia Gheorghe Vitanidis și, firește, seria „comisarilor" lui Sergiu Nicolaescu, de la **Ultimul cartuș** la **Duelul,** dar și, cu același regizor, **Ultima noapte de dragoste, Ziua Z, Noi, cei din linia întâi** și **François Villon, poetul vagabond.** Are dreptate când spune: **„Pentru mine filmul a fost o mamă bună".** Chiar a fost.

www.dacoromanica.ro

OLGA TUDORACHE

Locul meu e pe scenă

www.dacoromanica.ro

„Filmul nu mi-a cerut mult,
nu i-am dat mult.
Dar eu nu mă socotesc o actriță de film.
Locul meu e pe scenă, acolo unde
un personaj se construiește în creșterea lui
firească, de la început la sfârșit."

Fără îndoială, Olga Tudorache este o prezență cu totul specială în viața noastră artistică. Pe scenă sau în film, personajele sale provoacă în spectator o stare de admirație respectuoasă. Apelativul intim sau diminutivul tandru nu i se potrivesc. Ea este: Olga Tudorache. Persoana care mă primește corespunde perfect imaginii create în și de lume. Trăsături hotărâte. Expresie severă, abia îmblânzită de un – să-i zicem – zâmbet. Efort vizibil de a fi cât de cât gazdă. Stare de agasare resemnată în fața ideii că trebuie să dea un interviu, dacă tot a acceptat. Simt o pornire nebună să mă ridic, să cer scuze pentru deranj și să plec. Nu se poate. Sunt ani mulți de când aștept interviul ăsta, nu pot da bir cu fugiții tocmai acum când, de bine de rău, ne aflăm față în față. Înfrunt privirea sumbră, fără umbră de simpatie și mă aventurez într-o „deschidere"; știe ea de când vreau să-i iau un interviu? De mult... Da, de mult și de multe ori. Ultima oară era acum vreo 7 ani, când mi s-a întâmplat să o văd la „Balul Teatrului Mic" înconjurată de studenți. Era veselă, destinsă, surâzătoare, era... altă persoană. Neagă net. Nu era altă persoană, era tot ea, dar surprinsă într-un moment bun. Își scotea copiii în lume, sigur că se simțea bine, mai ales pentru că dorea ca ei să se simtă bine... Și tace. Încerc „deschiderea" prin personajele ei de film. Uite, ultimul, din ***Domnișoara Aurica,*** *Elena Domnișor. Mă întrerupe sec:* „Acela e numai un fragment de personaj, pe scenă l-am jucat tot, în „Prăvălia cu scară". De altfel, în general, întâlnirea mea cu filmul a fost destul de nefericită..." *Aș putea încerca o deschidere pe linia personajelor de teatru. Doar a jucat în „Baltagul", a fost Cleopatra, Nebuna din Chaillot, Nila... Presimt un răspuns de tipul: personajele se fac nu se explică. Nu am încotro. Trebuie să iau taurul de coarne: de unde aversiunea pentru interviuri? Nu pot să cred că nu are nimic de spus după atâția ani de meserie – 36, precizează prompt. Măcar și faptul că se ocupă de studenți, predă la Institut* – de 11 ani, sunt la a treia generație de actori – *vine precizarea la fel de promptă – și tot mărturisește ceva în favoarea a ceea ce ar avea ea de spus despre meserie. De ce nu vrea să...*

www.dacoromanica.ro

– Pentru că sunt multe de spus, într-un interviu nu poate să încapă acest **mult**, iar forma fixă a întrebărilor şi răspunsurilor stereotipe nu mă interesează. Eu, după cum aţi observat, nu sunt genul deschis, stenic, comunicativ, poate chiar experienţa celor 36 de ani m-a dus la o lipsă de deschidere...

– De ce? Nu a fost o experienţă bună?

– Ba da. Dar cu foarte multe frângeri ale liniei care urca şi despre cauzele obiective uneori, subiective alteori, ale acestor frângeri din nou e mult de spus. Ar însemna să scriu o carte...

Poate o s-o scrie? O ridicare din umeri, o aplecare a capului, îmi comunică din nou, tăcut, că nu respinge ideea... Până una-alta, poate vrea să-mi spună ce i-a rămas bun, plăcut amintirii, din aceşti ani mulţi de meserie. Crede că e greu să răspundă... Totuşi:

– Poate buna credinţă şi candoarea – care uneori este confundată cu prostia. Iar dacă mai pot să cred, la prima mână, şi în om, şi în ce spune el, şi în ce promite el, dacă mai pot să cred, în primul moment, într-o acţiune începută cu elan, chiar dacă ştiu că de multe ori şi elanul se poate frânge, e bine. Poate şi faptul că sunt mereu în contact cu un tineret pe care-l preiau din patru în patru ani, proaspăt, şi-l duc până în anul patru, mi-a conservat candoarea.

– Cât stă în puterea pedagogului, cât se poate învăţa pentru o profesie cum este actoria?

– Destul de mult. În măsura în care ai de-a face cu o „sugativă" bună care absoarbe perfect tot ce i se oferă, în măsura în care studentul este receptiv şi atent la fiecare moment al procesului de învăţământ, se poate învăţa foarte mult. În orice caz, mult mai mult, vizavi de felul în care decurgea şcoala pe timpul meu. Noi eram 40 de studenţi în clasă, toţi anii învăţau împreună, stăteam opt ore cu doamna Marioara Voiculescu şi poate ne venea rândul să lucrăm cu ea o dată pe lună. Dar învăţam din ceea ce vedeam că lucrează cu ceilalţi ani. Să vezi, să reţii ceea ce vezi era şansa ta de a absorbi, depozita şi selecta. Interesul sau lipsa de interes pentru ce lucrează ceilalţi mi se pare şi mie acum definitorie pentru măsura în care studentul este dispus şi apt să înţeleagă cât de mult îi foloseşte să fie foarte atent la fiecare indicaţie. Şi cum **iese** acea indicaţie, pentru că nici unul dintre ei nu se poate întâlni cu **toate** situaţiile. Şi atunci, nu poţi învăţa decât din ceea ce vezi că se întâmplă cu ceilalţi, care sunt puşi în alte relaţii decât cele pe care le cunoşti tu. Eu întrebuinţez chiar metoda de lucru bazată pe folosirea mai multor studenţi pentru acelaşi personaj. De exemplu, am trei Cleopatre „la sală", nu una...

Mă gândesc că ea a jucat Cleopatra, poate ar fi momentul să încerc o schimbare a subiectului. Riscul mi se pare prea mare. Sunt

www.dacoromanica.ro

mulțumită că vorbește fără rezerve, ba chiar cu plăcere, despre ipostaza de pedagog...

– ...pentru ca fiecare, jucând altă scenă, să-și dea seama de personajul care trebuie să fie structural același, dar care are trei fețe, pentru că fiecare interpretă lucrează cu carnea, cu sângele, cu nervii ei. Așa cum folosesc metoda travestiului...

...și ea a jucat în travesti în „Scapin". Poate ar fi momentul... Dar nu, riscul...

– ...ca să-i oblig să iasă din pielea lor. Anul ăsta am încercat să facem Chanteclair-ul lui Rostand, unde ieșirea din propria piele e și mai spectaculoasă, pentru că au de interpretat animale. Nu știu dacă ei și-au dat seama cât le-a folosit, dar noi, profesorii, ne-am dat seama. După acest exercițiu, au devenit mai deschiși, mai mobili, mai maleabili, o plămadă mult mai docilă în mâna regiei. Pentru că, oricâtă libertate de interpretare le-aș lăsa, trebuie să-i obișnuiesc cu rigorile regiei și ale unui text... Fiecare an înseamnă și pentru mine o experiență: descoperirea unor noi căi de a **învăța.**

„Actoria e o meserie de disciplină.
Ca milităria. Trebuie să fii în stare
să faci un lucru atunci când ți se cere.
Fără talent nu ajungi la meseria de actor,
fără disciplină, nu poți s-o practici."

– Ați dorit să fiți pedagog? Sau a fost un concurs de împrejurări?

– A, am dorit! Sigur că am dorit! Pentru că în exercitarea profesiei mele, ca actor, în relația cu partenerii, în repetiții la masă, la mișcare, mi se întâmpla să am tendința de a da indicații. Deci, mi-am descoperit impulsul de „a da lecții". Și văzând că formula mea, când era acceptată, dădea rezultate bune, am ajuns și la prima mea experiență – dar poate nu și ultima – de a pune un spectacol în scenă. Am făcut-o la Brăila cu „Ospățul scafandrilor", o piesă în care și jucam, dar aveam dublură o actriță a Brăilei, ca să pot urmări spectacolul din sală. Acela a fost primul pas, după care mi-am spus că, probabil, este mai posibil de obținut ce vrei de la un om care nu este încă actor, deci nu are în spate o meserie, o manieră, un stil cu care să trebuiască să te lupți. Așa am ajuns la Institut. Din păcate, în ultima vreme ei nu mai vin atât de cruzi în școală. Concurența este mare, ei se pregătesc foarte bine, vin atât de „lucrați" încât noi muncim pe urmă un an întreg ca să

www.dacoromanica.ro

dăm jos crusta şi să ajungem la ei aşa cum sunt. Cel mai prost e că ei învaţă o **modalitate** şi acea modalitate, de cele mai multe ori, este paralelă cu autenticitatea, cu organicitatea. Or, eu vreau să ajung la autentic şi la organic şi la adevărul **lui**, nu la un adevăr-clişeu, stereotip, pe care-l preiei şi îl faci bine dacă ai posibilitatea imitaţiei. Asta este munca cea mai cumplită în anul I: să nu mimeze o stare, să o aibă, să o obţină. Este greu, dar există şi momente în care te cruceşti de ce poate să facă un copil care a înţeles ce-i ceri. Am vrut să fiu pedagog şi acum, după 11 ani, văd că am vrut bine. Prima mea promoţie numără pe Rodica Negrea, Florin Călinescu, Adriana Şchiopu, Angela Ioan, Doru Ana (care e la Braşov şi face treabă foarte bună acolo). În a doua promoţie îi am pe Radu Duda şi Carmen Tănase, sunt la Iaşi, şi sunt foarte buni, pe Dan Bădărău şi Marina Procopie, pe Bogdan Gheorghiu – care e foarte bun actor, rămânând la fel de comod şi leneş, lenea şi comoditatea n-am putut să le scot din el, dar când se „ia în mână" este extraordinar. Pentru că, totuşi, actoria este o muncă de disciplină. Ca milităria. Trebuie să fii în stare să faci un lucru în momentul în care ţi se cere, nu când ai tu chef. Acum! Iar la seralişti – eu n-am seralul –, unde ei vin din diferite medii şi cu vârste înaintate, uneori unii chiar joacă, vin de la spectacol, chiar şi din provincie şi pe urmă fac şcoală alături de Albulescu (în paranteză fie spus, Albulescu este şi el un om care a încercat anul ăsta meseria de pedagog şi i-a ieşit extraordinar, este minunat cum lucrează), când vin la clasă şi li se spune: nu fumaţi, iar ei sunt fumători şi oameni în toată firea, nu copii, li se pare că intră într-o cazarmă. Dar un actor nu fumează în timpul spectacolului! Nu spune: daţi-mi voie să ies din scenă, că nu mai pot, trebuie să trag un fum! După cum nu spune: azi nu pot juca, pentru că mă doare burta. Nu mă simt bine... N-ai voie! Se simte bine, nu se simte bine, actorul trebuie să joace. „Nu mă simt bine" nu există pentru un actor decât dacă este în spital. Dar dacă este pe scenă, trebuie să joace. Deci, el trebuie să-şi disciplineze organismul, să-l obişnuiască să-l asculte. Sigur, nu e uşor, dar fără asta nu se poate...

– *Dumneavoastră aţi fost întotdeauna disciplinată?*

– Nu. Am început prin a fi un student foarte dezorganizat şi dezordonat, dar cum nimeni nu s-a străduit să mă disciplineze, a trebuit s-o fac singură. Şi am învăţat din ce în ce mai mult în ce măsură trebuie să fii un fel de soldat în profesia noastră. Oricât de dezorganizat şi nepunctual ai fi, gongul e gong, şi cortina e cortină, şi când a bătut gongul tu trebuie să fii acolo.

– *Spuneţi-mi, de ce socotiţi nefericită întâlnirea cu filmul? În ce sens „nefericită"?*

www.dacoromanica.ro

– În sensul în care pot fi nefericite întâlnirile în viaţă. Nu mi-a cerut mult, nu i-am dat mult. Dar eu nici nu mă socotesc actriţă de film. Locul meu e pe scenă. Acolo un personaj se construieşte în timp, cu migală, în creşterea lui firească de la început la sfârşit; nu-l încropeşti pe bucăţele şi din bucăţele, ca la film. De altfel, eu cred că toţi actorii noştri – şi avem actori foarte buni, foarte mari – sunt făcuţi pentru scenă. Nu-mi face plăcere să joc în film. Îmi face plăcere să văd filme. Şi culmea este că îmi place să joc teatru, nu-mi place să văd teatru. Mă duc, îndeplinindu-mi o misie, o sarcină, mă duc pentru că **trebuie** să văd cum se realizează un spectacol. Am fost acum, de curând, să văd fenomenul, pentru că este un fenomen, al 11-lea an de „Micul Infern" cu Silvia Dumitrescu-Timică. Şi dacă la final mi-au dat lacrimile, era pentru că vedeam **fenomenul teatral**, nu pentru povestea „micului Infern". La film, plâng cu povestea...

„Am vrut să fiu pedagog şi am vrut bine.
Există momente de mare satisfacţie;
momentele în care te cruceşti
ce poate să facă un copil
care a înţeles bine ce i-ai cerut."

Ea plânge la filme?! Ea, o emoţională? Impresia e de stâncă ce nu poate fi clintită, de tip cerebral, rece, lucid.

– Nu, nu sunt. Nenorocirea este că nu sunt cum par şi că foarte repede omul îşi dă seama de asta. Până şi studenţii. Cum se bate puţin în coajă, ies la iveală aşa cum sunt. Aspectul exterior mi se trage, cred, din faptul că am fost şi am rămas o mare timidă. De aici felul meu de a mă purta faţă de interlocutor, de aici senzaţia de inaccesibil. Şi suntem mulţi aşa. Poate n-o să credeţi, dar şi George Constantin este un mare timid. Pare foarte ciudat că trebuie să te urci pe scenă, să te arăţi, tu fiind un mare timid. Dar te ascunzi în spatele unui personaj, al unui text şi atunci capeţi şi personalitate, şi forţă, şi aplomb. În viaţă însă... Birlic! În viaţă era trist, n-avea haz, n-avea replică, stătea închis în cojiţa lui, dacă îl întâlneai la o petrecere nici nu-l vedeai, era absent. Cred că aşa era şi Timică. Inaccesibili în viaţă, ciufuţi, morocănoşi, şterşi. Şi pe scenă... Mie, oricum, scena mi-a dat posibilitatea să exist în toată puterea mea. Scena m-a transformat într-un fel de... ca să mă exprim foarte la îndemână, burlan se cheamă nu? „obiectul" ăsta prin care curge ploaia. Un instrument prin care circulă un şuvoi de energie, care altfel nu ştiu pe unde ar fi scăpat. Şi nu-i o viaţă fericită viaţa de

www.dacoromanica.ro

burlan. Pentru că în momentul în care nu mai curge nimic prin el, rămâne gol, gol, gol. Şi după fiecare premieră eşti aşa: gol. Cele mai fericite momente sunt acelea din repetiţii când începe să „se coacă" personajul. Când premiera a avut loc şi s-a tras cortina şi te dezbraci de personaj şi intri în hainele tale, nu eşti fericit. Deloc. Cred că ararеori un actor care şi-a făcut treaba cum trebuie pleacă fericit acasă după premieră. Mai ales că actul teatral, în sine, este un act indecent. Bănuiesc că de aceea fiul meu, fiind un introvertit şi un decent, nu suportă meseria mea şi nu-i place ideea că părinţii lui sunt actori. Atunci când era mic şi nu ştia să explice – acum nu-şi pierde vremea să explice – reacţia lui era de umilinţă şi de ruşine că se află în sală. Cred că i se părea indecent că mama lui stă acolo şi toată lumea se uită la ea. Şi nu la ea, ci în **ea**, asta-i grav. Predispoziţia mea către dramă, vocaţia tragediei, presupune să laşi omul să vadă direct în tiroida şi viscerele tale. Or, ideea asta pe fiul meu îl distrugea atunci, ca şi acum.

– *Oare ce anume din dumneavoastră, din structura dumneavoastră v-a atras către tragedie?*

– Nu m-a atras. A fost un dat al meu. Vocaţie, cum se spune. Şi am fost şi întrebuinţată în sensul acesta, mai toată cariera. Deşi, mie mi-a plăcut comedia. În ultimul timp chiar am jucat mult comedie, dar Sanda Manu a fost aceea care m-a pus să joc în „Cavoul de familie", la Naţional, şi toată cariera mea de dramă şi tragedie a fost ştearsă de acest rol. Şi oameni care m-au văzut timp de 30 de ani în Nila, în „Baltagul", în Cleopatra, în „Razele gamma", îmi spuneau că cel mai mult le-am plăcut în „Cavoul de familie". De ce? Pentru că făceam comedie. Şi omul râdea, se deconecta, pleca acasă înviorat, înseninat, nu distrus. Şi-i înţeleg. Şi mie îmi place mai mult comedie. Un spectacol de dramă mă termină. Aveam unsprezece pe săptămână, din care şapte erau drame. După o stagiune intram în spital. Odată am stat un an şi opt luni în afara teatrului. Nu mai puteam să joc...

Ştiu. Am mai căutat-o şi pe atunci, mi-a spus că e bolnavă... O privire rapidă spre ceas şi aflu că mai avem 10 minute de stat împreună. Neapărat vreau s-o întreb ceva: pentru că tot mi-a spus că avem mari actori, pentru că tot are în mână generaţiile noi de actori, ce crede, vom mai şi avea mari actori?

– Da! Da! Cu condiţia să aibă posibilitatea să arate ce pot. Asta înseamnă: unde intră, cu cine vin în contact, ce joacă, dar mai ales în ce măsură se ocupă cineva de ei; în ce măsură ei devin o **problemă** pentru cineva. Eu am început meseria în Teatrul Tineretului. Ne-a luat Mihail Raicu de pe băncile Institutului, o clasă întreagă, ne-a dus în Teatrul Tineretului, la Sava, şi s-a preocupat ca să devenim actori. A

www.dacoromanica.ro

pus spectacole pentru noi, să putem arăta ce ştim, nu ne-a ţinut în teatru să îmbătrânim deschizând o uşă sau aducând tava. S-a mai întâmplat aşa cu altă generaţie – Sanda Toma, Silvia Popovici, Gheorghe Cozorici –, pentru care s-au pus, la Craiova, spectacole ca ei să-şi arate valoarea şi când au venit la Bucureşti au venit ca mari actori. Dar pentru asta trebuie să existe un cap de director, de regizor animator care să adune tinerii în jurul lui şi să vrea să facă ceva cu ei, şi pentru ei. Să-l intereseze soarta lor. Iar dacă s-ar mai ivi şi nişte mari regizori în generaţiile tinere, ar fi foarte bine. Avem nevoie şi de regizori. Teatru fără regie nu se poate.

Nici film, mai ales film...

– Ce aţi dori să înveţe mai cu seamă studenţii de la dumneavoastră?

– Disciplina. Aş vrea să înţeleagă că disciplina este lucrul de bază al acestei meserii. Disciplina, în sensul de disciplină interioară în primul rând, de **eu cu mine,** că pe urmă vine **eu cu ceilalţi.** Fără disciplină nu se poate face meseria asta curat şi bine. Fără talent nu ajungi la meserie. Fără disciplină nu poţi s-o practici. Pentru că e o meserie de colectiv. Eşti un instrument care cânţi într-o orchestră. Şi dacă nu intri, ca un instrument, când trebuie şi unde trebuie, nu iese simfonia. Iar spectacolul este o simfonie. Actorul trebuie să fie supus întregii atmosfere a spectacolului şi necesităţilor de moment ale fiecărei scene. El trebuie să fie prezent, psihic prezent, de la început până la sfârşit.

– Nu-i uşor... Sunt tineri...

– Nici nouă nu ne-a fost uşor. Poate uneori nu ne este nici acum. Dar asta e meseria. Cine înţelege, bine, cine nu...

Din nou privirea scurtă pe ceas. Au trecut cele 10 minute. Mulţumesc, mă scuz, mai mulţumesc o dată şi sunt condusă spre ieşire. Persoana care mă însoţeşte la uşă este fix aceea care m-a întâmpinat acum două ore: distantă, severă, politicoasă. Schimbăm un „la revedere" sec. „Coaja" s-a închis.

iunie, 1987

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 11 octombrie 1929, Oituz – Bacău. Multiplu înzestrată artistic, şovăie între muzică, teatru şi dans înainte de a alege teatrul. • Absolvă Institutul de Teatru în 1955, la clasa profesor Moni Ghelerter. • Examen de diplomă: **Veta** din „O noapte furtunoasă", rol ce o promite drept posibilă actriţă de comedie. Timpul va dovedi că înzestrarea ei

www.dacoromanica.ro

este atât de diversă, încât respinge cantonarea într-un gen anume. Este repartizată la Teatrul Tineretului, viitorul Teatru Mic, scena de bază şi de suflet, scena pe care va juca cele mai multe roluri. Joacă **Maşa** din „Cadavrul viu"; **Ioana Boiu** din „Suflete tari"; **Galina Sergheevna** în „Ani de pribegie"; **Antigona,** dar şi **Vidra** din „Răzvan şi Vidra", dar şi **Femeia Comisar** din „Tragedia optimistă" (colaborare cu Teatrul Naţional din Craiova), dar şi **Cleopatra** din „Antoniu şi Cleopatra", pe scena Teatrului Nottara, **Regine** din „Vulpile", **mai multe roluri** în „Cinci schiţe", **Doamna Smith** din „Cântăreaţa cheală". **1959** este un an important, în primul ei deceniu de scenă. E anul întâlnirii cu **Nila** din „Nila toboşara", care i-a îngăduit să se dezlănţuie pe toată gama înzestrării artistice: dans, muzică, actorie. Un personaj mult iubit de public. Dar şi de interpreta lui. • Din rolurile de după **1965,** roluri de maturitate: **Ducesa de Gloucester** din „Richard al II-lea"; **Eleonora** din „Tango"; **Vitoria Lipan** din „Baltagul"; **Fanny Ellis** din „Premiera" *(one woman show* memorabil, merită fixat anul: **1973); Maria Magdalena** din „Don Juan moare ca ceilalţi"; **Bătrânul Argante** din „Vicleniile lui Scapin" (travesti, demonstraţie de „artă a compoziţiei"); **Kate Keller** din „Fata care a făcut o minune"; **Rose** din „După cădere"; **Lona Hesel** din „Stâlpii societăţii"; **Madge** din „Philadelphia, eşti a mea"; **Anita** din „Cu cărţile pe faţă"; **Kitty Warren** din „Profesiunea doamnei Warren"; **Crina** din „Două ore de pace"; **Beatrice** din „Efectul razelor gamma asupra anemonelor" – rol de mare vibraţie artistică, rol de neuitat: **1977.** I-au urmat: **Aurelie** din „Nebuna din Chaillot"; **Maria Vasilievna** din „Unchiul Vania"; **Sarah Bernhardt** în „Amintirile Sarhei Bernhardt", pe scena Teatrului Nottara; **Marie Saint Laurent** în „Cavoul de familie" (rol care-i exploatează din plin filonul comic); **Vera** în „Înaintea pensionării"; **Ducesa de York** în „Richard al III-lea"; **Elena Domnişor** în „Să nuţi faci prăvălie cu scară", pe scena Teatrului Giuleşti. • Filmul a descoperit-o repede. În **1955** regizorul Jean Georgescu o debutează în **Directorul nostru,** un an mai târziu Victor Iliu o distribuie în primul său film **La moara cu noroc.** I s-au oferit întotdeauna roluri de plan doi, pe care însă întotdeauna le-a făcut „la cel mai înalt nivel". Mircea Săucan a folosit-o în **Când primăvara e fierbinte,** Lucian Bratu în **Tudor,** Manole Marcus în **Cartierul Veseliei,** Dinu Cocea în **Răpirea fecioarelor, Răzbunarea haiducilor,** Sergiu Nicolaescu în **Mihai Viteazul** şi **François Villon – poetul vagabond,** Alexandru Boiangiu în **Un zâmbet pentru mai târziu,** Virgil Calotescu în **Mastodontul,** Dan Piţa în **Profetul, aurul şi ardelenii** şi **Bietul Ioanide,** Gheorghe Vitanidis în **Clipa** şi **Dragostea şi revoluţia,** Nicu Stan în **Vreau să ştiu de ce n-am aripi,** Maria Callas Dinescu în **Prea cald pentru luna mai,** Iulian Mihu în **Surorile Boga,** Şerban Marinescu în **Domnişoara Aurica.** Niciodată filmul nu a fost în stare să creeze măcar o partitură pe măsura talentului ei. În pierdere am fost noi, spectatorii.

www.dacoromanica.ro

VICTOR REBENGIUC

Totul se uită. Chiar şi Shakespeare

www.dacoromanica.ro

„Nu ştiu să fac frumos
nici în faţa regizorilor, nici în faţa publicului.
Nu am temperament de subaltern.
Pot să fiu doar «subalternul» unui mare talent."

De puţine ori mi s-a întâmplat ca acum să observ o atât de mare distanţă între persoana civilă a unui actor şi personajele sale. Proiectez, pe ecranul minţii „chip" după „chip" de film sau de scenă, de la „omul care aduce ploaia" la Bologa, de la Stanley Kowalsky la Tănase Scatiu, de la Jerry la... Busuioc (nu mă ating de Richard al II-lea sau de Mihai Viteazul şi nici de Caliban, că sunt prea departe), ajung şi la Ilie Moromete, degeaba. Nimic şi nimeni nu se mai „lipeşte" de chipul din faţa mea despre care ştiu că aparţine actorului Victor Rebengiuc. Culmea! Nici măcar de propria persoană „civilă" de la care cu greu am smuls, acum mulţi ani, câteva răspunsuri mai mult refuzate decât oferite, după ce mi-a declarat ritos că: el nu dă interviuri, pentru că nu are nimic de spus. „Actorul trebuie să joace. Atât!" – spunea. Ceea ce am acum în faţă este un personaj destins, zâmbitor, deschis în asemenea măsură, încât mă trezesc „morometind" în gând: Ce ascunde el, domnule, sub imaginea asta? Ce urmăreşte el? Mă lasă, aşa, în iluzia unui dialog, se promite zâmbitor şi, când ajung şi eu la o întrebare, mă „taie" cu răspunsul acela pe bază de: „eu nu am nimic de spus"? Ca să nu aud fraza aceea îl ţin de vorbă, o iau de la pa'şopt, de la primele roluri de june prim, ajung la Bologa, ajung la ecranizări, la ce oferă ea, literatura, actorului, ajung şi la Moromete, firește, deşi, tot ce-mi bântuie mintea acum se cere formulat simplu, admirativ-exclamativ: „Eşti mare, domnule! Dacă l-ai putut «face» şi pe Ilie Moromete, personajul ăsta căruia nimeni nu-i găsea figura, pentru că prea este înfipt în fiecare din noi, fiecare avem Morometele nostru; dacă ai reuşit dumneata să aduni toţi Morometii în unul care este acela, eşti foarte mare!" Nu spun, gândesc, în timp ce bătătoresc tema ecranizărilor, sprijinită pe ideea că el a ţâşnit în faţă, foarte în faţa actorimii noastre, cu Bologa şi acum, după atâta timp, repetă operaţia cu Ilie Moromete. De ce? Poate pentru că amândoi au caractere construite solid, scriitoriceşte, sunt personaje cu biografii complete... Exact când mi se aşezase ideea că mă va lăsa să monologhez aşa, la nesfârşit, intră brusc, şi cu interes sincer, în dialog:

www.dacoromanica.ro

– Cu biografii şi cu adevăr. Pentru că orice rol aş juca, trebuie să-i fac o biografie. Dacă nu o are, o construiesc. De regulă însă, biografiile oferite sunt sărace, schematice, lipsite de probleme reale, lipsite de adevăr. De esenţă. În locul esenţei şi al adevărului – false probleme. False sau mici ridicate la rangul de extraordinar. Asta sună a gol, deci nu mă poate convinge. Iar pentru ca un actor să poată fi convingător, trebuie să fie el convins. Este lucru ştiut. Şi cine îl poate convinge, dacă nu partitura? Când ai partitură, ai şi încredere în tine... Deşi, încrederea în tine este o chestiune care merită discutată. Pentru că nu o ai de la început, încrederea... Sau, cel puţin eu nu o am...

Dacă el găseşte că merită, să discutăm. Cum e cu încrederea? Cine i-o dă? Cum o câştigă?

– ...Pe parcurs. Lucrând. Eu nu am tupeul să afirm că sunt în stare să joc orice rol, îl am, uite-aici, la degetul mic, numai să mi se dea! Mă tem de fiecare rol pe care îl am de jucat. Fiecare este ceva ce trebuie cucerit. O cetate, să zicem! Sau o redută! ***(Râde, la imaginea unui rol-redută).*** Asta presupune o bătălie şi ea poate fi câştigată sau pierdută, şi nu poţi şti dinainte cine va fi mai tare, tu sau rolul, nu? Aşa că întotdeauna, la început, sunt îngrijorat de rezultat. Şi mă port frumos cu rolul, caut să văd cum îl iau, cum îl cuceresc, mă apropii de el pe tăcute, pe furiş, aşa, caut o portiţă prin care să mă strecor cât mai adânc în el şi aşa, încetul cu încetul, între noi se instalează încrederea. Începem un fel de colaborare. Începem să ne înţelegem. Nici unul din succesele mele nu a pornit decât de la sentimentul de frică. Şi niciodată nu mi s-a întâmplat ca atunci când primesc un rol să am certitudinea că va fi o reuşită deosebită. Întotdeauna am avut groază de ceea ce va trebui să joc. Iar primele zile de filmare au fost – întotdeauna! – înfiorătoare. La primul tur de manivelă, care este primul contact cu personajul, toate îmi sunt străine şi totul este împotriva mea. Toţi îmi vor răul. M-au chemat acolo ca să mă nenorocească, să mă distrugă, să mă compromită. Pe urmă, de la o zi la alta, lucrând, mă aşez, îmi găsesc universul meu, am de ce să mă leg şi aşa, încetul cu încetul, sfiala începutului dispare, dispare şi distanţa dintre personaj şi mine, se învaţă el cu mine, mă învăţ eu cu el şi mergem aşa, mână în mână, până la capăt. Dar tot fără să am certitudinea reuşitei. Eu ştiu cum vreau să fac. Nu ştiu cum va ieşi... În cariera mea – pot vorbi acum despre cariera mea, pentru că este destul de mult timp de când fac meseria asta – am avut în felul ăsta şi rezultate fericite. Roluri cu care mă şi mândresc, de ce să n-o spun?

Pune în cuvântul „mândresc" un grăunte de ironie, care-l face să râdă destins. Îl întreb care sunt rolurile cu care se mândreşte (sunt

www.dacoromanica.ro

vreo şase, e mult? E puţin?), le cunoaştem amândoi, le cunoaşte şi publicul, nu puteau fi altele... Dar eu vreau să ajungem la Moromete, la personajul ăsta atât de altfel, de altceva în cariera lui. Eu, îi mărturisesc, vreau să facem anatomia unui succes.

– Dacă aş fi făcut numai Moromete şi tot aş fi fost mulţumit pe toată viaţa. Contează cum joci, nu cât joci. Satisfacţiile mele, mândria pentru rolurile pe care le-am realizat, pornesc şi din faptul că ele au fost roluri pe care nu mă aşteptam să le joc. Cine s-ar fi gândit să mă distribuie în Moromete? Este şocant. Este **altceva.** Dar încercarea de altceva, de schimbare, este un program pentru mine. De când mă ştiu, am evitat să mă repet. Am refuzat foarte multe roluri şi în film, şi în teatru, numai ca să fug de o anumită rutinizare, de manierizare. Regizorii sunt tentaţi să te plaseze mereu într-un gen de rol cu care ei au avut succes. Asta ţine de comoditatea lor... Eu însă ştiu să mă apăr, ştiu să îmi urmăresc cariera şi sunt chiar mirat când cineva îşi asumă răspunderea de a hotărî ce trebuie şi ce nu trebuie să joc. Eu ştiu şi singur dacă sunt capabil să fac un rol sau nu...

„Ce înseamnă succesul? Înseamnă că oamenii
vin, văd, le place şi peste o zi au uitat.
Dar nu e grav. Mai grav mi se pare că
nici insuccesul nu are vreun fel de urmări."

A ştiut şi că este capabil să-l joace pe Ilie Moromete? S-a gândit vreodată la el ca la un rol accesibil?

– Nu! Nici nu mi-a trecut prin cap! Dar nici Stere Gulea nu s-a gândit de la început la mine pentru Ilie, ci pentru Dumitru al lui Nae. Am acceptat, în principiu. Era interesant şi Dumitru, deşi partitura e cam redusă în film şi mi-am dat seama că nu se putea face mai mult pentru că el are o personalitate mai degrabă descrisă, decât manifestată prin gest, replică. După un timp, însă, Gulea mi-a spus că cel la care se gândise pentru Ilie Moromete a renunţat şi atunci mi l-a propus mie... Sigur că am fost surprins, dar am fost şi plăcut impresionat. Am acceptat pe loc. Era prea frumos! Pe urmă au început problemele: m-am gândit că e un ţăran, o categorie socială pe care n-o mai jucasem, şi nimic nu e mai urât decât să „faci pe ţăranul", să încerci să pari, fără să fii ţăran. Dificultăţile creşteau pe măsură ce mă gândeam că Ilie e un ţăran muntean, deci nu mă puteam agăţa nici măcar de o notă pitorească de limbaj... Ei, lucrurile stând aşa, m-am refugiat în gândul că, ţăran-neţăran, în fond el este **un om.** Că sentimentele lui, gândurile lui,

www.dacoromanica.ro

viaţa lui sunt lucruri general omeneşti şi general valabile. Şi pe acest general valabil va trebui să mă sprijin ca să-l pot realiza. Să-l fac credibil, crezând în problemele lui, în filozofia lui, în dificultăţile pe care le are în viaţă şi pe care el caută să le învingă...

– *De fapt, vorba lui Marin Preda, pe ce v-aţi bazat mai cu seamă în încercarea de a fi Ilie Moromete?*

– Pe Preda m-am bazat! Pe carte! Pe asta m-am bazat. Pe urmă, neştiind cum e ţăranul, am încercat să mă uit la oamenii din sat, să-i studiez şi aşa mi-am dat seama că sunt... oameni ca toţi oamenii, n-au nimic special, în afara modului de a gândi, de legarea de pământ şi de familie, de modul de a privi, de a se exprima mai cu îndoială, aşa, neştiind clar cu cine au de-a face... Mi-a fost de mare ajutor faptul că s-a filmat într-un sat de câmpie şi oamenii pe care i-am cunoscut erau ai locului. Şi erau minunaţi. De fapt, după Preda, pe ei m-am bazat. Ei au fost sprijinul meu real, efectiv şi eficient...

„Sunt foarte mirat când cineva
îşi asumă răspunderea de a hotărî
ce trebuie şi ce nu trebuie să joc.
Singurul care ştie dacă e capabil sau nu
să facă un rol sunt eu..."

– *Iertaţi-mă, dar eu nu văd lucrurile atât de simplu. V-aţi bazat pe Preda şi pe oamenii locului şi a ieşit un personaj despre care se poate spune, fără sfială, că este o creaţie extraordinară, nu doar în „ograda" filmografiei dumneavoastră, dar şi în curtea mare a cinematografiei. Moromete era un personaj foarte greu de adus în imagine. Alcătuirea lui este foarte complicată: umor, gravitate, sfătoşenie, dramatism. Între aceste date personale, în carte se petrece o întreagă alchimie din care reiese, cu uşurinţă, esenţa, filozofia lui de viaţă care este şi a unei clase. Dar să vizualizezi lucrul ăsta nu mi se pare lesnicios. Intervine, obligatoriu, alt proces de ajungere la esenţă, o reechilibrare a datelor din carte, o prelucrare... Aici e de căutat, de parcurs o experienţă, un drum. Cum le-aţi parcurs? Cum aţi ajuns la Moromete?*

– Păi, ceea ce spuneţi reprezintă metoda mea de lucru: eu caut întotdeauna să ajung la esenţa personajului. La unele ajung mai mult, la altele mai puţin... Iar de ajuns, se ajunge gândindu-te la el, intrând în lumea lui, gândindu-te, în cazul de faţă, la relaţia lui cu nevasta, la relaţia cu pământul, cu vecinii, cu autoritatea, cu tot ce-l formează, dar îi

www.dacoromanica.ro

şi complică, dar îi şi îngrădeşte existenţa. Toate lucrurile astea de care el se izbeşte cu plăcere sau cu neplăcere în viaţa lui trebuia să intre în gândurile mele, să devină ale mele. Sigur că într-un fel, cu o anume privire se uită Moromete la Bălosu, peste gard, şi-i vede gospodăria care este din ce în ce mai înfloritoare; are o **anume** atitudine faţă de Dumitru lui Nae sau de Cocoşilă, prietenul lui; într-un fel se poartă cu nevasta, într-altul cu copiii, în altul cu Niculae, pentru care are o slăbiciune ascunsă. Astea sunt „amănuntele" care mi-au guvernat, ca să zic aşa, munca la realizarea rolului. Echilibrul, sigur că e greu de găsit. Nici nu prea ştii cum să-l găseşti. Dar dacă toate lucrurile pe care le ştii despre personaj sunt bine gândite, bine adunate şi puse în relaţie, echilibrul vine singur... Eu nu ştiu să teoretizez. Eu pot să prezint probe practice. Probele practice sunt rolurile pe care le-am jucat... Luaţi-le, analizaţi-le şi judecaţi singuri. Ce partitură era într-un film pe un scenariu original şi ce partitură era în – să nu mergem la Preda şi la Moromete, să mergem la **Tănase Scatiu.** Vedeţi **Tănase Scatiu,** urmăriţi cum „merge" personajul, cum există şi judecaţi. Nu întâmplător toate rolurile notabile din cariera mea, şi asta o susţin sus şi tare, au fost în filme făcute după ecranizări... Restul, cum fac eu rolul, cum ajung eu la un personaj, cred că şi mie îmi este greu să ştiu. Eu îmi văd de treabă. Şi am căutat întotdeauna, şi voi căuta şi de acum încolo, dacă sănătatea îmi va permite, să fiu cât mai autentic. Pentru că, de fapt, asta mă preocupă: adevărul personajului. Eu sunt un actor realist. Mie îmi place să arăt personajul. Mă străduiesc! Mă străduiesc să conving spectatorul de autenticitatea personajului, să-l conving că este un om care trăieşte aici, lângă tine, lângă mine, lângă noi. Nu mă interesează să arăt cum sunt eu. Eu aşa mă consider, un actor realist şi de compoziţie. Însă compoziţia la care recurg nu este exterioară (decât atunci când rolul o cere), ci de caracter (vezi matale ce adânc lucrez!). Adică încerc să diferenţiez fiecare personaj, prin diversele trăsături de caracter. Şi nu eu impun, personajul îşi cere o anume modalitate de tratare din punct de vedere caracterial. După cum se poartă cu celelalte personaje, cu el însuşi, după cum gândeşte, vorbeşte, mă obligă să-l plasez într-o lume: lumea lui... Am spus odată, într-un interviu, că aş dori să joc un rol **aşa cum vreau.** Ei, aici, la Moromete, aproape că mi se întâmplă lucrul ăsta...

– *Aproape?!*

– Aproape! Deci încă mai am de muncit...

– *Aveţi faimă de actor dificil, supărător de exigent, fixat în părerile lui până la încăpăţânare. Nu vă supără faima asta?*

www.dacoromanica.ro

– Nu. Parte din faima asta vine şi din neputinţa mea de a linguşi. Nu ştiu să fac frumos, nici în faţa regizorilor, nici în faţa publicului. Nu am temperament de subaltern. Pot să fiu doar subalternul unui mare talent. Al unui om pe care, prin capacitatea lui dovedită, îl pot considera superior mie. Altfel... nu. Pe urmă, ca să fii plăcut tuturor, „să te ai bine cu toată lumea", mai trebuie să faci şi compromisuri. Toţi facem aşa, ...nişte mici compromisuri, şi eu am făcut, dar am ştiut că sunt mici. Bine este, însă, să nu faci deloc compromisuri. Trebuie să ajung la această înţelepciune. Sau tărie de caracter...

– *Dar succesul? Ce efect are succesul asupra caracterului unui actor?*

– În general... nu ştiu. Pentru mine succesul nu înseamnă nimic. Nu mă ameţeşte. Ştiu că acum este şi pe urmă nu mai este. Ce înseamnă succesul? Înseamnă că oamenii vin, văd, le place şi peste o zi au uitat. Cu desăvârşire. Ăsta e succesul. Şi Shakespeare se uită. Totul se uită. Succesul nu creează decât nişte satisfacţii interioare, personale, şi ele de moment. Dar nu e grav. Mai grav mi se pare că nici insuccesul nu are vreun fel de urmări. Se vede clar, de la distanţă, cu ochiul liber că eşti tâmpit. Ai insistat atât de mult încât, până la urmă, nu se poate să nu se vadă, dar în continuare ţi se dă şansa să-ţi afirmi o deşteptăciune pe care nu o ai. Aşa încât, în continuare, faci tâmpenii. Succesul şi insuccesul actorului, după mine, stau pe picior de egalitate din acest punct de vedere. Adică, nu contează.

– *Eu îmi imaginam succesul ca pe un carburant...*

...În încăpere pătrunde „imagine şi sunet". Tudor, şcolar, înarmat cu tot ce-i trebuie pentru ziua lui de muncă, rostind clar, politicos: „Sărut mâna, la revedere".

– Ce faci, domnule! Pleci? Ai mâncat? De ce n-ai mâncat? Ţi-am spus să te descurci singur! Mere ţi-ai luat? Cum nu ţi-ai luat?! Păi, ia-ţi!

Tudor se duce – urmat de tatăl său – să-şi ia merele impuse, iar eu mă uit trăsnită cum în fiinţa actorului nostru Victor Rebengiuc, de care nu mai puteam apropia nici un personaj într-atât, şi cu atâta forţă, era el însuşi, se ridică masiv, copleşitor şi adevărat-adevărat, Ilie Moromete. Tudor habar n-are că pentru momentul ăsta el este Niculae, aşa cum Victor Rebengiuc n-are habar că, pentru momentul ăsta, el este Ilie Moromete. „Minunea" durează doar câteva minute, pentru că cel care se reaşază în faţa mea este, fireşte, Victor Rebengiuc. Unde am rămas? La carburant! La succes...

– Da... sigur că e un proces întreg aici care intră în lucrare şi distilează totul şi că fiecare succes mai creează un strat, se mai aşază ceva

www.dacoromanica.ro

în tine, cu fiecare reuşită, sigur. Fără discuţie, starea de spirit ţi se schimbă în urma unui succes. Dar eu niciodată nu mă gândesc la succes. Nu joci ca să ai succes!

Agresivitatea lui bine cunoscută începe să-şi arate colţii. Bănuiesc sub ea o timiditate mare şi o emotivitate pe măsură. Aşa e?

– Aş minţi spunând că nu sunt un timid! Şi sigur că agresivitatea mea este reacţia la timiditate. Un fel de platoşă, scutul meu de apărare. Iar emotiv sunt! Cum să nu fiu?! Altminteri, cum mi-aş face meseria? Doar emotivitatea mă salvează! Sunt emoţionat la întâlnirea cu un rol şi atunci am... grijă, aşa. Şi îmi şi place. Da, îmi place. Înseamnă că nu m-am tocit, că nu m-am îndepărtat de profesie, că nu mi-a devenit indiferentă, nu funcţionez pe ideea: tot ce am făcut e bun! Poartă marca fabricii, deci e bun! Ei, nu tot ce poartă marca fabricii e şi bun. Eu ştiu asta.

– Părerea dumneavoastră! N-o împărtăşesc. Şi nici publicul n-o împărtăşeşte. Ca final de discuţie, însă, ar suna frumos...

– Finalul nu-l facem acum. Finalul îl facem când îmi încetez activitatea. Până atunci, la revedere şi *„la novi streşti"*, cum se spune... Adică, la noi întâlniri...

– Îmi convine să înţeleg că am uşă deschisă la dumneavoastră pentru o nouă discuţie...

– Da! După viitorul meu succes sau după viitoarea mea cădere – şi mă aştept să am o cădere spectaculoasă, de răsunet, nu una oarecare – ar fi bine să stăm şi să discutăm despre...

– Îmi propuneţi, după anatomia unui succes, anatomia unei ratări... Vreau să vă spun ceva: n-o să avem prilejul!

– Nu se ştie! Să vedem... Să mai vedem!

noiembrie, 1987

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 10 februarie 1933, Bucureşti. • Cum a devenit actor: „Întâi am jucat un rol de chiabur – aveam 17 ani şi eram la Şcoala electrotehnică – într-o piesă pentru amatori, care se numea **Ce i s-a întâmplat Gherghinei?;** pe urmă, un Ateneu popular m-a cerut pentru un alt rol de chiabur, dar până la urmă mi-au dat să joc un vraci bătrân în piesa **Hârbul cu leacuri.** Am rămas la Ateneul acela vreo doi ani şi în 1952 am dat examen la Institutul de Artă Teatrală". • **1956:** absolvă Institutul la clasa profesor Beate Fredanov şi pleacă la Teatrul Naţional din Craiova. • Debut: **Contele Almaviva** din „Bărbierul din Sevilla", rol pe care îl jucase şi în Institut – urmat la scurt timp de **Jack Worthing** din „Ce înseamnă să fii onest" – specta-

www.dacoromanica.ro

cole în regia lui Vlad Mugur. • **1957:** este angajat, prin concurs, la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra pe scenele căruia îşi va clădi, în timp, o carieră de invidiat. Va juca mult, repertoriu bun şi cu regizori de primă mărime. • Începutul: **Frank** din „Profesiunea doamnei Warren", alături **de** şi în regia doamnei Bulandra însăşi. După o asemenea „deschidere", intră pe mâna lui Liviu Ciulei din ale cărui spectacole nu va mai lipsi de aici înainte, de la **Nanjac Vicente** din „Soţul ideal" şi **Vitalik** din „Omul cu arma", la **Alioşa** din „Azilul de noapte", **Jacques de Boys** din „Cum vă place" şi **Dmitri Vaghin** din „Copiii soarelui"; de la **Cântăreţul ambulant** din „Opera de trei parale" şi **Stanley Kowalski** din „Un tramvai numit dorinţă", la **Kurt** din „Play Strindberg" şi din nou în „Azilul de noapte", **Bubnov**, de astă dată; de la **Jamie** din „Lungul drum al zilei către noapte" şi **Caliban** din „Furtuna", la **Tipătescu** din „O scrisoare pierdută". • Va juca **Biff** din „Moartea unui comis-voiajor", regia Dinu Negreanu; **Walter** din „Un strugure în soare" şi **Ivan Kuzmici** din „Revizorul" în regia lui Lucian Pintilie; va fi **Jerry** în „Doi pe un balansoar" şi **Richard** în „Richard al II-lea" şi **Arthur** în „Tango" – trei spectacole pe scena Teatrului Mic în regia lui Radu Penciulescu; va fi **Ştefan Valeriu** din „Jocul de-a vacanţa", regia Valeriu Moisescu şi **Conu Leonida** din „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", regia Dan Micu, şi **Brutus** din „Iulius Cezar" în regia lui Andrei Şerban, şi **Higgins** în „Pygmalion", regia Moni Ghelerter, şi **Astrov** din „Unchiul Vania", regia Alexa Visarion, şi **Profesorul Mironescu** din „O dimineaţă pierdută", regia Cătălina Buzoianu. • Începutul carierei cinematografice a fost sigur şi susţinut. În **1960**, anul debutului în filmul lui Mihai Iacob, **Darclée,** încă trei regizori îl solicită: Andrei Blaier şi Sinişa Ivetici pentru **Furtuna** şi Marius Teodorescu pentru **Mândrie.** Urmează, în ritm de unu-două filme pe an: **Omul de lângă tine,** cu Horea Popescu; **Poveste sentimentală,** cu Iulian Mihu; **A fost prietenul meu,** cu Andrei Blaier; **Cinci oameni la drum,** cu Gabriel Barta şi Mihai Bucur; **Pisica de mare,** cu Gheorghe Turcu. • **1964:** anul întâlnirii cu **Bologa** din **Pădurea spânzuraţilor** şi cu Liviu Ciulei în ipostază de regizor de film. • O pauză inexplicabilă de şase ani, după care îşi regăseşte ritmul. Mihai Iacob îl „redescoperă" pentru **Castelul condamnaţilor;** Manole Marcus îl va distribui în toate filmele sale (sau aproape) de la **Conspiraţia, Capcana, Departe de Tipperary, Cianura şi picătura de ploaie, Punga cu libelule** şi până la **Orgolii;** Letiţia Popa îl distribuie în **Zestrea** şi în **Pe firul apei;** Mircea Veroiu în **Şapte zile;** Constantin Vaeni în **Zidul** şi **Buzduganul cu trei peceţi;** Gheorghe Vitanidis în **Cantemir** şi **Muşchetarul român;** Dinu Tănase în **Doctorul Poenaru;** Dan Piţa în **Profetul, aurul şi ardelenii, Faleze de nisip, Dreptate în lanţuri** şi **Tănase Scatiu;** Nicolae Mărgineanu în **Un om în loden, Ştefan Luchian** şi **Pădureanca;** Alexa Visarion în **Înghiţitorul de săbii** şi **Punct şi de la capăt;** Nicu Stan în **Un echipaj pentru Singapore;** Tudor Mărăscu în **Încrederea;** Iosif Demian în **Piciul;** Lucian Pintilie în **De ce trag clopotele, Mitică?;** Stere Gulea în **Morometii.** „Dacă în cariera mea n-ar exista decât **Ilie Moromete** şi tot aş fi mulţumit. Pentru toată viaţa." Se poate. Dar ce păcat ar fi fost!

www.dacoromanica.ro

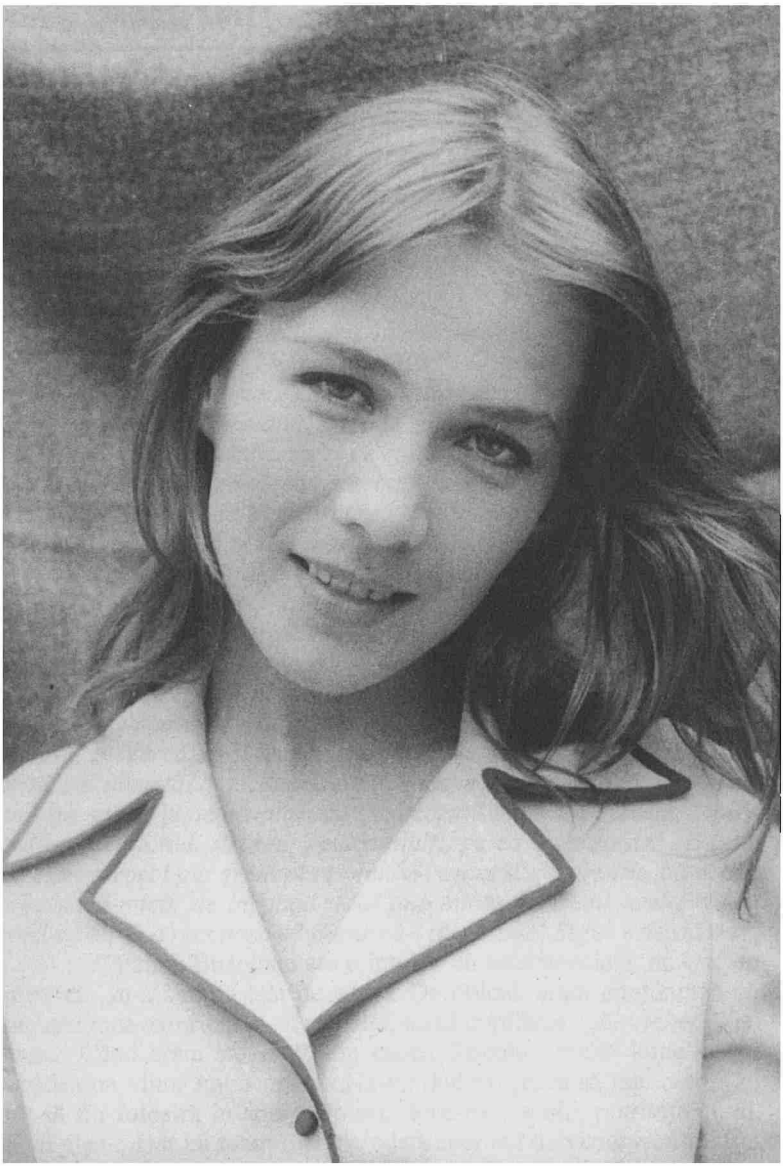

MARIANA BURUIANĂ

Drumul în profesie nu are capăt

www.dacoromanica.ro

„Toate chinurile, căutările, disperările,
tot ce nu-ți permiți sau chiar îți interzici
pe timpul cât faci un rol,
lasă urmă în tine. Ca niște cicatrici."

Ne-am dat întâlnire la teatru, la ora două. Ajung mai devreme și o prind în repetiție la „Uriașii munților". O prind, deci, în chip de Ilse, personajul despre care Cătălina Buzoianu spunea într-un portret făcut ei, Marianei Buruiană, că este „un rol pe care îl va juca în viață, toată viața". Ce straniu și ce coincidență, venind spre ea chiar la acel portret mă gândeam, cu oarecare îngrijorare. Cât mă va ajuta? Cât mă va bruia în încercarea de a-i face portretul din vorbele ei, de astă dată. „Din pânza marilor ingenue" se numea schița aceea de personaj al vieții și al vieții scenei pe care Cătălina Buzoianu i-o trasase în linii subțiri, ascuțit-psihologice, puternic-intuitive. În „blugi", în nu chiar „bascheți", dar pe aproape, pierdută sub un pulover uriaș, actrița „din pânza marilor ingenue", Julieta, Ofelia, dar și Leonora din ***Figuranții*** *îmi prezintă chipul ei de fiecare zi, și probabil după fiecare repetiție. Ușor obosit, ușor îngândurat, oricum încordat. Încearcă să-și ascundă „starea" sub un zâmbet de circumstanță. „E obosită?" „...Puțin, da..." Începe să se destindă abia când ajungem acasă, și ne instalăm cu „martorul" între noi. Ciudat, „martorul", casetofonul, stresant pentru mulți, pe ea o liniștește. „E bine așa. Putem vorbi pur și simplu și «el» ne ascultă..." – spune, cu vocea aceea mică-mică, de ingenuă. Mai ține minte portretul acela? E de acord cu el? S-a recunoscut? Sigur că-l ține minte! Sigur e de acord!*

– ... Cătălina Buzoianu are o intuiție cu totul specială, nu este de mirare că „m-a simțit" atât de exact. De obicei, eram confundată cu imaginea mea exterioară – fragilitate, aerul copilăros, *„Gretchen"*, ingenua... Când eram studentă, din cauza fizicului, multă lume nu-mi prevedea un viitor îmbucurător. Nu-mi dădeau șansa să muncesc. Cel mult să fiu **folosită** în anume roluri, două-trei, acolo, potrivite cu el, fizicul meu... Dar eu n-am fost niciodată speriată de viziunea asta. Îmi spuneam că fiecare vârstă are problemele ei. Eu am să trec prin toate, am să evoluez firesc, vrând-nevrând, pentru că e vorba aici și de o evoluție interioară, afectivă, intelectuală și, deci, o dată cu trecerea timpului, n-am să mai fiu... ingenuă. Așteptam maturizarea, dar o maturizare anume, care nu înseamnă neapărat înăsprire, necruțare, închi-

www.dacoromanica.ro

derea în tine, neînțelegerea celor din jur, ci limpezire. O simplificare a lucrurilor dinăuntrul tău, pe care cu liniște să le poți recunoaște a fi ale tale. Să te cunoști și să te accepți cum ești. Maturizarea asta am așteptat-o... Pentru că, într-un fel, m-a chinuit foarte tare tinerețea mea... Fizicul nu mă ajută încă, știu. Dar iată că mă ajută rolurile. Iată că propunerile care mi se fac acum, Leonora din **Figuranții,** Ilse din **Uriașii munților,** îmi solicită tocmai maturitatea – să spunem doar profesională, deși, eu ca ființă, pur și simplu, mă simt matură...

Vorbește cu privirea fixată pe raftul din fața ei, ca și cum ar căuta acolo un sprijin material pentru gândurile pe care le aduce la lumină, încet, măsurat, bătrânește îmi vine să spun, contrazisă violent de imaginea fragedă, de copilă abia scăpată din adolescență. Vorbește cu toată ființa, desenând cuvintele în aer cu mâinile și, după fiecare frază rotunjită astfel, în gest și cuvânt, urmează pauze lungi, lungi, din care simt că, deocamdată, nu trebuie s-o întrerup pentru că acolo, în pauzele acelea, își găsește ea gândul următor.

– O singură dată, dar bine, fizicul m-a ajutat. Când am dat examen la Institut. Sunt convinsă că m-au primit pentru că era nevoie de ingenue în momentul acela. Norocul meu. Norocul cel mare, însă, a fost că l-am avut profesor pe Marin Moraru. Și l-am „prins" în primul lui an de profesorat. Era proaspăt și venea spre noi cu tot ce acumulase ca experiență, dornic să ne comunice, să ne împărtășească, să ne dea **tot.** A fost o întâlnire fabuloasă de care sunt marcată până în ziua de azi. Și nu numai eu. Toți colegii mei trăiesc cu senzația asta. Pentru că el nu ne-a învățat atât tehnică, mijloace, modalități. El ne-a insuflat sensul, rostul acestei meserii. Inefabilul ei. Sublimul ei. Despre sublim era vorba la fiecare lecție cu Marin Moraru. Cum să uiți? Aspectul concret al meseriei ni-l dădea asistenta lui, Adriana Popovici. Ea, cu calm și talent pedagogic, încerca să ne învețe ce se poate învăța în meseria asta pe care, de fapt, n-o înveți cu adevărat decât atunci când începi s-o practici. Nu ieși din Institut gata actor. Nu se poate. Și eu mi-am descoperit pe urmă limitele – unele grave, importante – mijloacelor mele actoricești. Și a trebuit să mă corectez, și a trebuit să-mi cultiv mijloacele acestea cu toată seriozitatea de care eram în stare, în cei trei ani de stagiu de la Piatra Neamț. Ani în care am făcut turnee lungi, grele, cu câte două spectacole pe zi uneori, când tocmai mijloacele actoricești contau enorm ca să faci față, ca să poți exista și rezista pe scenă.

– *Hai să ne oprim puțin în „zona" asta a începutului. Acolo s-au întâmplat multe. Chiar și debutul cinematografic, nu?*

www.dacoromanica.ro

– Eram în anul I, da, când am jucat „fetița cu codițe" din **Patima.** Pe urmă însă n-am mai putut onora propunerile cinematografice, pentru că am făcut un copil. Toate și deodată s-au întâmplat atunci cu mine! Așa este! Deodată și cu totul. Am terminat Institutul cu Julieta, primul rol important din viața mea, dar și de atunci încoace, până la Ofelia, iar spectacolul era pus în scenă de Cătălina Buzoianu, deci, iată, tot atunci a fost și prima mea întâlnire importantă cu un regizor. Concursul la Bulandra l-am luat tot cu Julieta. Pe urmă m-au chemat pentru rolul din **Lumini și umbre** și acolo m-am întâlnit cu Andrei Blaier, primul regizor de film care mi-a spus ceva esențial pentru viitoarea mea muncă la film. De la el am aflat că, spre deosebire de teatru, unde totul se trăiește în afară, la film totul se trăiește înăuntru. Și tot ce face actorul trebuie să fie întru interiorizare. Poate atunci n-am înțeles exact ce voia să spună, lucrurile astea trebuie să le mai descoperi și prin tine, dar am intuit că în cuvintele acelea se ascunde un mare secret al profesiei și, de atunci, ori de câte ori m-am aflat în fața aparatului am căutat să fac ce mi-a cerut el, atunci... Deși, până acum, la **Figuranții,** lucruri notabile în film nu am mai avut...

„Până ce afli mecanismul atât de complicat al meseriei trece timp, greșești, te înșeli, te autoînșeli, și nici măcar atunci când îl afli, nu poți fi sigur că va funcționa nesmintit. Drumul în profesie nu are capăt."

– Se pare că cele două întâlniri hotărâtoare au fost Cătălina Buzoianu pentru scenă și Malvina Urșianu pentru film...

– Mă gândeam tocmai că întâlnirile hotărâtoare s-au întâmplat cu două regizoare. Două femei. Oare de ce? Da... Cătălina, ca să încep cu scena, are o mare calitate pe care o admir și o doresc vie până la capăt: ea inspiră actorii. Văd efectul ăsta și asupra colegilor mei. Ea lasă drum deschis invenției, o încurajează chiar, și are o putere fantastică de a te împinge în zone neașteptate în care un alt regizor mai crispat sau mai crispant nu te poate duce, pentru că nu ajunge el acolo. Sigur că regizorul – asta e treaba și datoria lui doar – folosește „privirea din afară" și-ți atrage atenția, uneori usturător, asupra **a** ceea ce se **vede.** Indiferent de ce crezi tu, el îți spune exact **ce** și **cât,** din ceea ce gândești și crezi că faci vizibil, **apare.** Adică, el știe să spună ceea ce tu doar simți, intuiești despre posibilitățile tale. Și iată: eu știam chiar că pot avea o voce gravă, „de piept", dar Malvina Urșianu mi-a **cerut-o**

www.dacoromanica.ro

pentru Leonora. Aşa cum mi-a cerut-o şi Tocilescu pentru Ofelia în scena nebuniei, ştiind că este mijlocul cel mai potrivit de exprimare al personajului în momentul acela. Întâlnirile dintre un actor şi un regizor sunt adevărate, şi duc la un lucru artistic, doar atunci când din mijloacele pe care tu le oferi el ştie să selecteze ceea ce îi trebuie personajului. Deci, când te cunoaşte. Şi Cătălina Buzoianu, şi Malvina Urşianu m-au cunoscut, pentru că „m-au citit" dincolo de aparenţe. Dar dacă în întâlnirea de acum cu Cătălina mă pot bizui pe o mică experienţă scenică, întâlnirea cu Malvina Urşianu mi-a cerut un salt uriaş, care putea deveni un salt mortal. Eram conştientă că trebuie să fac saltul, dar eram conştientă şi de dificultăţile rolului, şi de importanţa pe care o avea el în opera ei. Eu aşa consider **Figuranţii,** o operă solidă, rotundă, plină. Nu aveam voie să fiu un **gol** în acest plin. A fost o bătălie cu mine, în primul rând. Multe mijloace le încercam pentru prima oară. Acea imobilitate, jocul intim, alb aproape. Înţepenirea aceea care trebuia să ascundă atâtea stări şi nuanţe. Eram atât de curioasă să văd dacă acele nuanţe chiar apar! Eram atât de speriată că s-ar putea să nu apară! Mi-a fost greu. Dar ce greu folositor! Probabil că nici nu reuşeam să-l trec, dacă n-aş fi simţit mereu alături încrederea regizoarei. Sigur că m-a supravegheat tot timpul atent, simplu, direct, nu pe ascuns şi, cu un fler absolut, simţea când „scap alături". Nu se înşela niciodată. Niciodată nu mi-a cerut un lucru fără să-mi dau seama – pe loc – că este bine ce-mi cere. A fost o experienţă majoră. Pentru mine, Leonora are aceeaşi valoare cu Ofelia... După ea, ca şi după Ofelia, sunt alta... Mă gândesc că asemenea personaje înseamnă pentru sufletul meu adevărate cutremure. După fiecare, „plăcile" mi se reaşază, dar niciodată cum au fost înainte... Şi aşa, din cutremur în cutremur, sper să învăţ să le întâmpin pe viitoarele, să nu mă mai sperii atât de tare de ele, să învăţ să mi le asum. Este o mare luptă cu meseria până reuşeşti să obţii relaţia normală cu personajele tale: să le slujeşti cu credinţă, fără să le dai voie să te ia în stăpânire. Cred că în tr-un fel sau altul, la diferite grade de intensitate, toţi avem problema asta. Toată viaţa punem sub semnul întrebării rostul nostru pe scenă. Relaţia cu profesia. Relaţia cu profesia – şi acum pot să spun relaţia mea cu profesia – nu e deloc simplă. Nu e de tipul: sunt actriţă, joc, „ei" vin în sală, primesc ce pot eu să le dau, le place, aplaudă, nu le place, nu aplaudă, şi într-un caz şi în altul fiecare plecăm acasă mulţumiţi sau nemulţumiţi! Noi suntem puşi în această condiţie de comunicare, dar comunicarea trebuie să se întâmple în realitate. Cu adevărat. Teama mea este să nu trăiesc o falsă comunicare. Şi asta nu mai depinde numai de mine. Depinde şi de public, depinde şi de un „nu ştiu ce", de

www.dacoromanica.ro

acel „ceva" al meseriei noastre pe care nu-l poţi numi, dar există, îl simţi. Este viaţa asta care trece dintr-o parte în alta, dinspre tine spre public, dinspre public spre tine, simţi fluxul ăsta, contactul cu cei din faţa ta şi e o minune! Minunea comunicării adevărate. Dar când nu se întâmplă, pentru că nu se întâmplă totdeauna, simţi. Dureros, simţi. Şi atunci încep întrebările. Cât de pregătit eşti tu pentru asemenea întâlniri cu publicul? Şi dacă nu eşti?

– *Dar poţi veni nepregătit la întâlnirea cu publicul?*

– Sigur! Eşti om şi tu. Poţi fi trist într-o zi. Sau îngândurat. Poţi avea probleme care te chinuie în momentul acela sau, dimpotrivă, poţi fi bucuros, fericit, foarte bine instalat într-o stare a ta care nu se potriveşte cu ceea ce ai de jucat. Închide, pur şi simplu, canalul de comunicare cu publicul. „Închide deschiderile"... Sigur, există şi armonii întâmplătoare între starea ta şi starea personajului. Dar nu poţi folosi starea ta decât ca bază. O poţi transfera asupra stării personajului, adică le poţi face să funcţioneze împreună şi numai tu sau cine te cunoaşte foarte bine ştie că în seara aceea totul a fost îmbrăcat într-o haină care-ţi aparţine ţie, nu personajului. Dacă însă cele două stări nu fuzionează, ruptura este evidentă. Se simte că eşti tu. Nu mai poţi comunica în nici un fel cu publicul. Pentru că pe scenă, mai ales pe scenă, dar şi în film, totul se citeşte ca sub o lupă. Nimic nu trece neobservat... Dar până afli tot mecanismul ăsta atât de complicat al meseriei trece timp, greşeşti, te înşeli, te mai autoînşeli şi nici măcar atunci când îl afli nu poţi fi sigur că va funcţiona nesmintit. Pentru că drumul în profesie nu are capăt. O porneşti pe el şi te tot duci...

„Este o mare luptă cu meseria până reuşeşti
să obţii relaţia normală cu personajele tale.
Adică, să le slujeşti cu credinţă,
fără să le dai voie să te ia în stăpânire."

– *Nu te poate ajuta nimeni să parcurgi drumul ăsta mai uşor, mai repede, mai puţin spinos?... Colegii mai vârstnici, poate?*

– În general, mie mi s-au sugerat tot timpul modalităţi. Mi s-a spus cum să fac. Mi s-au dat soluţii de abordare a unui personaj, mi s-au dat mijloace teatrale. Eu mă simt foarte aproape de colegii mei, indiferent de vârstă, şi iau, de la fiecare, tot ce pot, tot ce înţeleg, tot ce cred că mi se potriveşte. Şi am de la cine învăţa, pentru că lucrez într-un teatru extraordinar, pe care l-am iubit şi-l iubesc de când am pus piciorul în el. Dar, din păcate, cred că un actor nu poate da altui actor

www.dacoromanica.ro

decât soluţii exterioare. Colegii mei mai vârstnici m-au ajutat cel mai mult şi mai cu folos, exact când nu şi-au dat seama. Când eu îi vedeam cum joacă şi cum fac această meserie. M-au ajutat, lăsându-mă să pătrund dincolo de ce spuneau sau făceau, dincolo de vorbe. Trupa de la Bulandra este chiar o şcoală pentru un actor tânăr. Dar sprijinul solid în meserie îl poţi găsi, cred, numai în persoana regizorului. Numai el poate să pătrundă în fiinţa, uneori foarte întortocheată, a unui actor şi, intuindu-i exact şi cunoscându-i posibilităţile, îl poate şi ajuta în **profunzime.** Mereu mă voi întoarce la aceste două experienţe mari ale mele care au fost Ofelia şi Leonora, aşa cum mă voi întoarce mai târziu la Ilse, o simt! Şi nu vreau să pierd, şi nu vreau să uit nimic din ce-am câştigat, muncindu-le! Au devenit ale mele. Bunurile mele... Uite, acum cred că pot să spun mai clar cum e cu sprijinul: de fapt, în cele din urmă te sprijini pe munca ta cu personajele. Toate chinurile, consumul, căutările, disperările, tot ce nu-ţi permiţi sau chiar îţi interzici în timpul când faci un rol, toate lasă urme în tine. Ca nişte cicatrici. Aşa că, în cele din urmă, te sprijini în propriile tale cicatrici. Şi dacă, totuşi, uiţi din când în când, atingi „cicatricea" şi-ţi aduci aminte. Repede!... Mă gândeam chiar zilele astea cât de magic, de terapeutic este jocul de pe scenă. Mă mai gândeam că, mai demult, pentru mine contau mai mult repetiţiile. Pentru că acolo se nasc lucrurile, acolo sunt entuziasmele, căderile, acolo „fierbi", acolo e viaţa, pentru că acolo e munca – ziceam. De curând, am descoperit că raportul s-a schimbat. Gândindu-mă tot mai des şi mai mult la rostul meu pe lume, legând rostul de omul din sală care mă ajută să mi-l găsesc, să mi-l împlinesc, iată că împlinirea acolo se întâmplă, în spectacol, şi eu trebuie să mă pregătesc pentru ei. Trebuie să fiu capabilă să suport, să îndur, să trec toate pragurile, să nu obosesc, să-mi înghit spaima, să-mi ţin coloana dreaptă, să respir, să nu mă sufoc, ca să mă pot concentra **cum** şi **cât** trebuie, ca să mă duc astfel drept spre rostul meu. Să-mi parcurg drumul... Dar cred că mai am până acolo. Cred că mai am încă de muncit, la mine ca om în primul rând. Poate că, prea absorbită de ceea ce se întâmplă în mine, nu mai sunt în stare să ţin cont de cei din afara mea. Chinui foarte multă lume din jur şi asta nu-mi face zilele liniştite. Nu ştiu să am răbdare, nu ştiu să văd la timp unele lucruri... Sunt uşor de rănit, de o sensibilitate bolnavă, spunea cineva... Asta e o limită. Pentru meserie poate fi o calitate, la un moment dat, dar pentru mine, ca om, e o limită gravă. Sunt fleacuri pentru alţii, care în mine nasc tragedii. Nu se poate trăi aşa! Cred că ar trebui să învăţ să fac mai mult şi să desprind din ceea ce gândesc numai lucrurile folositoare mie şi celorlalţi. Aş dori să fiu mai cumpătată, mai înţeleaptă pur şi simplu,

www.dacoromanica.ro

ca să pot trăi pur şi simplu. Eu nu ştiu, şi ştiu că nu ştiu, încă, cum să împac toate lucrurile astea din mine, cum să le fac să lucreze împreună pentru profesia mea. Nu ştiu, şi ştiu că nu ştiu, să mă pun de acord cu mine. Pentru că, iată, îmi plac lucrurile simple, îmi place să bucur pe toată lumea şi reuşesc atât de puţin! Şi reuşesc atât să mă complic şi să complic viaţa din jurul meu! Până şi între felul în care arăt şi felul în care sunt există un dezacord... Atunci, cum să nu-mi pun problema condiţiei mele – şi am să mi-o pun toată viaţa, cum spunea Cătălina, ca Ilse am să pătesc, toată viaţa am să-mi pun întrebări asupra condiţiei mele de actriţă. Cât ştiu? Dar ştiu?

Tace lung, lung, apoi îşi aşază mâinile pe genunchi. E ca şi cum ar pune capăt discuţiei. Întoarce, în fine! spre mine privirea albastră. E privirea Leonorei. Mi se pare normal. Leonora este ultima ei „cicatrice". Este proaspătă. O poartă, încă o poartă, la vedere. Îi spun; obrazul palid i se colorează uşor, privirea i se încălzeşte, devine a ei, privirea Marianei Buruiană, actriţa „ţesută din pânza marilor ingenue", rosteşte cu un elan dintr-o dată copilăresc: „Se mai vede, da? Mă bucur! Nu pot să spun de ce... Dar mă bucur."

decembrie, 1987

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 11 iulie 1955, Arad. Absolvă Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică în **1978** la clasa profesor Marin Moraru. Examen de diplomă cu **Julieta** din „Romeo şi Julieta" în regia Cătălinei Buzoianu şi cu Adrian Pintea ca partener: **Romeo.** •În acelaşi an pleacă la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ. Joacă **Irina** din „Trei surori", regia Emil Mandric; **Mioara** în „Cuibul", regia Valeriu Paraschiv; **Constance, Kitti** şi **Marion** din „Cei trei muşchetari", regia Eduard Covali şi Jean-Pierre Valentin; **Nicola Davies** în „Program special LB", regia Alexandru Tocilescu; **Bianca** din „Îmblânzirea scorpiei", regia Iulian Vişa; **Didina** din „D'ale carnavalului" în regia lui Alexandru Dabija. • **1981:** este angajată, prin concurs, la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra. Joacă **Kira** în „Amintiri", regia Ion Caramitru; **Armande Bejart** în „Cabala bigoţilor" şi **Marianne** în „Tartuffe" în regia lui Alexandru Tocilescu. Cu acelaşi regizor va fi, în **1985, Ofelia** din „Hamlet", rol pe care îl consideră **„o experienţă înnoitoare, moment de cotitură".** • **1987:** trăieşte **„cea mai victorioasă înfrângere artistică"** prilejuită de rolul **Ilse** din „Uriaşii munţilor" în regia Cătălinei Buzoianu. • În film debutează încă din studenţie: **1975,** „O fetiţă cu codiţe" în filmul lui George Cornea **Patima.** • Până la următorul – **Ţapinarii** de Ioan Cărmăzan – trec şapte ani. Urmează, „pachet", patru filme în doi ani: **Melodii la Costineşti,**

www.dacoromanica.ro

regia Constantin Păun, **Sfârşitul nopţii** şi **Să mori rănit din dragoste de viaţă** în regia lui Mircea Veroiu şi **Zacharius,** regia Claude Grinberg. • **1987:** marea întâlnire – dublă – cu regizoarea Malvina Urşianu şi rolul **Leonora** din **Figuranţii.** Pentru **Leonora,** Asociaţia cineaştilor i-a acordat Premiul de interpretare în 1987. • Film de televiziune: **Lumini şi umbre,** regia Andrei Blaier, Mihai Constantinescu, Mircea Mureşan; **Surorile Boga, Ciuta, Ochii care nu se văd** – Premiu de interpretare la Festivalul de film TV de la Karlovy Vary în 1986.

www.dacoromanica.ro

DEM RĂDULESCU

Comedia e un lucru serios

www.dacoromanica.ro

„Comedia e ca natura. A face comedie,
e ca şi cum ai invita omul
pe Valea Prahovei. Sau la mare.
Realizează cineva acest lucru?
Realizează cineva ce valoare are comedia?"

„Iubiţi filmul?" – este o întrebare pe care nici în glumă n-o pot pune actorului Dem Rădulescu. „Dar el pe dumneavoastră?" – nici atât. Între el şi comedie există o iubire veche, toată lumea o cunoaşte şi se bucură de ea. Lumea, adică publicul iubitor de comedie şi de Dem Rădulescu „la fel". De pe această rampă sigură se poate decola într-o discuţie, evident despre comedie. Nu-i aşa? Dintr-un colţ al încăperii mari, luminoase îmi răspunde un fluierat uşor, vesel, melodios pe care urechea mea îl identifică a fi al unui canar. Iau fluieratul aşa cum îmi convine, adică un acord şi aştept. Aşezat în spatele unui birou cochet, actorul îmi oferă o lungă pauză de gândire însoţită de o ţigară BT asortată la cafeaua pe care soţia, actriţa Adriana Şchiopu, mi-o pune în faţă cu gesturi moi, grijulii de viitoare mamă ce se află. Scena nu are nimic comic, dar noi zâmbim toţi trei, Dumnezeu ştie de ce. Dem Rădulescu se uită la soţie, cufundată în operaţiunea „cafeaua" şi zâmbeşte. Soţia se uită la ceşcuţă – stă bine ? Stă! – şi zâmbeşte. Eu mă uit de la unul la altul şi zâmbesc. Nu ştiu dacă de acolo de unde se află, canarul se uită la noi şi zâmbeşte, dar mai fluieră o dată şi-mi dau seama că o să ne fluiere tot timpul discuţiei. Daaa... *se aude, în fine, vocea cu inflexiuni binecunoscute, în timp ce soţia se îndepărtează cu aceiaşi paşi mici şi grijulii şi se aşază pe o canapea...* Ar trebui mai întâi să stabilim ce e comedia... *Să stabilim!*

– Eu am avut doi mari profesori: Sică Alexandrescu şi Aurel Baranga. Baranga mi-a spus odată: „Domnule, comedia e un lucru foarte serios". Iar eu i-am povestit lui cum am fost invitat la un festival „George Coşbuc", la Sala Palatului, într-o dimineaţă, la ora 11 fix. 2600 de spectatori; toată floarea Teatrului Naţional urma să recite, în faţa bustului lui Coşbuc, poezii de Coşbuc. Aura Buzescu, Finteşteanu, Calboreanu, Ion Manu – ce mai, toată floarea! Şi Marietta Sadova, care făcea spectacolul, m-a pus să spun şi eu o poezie... Vedeţi, râdeţi! Păi sigur că râdeţi! Eu m-am împotrivit, ea a insistat, că nu şi nu, de ce să învăţ eu publicul aşa, să spun o poezie. Să spun „Maica şi haiducul". A împărţit poezia în două: partea Maicii i-a dat-o Mitzurei

www.dacoromanica.ro

Arghezi şi eu eram Haiducul. Mi-am pus un suman pe mine, o căciulă ţuguiată pe cap; trecuse cam o oră de recitări, totul era superb, lume multă, Sala Palatului, o frumuseţe. A intrat Mitzura şi a spus partea Maicii, mi-a venit rândul mie şi, în clipa în care am pus piciorul în scenă şi am spus: „Maică!..." nu vă pot povesti ce s-a întâmplat. La un meci de fotbal e o copilărie! Toată lumea aia, 2600 de oameni, a început să urle. Mă gândeam la toate nenorocirile care mi s-au întâmplat în viaţă, recitam foarte serios, dar după fiecare vers erau urale, hohote, vacarm. Când am terminat şi am ieşit din scenă, toţi colegii mei din culise s-au uitat la mine ca la un criminal. Le prăpădisem Festivalul... A doua zi m-am întâlnit cu Sadova la teatru. „Mă, ai avut dreptate!...", zice. Ce vreau să spun eu cu povestea asta. În primul rând că ce spunea Baranga despre comedie e foarte adevărat şi, în al doilea rând că un actor care iese pe scenă, în faţa oamenilor, trebuie să ştie că-şi poartă pecetea... Cum e cu comedia, vreţi dumneavoastră să vă spun. Mie mi se pare că aici se face o mică-mare greşeală. Actorul ştie că a luat în mână un text de comedie şi merge pe ideea asta. Cred că acest lucru ar trebui uitat. Nu de-aici trebuie să se tragă comicul. Nu. În fond, dacă ne gândim bine, în viaţă nimeni nu vrea să râdă de el. Toată lumea vrea să râdă, fie de ceva, fie de cineva. Se întâmplă drame mari, uneori, dar din cauza unei situaţii care „trage" spre râs, tu râzi. Cine nu l-a cunoscut din viaţă pe Grigore Vasiliu Birlic, nu l-a cunoscut pe Birlic. Când era mai supărat, mai enervat, când ţipa atunci era un mare comic! Sigur că există o aplecare a actorului către aşa-zisa comedie, către situaţiile comice, dar eu cred că ea merge mână-n mână, fie cu o imensă intuiţie, fie cu o inteligenţă sclipitoare. Comedia e un joc al spiritului. Râsul are diverse stadii. Există zâmbetul, există râsul mai pe-nfundate, există şi hohotul, dar mai presus de orice, în comedie contează satisfacţia estetică în faţa momentului de artă. Râsul este clipa de paroxism a stării spirituale. De asta cred că trebuie că tratăm comedia ca pe un lucru foarte serios. Cu cât conflictul este mai puternic, cu cât frământările sunt mai mari, mai adevărate, cu atât râsul este „mai la obiect". Cum se-ntâmplă cu magistratul pe care-l joc acum în „Secretul familiei Posquet", care nu glumeşte deloc, dar deloc, şi totuşi în sală lumea râde. Datorită situaţiilor şi relaţiilor care se stabilesc acolo. Asta e un fel de comedie. Mai subţire. Dar există şi comedia satirică, la care omul râde că eşti mai mocofan, că nu eşti îmbrăcat ca lumea, că vorbeşti anapoda, că **nu semeni** cu el. Dar nici această formă de comedie nu trebuie subliniată gros! Pentru că şi asta e o problemă, şi eu o cunosc. A fost o perioadă – acum pot vorbi despre ea, că a trecut – în care şi eu, ca şi alţii, credeam că „în artă trebuie să

www.dacoromanica.ro

şochezi". Mi s-a atras şi mie atenţia de multe ori că am exagerat. S-ar putea, nu zic nu.

Din colţul lui canarul fluieră – admirativ, zic eu, care nu ştiu să fluier nicicum – în timp ce actorul îşi rotunjeşte mărturisirea:

– Dar aici e vorba de o exagerare conştientă, pentru că aşa-zisa comedie are mai multe încrengături: este comedia bufă, de moravuri, satirică, de situaţii; depinde unde exagerezi. Unele zone permit exagerarea, altele nu... Dar un tânăr actor, dacă are personalitate, nu poate să apară în faţa lumii aşaaa, ca un nimeni. Vine cu nişte mijloace ale lui. Se creează între tine şi spectatori o convenţie, o înţelegere. Pe baza acestei convenţii pe care eu o aveam stabilită cu spectatorii şi pentru că am considerat câteodată că trebuie să „intru" în public, mi s-a spus că am exagerat caracterul comic...

„Actorul de comedie e o persoană
care stârneşte o reacţie anume.
***Se spunea:* Aaa! Uite-l pe Botta!**
***Dar se spunea:* Ha-ha-ha! Uite-l pe Birlic!"**

– Şi nu l-aţi exagerat?

– S-ar putea, însă ce se întâmplă? Eu sunt un actor de inspiraţie. În momentul creaţiei (valoroasă sau nu, rămâne de văzut, nu discut acum) eu intru într-un fel de transă. Cei care mă cunosc mai bine îşi dau seama. Din această cauză, de exemplu, pe mine filmul nu mă ajută. Acolo te opreşti, reiei, iar te opreşti. Pe mine trebuie să mă laşi să evoluez. Să nu-mi tai firul. Este defectul meu. La film trebuie o ştiinţă aparte pentru că sunt nişte lucruri altfel decât în teatru. Lipsa spectatorilor, în primul rând! Agitaţia de pe platou. Faptul că eşti oprit când tocmai te porniseşi. Actorul e ca un tranzistor. La oră fixă trebuie să intre în priză. A intrat, a jucat. La film nu se poate aşa. La film, deschizi uşa azi şi intri în casă peste o lună. Nu e genul meu. Pe urmă, e relaţia cu spectatorul. Fericit actorul care se poate lipsi de relaţia asta! Eu nu pot. Dar ca să revin: cred că la comedie momentele de inspiraţie comică sunt cele mai importante. Aici poţi fi atacat mai uşor. De ce? Pentru că a fi actor e una, şi a fi actor de comedie e tot aia şi încă ceva...

– De când aştept să-mi spuneţi ce-i mai trebuie unui actor ca să fie de comedie! *De fapt, ce face dintr-un actor, un comic? Uneori, fizicul. Dar când nu e fizicul, ce este? De unde vine comicul unui comic? (Din colţul ei, nevăzută, pasărea pe care eu o cred canar, mă*

www.dacoromanica.ro

fluieră, disprețuitor. Stăpânul ei nu, și nici nu-mi respinge întrebările).

– În primul rând, un actor de comedie este o persoană care trezește o reacție anume. Îmi aduc aminte că se spunea: „Aaaa! Uite-l pe Botta!" Dar se spunea: „Ha-ha-ha! Uite-l pe Birlic!" Doi actori foarte mari amândoi, și două reacții. Acel ceva în plus este posibilitatea de a trezi în spectator ceea ce eu numesc o „superstare de satisfacție estetică": râsul. Gândiți-vă că singura viețuitoare care râde este omul. De ce râde omul? Care-i mecanismul? Noi știm ceva, despre ceva. Despre fiecare lucru știm ceva anume. Când se strică acest mecanism, omul râde. Dacă în loc de haină îmi îmbrac pantalonii, omul râde. Normal! Nu e cum știe el. Să ne gândim puțin la circ, pentru care eu am un mare respect; am văzut câțiva clovni mari, dar cum face Chaplin trecerea de la gest și mimică, la cuvânt! Genială, fantastică trecere!... Dar ca să revin: faptul că omul se observă, se **subliniază** pe el și pe alții, naște posibilitatea de a satiriza, de a bagateliza, de a râde **de...** Comedia, după părerea mea, are o mică notă de răutate. Râsul are și el o mică notă de răutate. Calitatea comediei și, implicit, a râsului o poate da numai **momentul de artă.** Transfigurarea artistică. Caragiale explică undeva foarte bine lucrul ăsta. El spune așa: „Profesorul de matematică are un nas mare. Elevii se uită la nasul lui și se amuză. Unul mai «nebun» desenează nasul profesorului pe gard, în spatele closetului. Nu se mai uită nimeni la profesor. Abia așteaptă recreația, se duc și râd în fața nasului de cărbune. Pentru că acolo este realitate interpretată. Transfigurare artistică." Luăm ce actor vreți! Nicolae Bălțățeanu, unul din cei mai mari actori pe care l-am văzut cu ochii mei, am jucat cu el, să știți că avea un umor fantastic. Chiar și în momentele de dramă. Mie mi se pare că și Sir Laurence Olivier are umor. Are un fel de a trata viața și situația de viață, cam cum o făcea Shakespeare: când cu lacrima, când cu râsul. Când cu mierea, când cu fierea. Ei! În momentul când mierea devine fiere, apare comedia. Iar momentul când lacrima este râs și râsul, lacrimă, atunci ești Timică...

– Și când ești Dem Rădulescu?

– Când ești Dem Rădulescu... Când poți să faci un rol care să-ți permită să fii Dem Rădulescu. Tot ce știu este că eu întotdeauna caut momentul de adevăr al personajului. Nu pot să merg în comedie suspendat, nu pot să-mi pierd pământul de sub picioare. Eu caut și găsesc momentul de adevăr. Spectatorul trebuie să știe că personajul meu **există.** Este făcut și el, ca orice om, din mici adevăruri care, împreună, duc la un mare adevăr. Dacă eu, actor, deschid ușa neadevărat, fac

www.dacoromanica.ro

focul neadevărat, mă mişc neadevărat, toate astea adunate fac marele neadevăr al personajului.

– *Dar dumneavoastră, Dem Rădulescu, când aţi devenit conştient de rosturile meseriei, ale comediei şi în ce împrejurări?*

– Să ştiţi că vreau neapărat să scrieţi ce vă spun acum: mă bucură enorm această întrebare! Înseamnă că m-aţi înţeles! Faptul că-mi puneţi această întrebare din punct de vedere teoretic este foarte just şi vă explic de ce. Dacă cineva spune că a venit cu tot ce ştie de-acasă, nu-l cred. Să zicem că eu aş fi un actor, cum spuneaţi, iubit de public şi că sunt un mare actor de comedie. Să zicem acest lucru, să-l presupunem. Dacă eu vă spun că am venit cu toate astea de-acasă, de la Râmnicu Vâlcea, vă daţi seama că stârnesc râsul? Deci, ar fi o comedie involuntară. Mai mult decât atât! Trebuie să ştiţi că unul din profesorii cu care am lucrat în Institut – profesor de regie –, când am terminat şcoala mi-a spus aşa: „Păcat că n-ai humor!". Nu râdeţi, că nici eu n-am râs când după a cincea vizionare cu „Svejk" s-a mai spus o dată că n-am umor. Cinci vizionări cu sala goală. Şi atunci am spus: „Daţi drumul la public în sală şi să vedeţi ce se întâmplă...!" ...Mă bucură foarte mult întrebarea dumneavoastră şi vă răspund: profesorii mei, începând cu Beate Fredanov şi continuând cu cei de la Teatrul Naţional unde am deschis ochii, ca actor, faptul că din 1956 predau la Institut, am lucrat cu generaţii de tineri care vin mereu cu concepţii de viaţă noi, diferite – aşa că am învăţat şi eu de la ei, nu numai ei de la mine – toate, la un loc, m-au făcut să ajung la o anume concepţie despre meserie. Dar – şi abia acum vă răspund direct la întrebare – am simţit că am învăţat ceva şi n-am trăit degeaba, la premiera lui Valeriu Moisescu de la Bulandra, cu „Secretul familiei Posket". Acolo am trăit eu **momentul**, la una din repetiţii când s-a făcut o linişte desăvârşită, am simţit-o pe colega mea, Mariana Mihuţ, cum a rămas cu ochii la mine. Gina Patrichi – la care ţin foarte mult, e o fiinţă deosebită, o intelectuală – mi-a spus după aceea: „Domnule, eu nu râdeam, ca să nu fiu obligată să mă întorc cu spatele; că nu voiam să pierd nimic, nici o mişcare!" Acela a fost momentul meu de înţelegere. Oamenii care mă cunosc, soţia mea, prietenii mi-au spus că am venit cu lucruri atât de noi, încât parcă aş fi altă persoană. Nu, nu este adevărat. Eu sunt. Eu, cel de acum plus cel de până acum. Experienţa! Oricât ai fi de talentat, când eşti tânăr nu poţi sta pe lângă un actor cu experienţă. Dar m-am îndepărtat. Dumneavoastră vreţi să vorbim despre comedie. Să vorbim!

– *Mai bine spuneţi-mi cum v-aţi apucat de actorie.*

– Vreau să vă spun mai întâi că mi-a plăcut, dar teribil mi-a plăcut Jean Gabin care a spus odată că el n-a vrut să fie actor şi nu e

www.dacoromanica.ro

actor... Nu ştiu! E ceva cu totul şi cu totul inexplicabil cum am ajuns eu actor. N-am spus o poezie până pe la 16 ani. Nici măcar la şcoala primară nu mi s-a dat să spun o poezie. N-am văzut spectacole de teatru – abia în 1943 am văzut primul spectacol „Gioconda iubeşte". Cu Maria Tănase. A fost un miracol! Casa noastră de la Râmnicu Vâlcea era lângă gară. Actorii veneau cu „vagonul" şi eu nu mă dezlipeam de lângă vagon, de dimineaţa de la ora nouă, când se sculau, se spălau şi se duceau la cumpărături sau să mănânce, sau veneau pe malul Oltului, că Oltul e foarte aproape de gară, acolo – să facă baie. Şi Tănase, şi balerinele... Pe Tănase l-am văzut o singură dată...

– Balerinele de mai multe ori... *(şoaptă dulce, dinspre canapeaua pe care soţia se odihneşte şi asistă cuminte-cuminte la discuţie).*

„Întrebat odată de ce e fericit,
Jerry Lewis a răspuns: Sunt fericit,
că suntem trei mii de actori
şi numai câţiva de comedie."

– Da! Am fugit de-acasă să-l văd pe Tănase şi am ajuns la actul II! Toţi actorii care veneau în turneu la Râmnicu Vâlcea, unde se juca un spectacol pe săptămână cu un teatru din Bucureşti, i-am văzut. Îi ştiam pe toţi, luam autografe, stăteam pe lângă ei până se desfăcea decorul... A fost un miracol. Pe la 17 ani am început să joc şi eu, la liceu, cu băieţii. Am scris şi un fel de Reviste, am şi apărut în ele, spuneam cuplete şi lucruri cu haz de Tănase... Acum, dacă mă gândesc bine şi chiar să spun drept, încă de la grădiniţă mă iubeau copiii, fiindcă-i făceam să râdă. Ştiu că râdeam eu când povestea tata câte ceva, el avea un umor fantastic. Ştiu că o dată am chiulit şi eu de la grădiniţă şi copiii au venit să vadă ce-i cu mine, că nu râseseră în ziua aceea. Când am venit acasă, mama m-a întrebat unde am fost şi eu am spus: „La grădiniţă". Şi m-a aruncat în pivniţă... Era adâncă, vreo trei metri... De atunci n-am mai lipsit niciodată, nici de la grădiniţă, nici de la şcoală, nici de la Institut şi nici acum nu lipsesc de la teatru, de la radio sau de la televiziune... Deci aşa a fost: am simţit o atracţie fantastică pentru scenă. Am plecat din Vâlcea, am venit la Bucureşti, la Institut. Câştigasem atunci un concurs, aveam o insignă sportivă pe piept şi m-a întrebat Storin ce e...

– *Aţi făcut sport? Ce sport?*

– Fotbal, volei, box. Mai ales box...

– *Şi de ce v-aţi lăsat ?*

www.dacoromanica.ro

– De frică...

– A dat altul mai tare *(dinspre canapeaua pe care soția...)*

– Storin era în Comisia de examinare. Am intrat al 33-lea din 90. Stăteam la cămin. În primul an am aflat că cine ia bursa republicană primește 250 de lei pe lună. Și am luat-o. Am luat-o toți anii. Totdeauna am fost de părere că dacă faci un lucru, măcar să-l faci bine.

– *Orice tânăr actor se spune că își ia un „model". Dumneavoastră cu cine ați fi vrut să semănați?*

– N-am vrut să semăn cu nimeni. În primul rând am fost foarte trist când mi s-a spus că n-am umor. Mi-a părut rău. Cu toate că prin clasă, pe la unele exerciții ale mele se mai zâmbea, mi-am zis: s-ar putea să nu am umor. Pe urmă, am prins un rol mai spre comedie, în „Poveste din Irkutsk" și a plăcut tuturor, a plăcut și autorului, lui Arbuzov... Eu gândesc la fel cu acel actor – foarte bun, dar contestat de unii –, Jerry Lewis care, întrebat odată de ce e fericit, a răspuns: „Sunt fericit că suntem trei mii de actori și numai câțiva de comedie..." Nu mai țin minte cine spunea că o zi în care n-ai râs e o zi pierdută. Mare adevăr. Omul are nevoie de râs, la nivelul celulei. Buna dispoziție, se știe, dizolvă adrenalina pe care o provoacă durerea, supărarea, enervarea. Comedia e ca natura. Iar a face comedie e ca și cum ai invita omul pe Valea Prahovei. Sau la mare. Realizează cineva acest lucru? Ce valoare are comedia? Am să vă spun o poveste. Aveam piatră la rinichi. Singur în casă. Formez numărul de la Salvare și vine. Și când sună doctorul la ușă, îmi încetează durerile!

– *Știi s-o scoți? Scoate-mi-o!*

– Păi asta e! Că nu era tâmpit domnul Caragiale! Ei, eu cred că râsul e Salvarea. Comedia e Salvarea. Mi se pare un medicament extraordinar, pentru că omenirea e bolnavă. Are nevoie să râdă.

– *Dar nu vi se pare că la atâta cerere de râs, oferta e cam mică? Nu credeți că sunt prea puține comedii pentru marea noastră nevoie de comedie? (Pasărea nevăzută mă fluieră discret, nu înțeleg de ce).*

– S-ar putea să fie acum un gol de producție... Noi, la Institut, când apare un candidat cu o dâră de umor, suntem bucuroși. Mai putem da teatrului o speranță. Știu eu de ce e puțină comedie pe lume? Și în teatru ca în teatru, da' la film, ce să mai vorbim? Nu știu... Avem actori, avem și posibilități. Adevărul e că e și mai grea comedia. Subiecte se găsesc. Depinde cum le tratezi. Adevăr să fie, relații adevărate să fie și să vezi dumneata cum râde lumea. Dar dacă nu sunt, mă obligi pe mine, biet actor, să mă strâmb ca toți dracii, că d'aia ți-am dat rolul! Să râdă lumea! Și lumea vine, vede și zice: „Ia uite la el cum se strâmbă! Păi ăsta-i actor?..." Și câte situații de comedie adevărată

www.dacoromanica.ro

există în viață! Suntem clovni într-un mare circ. Uitați-vă nițel în viață. Uitați-vă...

Mă uit nițel în viață. În viața de lângă mine. Văd actorul cu care stau de vorbă de vreo trei ore, văd o tânără femeie care la ora când vor apărea „micile noastre rândulețe" va fi o tânără mamă, mă uit și spre colțul de unde am fost fluierată fără milă, acolo nu văd nimic, la mine nu mă pot uita, întrucât nu port oglindă. Înțeleg ce vrea să spună Dem Rădulescu. Înțeleg și că este cazul să-mi strâng „instrumentele de tortură", care de mare folos mi-au fost, îmi pun, așadar, magnetofonul în coșul cumpărat astă-primăvară la Arad, cu tata, din viața-piață și mă retrag pâș-pâș, să nu mă simtă pasărea și să mă fluiere. Reușesc. Ies în stradă – e cald, e foarte cald, „Căldură mare", e vară – noi „Almanahul" vara îl coacem – e praf, e lume, zgomot, lume, lume. Viață. Mă uit, așadar, drept în viață.

Almanahul „Cinema", 1987

FIȘĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul nașterii: 31 septembrie 1931 Râmnicu Vâlcea. **1954:** absolvă Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică. Bursier tenace pe toată durata studiilor. Debutează pe scena „Naționalului" bucureștean în 1954 cu **Smirnov** din „Ursul". Continuă cu: **Conductorul** în „Steaua fără nume", **Adam** în „Ulciorul sfărâmat", **Relling** în „Rața sălbatică", **Ivan Kolomiițev** în „Cei din urmă", **Sergentul** în „Discipolul diavolului", **Lapcenko** în „Poveste din Irkutsk", **Niko Mikadze** și **Caporalul** în „Cercul de cretă caucazian", **Ford** în „Nevestele vesele din Windsor", **La Fleche** în „Avarul", **Nae Girimea** în „D'ale carnavalului", **Alystar** în „O femeie cu bani ", **Ionel** în „Domnișoara Nastasia", **Ajax** în „Troilus și Cresida", **Cetățeanul turmentat** în „O scrisoare pierdută", **Stănică** în „Enigma Otiliei", **Fry** în „Becket", **Cațavencu** în „O scrisoare pierdută", **Farfuridi** în „O scrisoare pierdută", **Svejk** în „Peripețiile soldatului Svejk" (adaptare după Hasek de Dem Rădulescu și Jean Grosu), **Leonida** în „Conul Leonida față cu reacțiunea" (vorba lui: „Din repertoriul Caragiale, numai Coana Joița n-am jucat!"), **Hartman** în „Bomba zilei", **Prispîkin** în „Ploșnița", **domnul Posket** în „Secretul familiei Posket". • În film debutează în **1959,** în **Secretul cifrului** de Lucian Bratu. Din cele spre cincizeci de filme „la activ" spicuim: **Telegrame** de Aurel Miheleș; **Pe litoral mi-a rămas inima** de Mihai Constantinescu și Valeriu Lazarov; **A fost prietenul meu** de Andrei Blaier; **Politică și delicatese** de Haralambie Boroș; **Un surâs în plină vară** de Geo Saizescu; **Dra-**

www.dacoromanica.ro

goste la zero grade de Cezar Grigoriu şi Geo Saizescu; **Gaudeamus igitur** de Gheorghe Vitanidis; **Serbările galante** de René Clair; **Şapte băieţi şi o ştrengăriţă** de Bernard Borderie; **K.O.** de Mircea Mureşan; episodul **Bucureşti** din **De trei ori Bucureşti** de Ion Popescu Gopo; seria **B.D.**-urilor, **În acţiune, În alertă, La munte şi la mare** etc. de Mircea Drăgan, **Astă seară dansăm în familie** şi **Eu, tu şi Ovidiu** de Geo Saizescu; **Comedie fantastică** de Ion Popescu Gopo; **Expresul de Buftea** de Haralambie Boroş; **Saltimbancii** şi **Un saltimbanc la Polul Nord** de Elisabeta Bostan; **Galax, omul păpuşă** de Ion Popescu Gopo; **Secretul lui Bachus** de Geo Saizescu; **Cucoana Chiriţa** şi **Chiriţa în Iaşi** de Mircea Drăgan. • Un record în cariera lui teatrală, nu cinematografică – **Tiberiu Cezar Sicoşan** din „Siciliana" lansat în 1963: 1600 de spectacole. • Cât despre apariţiile sale pe micul ecran, nu ne ajunge hârtia... Un lucru „începe de spus": ele au bucurat generaţii de telespectatori.

www.dacoromanica.ro

ILEANA STANA IONESCU

Hazul e ca talentul. Îl ai sau nu-l ai

www.dacoromanica.ro

„Plăcerea publicului de a se amuza
este atât de mare, încât devine
foarte uşor să strici un personaj.
Dar şi gustul publicului însuşi."

Să spui despre Ileana Stana Ionescu că este o persoană plăcută, tonică, reconfortantă este ca şi cum ai spune: are ochi albaştri, părul blond şi gura zâmbitoare. Farmecul actriţei începe dincolo de evidenţe şi el se trage, mai cu seamă, dintr-o stare de neastâmpăr, „ghiduş", cum ar spune ea, vecină cu starea de joacă a copiilor. Ea este un spectacol neîntrerupt. Un happening fermecător, care, din păcate, nu poate fi pus în cuvinte. Mişcarea, gestul, vocea, intonaţia, precipitarea, felul de a lega ideile, de a le organiza în mici scenete încântătoare, râsul – râsetele, pentru că sunt multe şi de tot felul, în zeci de nuanţe – hazul nebun, mimica, nimic nu va ajunge în interviul nostru. De data asta nici înregistrarea pe casetofon nu foloseşte cine ştie ce. La Ileana Stana Ionescu cuvintele despărţite de rostirea lor precipitată, de mimică, se pierd, pălesc, li se ofileşte savoarea. Păcat. Păcat, cu atât mai mult cu cât subiectul nostru ar fi dat apă la moară tocmai structurii şi naturii ei comice. Subiectul nostru este comedia. Plecăm de la ideea că, spre bine sau spre rău, ea, actriţa, s-a fixat de mulţi ani, a prins rădăcini în solul comediei... Răspunsul ţâşneşte ca din puşcă – mai potrivit pentru debitul ei verbal ar fi: ca din mitralieră – însoţit de o mimică năucitoare: zbatere iute de gene peste ochii albaştri, zâmbet dezolat într-o expresie de împotrivire, sprâncenele ridicate a uimire „peste poate":

– Dar nu m-am fixat eu! Am fost fixată! Ceea ce e puţin altceva! Un altceva împotriva căruia nu poţi să faci mare lucru, pentru că la un moment dat, când făgaşul este bătătorit, nici nu mai te acceptă nimeni altfel. Nu te mai ia nimeni în serios. Ceea ce sigur că e uşor anormal. Normal, pentru un actor, este ca el să atace meseria din toate unghiurile, chiar dacă înzestrarea lui se dovedeşte a fi mai mare într-o anume direcţie. Să zicem, comedia... De altfel, când am venit la Teatrul Naţional nici n-am crezut că lucrurile se vor desfăşura astfel. Am debutat cu Tofana, apoi am jucat Nastasia Filipovna, după care, brusc, lucrurile s-au închis la capitolul ăsta şi am intrat în făgaşul comediei. Nu m-aş mira să fi fost din întâmplare, pentru că în existenţa mea profesională multe au fost întâmplătoare. Chiar şi întâlnirea cu filmul. Am

www.dacoromanica.ro

dat o sumedenie de probe pe timpul când eram la Piatra Neamț și nu le-am luat. Pe urmă m-am trezit distribuită în filmul lui Alecu Croitoru, **Merii sălbatici,** pe urmă au urmat pauze lungi, până la întâlnirea cu Geo Saizescu, iar acum, spre exemplu, am reintrat în viața cinematografică după o absență de vreo opt ani. Cu trei filme deodată. Nu e agreabil, nici folositor, dar nu poți să spui nu, pentru că ești avid să-ți exerciți profesiunea. Uneori însă, tot din întâmplare, ai parte și de întâlniri foarte plăcute. Uite, acum, am cunoscut-o pe Elisabeta Bostan cu care am făcut un film de tineret, gen musical, și mi-a plăcut atât de mult, și atât de bună a fost conlucrarea, încât mi-aș dori din tot sufletul să ne mai întâlnim... Asta dacă vrei să știi o dorință de-a mea...

– Vreau, dar încă n-am ajuns la dorințe. Deocamdată, aș fi vrut să-mi spui ce ți-ai dorit atunci, la început de profesie, când nu erai încă fixată într-un gen anume.

– Întâi și întâi, când mi-am dat seama că poate am ce să caut în această profesie, mi-am dorit să intru într-un teatru serios, solid din toate punctele de vedere. Drept care am plecat de la Reșița – eu acolo mi-am început „cariera" – și m-am angajat la Piatra Neamț care s-a dovedit a fi mai presus de tot ce-mi dorisem sau imaginasem eu. O școală de teatru extraordinară. Și au urmat șase ani de mărșăluială, într-un front extrem de onorant și este sigur că pe timpul acela, stârnită de atmosfera de acolo, m-am gândit că aș putea să fac și puțin film. Dar nu știu de ce, eu n-am intrat multă vreme în vederile unor regizori. Ori partiturile nu se potriveau cu fasonul meu, ori eu nu eram interesantă, cert e că multă vreme „amorul" meu cu filmul s-a desfășurat cu intermitențe și mai mult unilateral. În situația asta, firește că m-am fixat pe teatru și m-am lăsat și așezată în făgașul comediei și am fost chiar mulțumită că pot să-mi exercit profesia, că sunt tot timpul ocupată chiar dacă la un moment dat ajungi la o sastiseală de genul cu pricina... Iar dacă nu-ți faci planuri sau iluzii, și dacă ai și răbdare, din când în când mai vine o întâlnire bună cu un personaj, cu un regizor... Pe urmă mai e ceva: când ai de-a face o viață cu un gen – în cazul meu comedia – începi să-l cunoști, să-i afli secretele, să te simți mai în largul tău...

– Asta mă gândeam și eu. Ce-ar fi să generalizăm puțin? Cum e cu comedia? Care sunt atuurile și handicapurile ei? Dar ale unui interpret de personaje comice?

– Ei, aici e aici: forța unui personaj de comedie este uriașă și tocmai în asta stă pericolul. Pentru că plăcerea publicului de a se amuza este atât de mare, încât devine foarte ușor să strici un personaj și, o dată cu asta, și gustul publicului, dacă nu ești foarte atent. La comedie,

www.dacoromanica.ro

tentațiile sunt foarte mari. În teatru, cel puțin, se simte imediat fluidul acela ce vine dinspre sală și merge cu tine și din pricina acelui val de simpatie, pe care-l simți extraordinar de puternic, poți fi tentat să faci rabat la calitate. Și dacă nu ești foarte atent, chiar faci! Sunt nuanțe infinitezimale care pot strica o relație comică. Un ton prea sus sau prea jos și gata! Efectul nu mai cade cum trebuie. Pentru că mecanismul comediei este atât de fin, angrenajul ei atât de perfid, pot spune, încât cea mai mică greșeală te costă imens. Se întâmplă oricui, chiar și actorilor foarte mari, să scape dârlogii cum spunem noi, să încarce mai mult decât trebuie și în clipa aceea spectacolul e ratat. După părerea mea, comedia este o dantelărie foarte fină, care trebuie „brodată" cu mare atenție și multă măsură, indiferent de partitură. Pentru că, într-o viață de actor, te întâlnești și cu partituri care te duc spre un joc mai gros. Însă nu ai voie să te lași...

– *Ți s-a întâmplat?*

„Nu eu am ales comedia, ea m-a ales pe mine.
Iar când ești fixat într-un gen anume,
nimeni nu te mai acceptă altfel.
Rămâi, pe viață, actor de comedie.
N-o fi normal, dar așa se întâmplă."

– Mi s-a întâmplat, dar am avut șansa să mi se spună, dacă nu mi-am dat seama – și uneori nu mi-am dat seama. Poate că în momentul acela nu mi-a căzut bine, dar este sigur că mi-a folosit. E bine să-ți tragă cineva clopoțelul pentru că devii atent. Doar n-ai nici un interes să faci lucruri care-ți strică „firma", nu? Oamenii se simt bine după o baie de râs sănătos, au nevoie de această eliberare prin râs. Dar nu prin orice fel de râs... De aici răspunderea actorului – mare! – față de profesia sa. În vorbe, sigur că e ușor de spus, în fapte, lucrurile se complică puțin, mai ales în teatru, unde se întâmplă să joci un spectacol zece, doisprezece ani și sigur că te plictisești la un moment dat, mai ales dacă se joacă des, iar spectacolele de succes se joacă des și mult. Și așa, din plictiseală, ești tentat să inventezi situații, „găselnițe", ca să te distrezi și tu puțin. Asta sigur că nu este obligatoriu să facă rău spectacolului. Se știe că în „Gaițele", Sonia Cluceru a inventat o serie de asemenea „găselnițe" care există adnotate pe textul de sufleur ca aparținându-i, și ele erau bune, funcționale, fiindcă erau în nota piesei. Dar există și pericolul să faci niște ghiduții care nu aparțin deloc situației, autorului piesei, personajului. Și astea de regulă sunt și de

www.dacoromanica.ro

prost gust. Chit că lumea râde. Şi te aplaudă. Şi te întrebi atunci de ce, tu, actor cu prestigiu şi cu pretenţii şi cu statut de toată frumuseţea, te apuci să faci concesii prostului gust, pentru trei aplauze şi trei râsete. Culmea e că nimeni nu doreşte lucrul ăsta. Dar el se întâmplă. Asta e comedia, cu pericolele ei, că uite am senzaţia că abia acum ţi-am răspuns clar la întrebare. La film, vezi, nu se întâmplă asta. Acolo s-a tipărit şi aşa rămâne. Şi chiar dacă tu ai fost tentat, la o dublă, să faci o prostioară, regizorul îndepărtează, la montaj, dubla cu pricina şi-ţi salvează onoarea.

– Dacă tot am ajuns, în fine, la film, spune-mi, te-ai gândit de ce abia acum s-au îmbulzit solicitările, după atâţia ani de pauză?

– M-am gândit, dar nu-mi explic de ce. Cred că tot întâmplător. Cu Geo Saizescu am lucrat demult şi cam în toate filmele lui am avut şi eu un rol. Probabil el are încredere în mine, eu, în mod sigur, am încredere în el şi ne înţelegem. Cu Mircea Drăgan n-am lucrat niciodată până la **Cucoana Chiriţa.** Dar sunt cucerită. E un regizor care îmi dă foarte multă linişte, pentru că e calm, limpede, are programul exact stabilit, ceea ce este foarte important şi confortabil pentru noi toţi. Elisabeta Bostan, de asemenea, ţi-am spus, este un regizor cu care mi-aş dori din suflet să mă mai întâlnesc. Sunt regizori care ştiu pe ce lume trăiesc, ştiu exact ce vor, şi de la ei, şi de la tine, ceea ce, până la urmă, este spre binele filmului, fireşte. În **Gaiţele,** nu e de mirare că am fost solicitată, pentru că eu am jucat-o pe Fraila mai bine de opt ani în teatru şi Horea Popescu a considerat că e normal să fac rolul şi în film. Aşa că „năpădeala" este şi nu este întâmplătoare. Că doar n-am să-mi închipui eu acum, că regizorii şi-au pus în cap să mă „exploateze". În fine! Deşi, orice actor de-abia aşteaptă să fie „exploatat"...

– Nu crezi că şi vârsta te ajută acum pentru personajele de comedie? Am văzut mai rar ingenue comice...

– A! Sigur! Sigur, pentru că îţi pasă mai puţin decât la 35 de ani, să zicem, cum arăţi. Că ţi se văd trei zbârcituri în plus, nu mai contează. Faptul că tot nu mai eşti o minunată, tânără, fragedă, suavă îţi dă o libertate extraordinară în comedie. Din nepăsarea asta pentru felul cum arăţi ţâşneşte o dezinvoltură foarte bună pentru ceea ce ai de făcut. Vreau să spun, de exemplu, că în momentul în care am început să facem probe de machiaj şi de coafură pentru **Gaiţele,** machieuza Nuşa Rucăreanu l-a întrebat pe Horea Popescu: „Şi cum aţi vrea să arate Fraila?" Iar Horea, care este un mucalit şi jumătate, i-a răspuns: „Aşa... ca dracu', cu coarne..." De altfel, Horea are o viziune foarte nostimă asupra personajului. El o aseamănă pe Fraila cu Olive a lui Popeye şi aşa şi este: o desfulgită, o dezarticulată, o dezlânată...

www.dacoromanica.ro

„Se întâmplă, chiar şi actorilor foarte mari,
să mai scape dârlogii, cum spunem noi.
Încarcă mai mult decât trebuie,
şi în clipa aceea spectacolul e ratat.
Periculos lucru comedia. Dar ce frumos!"

– Ileana Stana, nu întreb, cum se întreabă copiii: pe cine iubeşti mai mult? În cazul nostru, teatrul sau filmul. Eu te-aş întreba de-a dreptul: pentru ce anume iubeşti filmul?

– Mă iei aşa, ca să nu spun că eu, de fapt, iubesc mai mult teatrul. Dar dacă tot ţi-am spus, pot să-ţi spun şi că filmul îmi place ca modalitate de expresie, în primul rând, firește, dar dincolo de asta, îl iubesc pentru că-mi oferă şansa unei verificări pe care nu o am în teatru. Şansa să observ tot ce nu este cum trebuie, deci să mă pot corecta. Pentru un profesionist, filmul este un material extraordinar de control: el îţi dă „privirea din afară". Foarte important lucru... Acum, să nu te iei după ce-am spus apropo de teatru. Este adevărat că-l iubesc foarte mult, dar nici filmul nu-mi este indiferent deloc. Şi o să râzi, ce-mi place la nebunie, la film, sunt postsincroanele. Este o muncă pe care mulţi colegi ai mei o consideră obositoare şi pisăloagă, dar care pe mine mă interesează enorm. Îmi stârneşte inventivitatea, mă bagă în priză, îmi dă o satisfacţie foarte mare, ce mai! Poate pentru că mă descurc foarte bine. Şi cel mai mult îmi place să inventez ceva, când s-a pierdut banda-ghid. Sau să dublez. E o plăcere.

– Este, în primul rând, cred, o mare dragoste de profesie...

– Da. Este. Altfel, ce-ar mai fi de capul meu?... Sigur că sentimentul faţă de profesie se mai şi modifică pe parcurs, dar în orice caz rămâne ceva stabil, statornic, solid aşezat. Ciudat este că la mine mai există încă şi pasiune. E un sentiment aşezat, dar cu pasiune.... Ăsta-i hazul.

– Chiar aşa! Ce este hazul?

– Ha, ha, ha! Iartă-mă, dar mi-aduc aminte că odată Dinică, întrebat, nu ştiu dacă într-un interviu sau aşa, în particular, ce este talentul, a răspuns: „Talentul este ceea ce noi avem şi alţii nu au!" Asta e şi cu hazul. Haz au foarte mulţi oameni şi în viaţa particulară. Capacitatea de a-l exploata este privilegiul unor artişti. Am cunoscut oameni care au un haz nebun şi te uiţi fermecat la ei, dar urcă-i pe scenă! S-a dus hazul! După cum cunosc actori foarte mari care au un haz nebun pe scenă, iar în viaţa de toate zilele, nimic. Sunt şterşi, trişti, stinşi. Hazul cred că este şi el o formă de talent.

www.dacoromanica.ro

– N-ai simțit niciodată dorința să faci o întoarcere de o sută optzeci de grade? Să schimbi macazul, cum se spune. Să treci pe linia rolurilor dramatice?

– Eu să-l schimb? Cum să nu! Mâine! Cu cine să vorbim? Eu sunt gata! Mă prezint în cea mai bună formă și o să vezi că n-o să aveți deziluzii. Dar ar mai trebui așa, ceva mic, neimportant: cineva care să-mi propună schimbarea asta. Nu. Eu sunt mai modestă. Eu îmi doresc doar un rol nou într-un spectacol nou, că în „Titanic..." numai Spirache n-am jucat. Un rol de orice fel. De dramă, de comedie, în film, în teatru, în orice, rol să fie, nou să fie, bun să fie. Și să mă solicite cu totul. Să nu mai știu de mine, să nu mai știu decât de el. Și, pentru că tot nu m-ai lăsat la început să-mi spun și eu o dorință, ziceai că nu e momentul, îți spun acum: mi-aș dori un spectacol mai special... un show, de o natură – nu râde! – mai gravă, să aibă și poezie, și lirism, și, de ce nu? muzică frumoasă, poate și puțin dans, și atmosferă... E drept că nu l-a scris încă nimeni spectacolul ăsta, dar poate o să-l scrie. De ce să nu-l scrie?

Închid casetofonul și mai vorbim, preț de o oră, despre câte în lună și în stele. Despre oameni, despre acel show care ar trebui să vorbească chiar despre ei, despre oameni și problemele lor foarte grave, dar nu cu aerul că li se dau lecții, nu, ci cu... omenie. Despre tineret și nevoile lui. Are un băiat de 16 ani. E o vârstă foarte delicată, nu-i așa? Așa este! Am văzut ce succes a avut ***Liceenii?*** *Am văzut! Despre actori și cât de mari pot fi ei, chiar atunci când nu au roluri pe măsură. Despre îndrăzneală și timiditate. E timidă? Oho! Ce, nu se vede? Nu, nu se vede.* „Păi, vezi, asta e drama mea. Toți mă cred pe caii cei mari, femeia jandarm, bărbătoasă, stăpână pe situație, când eu mor de frică!" *Vorbim, și pe măsură ce vorbim, show-ul acela pe care și-l dorește se înfiripează din nimic. Pentru că ea este, rând pe rând, tristă, îngrijorată, serioasă, nostimă, comică. Nu regret că am închis casetofonul. Tot nu puteam să redau nimic pe hârtie din acest spectacol numit Ileana Stana Ionescu.*

– Rămânem cu interviul... Cu vorbele...

– Vai de mine! Să nu crezi că e puțin! Vorbele au și ele puterea lor...

februarie, 1988

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 14 septembrie 1936, Brad – Hunedoara. În **1954** intră la Facultatea de ziaristică, de unde este eliminată ca „element necorespunzător". La dosar scria că este fiica ofiţerului superior Ioan Stana, căzut pe frontul din Est. Din acelaşi „defect" de origine socială nu i se permite să intre în Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, în ciuda notei de examen: 9,40. I se permite însă să intre, prin concurs, la Teatrul de Stat din Reşiţa. Este mulţumită, cu atât mai mult cu cât directorul teatrului, actorul Vasile Cosma, se dovedeşte un om de toată isprava. El avea să-i devină îndrumătorul şi susţinătorul moral al anilor de început. Rămâne la Reşiţa până în **1959,** timp în care joacă: **Agnes** în „Şcoala femeilor"; **Mariana** în „Nota zero la purtare"; **Făt-Frumos** (da, Făt-Frumos) în „Înşir'te mărgărite"; rolul titular în „Kathleen"; **Natalia** în „Vassa Jeleznova"; **Veronica** în „Trei generaţii". • În **1959** se transferă, prin concurs, la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, unde rămâne până în **1965.** Şase ani pe care îi caracterizează drept: **„Ani de acumulări, într-un climat creator alături de colegi minunaţi, regizori extraordinari şi un repertoriu pe măsură".** • Partea ei importantă de „vină" în acel repertoriu, acoperit în principal de regizorii Cornel Todea, Lucian Giurchescu, Ion Cojar, George Negri, s-a numit, rând pe rând: **Ilinca** în „Vlaicu şi feciorii lui"; **Irina** în „Cred în tine"; **Lisette** în „Jocul dragostei şi al întâmplării"; **Prostituata** în „Generalul şi nebunul", pus în scenă de Cornel Todea (rol care îi aduce Premiul de interpretare la Concursul Republican, în **1963); Celia** în „Casa cu două intrări"; **Lady Torance** în „Orfeu în Infern"; **Eliza** în „Trei generaţii"; **Concetta** în „Mizerie şi noblеţe"; **Cherry** în „Staţia de autobuz"; **Manţi** în „Nu sunt Turnul Eiffel". • Din **1965** devine actriţă a Teatrului Naţional. Susţine concursul cu **Lady Torance din** „Orfeu în Infern" şi pe scena Naţionalului rămâne până în zilele noastre. Joacă mult, foarte multă comedie, mai ales. Rolurile preferate? **„M-au interesat toate rolurile, dar câteva m-au fascinat".** Ele sunt: **Lady Torance din** „Orfeu în Infern", **Nastasia Filipovna** din „Idiotul", **Dacia şi Chiriachiţa din** „Titanic Vals", **Leonora** din „Trei fraţi gemeni venеţieni". • **Debutul în film** s-a produs în **1964: Merii sălbatici** de Alecu Croitoru. Au urmat: **Un film cu o fată fermecătoare** şi **Drum în penumbră** în regia lui Lucian Bratu; **Păcală,** de Geo Saizescu; serialul TV **Un august în flăcări** în regie dublă – Dan Piţa şi Alexandru Tatos; **Gloria nu cântă** în regia lui Alexandru Bocăneţ; **Serenadă pentru etajul XII,** regia Carol Corfanta; **Tufă de Veneţia,** regia Peter Bokor; **Al patrulea stol,** regia Timotei Ursu; **Singur printre prieteni,** regia Cornel Todea; **Dumbrava minunată,** regia Gheorghe Naghi; **Alo, aterizează străbunica!,** regia Nicolae Corjos; **Cucoana Chiriţa** şi **Chiriţa în Iaşi,** regia Mircea Drăgan; **Zâmbet de soare,** regia Elisabeta Bostan; **Cuibul de viespi,**

www.dacoromanica.ro

regia Horea Popescu. • Regizorul care a „exploatat-o" consecvent şi aproape film de film: Geo Saizescu. În regia lui a jucat, începând cu filmul **Păcală (1974),** în **Eu, tu şi Ovidiu, Şantaj, Grăbeşte-te încet, Secretul lui Bachus, Secretul lui Nemesis.** Televiziunea nu a ocolit-o şi nici ea nu a ocolit televiziunea – de la teatru TV la emisiuni de divertisment, nimic nu a fost „tratat cu refuz". În treizeci şi trei de ani peste 90 de roluri pe scenă şi în film, cinci premii de interpretare şi 23 de turnee internaţionale. O viaţă bogată.

www.dacoromanica.ro

LUMINIŢA GHEORGHIU

Ştiu ce* nu *am să mai fac

www.dacoromanica.ro

„Nu este important cât de sus
poți să mergi în profesie, ci cât
de adânc poți greși."

Maria, doi ani și-un pic, ochi sfredelitori albastru întunecat într-o fețișoară rotundă, bosumflată, o mare curiozitate pentru lumea din jur și o mai mare nevoie de comunicare, a fost trimisă la plimbare cu tatăl ei „ca să putem sta de vorbă în liniște" – *spune mama, Luminița Gheorghiu. Ne-am instalat chiar în camera „exilatei", plină de jucării și îmbibată de mirosul dulce, de copil. Arătăm ca două Gullivere în așteptarea liliputanilor, așa cum stăm, destul de incomod de altfel, pe scaunele mici, joase. Luminița, mai ales, care, în curând va fi din nou mamă. Mi-o amintesc în „Uriașii munților", țopăind, săltând, căzând, rostogolindu-se în scenă. Mi se făcuse mie frică. Ei nu i-a fost?* „Ba da. La ultimul spectacol, chiar da. Începea să fie periculos". *Apoi ne jucăm o vreme de-a ce va fi: va fi fată, va fi băiat? Îi este indiferent. Copil să fie, sănătos să fie. Felul ăsta de a vedea lucrurile, în esența lor, nu în chițibușuri speculative, mi-o apropie de Catrina Moromeților. De aici ne lansăm, firesc, în miezul problemei care este interviul nostru. Refacem împreună drumul nu foarte lung, 13 ani, care a purtat-o până la Catrina. Care a fost primul eveniment important pe acest drum?*

– Plecarea la Botoșani, împreună cu Marietta Sadova, după absolvirea Institutului. Și debutul, alături de ea, în „Profesiunea doamnei Warren". N-a fost numai un eveniment. A fost o încântare, o vrajă. Sigur, ca regizor, ca pedagog, Marietta Sadova era formidabilă. Dar ca actriță, ce spectacol! Ce nebunie să o vezi jucând! Al doilea eveniment s-ar putea numi Piatra Neamț unde m-am mutat, în chip de colaborator, și unde am lucrat prima oară cu Cătălina Buzoianu la „Tinerețe fără bătrânețe, viață fără de moarte", spectacol în care aveam un rol foarte mic, dar care mi-a plăcut foarte, foarte mult. Era un personaj bine conturat, bine așezat. Al treilea eveniment ar fi concursul la Bulandra, în 1975, pe 3 noiembrie, țin foarte bine minte. Pe urmă a început meseria. Am fost distribuită chiar și în Mașa din „Pescărușul" împreună cu Mariana Mihuț, pus în scenă de Ciulei, deci, am apucat să lucrez puțin și cu Ciulei, dar în același timp mai repetam într-o piesă și cum nu se puteau face repetiții duble, n-am mai apărut în „Pescărușul". Am jucat în schimb în... „Pelicanul", apoi în „Tartuffe", în „Casa cea

www.dacoromanica.ro

nouă", în „Răceala" lui Sorescu, „Liniște, că ne privim în ochi" și „La Lilieci", tot Sorescu, „Doi pe o bancă", întâlnirea mea de bază cu Rebengiuc, „O lume pe scenă" de Miriam Răducanu și, acum, în „Uriașii munților", din nou în regia Cătălinei Buzoianu. Rotund...

– *Ei, acum e acum. Am ajuns la filme. La întâlnirea cu filmul (privirea albastru intens se „miră" sincer):*

– Film?! Care film? Care întâlnire? Rolișoarele pe care le-am făcut ici-colo? „Pastilele" acelea? Nu, eu nu pot vorbi despre film decât în măsura în care am avut ocazia să vin în contact cu niște regizori de film. Cu Alexa Visarion la **Înainte de tăcere** și **Înghițitorul de săbii,** cu Tatos la **Secvențe,** cu Blaier la **Lumini și umbre,** unde am făcut o sfântă de figurație, de altfel... Da, în **Labirintul** lui Șerban Creangă am avut chiar un rol principal feminin. Până la Catrina însă, până la întâlnirea (cât de importantă pentru mine s-a dovedit) cu Stere Gulea nu pot spune că am făcut film. Acum însă, da. Și am să spun de ce, și poate așa ai să înțelegi și aversiunea mea pentru rolișoare: atunci când ai un rol dificil, un personaj bogat sufletește, ești obligat să-ți faci un plan de bătaie întru cucerirea lui. Ai la ce te gândi. Ai la ce munci. Și tot așa, căutând și muncind, începi să înțelegi lucrurile importante legate de profesie. Un personaj cum este Catrina, bogat și ca substanță, și ca întindere, te obligă să gândești. M-a obligat să gândesc. Am aflat, astfel, că la film trebuie să ai în minte tot întregul și, mai ales, în ce parte a acelui întreg te afli, în ce relație cu partenerul te afli. Este o relație complexă care te implică în tot și cu totul. După câteva zile de filmare la **Moromeții** începusem să mă simt în casa respectivă, în care filmam cu Rebengiuc, mai acasă decât la mine acasă. Simțeam că acolo e locul meu, familia mea... Filmul este un lucru minunat și puțin nebun. Teatrul e mai încorsetat, mai disciplinat, în sensul felului de a lucra. Sunt repetițiile, deși eu cred că și la film ar trebui repetat, pentru că firescul care ți se cere îl obții numai la capătul unei însușiri temeinice a personajului prin repetiții.

– *De ce spui că filmul e un pic nebun?*

– Pentru că niciodată nu știi, de fapt, ce va fi. Nu ai certitudini. Nu este ca în teatru unde o dată lucrurile puse la punct, te liniștești. La film nu te liniștești niciodată. Știi ce are el în plus față de teatru? Și de unde poate îi și vine caracterul lui puțin „nebun"? Un **ceva** care **trebuie** să apară fix în momentul filmării. După cuvântul „motor"! Totul este stabilit, cadrul, parametrii între care te miști, relația cu personajul. Tot. Dar când s-a spus „motor!" există o surpriză, un imprevizibil, ceva ce nu apare niciodată în teatru. De fapt, cred că apare acel lucru pentru care ai fost distribuit tu și nu altul. Acel lucru îl așteaptă și regizorul de la tine, dar nici măcar el nu-l poate controla. Îl intuiește. Atât.

www.dacoromanica.ro

Nici tu însuţi nu ştii ce va fi, ce va ieşi, cum va ieşi, dacă! Teatrul este, sigur, un teren mai ferm, o disciplină care-ţi impune nişte rigori, este poate şi mai blajin, pentru că te ajută să te reabilitezi. Dacă într-o seară personajul tău a fost mai slab, te poţi salva a doua seară. Filmul e cumplit din acest punct de vedere. Nu te iartă. La film nu există a doua seară. Tragi o dublă, două-trei, şi dacă nu ţi-a reuşit, dacă nu s-a întâmplat „miracolul", gata! Rămâne ce ai reuşit să faci în clipa aceea, fie că-ţi place, fie că nu. Dacă faci foarte mult film, cred că lucrurile se mai simplifică. Oricum, însă, filmul rămâne o meserie care trebuie învăţată, buchisită, mult mai mult decât teatrul. Şi nu numai din pricina tehnicii care te inundă, te copleşeşte – mori peste o clipă sau ai de plâns, şi machiorul vine să-ţi dreagă machiajul, şi operatorul vine să măsoare lumina de pe faţa ta sau distanţa până la aparat. Cu asta te obişnuieşti. Reuşeşti în cele din urmă să faci abstracţie, să te concentrezi, pentru că filmul este o meserie de mare concentrare care te obligă să fii prezent, cu toţi porii deschişi, cu toate antenele afară. Filmul înseamnă **acum.** Un şir de acum. Fiecare clipă este decisivă la film. Pe urmă, în teatru există acea intimitate complice care se creează între tine şi public şi te ajută. La film, în jurul tău sunt zeci de ochi profesionişti care nu judecă rezultatul muncii, ci mijloacele. Filmul se face în ochii lumii, e ca o dezbrăcare în public. O dezbrăcare de suflet. Eşti gol-goluţ în faţa lor şi ei te pot privi, cântări, judeca, pot pătrunde până în intimitatea ultimului gând al tău. Şi să spunem că reuşeşti să scapi de jena asta a „despuierii" în faţa oamenilor. Tot rămâne un semn de întrebare: reuşeşti să fii la fel de bun de fiecare dată? La fel de bun, dar altfel, nou, proaspăt, interesant...

– Dar asta nu este problema numărul unu a fiecărui actor fie că face film, fie că face teatru? Nu pentru asta se munceşte, uneori o viaţă?

– Ba da. La film însă ea se pune mult mai acut decât în teatru, aşa cred. În ce mă priveşte, soluţia mi se pare a fi una singură: să urmez regizorul. Având în cap ideile mele despre personaj şi despre situaţiile ce urmează să le desfac, mă sprijin pe regizor, gândindu-mă, în primul rând, că în mod sigur el are o idee-două în plus faţă de mine. Şi apoi, pentru că el are viziunea **întregului,** în timp ce eu, obligatoriu, am viziunea **părţii.** În teatru merg chiar orbeşte pe mâna regizorului, încercând, de nenumărate ori, un lucru pe care mi-l cere, chiar dacă îl simt cu totul şi cu totul împotriva mea. Şi nu din disciplină, ci dintr-un interes profesional, dintr-o curiozitate, tot profesională, de a vedea unde ajung acceptând o viziune care nu se potriveşte cu a mea. Din dorinţa de a mă verifica. Din dorinţa, la urma urmelor, de a-mi îmbogăţi mijloacele de exprimare. Eu încerc chiar un sentiment de revoltă

www.dacoromanica.ro

când un actor spune nu propunerii regizorale înainte să o încerce. Aşa ceva mi se pare de neconceput. A! Poţi spune nu, după ce ai încercat şi s-a dovedit că nu e bine.

„Filmul e un lucru minunat
şi puţin nebun. Niciodată nu ştii ce va fi,
cum va ieşi, dacă va ieşi.
Nu ai certitudini. Nu ai linişte.
Niciodată."

– Ai aceeaşi încredere şi în partener?

– Partenerul este foarte important. Un partener bun face să-ţi crească starea emoţională, deci şi valoarea secvenţei. În teatru, când se întâmplă să ai o seară mai proastă, dacă eşti atent şi cunoşti limbajul, te poţi salva prin partener. Nu mai spun că te poţi şi verifica prin el. Rebengiuc, care este un artist foarte pretenţios, cu greu îi intri în voie, îmi era ca un fel de barometru la filmare. Dacă îl vedeam că tace, nu protestează, nu se revoltă, ştiam că nu e rău ce fac...

– După cât de des te întorci la ***Morometii*** *îmi dau seama că, într-adevăr, filmul ăsta te-a marcat. Filmul? Personajul?*

– Amândouă. Filmul m-a interesat întotdeauna, în ciuda relaţiei noastre sporadice, dar după **Morometii**, după Catrina, deci, mă gândesc că aş putea să-l şi fac. Şi poate că se mai întâmplă ceva. Catrina a venit într-un moment în care mă simt mai liniştită în profesie. Nu pot spune că nu mai am temeri sau semne de întrebare, cum are orice actor, în faţa oricărui rol. Poate că sunt mai liniştită pentru că am aflat cam cât pot să greşesc. Asta mi se pare foarte important. Nu este important cât de sus poţi să mergi în profesie, ci cât de adânc poţi greşi. Iar eu am aflat că o greşeală mare, iremediabilă, nu mai pot face. Nu mă mai pot înşela cu desăvârşire asupra unui personaj. N-aş vrea să sune a infatuare, pentru că nu e cazul. Cinstit vorbind însă, acum ştiu că nu se poate ca un personaj pe care-l fac să nu aibă farmec. Asta mi s-ar părea catastrofal pentru orice personaj al vieţii, al scenei, al filmului, în farmec intrând foarte multe lucruri, pe care le ştim cu toţii, nu mă apuc acum să le explic şi care, de fapt, dau personajului şansa de a exista. Nu pot să merg împotriva personajului. Nu se poate! Acum, dacă mi se dă un rol, atitudinea mea în faţa lui este: ia să vedem ce pot face cu el! Nu mai sunt ca acum cinci ani, să zicem, când la fiecare rol îmi spuneam cu spaimă: dacă nu-mi iese!? Vorba asta atât de copilăroasă devine cumplită pentru orice actor fără experienţă. Poate fi paralizantă. Şi toţi gândim la fel la început şi chiar cu aceleaşi cuvinte.

www.dacoromanica.ro

Ele ascund, de fapt, teama de judecata publicului. Teama asta cred că nu dispare niciodată, este şi normal, meseria noastră se face la public, pentru el ne suim, seară de seară, pe scenă, dar ea îmbracă alte forme. Nu ştiu dacă mai blânde. Altele...

Mărturisesc că mă aşteptam să o găsesc mai puţin înşurubată în profesie. Mai preocupată de viaţa ei, de „evenimentul" atât de apropiat. Că mi se pare surprinzător cât de multe a reuşit să afle despre film într-o singură experienţă importantă. Râde destinsă.

– Ei, sunt eu un pic cu gândul la scutece, dar nu până într-atât încât să uit de meserie. Sau să mă rup de ea. Asta nu se poate. Abia aştept să mă întorc pe scenă. Şi dacă „o să fie cazul", în faţa aparatului de filmat. După Catrina simt că n-o să mai fiu în stare să fac orice. Este adevărat, şi **Moromeţii,** şi Catrina m-au încărcat foarte mult. Mi-au modificat chiar relaţia cu profesia. Poate şi de aceea acum sunt mai liniştită. Pentru că ştiu ce nu am să mai fac. Nu aş vrea să sune a înfumurare, dar, din punctul meu de vedere, vremea rolişoarelor, a pastiluţelor s-a terminat. Dintr-un singur motiv, pe care l-am aflat tot lucrând la Catrina: pe un rol de „bună ziua, ce mai faceţi, am venit, la revedere" nu poţi munci, nu se învaţă meserie, nu merită să pierzi o viaţă. Cu un asemenea „rol" nu se vor ivi niciodată discuţiile acelea interesante. Numai în jurul unui personaj important, care-ţi pune probleme, care te dă cu capul de toţi pereţii, se creează o atmosferă adevărată de lucru. Şi simţi că trăieşti. Asta am înţeles, şi încă multe din ce se întâmplă în profesia asta, lucrând la Catrina. Alţii au norocul să înţeleagă mai multe, mai repede, pentru că au lucrat mai mult. În 30 de ani de teatru şi film, un actor a înţeles de mult şi foarte bine cum e cu meseria asta. Eu abia încep să înţeleg. Dar nu e rău. Nu mă mai simt pe un teren alunecos. E reconfortant. E plăcut. Am o stare de aşezare, de poftă de lucru, de stabilitate. Şi asta mi-a dat Catrina Moromeţilor...

Stă incomod, dar bine înfiptă pe scaunul de copil din camera Mariei şi toată fiinţa ei comunică exact această stare: de stabilitate. De temeinicie. De siguranţă. De... confort. Imaginea îmi este familiară. Un timp nu ştiu de unde s-o iau, apoi brusc, o văd stând la fel, dar pe o margine de pat, în filmul lui Tatos, ***Secvenţe.*** *Era un rol-pastilă cum spunea ea, unul din acelea pe care nu pune mare preţ, dar care au împins-o uşor, până la Catrina. Între aceste două imagini, de trecut şi de prezent, se instalează încăpăţânată imaginea Catrinei. Dar şi ideea Luminiţei Gheorghiu, cum că: vremea rolişoarelor s-a sfârşit. Aşa este. S-a sfârşit.*

mai, 1988

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 1 septembrie 1949, Bucureşti. • În **1968** intră la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică – a doua încercare – la clasa profesor Ion Cojar. Îşi începe experienţa de scenă din anul IV la Studioul Casandra unde joacă „în cinci din şapte spectacole"; unul la clasa de actorie, patru la clasele de regie. Joacă **Mama Angheluşa** din „Cânticele comice" şi **Trandafira** din „Trei crai de la răsărit" (spectacole puse în scenă de profesorul ei, Ion Cojar), joacă **Mărioara** în „Sânziana şi Pepelea" şi **Mama** din „Neînţelegerea" şi în spectacolul-colaj Brecht „Teroarea şi mizeriile celui de-al III-lea Reich". • **1972:** absolvă Institutul şi pleacă, împreună cu „echipa" doamnei Marietta Sadova, la Teatrul Mihai Eminescu din Botoşani. Rolul de debut: **Vivie** din „Profesiunea doamnei Warren" cu Marietta Sadova ca parteneră, în **Doamna Warren** – şi regizoare. Rămâne la Botoşani trei ani. Va fi **Frumoasa fără corp** din piesa cu acelaşi nume, regia Zoe Anghel Stanca; **Victoriţa** din „O fată imposibilă", regia Marietta Sadova; **Lizzie** din „Omul care aduce ploaia" şi **Cristina** din „Ultima cursă", regia Emil Mandric; va juca şi pe scena Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ în regia Cătălinei Buzoianu – **Ciocârlia** şi **Îndoiala** din „Tinereţe fără bătrâneţe". Cariera i se conturează ferm, nu are nici o pricină de nemulţumire, dar în sinea ei crede şi speră, cu putere, că într-o bună zi va ajunge să joace în Capitală. Ceea ce se va şi întâmpla pe 3 noiembrie 1975, zi „crestată-n grindă", ziua în care a luat concursul la Teatrul Lucia Sturdza Bulandra. Pe această scenă va deveni ea, cu timpul, „o actriţă de vârf". A început în **1976** cu **Gerda** din „Pelicanul" şi **Nimi** din „Militarul fanfaron", ambele în regia lui Ioan Taub. Au urmat: **Safta** din „Răceala", regia Dan Micu, **Doctoriţa** din „Undeva o lumină", **Lucietta** din „Casa cea nouă" şi **Sura** din „O zi de odihnă" în regia lui Valeriu Moisescu; **Akulina Ivanovna** în „Micii burghezi", regia Ioan Taub; **Dorina** din „Tartuffe" şi **Actriţa** din „Cabala bigoţilor" în regia lui Alexandru Tocilescu; **Ea** din „Într-un parc pe o bancă" – **El** fiind Victor Rebengiuc – regia Mircea Cornişteanu; **Sonia** din „Unchiul Vania"; **Piticul Quaqueo** în „Uriaşii munţilor", regia Cătălina Buzoianu – un rol de compoziţie şi de mare inspiraţie actoricească, de care nu ştiu câte actriţe ar fi îndrăznit să se apropie. • **1980** debut în film – **Labirintul** de Şerban Creangă. Numai trei filme – **Fapt divers** de Andrei Blaier şi **Secvenţe** de Alexandru Tatos – până la **Catrina din Moromeţii** lui Stere Gulea, rol după care, singură spune, „a început să ştie ce înseamnă să faci film".

www.dacoromanica.ro

RODICA MANDACHE

Să ceri cât mai puțin, să dai cât mai mult

www.dacoromanica.ro

„Dacă nu este pus pe locul lui,
actorul se simte stânjenit. Simte că fură,
că minte şi atunci joacă prost. Sigur,
ar trebui să aibă puterea să refuze
ce nu i se potriveşte. Dar e foarte greu!"

Sigur că nu va fi uşor cu ea – îmi spun, urcând cele două etaje ale blocului din Dionisie Lupu, colţ cu Maria Rosetti, ajunsă din urmă de chiar imaginea ei, într-o dimineaţă de iarnă, pe treptele aceluiaşi bloc, înfofolită şi cu ochii în zare, aşteptând, probabil, o maşină s-o ducă la filmare, dacă nu chiar la un postsincron pentru: ***Nişte băieţi grozavi.*** *„Uite-o pe Rodica Mandache", a spus cineva lângă mine. „Aici stă?" Aici, am completat în gând, aici voi veni pentru interviu... Precis nu va fi uşor cu ea, mă persecută gândul şi apăs decis pe sonerie. M-a prevenit doar de astă-iarnă, când a primit frumos, cu drăgălăşenia personajelor ei din filme, să stăm de vorbă, dar eu să ştiu că nu are ce-mi spune despre ea. Soneria ţiuie abia auzit în interiorul apartamentului pe care nu-l cunosc, dar nu se arată nimeni. Insist. Bineînţeles că nu va fi uşor, va fi chiar greu. N-o să-i placă să vorbească despre fetişcanele nostime, drăguţe şi puţin aiurite, chiar dacă toată lumea spune că le face cu un talent unic şi chiar aşa este. Ar mai fi profesoara din* ***Recital în grădina cu pitici,*** *rolul care a pus-o în altă lumină, în alt unghi, de gravitate, de sensibilitate şi despre care iar s-a spus cum talentul, cum... Vocea bine cunoscută, vocea pe care o recunoşti şi cu ochii închişi se aude venind de departe: „Cătăline, tu nu auzi că se sună?" Apoi uşa se deschide şi totul se întâmplă cum mă aşteptam. Apare chiar şi replica: „Doar ţi-am spus că nu pot să vorbesc despre mine! Despre alţii mai degrabă"... Mă gândesc că acei alţii sunt oameni cu care lucrează, şi că tot vorbind despre ei trebuie să ajungă şi la ea, vrând-nevrând. Aşa că, foarte bine! Să vorbească despre alţii. Dar despre cine?*

– Uite, despre Cornel Diaconu şi cum a reuşit el să facă **Nişte băieţi grozavi,** şi cum ştie să lucreze cu actorii şi cum n-am avut încredere în el la început, deşi eram prieteni şi munceam împreună din greu, dar nu-mi câştigase încrederea, până într-o zi când m-a făcut să fiu foarte atentă la ceea ce spune şi mi-am dat seama că aşa este, are dreptate, şi dovedeşte că ştie foarte bine ce vrea cu noi, cu filmul, cu tot şi din clipa aceea am ştiut că pot să merg pe mâna lui... Şi despre Petrică Nicolae, care ştii ce actor este? Extraordinar! La el, cinema-

www.dacoromanica.ro

tografic este şi căscatul, şi tuşitul, până şi o greşeală poate fi cinematografică. Iar Cornel ştia să-i dea starea aceea bună, să-l aşeze în matca lui ca să dea tot ce poate el... Dar cu noi toţi făcea acelaşi lucru. Şi, acum, aproape toată echipa de la **Nişte băieţi grozavi** – Uritescu, Geo Costiniu, Papaiani, Petrică şi cum mine vom juca din nou împreună într-o comedie pe care tot Cornel Diaconu o face. Mi se pare un film frumos şi trebuie să mi se pară, altfel nici nu te poţi apuca de treabă. Dar cel mai important e că suntem din nou împreună şi încercăm să facem un lucru bun. Cum va ieşi, sigur nu se ştie, dar pentru mine contează starea pe care mi-a dat-o lucrul la **Nişte băieţi grozavi.** O stare de linişte. Înainte eram tot timpul îngrozită – ce-o să zică unul, ce-o să zică altul – acum ştiu că tot împreună cu ei mai pot face şi altfel, şi mai bine.

– Şi tot ce spui nu are nici o legătură cu rolurile pe care le-ai jucat sau cu rolurile pe care nu le-ai jucat până acum?

– ...nici măcar nu simt că n-am jucat cine ştie ce. Aş minţi să spun: vai, ce-am vrut eu să fac şi nu s-a putut! Dar ziceam că nu vorbim despre mine... Mai bine hai să-ţi arăt o poză de pe când sărbătoream noi douăzeci de ani de la absolvire.

Coboară, repede, de pe scaunul pe care a stat şcolăreşte, pe genunchi, dispare şi se întoarce cu câteva fotografii. Trei sunt portretele unei fetiţe, cu privire grea, apăsătoare, care seamănă uluitor cu Mihailopol. Cealaltă este o fotografie de grup.

– Astea le-am adus pentru tine că n-ai văzut-o pe Diana de mult. Aşa-i cum seamănă? Îmi pare rău că nu e acasă, şi ei o să-i pară rău, îi place să întâlnească oameni care l-au cunoscut pe tatăl ei. Iar asta e poza. Uite, aici, Vali Seciu, uite Caramitru, Ţuca Cercel, Ogăşanu, Ilinca Tomoroveanu, Monica Ghiuţă, Irene Flaman care e la Timişoara, Costel Constantin, Petroff, Ovidiu Iuliu Moldovan, cu el am fost parteneră tot timpul şcolii, uite şi Mariana Mihuţ... A, uite-l şi pe Cotescu, ne-a fost profesor, noi eram prima lui clasă... Şi Mircea Andreescu, e la Braşov acum, îl ştii. Era cel mai bun dintre noi. Deşi toţi erau foarte buni şi sunt şi acum. Şi încă nu au dat tot ce pot. Eu ştiu că toţi pot să dea încă foarte mult, pentru că ei abia acum sunt în plină forţă creatoare, îi ştiu, îi cunosc, le cunosc posibilităţile şi i-am urmărit toţi anii aceştia şi m-au bucurat reuşitele lor, pentru că îi iubesc foarte mult. Şi sunt sigură – nimeni nu poate să-mi scoată din cap ideea asta – că în clipa în care reuşesc un rol şi ei, colegii mei, mă iubesc şi se bucură. Eu cred că noi, actorii, suntem un fel de trib în care guvernează iubirea. Cu capricii, cu toane, dar ne iubim. Chiar şi invidia, care ne cuprinde uneori, e un sentiment pozitiv la noi. E o altă

www.dacoromanica.ro

față a iubirii și a admirației. Îl invidiez pe cutare, pentru că a jucat un rol pe care aș fi vrut să-l joc eu. Am vrut ceva ce a făcut el. Și atunci, totul se amestecă: bucuria pentru ce a făcut el, necazul că n-am făcut eu, admirația pentru **cum** a făcut, și toate până la urmă, tot iubire sunt. Pentru profesie. Uite, am ieșit mai bogată de la filmul lui Daneliuc, **Iacob,** și am fost foarte mândră de el, de film, de Dorel Vișan. Am văzut-o de trei-patru ori pe Rodica Tapalagă în „Dimineața pierdută". Unde e rolul ei pe aceeași treaptă în film? Cine îl scrie? Cine se gândește? N-am fi mai câștigați dacă am ști exact cum suntem și cât avem de făcut? Dacă ne-am cunoaște mai bine între noi și am fi cunoscuți mai bine? Câți regizori de film merg la premierele teatrale? Câți regizori de teatru merg la premierele cinematografice? Cine este interesat de cine? Meseria noastră e grea și în sensul că ea înseamnă creație colectivă. Regizorul plus scenaristul, plus actorii, plus scenografia, plus, plus. Ei o fac și sunt atât de legați! Oare ei nu știu? De ce uneori acționează separat? Poate o parte din vină ne revine și nouă, actorilor. Instinctul de conservare al actorului înseamnă să știe ce trebuie să facă, ce trebuie să joace, când trebuie să joace, cu cine trebuie să joace. Nu trebuie să aștepți să-ți spună cineva...

„Rolurile sunt biografii. Destine reușite sau nereușite, ca-n viață. Ca să le împlinești, ai nevoie de fantezie, de imaginație, dar și de multă generozitate, înțelegere și iubire de oameni. Altfel, cum să le dai viață?"

– Dar poate actorul să hotărască toate astea?

– Poate, poate. Cred că trebuie să convingem doar că ceea ce vrem este bine și merită osteneala. Pentru ce n-am făcut în toți anii aceștia, greșeala este a mea. Orice actor sau actriță care se simte în stare să joace un rol anume ar trebui să se scoale în fiecare dimineață cu gândul la acel rol. Și să încerce să-i convingă pe cei din jur că el **trebuie** făcut. În asemenea grad e nevoie să-ți iubești profesia. Eu n-am știut să trăiesc astfel, deși nu se poate spune că nu-mi iubesc profesia. O iubesc, și pentru că m-a salvat de multe rele, de rutină, de acreală, de îmbătrânire, de bătrânețe, de... bătrânețe sufletească. E o meserie care îți cere mereu să te depășești și dacă cei care te conduc, adică regizorii, îți fixează ștacheta cât mai sus, atunci este sigur că te afli pe un drum bun. Ideal ar fi, cred, ca ștacheta să fie foarte greu de atins, aproape imposibil... Atunci lupta ta de a o atinge devine chiar

www.dacoromanica.ro

viaţa de zi cu zi, niciodată calpă, niciodată degeaba. E frumoasă meseria şi cumplit de grea. Nu mă gândesc doar la efortul fizic, care uneori e teribil, ci la reacţiile chimice care combină destinul tău cu al personajului, experienţa ta cu a lui, puterea lui de simţire cu felul tău de a simţi. Rolurile sunt biografii. Destine, reuşite sau nereuşite, ca în viaţă. Ca să le faci, ai nevoie de fantezie, de imaginaţie, dar şi de multă bogăţie sufletească, generozitate, înţelegere şi iubire de oameni. Ca totul să fie cum se cuvine ar trebui ca la sfârşitul spectacolului să vină un spectator de 80 de ani şi unul de 17 şi, împreună, să-ţi spună: a fost minunat! Iar când regizorul este cel adevărat, cel chemat, sunt şanse ca acest lucru să se întâmple, chiar dacă nu aşa cum îmi imaginez eu. Pentru că un mare regizor nu te va distribui niciodată pentru că ai ochii albaştri şi părul buclat, Regizorul te distribuie pentru că ştie să vadă în tine lucrul acela special, necesar şi lui şi filmului.

– Dar de ce pui în relaţie doar două forţe, regizorul şi actorul? Scenariul, calitatea lui, nu contează? Nu de la scenariu începe un rol? Viaţa unui personaj? Şansa actorului de a-l face?

– Fără îndoială! Scenariul – textul, pentru teatru – este cel care te înalţă, tot el este cel care te coboară. De multe ori textul şchioapătă ori are un picior lipsă. Atunci tu, actor, pui umărul să-l ajuţi, să-l faci să „meargă". Uneori şi reuşeşti. Să-l faci să meargă, atât. De alergat... Evtuşenko spunea undeva cam aşa: „Literatura este aceea care aminteşte popoarelor că sunt popoare şi oamenilor că sunt oameni..." Sigur, scenariul nu este chiar literatură, el este **doar** bază literară, materia primă din care se plămădeşte filmul, dar nu o dată se întâmplă ca scenariul să dea tonul în ce priveşte calitatea sau lipsa de calitate a unui film.., Eu vorbeam mai mult despre relaţia regizor-actor, pentru că de felul cum funcţionează ea depinde rezultatul muncii noastre. Numai când **această** relaţie este bună, poţi să realizezi un rol la care chiar să te gândeşti noaptea dinaintea premierei şi să simţi nevoia să-ţi chemi toţi prietenii să te vadă. În această meserie, care îţi dă mult şi îţi cere mult, actorul depinde de toată lumea, dar mai ales de regizor. Pentru că actorii, când sunt puşi pe locul lor, sunt extraordinari. Pe locul lor, adică în roluri care li se potrivesc. În personaje pe care le pot înţelege şi realiza. Actorul, dacă nu este pus pe locul lui, se simte stânjenit, simte că fură, că minte şi, în subconştient, de fapt, ştie că nu i se potriveşte oferta. Şi atunci joacă prost, fireşte. Descalificant. Sigur, ar trebui să aibă puterea să refuze un rol dacă simte că nu i se potriveşte. Dar asta e foarte greu. Foarte puţini sunt ca Dinică... Foarte puţini ştiu ca el să spună: „Nu sunt bun pentru rolul ăsta". În '64 i s-a propus să joace, în **Meandre,** rolul făcut de Pălădescu mai apoi şi el a spus: „Păi

www.dacoromanica.ro

nu te uiți la mine că nu sunt de-acolo? Că nu pot? Nu mă crede nimeni!..." Și nu făcuse film până atunci, nu era cine este acum. Dar a știut precis ce nu i se potrivește. Câți pot fi ca el? Eu știu doar atât: când nu am făcut ce trebuia să fac sau am pierdut un rol care, poate, mi s-ar fi potrivit, n-a fost nimeni de vină în afara mea. Dar să știi că eu încă aștept să mi se întâmple ceva bun, încă mai cred că va veni un rol. Rolul **acela.**

„Un mare regizor nu te va distribui niciodată pentru că ai ochii albaștri și părul buclat, el te va distribui pentru că a știut să vadă în tine acel lucru anume, de care filmul lui are nevoie."

– Cum își poate păstra cineva candoarea, prospețimea, încrederea? Cum te poți feri de acreală? De închidere?...

– Sunt tot felul de căi... O carte, un film anume, care te scoate din starea ta, un telefon cu un prieten cu care poți să discuți, meseria... Eu am și noroc cu copiii ăștia doi. Diana și Cătălin, nepotul meu. E mare lucru să ai tineri în casă. Ei se poartă cu mine protector, nu se supără când greșesc, au umor, și asta e fantastic, au o anume înțelepciune... Într-o zi eram foarte supărată, cineva căruia îi făceam mult bine mă „răsplătise" cu un mare rău, plângeam, Diana m-a descusut până ce a aflat pricina și atunci mi-a spus: „Mama, dar n-are nici o importanță! Crezi că un chirurg, când trebuie să opereze pe cineva, se gândește dacă acela are caracter frumos sau urât? Crezi că pe cel cu caracter urât nu-l operează? Binele pe care i l-ai făcut lui, ți l-ai făcut ție, de fapt..." Pe mine însă, ceea ce mă ține în picioare, poate, este credința în iubire. Până la urmă, meseria mea este o meserie de iubire. Nu știi cum e când ești recunoscut pe stradă de cineva, și nu-ți spune nimic, dar te privește într-un fel anume și tu știi de ce... Ești recunoscut cu sufletul... Toți alergăm prin lumea asta după puțină iubire, nu crezi? Numai că asta se află mai târziu. Când eram tânără, nu aveam timp să mă gândesc. Atunci voiam foarte mult pentru mine. Tot ce puteam să spun era: vreau! Verbul meu era „a vrea". Acum mă gândesc mai mult la alții, bănuiesc că este un câștig. Mă simt, oricum, mai bogată. Dacă mă pot bucura de ce se întâmplă bun altuia, celor din jurul meu, atunci discutăm altfel. Să ceri cât mai puțin, să dai cât mai mult, și asta se învață cu vârsta. Uite, și relația mea cu filmul, care cere mult mai mult de la tine decât teatrul, care se hrănește din tine, este tot

www.dacoromanica.ro

o relație de iubire. Nu mă uit cât îmi dă, mă uit cât îi dau, cât i-aș putea da... Cred că numai iubirea poate să topească tot ce e rău, tot ce ne apasă, tot ce ne strică viața. Numai ea...

– *Să încheiem pe iubire, atunci? Sau să păstrăm ideea de iubire?*

– Da, cred că păstrăm e mai bine. Și mai adevărat.

iulie, 1988

FIȘĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul nașterii: 13 aprilie 1943, Iași. • **1964:** absolvă Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică la clasa A. Pop Marțian – Octavian Cotescu; examen de diplomă: **Celia** din „Cum vă place" în regia lui Octavian Cotescu și **Verka** din „Cei din urmă". Joacă, din primul an de studenție, pe scena Teatrului Național – **Manuela Lipșa** din „Fiicele", apoi **Fata** din „Adam și Eva", în regia lui Al. Finți. • **1964:** își începe cariera, pe scena Teatrului Național Vasile Alecsandri din Iași, cu **Dactilografa** din „Birocratozaurii" în regia lui George Rafael. După trei ani de Iași – timp în care joacă, între altele, **Nellie** din „Vară și fum" în regia lui Crin Teodorescu; **Fata franceză** în „Becket", regia Sorana Coroamă Stanca; **Doina** în „Sfântu Mitică Blajinu", regia Constantin Dinulescu; **Angela** în „Istorie nocturnă", regia Saul Teisler; **Prologul** din „Mătrăguna", regia Ion Lascăr; **Jill** din „Fără mănuși", regia Cornel Todea – cariera ei capătă un caracter itinerant. Pe scena Teatrului Valah – Giurgiu va juca **Kathleen** din piesa cu același nume, regia Constantin Dinischiotu; pe scena Teatrului Dramatic Maria Filotti – Brăila va juca **Mangelica** din „Asta-i ciudat", regia Yannis Veakis; pe scena Teatrului Mic, în regia lui Mihai Berechet, va fi **Giuliana** din „Cum se jefuiește o bancă"; pe scena Teatrului Ion Creangă – București va fi **Niura** din „N-a fost în zadar"; pe scena Teatrului Național Ion Luca Caragiale, și din nou sub bagheta regizorului Al. Finți, va fi **Carmen** din „Iadul și pasărea". Ca și cum revenirea la prima ei scenă și la primul regizor ar fi avut darul să o fixeze locului, este angajată la Teatrul Giulești-Odeon. La Odeon, în regia lui Alexa Visarion, va juca **Zița** din „O noapte furtunoasă" și, mai târziu, în aceeași regie, **Kathe** din „Woyzeck", dar și **Niculina** din „Opinia publică", regia Geta Vlad. Încă o mică escapadă, pe scena Teatrului de Comedie, **Charlotte** din „Don Juan" în regia lui Valeriu Moisescu, după care revine la Odeon unde mai joacă: **Marina** din „Noaptea pe asfalt", **Ruxandra** din „Zidarul", **Anais** din „Pălăria florentină", **Barmanița** în „Hotel Zodia Gemenilor", **Valentina** în „Așteptam pe altcineva" – toate în regia lui Tudor Mărăscu. La film visează „de mică". Școlăriță în clasa a cincea se închipuie jucând un rol – de școlăriță, firește! – într-un film. **„Mereu mă simțeam filmată, așa că eram foarte grijulie la**

www.dacoromanica.ro

cum arăt, cum vorbesc, cum mă mișc." Își dorește să facă film încă din Institut, chiar dă probe și nu se lasă „demobilizată" de faptul că nu le ia. • **1963:** cineva trebuia să „o vadă" și acela e Geo Saizescu. Debutul se întâmplă în **Un surâs în plină vară.** Până la al doilea rol însă vor trece unsprezece ani, dar, o dată ghinionul spart, filmul rămâne în viața ei prezență constantă. • **1974: De bună voie și nesilit de nimeni,** regia Maria Callas Dinescu; **1976: Gloria nu cântă,** în regia lui Alexandru Bocăneț și **Povestea dragostei** în regia lui Ion Popescu-Gopo; **1977: Iarba verde de acasă** în regia lui Stere Gulea. Vor urma: **Fata bună din cer** și **Muntele alb** cu Dan Necșulea; **Buletin de București** și **Căsătorie cu repetiție** cu Virgil Calotescu; **Bocet vesel** cu Mircea Moldovan; **De dragul tău, Anca** și **Recital în grădina cu pitici** cu Cristiana Nicolae; **Niște băieți grozavi** de Cornel Diaconu. În lucru, cu același regizor, **De ce are vulpea coadă?** și **Liliacul înflorește a doua oară** cu Cristina Nichituș-Mihăilescu.

www.dacoromanica.ro

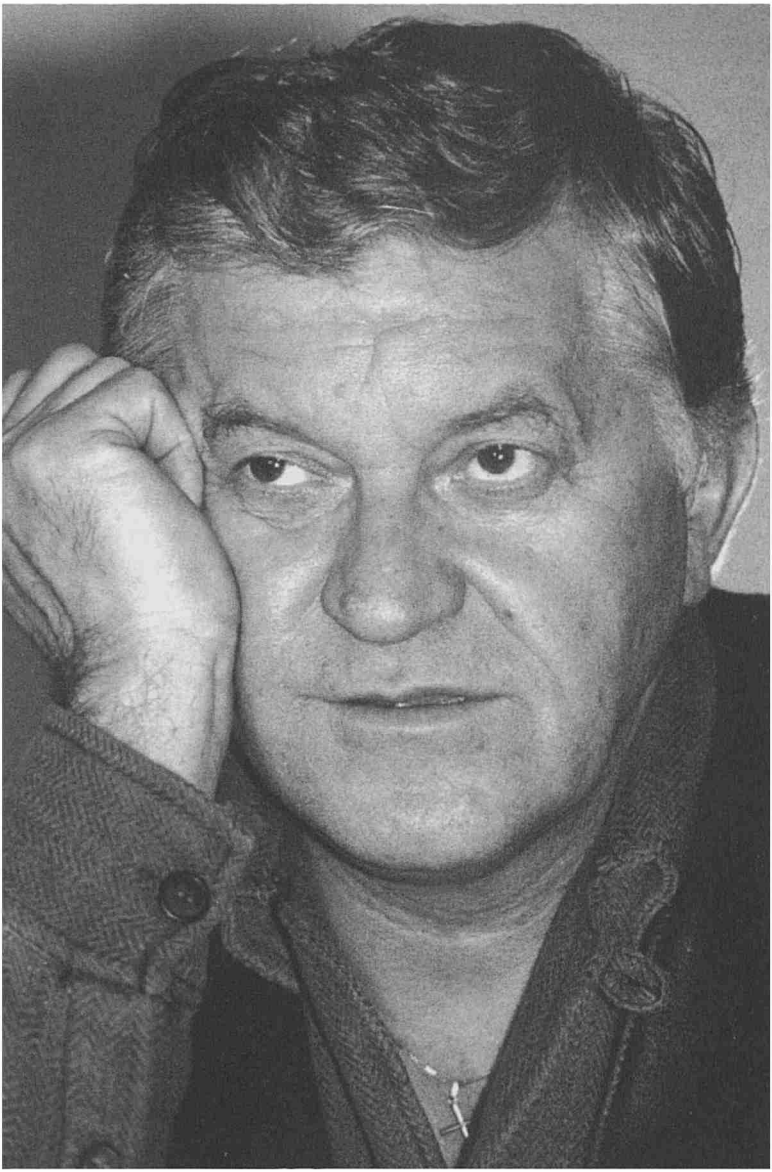

DOREL VIŞAN

Să nu confunzi stilul cu reţetarul

www.dacoromanica.ro

„Actorul e ca un instrument.
El poate să sune ca un flaut
sau ca un trombon.
Depinde cine cântă la el."

Dorel Vişan mă aşteaptă în gara Clujului. Este bucuros că vom sta de vorbă şi curios să afle despre ce. Despre stil şi personalitate, îi spun şi-mi desfăşor evantaiul de argumente. Primo: el este un actor cu stil şi personalitate; secondo: are experienţă bogată şi de teatru şi de film, a lucrat cu mulţi regizori, a luat contact deci, cu destule stiluri, îl ştiu persoană modestă şi onestă, lipsită de subiectivisme mărunte şi orgolii la fel, capabil de distanţare chiar faţă de propria muncă şi de rezultatele ei; terzo: îi cunosc pasiunea ascunsă de a-şi gândi profesia şi calităţile, uneori mărturisite, de teoretician. Nu mă contrazice, dar se arată uşor încurcat. Numai să nu-mi spună iar că este între două trenuri şi timp nu prea are, că doar de asta am venit până aici ca să aibă timp şi tihnă pentru interviu. „Nu, nu, nu. Necazul e că trebuie să trec o clipită prin piaţă. Copiii pleacă în vacanţă, trebuie să le fac oarece aprovizionare. Te superi?" *Cum o să mă supăr? De când n-am mai văzut eu piaţa Clujului! Nici acum nu pot spune că am văzut-o. De cum am păşit între tarabele colorate m-am trezit în plin spectacol; „actorul şi publicul său". Dorel Vişan luat pe sus, înghesuit, întrebat de sănătate, de soţie, salutat, invitat: „de la mine, cumpăraţi de la mine. Ia uitaţi ce roşii am!". După calmul zâmbitor cu care face faţă situaţiei înţeleg că îi este familiară. Schimbă câte vorbe poate cu fiecare, încercând doar să nu se oprească din mers, ceea ce îi şi reuşeşte până ce o fătucă mai decisă îl apucă scurt de braţ şi-l ţintuieşte locului cu o replică demnă de orice piesă: „Stai puţin, să te văd!" Uşor stânjenit, Dorel Vişan stă. Eu rămân agăţată de scena asta ca de o emblemă a popularităţii, ceea ce şi este, dar şi ca de un posibil început al discuţiei noastre. Poate se leagă cu stilul. Cu personalitatea. Cu valoarea.*

– Se leagă – *zice Dorel Vişan când ne instalăm, în fine, în casa primitoare şi răcoroasă.* Se leagă în principiu. Popularitatea poate să fie şi să nu fie egală cu valoarea... Pe urmă ar mai fi şi faptul că părerile unui artist despre sine şi munca sa, şi despre munca celorlalţi creatori în mijlocul cărora trăieşte în calitatea lui de artist-cetăţean, de om al cetăţii – de la greci citire – sunt într-o perpetuă stare de revi-

www.dacoromanica.ro

zuire. O mişcare permanentă ce se datorează, cred, specificului profesiei, care se împlineşte pe bază de acumulări şi pe baza observaţiilor prilejuite de acele acumulări. Este, cred, o evoluţie firească şi foarte la locul ei în artă: evoluţia în spirală.

– *Să călătorim puţin pe spirala evoluţiei dumneavoastră. Ce acumulări şi ce observaţii asupra lor s-au petrecut pentru ca fiecare rol, de la cel mai mic, ca întindere, cum era colonelul din* ***Cale liberă*** *şi până la Iacob Onisia să aibă o putere de impresionare la fel de mare asupra privitorului, pentru ca rolurile mici să fie la fel de mari, ca încărcătură, egale astfel cu cele mari.*

– Asta este ambiţia oricărui artist, deci şi a mea. Uneori reuşim, alteori nu. Unii reuşim, alţii nu. Dar lucrul ăsta actorul nu-l poate izbuti de unul singur. Aici am să deschid o paranteză: regizorii noştri lucrează foarte puţin cu actorii. Este un mare necaz, şi al teatrului şi al filmului, şi-l menţionez pentru că el are efecte nedorite şi asupra stilului operei finite, dar şi asupra stilului actorului implicat în ea. Întâmplarea a făcut ca şi în teatru şi în film sau la televiziune să interpretez mulţi eroi contemporani, unii pozitivi, foarte pozitivi, dar nu toţi eroii mei au avut o biografie bogată, în stare să ofere şanse multe de împlinire pentru ei şi pentru mine. Am căzut în multe scheme, din unele m-am salvat de bine, de rău, din altele mai mult de rău decât de bine. Spuneam, odată, demult, apropo de personaje cu biografii bogate, că-mi doresc o întâlnire cu un asemenea personaj. Acum, când ea s-a întâmplat – vorbesc de Iacob Onisia – mă uit mai departe, că aşa e omul, şi constat că a trecut destulă vreme de când l-am făcut şi nimic n-a mai apărut la orizont... Despre Iacob însă multă lume a spus că ar fi rolul vieţii mele. Pe mine mă sperie puţin afirmaţia asta. Rolul vieţii te urmăreşte... toată viaţa, nu mai poţi ieşi din el în veci, pururi. E tentacular ca o meduză, te prinde şi nu-ţi mai dă drumul. Cunosc destule cazuri printre colegi şi nu sunt cazuri fericite...

– *Dar rolul vieţii poate să însemne şi o sumă a calităţilor unei personalităţi. O demonstraţie perfectă a posibilităţilor.*

– Aşa este. Şi este valabil pentru orice rol. Pentru că niciodată nu poţi crea un personaj în afara ta. Doar apelezi la fiinţa ta, la calităţile tale, dar şi la reţetele tale, pentru că, din păcate, suntem robii reţetelor şi facem doar efortul de a ieşi din ele. Când datele personajului sunt mai aproape de datele tale fizice şi psihice, împlinirea este mai amplă. Starea creatoare este mai amplă. Pe timpul când eram student era la modă Stanislavski – eu, unul, am învăţat multe de la el, între altele şi că trebuie să merg la personaj prin mine însumi, prin datele mele personale. Dar ca să reuşeşti lucrul ăsta, ai nevoie de cel care te incită, te

www.dacoromanica.ro

răscoleşte, te obligă să te descoperi şi redescoperi şi acesta este regizorul. Există actori talentaţi şi cu mari disponibilităţi, dar care se repetă. Şi asta din cauză că iau pe seama lor lucrul cu personajul. Regizorul nu-i răscoleşte suficient, nu-i provoacă suficient...

– *Chiar şi bine stârnit de regizor, actorul tot are un hop greu de trecut: să repete un model uman, dar să fie mereu altul, nou, original. Cum?*

– Un actor, în primul rând, cred că este original din pornire – dacă este – prin personalitatea lui. Dar este original şi prin felul cum îşi foloseşte personalitatea, atâta câtă are, ca să creeze cât mai la amănunt biografia personajului. Iar biografia unui personaj are două feţe. O faţă „la vedere" şi o faţă ascunsă în spatele personajului şi pe care spectatorul numai o intuieşte. Din puterea actorului de a face vizibilă faţa nevăzută a biografiei personajului, probabil, vine vorba că nu există roluri mici, există actori mici. Ceea ce nu este întru totul adevărat, pentru că un actor se poate manifesta plenar numai când are o partitură care-l pune într-o situaţie limită sau îl obligă să se folosească pe toată claviatura. De la „do" la „do". Dar cele mai multe roluri se află doar într-o zonă a claviaturii, când nu folosesc decât trei note...

„Până la un punct, actorul este propriul lui regizor. Dar punctul acela nu duce prea departe. Îţi lipseşte controlul. Privirea din afară asupra muncii tale pe care numai regizorul o poate avea."

– *Colonelul din* ***Cale liberă*** *este chiar un personaj în trei note, cum spuneaţi. Iacob Onisia, un personaj pe toată claviatura. Pentru primul aţi condensat o biografie în câteva cadre, pentru cel de-al doilea aţi dilatat datele unei biografii. Dar şi Iacob are un moment de condensare, secvenţa din corfă care rezumă, de fapt, existenţa personajului. Două modalităţi diametral opuse. Rezultatul: două personaje egal împlinite, dense, puternice, complete... Vă întreb din nou: cum aţi reuşit?*

– Aici intervine şi ştiinţa regizorului de a folosi stilul actorului adaptat la nevoile filmului. Până la un punct, fiecare actor este propriul lui regizor. Dar punctul acela nu duce foarte departe. Îţi lipseşte controlul, privirea din afară şi privirea asta asupra muncii tale o are numai regizorul. Din acest punct de vedere, Mircea Daneliuc este,

www.dacoromanica.ro

după părerea mea, un as. El ştie „să vadă". Controlul lui este creator şi pentru mine. Daneliuc este unul din puţinii regizori care ştiu să lucreze cu actorii, să le direcţioneze stilul spre ceea ce este necesar filmului. Eu am învăţat foarte multe de la el filmând **Iacob.** Mi-am îmbogăţit stilul, ca să zic aşa, lucrând în stilul lui, care se manifestă mai ales pe linia unei simplităţi maxime. Stere Gulea se apropie, cred, de el pe linia asta a simplităţii. Daneliuc are chiar cultul actorului. Eu cred însă că şi actorul ar trebui să aibă cultul regizorului. Numai când lucrurile se întâmplă astfel, există şansa să apară o operă de valoare fie în film, fie în teatru. O operă cu stil. Din acest punct de vedere, **Iacob** a fost pentru mine o experienţă unică. Dar pentru un actor o experienţă de natura aceasta poate fi şi periculoasă, nu numai incitantă. Oricum, când interpretezi un rol, o vreme după ce l-ai terminat nu poţi ieşi din el şi tot ce faci imediat „după" este încărcat de prezenţa lui. Capeţi o pecete. Dacă ai ureche bună, „te auzi" imediat cum prelungeşti un personaj în altul, ceea ce este foarte rău. Personajele, ca şi oamenii, au reacţiile lor personale şi nu e bine să le „bruiezi" cu reacţii străine de biografia lor. În momentul în care îţi continui un personaj în altul, nu faci decât să-ţi întăreşti „reţetarul". Şi iar nu e bine. Pentru că, lucrând numai după „reţetar", te deprofesionalizezi. Să fii tu însuţi, să-ţi foloseşti datele, chiar şi experienţa, să-ţi păstrezi stilul, dar să nu te înţepeneşti în formule care ţi-au dat rezultate bune, să nu confunzi stilul cu reţetarul este un secret al reuşitei unui actor, dar şi un lucru greu de realizat. Regizorii noştri, în general, şi cei de comedie, în special, obişnuiesc să folosească actorii aşa cum sunt: adică îşi fac distribuţiile cu actori care „să le servească filmul" sau cu „capete de afiş". În situaţia asta, fiecare face ce poate cu datele lui, cu farmecul personal, cu experienţa pe care a acumulat-o, îşi dezvoltă cum se pricepe **el** personajul şi nu cred că e bine. Bine este ca regizorul să exploateze specificul fiecărui actor şi nu datele fizice sau numele. Firma. Şi să vină cu pecetea lui peste pecetea actorului. Întotdeauna când lucrez cu un regizor, chiar dacă nu-l consider un mare regizor, încerc să împrumut ceva din personalitatea lui. Sigur că, în felul ăsta, eu pierd ceva din propria-mi personalitate, dar este o pierdere „cu câştig" pentru film şi chiar pentru mine. Pentru că astfel nu apelez la reţetar, ci îmi îmbogăţesc mijloacele de expresie. Orice s-ar spune, şi la film, şi la teatru actorul este baza. Regizorul pune în trupul şi sufletul actorului ceea ce are de spus, iar rezultatul depinde de cât poate actorul să asimileze, să acumuleze şi să redea. Oricât de mare ar fi un regizor, dacă actorul nu a reuşit procesul ăsta de acumulare, asimilare, redare, rezultatele muncii lui apar doar modeste. Regizorul se exprimă prin

www.dacoromanica.ro

actor. Dar şi inversul este valabil. Actorul este un instrument. El e în stare să „sune" ca un flaut sau ca un trombon. Depinde cine cântă la el. Dacă la un instrument bun cântă un instrumentist prost, instrumentul îşi pierde calitatea, iar un instrument mai modest folosit de un virtuoz, de un artist cu stil, primeşte culoare, forţă, calitate.

– *Vorbeaţi de pericolul transformării stilului în reţetar. Reţetarul anulează ideea de originalitate. Cum se poate salva un actor în situaţia asta, cum îşi poate apăra originalitatea de schema ei?*

„Un film poartă pecetea autorilor.
Nici nu se poate altfel.
Dacă este altfel, atunci
nu mai discutăm filme, ci pelicule."

– Eu cred că originalitatea se poate salva de schema ei doar prin forţa stărilor personajelor pe care le ai de interpretat. Pentru că fiecare personaj vine spre tine cu originalitatea lui – în cazul în care i-a fost dată din scenariu. Tu, actor, trebuie doar să ştii să o preiei ca să o poţi reda. Cu cât o preiei mai puternic, cu atât şansele de a o reda cresc. Atunci personalitatea ta se topeşte în personalitatea personajului, originalitatea lui devine a ta. Nici un actor nu poate fi original într-o operă lipsită de originalitate. Aici lucrurile se complică, pentru că şansa unui film de a fi original, pecetea lui bună, deci, porneşte de la scenariu. Dacă „plămada" nu-i bună degeaba procesul de fabricaţie e perfect. Pe un rol care nu-ţi oferă o biografie prea bogată, nu te poţi aventura mult ca actor. Nu ai pe ce construi. Actorul trebuie să aibă „vorbă în gură", cum spunem noi, ca să aibă la ce da expresie. Pe un actor numai aşa poţi să-l încerci, numai atunci poţi să-i controlezi reflexele şi puterea de concentrare şi posibilităţile stilistice de exprimare, când îi dai o materie primă densă, bogată. Şansa mea cu **Iacob** a fost că materialul primit de la Bogza era foarte bogat, cu mare încărcătură umană şi cu un sâmbure de universalitate. Pe urmă, Daneliuc a ştiut „să-l umple" cu experienţa lui de film, a ştiut şi operatorul să-l pună în imagini şi uite că s-a împlinit o vorbă pe care o vorbeam noi de mult, nu mai ştiu când şi apropo de ce, dar aici se potriveşte, şi anume că numai un colectiv de calitate poate să dea un lucru de calitate. Un film poartă pecetea autorilor. Nici nu se poate altfel. Sau, dacă este altfel, atunci nu mai discutăm filme, ci pelicule.

www.dacoromanica.ro

– Noi am pus în circulaţie doi termeni: stil şi originalitate. Între ei există şi o relaţie, o legătură, dar destul de mobilă, fiecare o poate face în... stilul lui. Dumneavoastră cum legaţi aceşti doi termeni?

– În primul rând eu văd o legătură între stil şi vocaţie, dacă privim profesia ca exersare a unei vocaţii. Pe urmă, se poate face o legătură între stil şi profesionalitate. Dacă luăm stilul ca „fir roşu" sau coloană vertebrală a manifestării unui artist, atunci profesionalitatea este acel „ceva" care se împleteşte cu firul, îi dă irizaţiile, meandrele, relieful. Stilul se îmbogăţeşte prin profesionalitate. Originalitatea, în schimb, aş lega-o de căutare, dar şi de şansă. În viaţa fiecărui artist trebuie să existe şi şansa, este lucru verificat, bine cunoscut. Dar şansa vine în întâmpinarea celor care... vin în întâmpinarea ei. Astfel, căutarea devine drumul pe care-l parcurg cei îndrăzneţi în întâmpinarea şansei... Pentru că numai îndrăzneţii sparg limitele impuse de rutină şi mediocritate. Şi numai când ieşi din aceste limite devii original. Dar aici există o problemă. De multe ori rutina şi mediocritatea se unesc şi astfel devin mai puternice decât originalitatea. Vina o poartă originalii care sunt probabil, structural, nişte singuratici mai puţin dispuşi să se unească. Dar ca să nu încheiem pe o notă atât de gravă discuţia noastră, am să spun ceva ce mi-a mers la inimă apropo de **Iacob.** La viaţa mea de actor am primit multe vorbe bune şi multe complimente, toate m-au bucurat, n-am în mine atâta ipocrizie să spun că mă lasă rece ce zic oamenii despre munca mea. După prezentarea filmului **Iacob** aici, la Cluj, a venit la mine un băiat care mi-a zis aşa: „Domnu' Vişan, am văzut filmul de patru ori până acum şi tare m-a mai impresionat. Ştiţi, eu stau într-un cartier îndepărtat, de ani de zile mă deranjează faptul ăsta, pentru că eu, după film, obişnuiesc să mă duc acasă pe jos. Acum a fost prima dată când mi s-a părut că stau prea aproape şi parcă mi-a părut rău când am ajuns acasă". A fost cel mai mare compliment pe care-l puteam primi şi eu, dar şi filmul. De aici am putea începe altă discuţie: despre pecetea autorului şi puterea ei, despre ecoul stilului şi originalităţii în sufletul spectatorului. Dar mă tem că nu mai avem timp.

– Rămâne pe altă dată?

– Rămâne! De ce să nu rămână?

septembrie, 1988

www.dacoromanica.ro

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 25 iunie 1937, Tăuşeni. • După absolvirea Şcolii Normale din Cluj face o specializare în Educaţie fizică şi pleacă la Surduc, un centru minier de lângă Jibău, ca profesor. La Surduc, face teatru de amatori. Este văzut de o trupă de actori din Cluj şi sfătuit să dea examen la Institut. Încearcă. Primul examen nu-l ia. Pentru al doilea se pregăteşte temeinic, singur, şi devine student la clasa Dem Loghin şi Dem Rădulescu. **„De la Bibanu' în special am învăţat eu mult teatru, dar nu numai de la el. Pe atunci exista o pleiadă de mari actori – Storin, Beligan, Finteşteanu, Antoniu, Finţi – pe care i-am urmărit cu atenţie de la comportamentul din viaţă la cel scenic. Sau invers..."** • **1964:** absolvă Institutul şi este repartizat la Teatrul Naţional din Cluj. Din motive independente de voinţa lui, nu apucă să debuteze pe scena clujeană. Se transferă la Târgu Mureş, unde „dă lovitura" cu un **Mitică Popescu** de zile mari. Spectacolul ajunge în turneu şi la Cluj unde, la ora aceea, era director Vlad Mugur. Văzut, plăcut, angajat. Debutul clujean însă este modest: un rolişor, şi încă pe post de dublură, în „Opinia publică". Peste puţin timp, titularul rolişorului, actorul Octavian Teucă, se retrage: **„Ia-l dumneata, că-l faci mai bine..."**. Începe să fie distribuit în toate spectacolele de faimă pe vremea aceea: „Visul unei nopţi de vară", „Caligula", „A 12-a noapte", „Vânătoarea de raţe", „Jocul dragostei şi al întâmplării" – succes răsunător –, „Tartuffe" – o cădere. Nu o pune la suflet. **„Aveam un principiu: numai cine n-a urcat undeva nu coboară."** Printre suişuri şi coborâşuri înregistrate lucid, îşi face meseria. Joacă **Woyzeck** din piesa cu acelaşi nume, **Directorul** din „Frumoasa Fernanda", **Don Domenico** din „Sâmbătă, duminică, luni", **Miroiu** din „Steaua fără nume", **Zilov** din „Vânătoarea de raţe", **El** din „Un pahar cu sifon", **Mosbie** din „Arden din Kent", **Ştefan** din „Nu ne naştem toţi la aceeaşi vârstă". **1973:** debut în film cu un rol minuscul în **Trecătoarele iubiri** de Malvina Urşianu. Apoi, din rolişor în rolişor spre „secundar" – în **Mânia** şi **Între oglinzi paralele** de Mircea Veroiu, **Drumuri în cumpănă** de Virgil Calotescu, **Iarba verde de acasă** de Stere Gulea, **Gustul şi culoarea fericirii** de Felicia Cernăianu, **Casa dintre câmpuri** de Alexandru Tatos, **Rug şi flacără** de Adrian Petringenaru, **Mireasa din tren** de Lucian Bratu, **Tănase Scatiu** şi **Bietul Ioanide** de Dan Piţa – ajunge, în fine, la primul rol principal: **Maiorul** din filmul lui Iosif Demian **O lacrimă de fată. 1981.** Demian a fost regizorul care l-a **văzut** şi i-a oferit şansa să arate cât de mare actor de film poate fi, dacă... De altfel, Demian l-a distribuit în toate filmele sale: **Baloane de curcubeu, Lovind o pasăre de pradă, Piciul.** A lucrat cu Alexa Visarion la **Năpasta,** cu Nicu Stan la **Furtună în Pacific** şi **Cale liberă,** cu Nicolae Opriţescu la **Sezonul pescăruşilor,** cu Nicolae Mărgineanu la **Pădureanca,** cu

www.dacoromanica.ro

Şerban Marinescu la **Domnişoara Aurica,** cu Mircea Daneliuc la **Iacob.** Pentru **Iacob,** Dorel Vişan a primit Premiul de interpretare masculină al Asociaţiei Cineaştilor, în 1988. În acelaşi an revista „Flacăra" i-a acordat Premiul pentru cel mai bun actor de film şi revista „Viaţa studenţească" Premiul pentru cel mai bun actor al anului. Sunt doar trei din cele nouă premii obţinute până acum.

www.dacoromanica.ro

MAIA MORGENSTERN

Ce mă interesează este căutarea

www.dacoromanica.ro

„Tot timpul mi se pare
că îmi lipseşte ceva şi caut, până ce găsesc.
Sau mi se pare că am găsit."

Un bloc oarecare, undeva, pe Şoseaua Iancului. Intrare ponosită, cutii poştale jumulite, un geam spart, scara neluminată. S-ar zice că am venit la întâlnire cu Nela din ***Balanţa,*** *nu cu interpreta ei. Şi totuşi, aici, la etajul trei, locuieşte Maia Morgenstern, de curând laureată – chiar pentru rolul Nela – la Festivalul tinerilor actori de la Geneva „Stele de mâine". De mâine în lume, fireşte. Aici, la ea acasă, Maia Morgenstern este o stea a teatrului şi filmului de azi. Aici ea este actriţa pe care şi-o doresc, şi uneori dispută, regizori de film şi teatru, deopotrivă; debutanţi sau monştri sacri. Aici ea este o certitudine, nu o promisiune. În scurta, dar densa ei carieră, a lucrat cu o sumedenie de regizori, dar numai doi au marcat-o vizibil. Andrei Şerban, cel care a făcut din ea o Medee inegalabilă, şi Lucian Pintilie. Despre Pintilie îi place să spună chiar: „El este Pygmalionul meu...".*

„Galateea" stă acum ghemuită pe divanul din camera lui Tudor, fiul ei, unde ne-am retras să discutăm în linişte. Este incredibil de slabă şi complet rasă în cap, urmele trecerii ei prin rolul „femeia din puşcărie" din filmul lui Radu Mihăileanu ***A trăda.*** *„Întreabă-mă" – spune, cu o voce mică, surprinzătoare pentru cineva obişnuit cu amplitudinea glasului de scenă. N-o întreb. O rog să-mi povestească, aşa, pentru încălzire, drumul parcurs de ea de la o fată, Maia, la actriţa Maia Morgenstern... „Foarte simplu!" – spune. Aveam să descopăr că la ea totul este: „Clar!", „Limpede!", „Foarte simplu!". Aşadar, şi actriţă a ajuns tot „foarte simplu". A dat examen la Institut în '80 şi a picat. Cine a picat-o? Nu contează! În schimb, a intrat prin concurs, la TES. Ca figurantă, dar a şi jucat. În „Ex". În '81 a intrat la Institut, la clasa lui Dem Rădulescu. În studenţie nu i-a mers uşor. Voia mult şi nu reuşea mai nimic. Era plină de energie, dar nu se putea struni. Era şi foarte împrăştiată. Şi prea copilăroasă pentru vârsta ei. Apoi s-a măritat, l-a făcut pe Tudor, s-a mai „copt", s-a mai şi „adunat", dar au început alte probleme: profesorul ei se temea că nu-şi va găsi destul timp pentru actorie, că se va risipi, că se va pierde, chiar. Acum ştie că profesorul avea dreptate. Dar nu s-a pierdut. După absolvire a plecat la Piatra Neamţ, după soţul ei (Claudiu*

www.dacoromanica.ro

Istodor – n.n.) cu copil cu tot. Profesional, i-a fost bine acolo. A jucat mult şi în piese bune – „Bună seara, domnule Wilde", „Piaţeta", „Aceşti îngeri trişti" – dar un bine plătit cu despărţirea de Tudor: copilul a suportat prost traiul spartan într-o locuinţă neîncălzită, aşa că l-a trimis acasă, la părinţi. În '88 a revenit şi ea în Bucureşti, la TES şi iar a fost o experienţă bună: a învăţat că trebuie să joci „la cinste", să „dai tot", chiar dacă în sală nu sunt decât trei spectatori – ceea ce se mai întâmpla. În '90 a dat concurs la Naţional şi a început prima mare experienţă din viaţa ei: întâlnirea cu Andrei Şerban şi cu Medeea. S-a aruncat în experienţa asta ca într-o apă adâncă, dar în loc s-o înece, apa a devenit pentru ea, în timp, un izvor nesecat de energie din care şi azi se mai adapă, cu fiecare spectacol...

Dar cât de periculos de puternic a marcat-o Medeea – şi-a dat seama?

– Sigur că da... Am simţit că mă stăpâneşte, că mi-a săpat pe faţă, în muşchi, pe suflet trăsăturile ei, dar **ştiam** că este o perioadă din viaţa mea care trebuie parcursă fără împotrivire. Aşa că n-am încercat să mă lupt cu ea, s-o smulg din mine. Deşi simţeam, uneori, că-mi face rău. Regizorii – de film, mai cu seamă – uitau de mine, mă vedeau tot Medee... Deşi, uite, şi domnul Pintilie m-a văzut în Medeea, dar altfel...

„Intoleranţa mă dărâmă.
Nu pot s-o înţeleg, şi dacă n-o înţeleg
nu pot să mă lupt cu ea. N-am arme..."

Nu vreau să facem un inventar al filmelor. Au fost multe, vreo zece; în ultimii trei ani a făcut film după film. N-a fost prea mult? Şi-a mai putut păstra discernământul?

– Atunci, la început, mi-a prins bine să joc mult, pentru că a trebuit să mă dau cu capul de toţi pereţii rolurilor şi ele aveau mulţi pereţi şi toţi în colţuri. Iar dacă personajul din scenariu nu era pe inima mea, încercam să mă lupt cu el şi să-l aduc acolo unde voiam. E adevărat, am avut noroc de regizori foarte înţelegători. Acum însă ştiu că trebuie să-mi permit luxul să mai şi aştept o „tură", ca să uit cum ştiu să fac un personaj, ca să mă pot bucura de o descoperire.

Spre deosebire de personajele ei, aproape toate complicate, pătimaşe, angoasate, ea pare a fi un om echilibrat, calm şi, mai ales, foarte hotărât. Aşa este? Sau cum?

– Cred mai degrabă că sunt într-o permanentă căutare de „ceva". De echilibru, de profunzime, de sobrietate, de linişte... Tot timpul mi

www.dacoromanica.ro

se pare că-mi lipseşte ceva şi caut până ce găsesc sau mi se pare că am găsit. De fapt, cred că mă interesează mai mult căutarea. Drumul până la acel „ceva". Iar când mi se înfundă un drum, nu disper. O iau pe altă „stradă". Sunt un om lucid, cu mult simţ critic şi asta o ştiu chiar pe pielea mea. Pentru că atunci când, într-o seară, la un spectacol, nu-mi „iese" un rol pe care **ştiu** cum să-l fac, e groaznic! E limpede că nu e vorba de o replică sau de o scenă pe care am zbârcit-o. Nu! Pur şi simplu n-am funcţionat. N-a fost „fierbinte". A fost tehnic şi atât. Şi asta nu mă interesează deloc! Ceea ce trebuie, îmi trebuie, este exact ce ne spunea nouă domnul Şerban, la început: „Mintea trează, sufletul plin, simţurile prezente! Minte, suflet, sex, totul la un loc!" Aşa trebuie jucat: cu toată fiinţa. Nu trebuie să te copleşească emoţiile, pasiunea, viscerele sau mintea. Toate trebuie să fie în armonie. Asta este starea ideală pe scenă sau la filmare. Fără deosebire, pentru că e vorba de aceeaşi rădăcină care se cheamă viaţă, adevăr. Iar când starea asta lipseşte, e groaznic! Mă deprimă. Şi deprimarea mie nu-mi foloseşte la nimic. Cel mult, îmi dă insomnii...

„Andrei Şerban şi Lucian Pintilie
mi-au schimbat viaţa.
Ei m-au mântuit de spaimele mele vechi,
au sădit altele noi, poate. Totul se plăteşte.
Dar oricât de mare ar fi preţul, merită!"

Am vrut să ştiu cum este ea, Maia, şi îmi vorbeşte tot despre actriţă... Bine, atunci s-o întreb de ce a vrut să facă actorie?

– De frică. Mi-era frică de oameni, în primul rând. Mi-era frică de foarte multe lucruri, de tot aproape şi mi se părea că prin teatru o să mă vindec. În teatru nu există frică. Acolo se poate muri şi învia, acolo eşti bolnav şi „te faci bine" după ce cade cortina, acolo nimic nu e definitiv. Asta era imaginea mea despre scenă: locul unde dispare frica...

Adică relaţia ei cu actoria este pe bază de un „am nevoie de tine" reciproc?

– Da! Eu, oricum am nevoie de ea. Asta-i limpede! Dar am să o fac numai atâta timp cât ea o să aibă nevoie de mine. O iubesc prea mult ca să pun înainte orgoliul personal – care numai eu ştiu cât poate fi de mare... Nimic nu-i mai presus decât actoria!

Nu mi-a spus dacă s-a vindecat de frică...

– Câtă vreme sunt pe scenă sau la filmare nu mi-e frică de nimic! În viaţă, însă... Tremur şi în faţa unui portar! Mă sperie oficialităţile...

www.dacoromanica.ro

Sigur, un leac ar fi umorul. Râsul. Dar nici asta nu-mi reuşeşte întotdeauna. Eee, mai am mult de lucru la mine. Mult! De fapt, tare aş vrea să reuşesc cel puţin să fiu atentă la tot ce se întâmplă în jurul meu. Trează. M-ai întrebat dacă nu mi-a fost greu să fac şi film, şi teatru, să joc mult... Ce înseamnă „greu"? Uite, zilele trecute mă reîntorceam de la Radio prin Cişmigiu şi am văzut o doamnă, foarte în vârstă, care se chinuia teribil să culeagă nişte frunze uscate de pe jos. Nu o bancnotă de cinci mii, nu! Nişte frunze, acolo. Nu-i erau „strict necesare". Dar ea se ostenea să le culeagă... Nu-i era greu?... Să nu mă înţelegi greşit. Nici prin cap nu-mi trece să dau lecţii: fiţi atenţi la doamnele în vârstă care culeg frunze uscate prin parcuri! Era un exemplu de ce înţeleg eu prin „a fi atent".

Asta ar fi altă frică. Frica de a fi prost înţeleasă, de exemplu.

– Nu. Mi-e frică de generalizări. Şi de lecţii. Şi de: Noi! Toţi! Ba suntem vinovaţi toţi, ba suntem toţi nevinovaţi. Ba trebuie să facem, ba nu trebuie să facem ceva, dar toţi! În general! Pe mine mă interesează teribil la ora asta individul. El! Eu! Fiecare în parte. Cum este el şi nu e ca mine, şi nu e ca celălalt. Şi cum are dreptatea **lui** care nu este şi a mea, poate... Şi cum îi place lui albastrul şi mie nu-mi place sau îmi place, dar este alt albastru. Mă fascinează, mă înnebuneşte **vocea** fiecăruia. Nu corul. Chiar dacă nu sunt de acord – mai ales dacă nu sunt de acord – cu cealaltă voce! Stau de vorbă cu un om şi simt, prin toţi porii simt, cum mi se opune şi este formidabil! E tonic. Intoleranţa nu de aici începe? – de la refuzul celuilalt, de la eliminarea lui?... Pe mine intoleranţa mă dărâmă. Nu pot s-o înţeleg şi dacă n-o înţeleg nu am argumente, nu am arme...

Uşa se deschide încet. În cadrul ei apare un domn care strecoară o privire spre noi şi se retrage discret.

– Tata... Voia să vadă ce facem... Întreabă-mă...

O întreb dacă şi-a închipuit vreodată cum ar fi fost dacă nu i-ar fi întâlnit pe Andrei Şerban şi Lucian Pintilie.

– Nici nu vreau să mă gândesc! Oamenii ăştia mi-au schimbat viaţa în esenţa ei. Mi-au dat altă încredere, m-au mântuit de spaimele mele vechi. Au sădit altele noi, poate... Ştii cum e... Când începi să auzi mai bine, te dor zgomotele noi... Totul se plăteşte... Dar oricât de mare ar fi preţul, merită!

Părăsesc apartamentul din blocul oarecare, cobor scările fără strop de lumină şi, brusc, imaginea Nelei dă buzna peste mine, iar din urmă mă ajunge răspunsul Maiei, când am întrebat-o ce are ea comun cu Nela. Dacă are... „Multe! Şi esenţiale. Ca şi ea, nu-mi place să mă plâng, să mă vait, să mă autocompătimesc. Ca şi ea, nu mă supăr

www.dacoromanica.ro

pe Destin. Mă pot lupta cu el, la nevoie, dar de supărat, nu... Ca şi ea, iau absurdul ca pe ceva normal. Un dat al existenţei noastre."

Aşa este...

„Noul Cinema", decembrie, 1992

FIŞĂ APROAPE PERSONALĂ

Ziua, luna, anul, locul naşterii: 1 mai 1962, Bucureşti. • **1980:** dă examen la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, dar, fenomen des întâlnit în biografia marilor noştri actori, nu intră „din prima". • Nu disperă şi nu pierde timpul. Joacă, pe scena Teatrului Evreiesc de Stat, în piesele „Într-un ceas bun", „Scurtcircuit la creier", „Hasie orfana", „Ex". • **1981:** a doua încercare – de astă-dată reuşită – la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică. Învaţă la clasa profesor Dem Rădulescu. Ca studentă joacă, în regia lui Dragoş Galgoţiu, **Adriana** din „Anchetă asupra unui tânăr care nu a făcut nimic"; **Arina Panteleimonova** din „Căsătoria"; **Antira, O nebună,** şi **O ursitoare** în „Peer Gynt", ultimul în regia lui Ştefan Iordănescu. • **1985:** absolvă Institutul şi pleacă la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ. Debutează cu **Ioana** din „Aceşti îngeri trişti", regia Nicolae Scarlat şi continuă, în aceeaşi regie, cu **Tofana** din „Patima roşie". Joacă **Gasparina** din „Piaţeta" în regia lui Silviu Purcărete şi **Gwendolen Fairfax** în regia lui Nae Caranfil. • **1990:** este angajată la Teatrul Naţional de către Andrei Şerban care o şi distribuie în „O trilogie antică" în rolul **Medeea.** În aceeaşi regie va mai juca în „Cine are nevoie de teatru", „Audiţia" şi „Noaptea regilor". Joacă în „Cruciada copiilor", regia Laurian Oniga şi în „Patrihoţii", regia Mihai Manolescu. • **1983:** studentă în anul II, debutează în film. **Prea cald pentru luna mai,** regia Maria Callas Dinescu şi **Dreptate în lanţuri** în regia lui Dan Piţa, experienţă importantă pentru o viitoare actriţă „şi de film". Urmează: **Anotimpul iubirii** şi **Flăcăul cu o singură bretea,** cu Iulian Mihu; **Cei care plătesc cu viaţa** şi **Cel mai iubit dintre pământeni,** cu Şerban Marinescu; **Maria şi marea,** cu Mircea Mureşan; **Marea sfidare,** cu Manole Marcus; **Pasaj,** cu Gheorghe Buşecan; **Rămânerea,** cu Laurenţiu Damian. • **1991** este anul întâlnirii cu Lucian Pintilie şi cu **Nela** din **Balanţa** (rol care îi va aduce două premii internaţionale – Geneva 1992: **„Cea mai promiţătoare speranţă a anului"**, Berlin 1993: **Premiul „Felix" de interpretare feminină).** În acelaşi an – 1991 – joacă în **Casa din vis,** regia Ioan Cărmăzan – un rol pentru care, alături de **Nela** din **Balanţa,** va primi în **1992** Premiul Uniunii Cineaştilor. În **1989** acelaşi premiu – pe atunci al Asociaţiei Cineaştilor – i-a fost acordat pentru rolul din **Cei care plătesc cu viaţa.** •**1982:** joacă în **Trahir,** filmul tânărului regizor român

www.dacoromanica.ro

stabilit la Paris – Radu Mihăileanu. Într-un fel, începutul unei cariere internaționale pentru Maia Morgenstern. O stea de primă mărime pe firmamentul teatrului, dar şi al filmului românesc.

www.dacoromanica.ro

CUPRINS

Jurnal de actualităţi 5
CARMEN STĂNESCU
Meseria mea e viaţa 11
ICA MATACHE
Filmul a fost şi este iubirea mea 19
SILVIA POPOVICI
E prea târziu să mă schimb 27
GHEORGHE COZORICI
Actorul e un boţ de lut 35
RODICA TAPALAGĂ
Filmul te face mai smerit 43
IOANA CRĂCIUNESCU
Suntem foarte singuri 51
ALEXANDRU REPAN
Am făcut aproape tot ce a depins de mine 59
COLEA RĂUTU
Nimeni nu e de neînlocuit 67
TANŢI COCEA
Am iubit oamenii care fac film 77
GEORGE CONSTANTIN
Ştiu prea puţine lucruri 85
MARIA PLOAE
Dacă încredere nu e... 95
CARMEN GALIN
Nimicul ne omoară 103

www.dacoromanica.ro

IRINA PETRESCU
Actorul nu trăieşte pentru el 113
MIRCEA ALBULESCU
Dulcele blestem al neliniştii 123
OCTAVIAN COTESCU
Meseria, săraca, e frumoasă! 133
DORINA LAZĂR
Trebuie să faci faţă vieţii 143
VALENTIN URITESCU
Totul de vânzare 151
DAN CONDURACHE
Să nu fii niciodată sigur 161
GINA PATRICHI
Mereu şi mereu de la capăt 171
ADELA MĂRCULESCU
Să ai încredere în tine 181
NINETA GUSTI
Am iubit lumea. Oamenii 189
OVIDIU IULIU MOLDOVAN
Să spunem lucrurilor pe nume 199
ION CARAMITRU
Fiecare artist este un univers 209
VALERIA SECIU
Am nevoie de simplitate 219
EMILIA DOBRIN
Nu am spaima vârstei 229
MARGA BARBU
Regizori, provocaţi actorii! 239
ION BESOIU
Mi-a dat viaţa destul 249
OLGA TUDORACHE
Locul meu e pe scenă 259

www.dacoromanica.ro

VICTOR REBENGIUC
Totul se uită. Chiar şi Shakespeare 269
MARIANA BURUIANĂ
Drumul în profesie nu are capăt 279
DEM RĂDULESCU
Comedia e un lucru serios 289
ILEANA STANA IONESCU
Hazul e ca talentul. Îl ai sau nu-l ai 301
LUMINIŢA GHEORGHIU
Ştiu ce nu am să mai fac 311
RODICA MANDACHE
Să ceri cât mai puţin, să dai cât mai mult 319
DOREL VIŞAN
Să nu confunzi stilul cu reţetarul 329
MAIA MORGENSTERN
Ce mă interesează este căutarea 339

www.dacoromanica.ro

Tehnoredactor: D. Andrei
Tehnoredactare computerizată:
ASTROBIOS A.F.

Bun de tipar: 15.09.1999
Coli de tipar: 22
Apărut: 1999

Tiparul executat la
S.C. FABRICA DE TIMBRE S.A.
Bucureşti

www.dacoromanica.ro

ACTORII NOȘTRI

2

CARMEN STĂNESCU • ICA MATACHE • SILVIA POPOVICI • GHEORGHE COZORICI • RODICA TAPALAGĂ • IOANA CRĂCIUNESCU • ALEXANDRU REPAN • COLEA RĂUTU • TANȚI COCEA • GEORGE CONSTANTIN • MARIA PLOAE • CARMEN GALIN • IRINA PETRESCU • MIRCEA ALBULESCU • OCTAVIAN COTESCU • DORINA LAZĂR • VALENTIN URITESCU • DAN CONDURACHE • GINA PATRICHI • ADELA MĂRCULESCU • NINETA GUSTI • OVIDIU IULIU MOLDOVAN • ION CARAMITRU • VALERIA SECIU • EMILIA DOBRIN • MARGA BARBU • ION BESOIU • OLGA TUDORACHE • MARIANA BURUIANĂ • VICTOR REBENGIUC • DEM RĂDULESCU • ILEANA STANA IONESCU • LUMINIȚA GHEORGHIU • RODICA MANDACHE • DOREL VIȘAN • MAIA MORGENSTERN

EDITURA ARA

ISBN 973-9181-08-2

www.dacoromanica.ro